PGAS S4 04 (Lit) Part-II(B)
Exam Cod- 127N

বিশেষ সাহিত্যিক

নৱকান্ত বৰুৱা

চতুর্থ ষাণ্মাসিক

অসমীয়া

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

বিষয় বিশেষজ্ঞ মণ্ডলী

ড° **মালিনী গোস্বামী,** অধ্যাপিকা, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

ড° **উপেন ৰাভা হাকাচাম,** অধ্যাপক, গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

ড° **খগেশ সেন ডেকা,** সহযোগী অধ্যাপক (অৱসৰপ্রাপ্ত), পূব কামৰূপ মহাবিদ্যালয়

সমন্বয়ৰক্ষী ঃ ড° নিভা ৰাণী ফুকন, কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

প্রস্তুতি গোটৰ সদস্য

অধ্যায়	*অৱিহণা যোগাইছে*
১ আৰু ৩	ড° **প্রভাত ভূঞা,** প্রাগজ্যোতিষ মহাবিদ্যালয়
২	ড° **পূণ্যলতা গোহাঁই,** ড° বি কে মহাবিদ্যালয়, নগাঁও
৪	ড° **মনালিছা ৰৰা,** এছ বি এম এছ কলেজ, শুৱালকুছি

সম্পাদনা ঃ

বিষয়বস্তু সম্পাদনা	ঃ	ড° **প্রফুল্ল কুমাৰ নাথ,** গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়
গাঁথনিক সম্পাদনা	ঃ	ড° **নিভা ৰাণী ফুকন,** কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়

প্রথম প্রকাশ ঃ ডিচেম্বৰ, ২০১৮
দ্বিতীয় প্রকাশ ঃ ডিচেম্বৰ, ২০১৯

ISBN : 978-93-87940-62-8

© কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ দ্বাৰা সর্বস্বত্ব সংৰক্ষিত।

This Self Learning Material (SLM) of the Krishna Kanta Handiqui State Open University is made available under a Creative Commons Attribution-Non Commercial-Share Alike4.0 License (international): http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/ For the avoidance of doubt, by applying this license KKHSOU does not waive any privileges or immunities from claims that it may be entitled to assert, nor does KKHSOU submit to the jurisdiction, courts, legal processes or laws of any jurisdiction.

কৃষ্ণকান্ত সন্দিকৈ ৰাজ্যিক মুক্ত বিশ্ববিদ্যালয়ৰ হৈ পঞ্জীয়কৰ দ্বাৰা মুদ্রিত আৰু প্রকাশিত।

এই শিক্ষণ সামগ্রী প্রস্তুতিৰ বাবে আর্থিক অনুদান আগবঢ়োৱা
নতুন দিল্লীৰ দূৰ শিক্ষা পৰিষদৰ ওচৰত বিশ্ববিদ্যালয় কৃতজ্ঞ।

মুখ্য কার্যালয় ঃ পাটগাঁও, ৰাণী গেট, গুৱাহাটী-৭৮১০১৭; Web : www.kkhsou.in
উপ-মুখ্য কার্যালয় ঃ হাউচফেড কমপ্লেক্স, দিচপুৰ, গুৱাহাটী-৭৮১০০৬

পাঠ্যবিষয়ৰ পৰিচয় ঃ নৱকান্ত বৰুৱা

স্নাতকোত্তৰ অসমীয়া চতুর্থ ষাণ্মাসিকৰ সাহিত্য শাখাৰ শিক্ষার্থীৰ বাবে আগবঢ়োৱা চতুর্থ পাঠ্যবিষয় 'অনুবাদ সাহিত্য আৰু বিশেষ সাহিত্যিক'ৰ এইখন দ্বিতীয় খণ্ডৰ অন্তর্গত 'নৱকান্ত বৰুৱা' বিষয়ক পাঠ্যবিষয়। আধুনিক অসমীয়া কাব্য সাহিত্যত নৱকান্ত বৰুৱা এগৰাকী পুৰোধা কবি। 'কবিতাৰ দেহ বিচাৰ' কৰি তেওঁ প্রকৃতার্থত বিদ্যায়তনিকভাৱে অসমীয়া কবিতাক এক বিশেষ মর্যাদা দিয়ালে। কবিতাৰ বিষয়বস্তু, আংগিক সৌষ্ঠৱ, প্রতীক-চিত্রকল্প আদি বিষয়ত তেওঁ যি দিকদর্শী অনুশীলনী আৰু ভাষ্য আগবঢ়ালে, সিয়ে আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ শিৰোন্নত কৰে। এই গৰাকী তীক্ষ্ণধী সাহিত্যিকক মাত্র কবিতাৰ পৰিমণ্ডলৰ মাজত আবদ্ধ কৰি ৰাখিলে তেওঁৰ বহুমুখী প্রতিভাক অৱৰুদ্ধ কৰি ৰখা হ'ব। ইয়াৰ কাৰণ হ'ল তেওঁ কবি হোৱাৰ লগতে গীতিকাৰ, ঔপন্যাসিক, শিশু সাহিত্যিক, অনুবাদক আৰু সাহিত্য সমালোচক আছিল। গতিকে আমাৰ বিশ্ববিদ্যালয়ে আগবঢ়োৱা স্নাতকোত্তৰ অসমীয়াৰ এই সংশোধিত পাঠ্যবিষয়ত 'বিশেষ সাহিত্যিক' শিতানত নৱকান্ত বৰুৱাৰ বহুমুখী প্রতিভাৰ কথা আলোচনা কৰোঁতে তেওঁৰ জীৱন গাঁথা, কাব্য সৃষ্টি, সমালোচনা সাহিত্য আৰু শিশু সাহিত্য শ্রেণীৰ মাজৰ পৰা কেতবোৰ লেখৰ সৃষ্টি বাচি তাৰ আলোচনা আগবঢ়োৱা হৈছে। আমাৰ আশা এয়ে যে আমাৰ এই প্রয়াসে শিক্ষার্থীক এই বিশাল ব্যক্তিত্বৰ প্রতিভাশালী সাহিত্যিক গৰাকীৰ প্রতিভাৰ কিছুমান দিশৰ লগত পৰিচয় কৰাই দিব।

পাঠ্যবিষয়ৰ এই খণ্ডটোৰ অন্তর্গত এই বিশেষ পাঠ্যবিষয়খন মুঠ চাৰিটা অধ্যায়ৰ সমষ্টি। ইয়াৰ প্রথম অধ্যায়টোৰ শিৰোনাম 'নৱকান্ত বৰুৱাৰ জীৱন আৰু সাহিত্যকৃতি'। ইয়াত নৱকান্ত বৰুৱাৰ জীৱন পৰিক্রমাৰ লগতে তেওঁৰ কর্মজীৱন, সাহিত্যকৃতি আৰু তেওঁ লাভ কৰা বঁটা, সম্মানসমূহৰ লেখ আছে। দ্বিতীয় অধ্যায়ৰ শিৰোনাম কবি নৱকান্ত বৰুৱা (*ৰাৱণ, সম্রাট আৰু ক্রমশঃ*)। এই অধ্যায়টো পাঠ্যবিষয়ৰ এটা বিশিষ্ট অধ্যায় এই বাবেই যে ইয়াত কবি নৱকান্ত বৰুৱাৰ কাব্য সাধনাৰ তিনি বিশিষ্ট কৃতি *ৰাৱণ, সম্রাট আৰু ক্রমশঃৰ* আলোচনাভাগ সন্নিৱিষ্ট হৈছে। তৃতীয় অধ্যায়ত তেওঁৰ সমালোচনা কৃতিৰ অন্যতম *কবিতাৰ দেহ বিচাৰৰ* অন্তর্গত পাঠৰ আলোচনা আগবঢ়োৱা হৈছে। চতুর্থ তথা শেষ অধ্যায়ত শিশু সাহিত্যিক নৱকান্ত বৰুৱা (*ওমলা ঘৰৰ পুথি আৰু কেৰেলুৱাৰ ৰেল*)-অত শিশু সাহিত্যিক নৱকান্ত বৰুৱাৰ মনোৰম ৰচনাশৈলী আৰু শিশু মনস্তত্বৰ বিষয়ে থকা তেওঁৰ জ্ঞান প্রকাশ পাইছে।

এই পাঠ্যবিষয়খন অধ্যয়ন কৰোঁতে মূল পাঠৰ সোঁ তথা বাওঁফালে কিছুমান আয়তাকাৰ বাকচ লক্ষ্য কৰিব। এইবোৰত মূল পাঠত থকা নতুন শব্দ আৰু পৰিভাষাসমূহৰ অর্থ সন্নিৱিষ্ট হৈছে। সেইদৰে— 'জানি থোৱা ভাল' বাকচবোৰত মূল পাঠৰ সৈতে জড়িত কিছু গুৰুত্বপূর্ণ তথ্যৰ সম্ভেদ আছে। প্রতিটো অধ্যায়ত থকা 'চিন্তা-চর্চা কৰক'সমূহে অধ্যয়ন অধিক সক্রিয় আৰু ফলপ্রসূ হোৱাত সহায় কৰিব। আকৌ, 'অগ্রগতি নিৰীক্ষণ'যোগে আগবঢ়োৱা প্রশ্নাৱলীয়ে অধ্যয়নৰ অগ্রগতি সম্পর্কে স্ব-পৰীক্ষণৰ সুবিধা দিব। উক্ত প্রশ্নাৱলীৰ উত্তৰসমূহৰ ৰূপৰেখা 'অগ্রগতিৰ খতিয়ান'ত সন্নিৱিষ্ট কৰা হৈছে। তাৰ সহায়েৰে আপুনি প্রশ্নবোৰৰ উত্তৰসমূহ লিখিবলৈ যত্ন কৰিলে অধিক লাভদায়ক হ'ব। অধ্যায়টিত আলোচিত বিভিন্ন ধাৰণাসমূহৰ বিষয়ে বিস্তৃত অধ্যয়নৰ বাবে 'অধিক জানিবলৈ' শিতানত উল্লেখ থকা গ্রন্থসমূহ সাৰথিস্বৰূপ। অধ্যায়বোৰৰ শেষত 'আৰ্হি প্রশ্ন' হিচাপে কেইটিমান প্রশ্নৰ আৰ্হিও তুলি দিয়া হৈছে। শেষৰ অধ্যায়টিৰ পাছত কেইখনমান 'প্রসঙ্গ পুথি'ৰ নাম উল্লেখ কৰা হৈছে। সেই কেইখন পুথিৰ সহায়েৰেই মূলতঃ এই পাঠ্যবিষয়ত উল্লেখ থকা অধ্যায়সমূহ প্রস্তুত কৰা হৈছে। আপুনি বিশদভাৱে কোনো বিষয় জানিবলৈ হ'লে সেই কেইখন অধ্যয়ন কৰিব পাৰিব।

বিষয় সূচী

পৃষ্ঠা নং

অধ্যায় ১ ঃ **নৱকান্ত বৰুৱাৰ জীৱন আৰু সাহিত্যকৃতি** ৫ - ২২

নৱকান্ত বৰুৱাৰ জীৱন আৰু সাহিত্যকৃতি; নৱকান্ত বৰুৱাৰ জীৱন পৰিক্ৰমা, নৱকান্ত বৰুৱাৰ সাহিত্য-কৰ্মৰ শ্ৰেণীবিভাগ, নৱকান্ত বৰুৱাৰ সাহিত্য-কৰ্মৰ চমু পৰিচয় আৰু মূল্যায়ন, নৱকান্ত বৰুৱাৰ সাহিত্য-কৰ্মৰ বিশিষ্টতা

অধ্যায় ২ ঃ **কবি নৱকান্ত বৰুৱা** ***(ৰাৱণ, সম্ৰাট আৰু ক্ৰমশঃ)*** ২৩ - ৬৮

নৱকান্ত বৰুৱা ঃ চমু পৰিচয়; নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ বৈশিষ্ট্য; ৰাৱণ; ৰাৱণ কবিতাটিৰ মূল পাঠ, ৰাৱণ কবিতাটিৰ বিষয়বস্তু, ৰাৱণ কবিতাটিৰ চিত্ৰিত ৰাৱণ চৰিত্ৰটিৰ মূল্যায়ন, সম্ৰাট; সম্ৰাট কবিতাটিৰ মূল পাঠ, সম্ৰাট কবিতাটিৰ বিষয়বস্তু, সম্ৰাট কবিতাটিত ফুটি উঠা আধুনিকতাবাদী ধাৰণা, ক্ৰমশঃ; ক্ৰমশঃ কবিতাটিৰ মূল পাঠ, ক্ৰমশঃ কবিতাটিৰ বিষয়বস্তু, ক্ৰমশঃ কবিতাটিৰ মাজেদি ফুটি উঠা কাব্যচিন্তা, কবি হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱাৰ মূল্যায়ন

অধ্যায় ৩ ঃ **সাহিত্য সমালোচক নৱকান্ত বৰুৱা** ৬৯ - ৮১

(কবিতাৰ দেহ বিচাৰ পুথিৰ পৰা অলংকাৰ চিন্তা)

নৱকান্ত বৰুৱাৰ সাহিত্য আলোচনা বিষয়ক ৰচনা; নৱকান্ত বৰুৱাৰ 'অলংকাৰ চিন্তা'ৰ মূল পাঠ; নৱকান্ত বৰুৱাৰ 'অলংকাৰ চিন্তা' শীৰ্ষক পাঠটিৰ বিষয়বস্তু;

অধ্যায় ৪ ঃ **শিশু সাহিত্যিক নৱকান্ত বৰুৱা** ***(ওমলা ঘৰৰ পুথি আৰু কেৰেলুৱাৰ ৰেল)*** ৮২ - ৯৮

ওমলা ঘৰৰ পুথি ঃ চমু পৰিচয়; পুথিখনত সন্নিবিষ্ট বিষয়ৰ চমু আলোচনা, বিষয়বস্তুৰ বৈশিষ্ট্য, কেৰেলুৱাৰ ৰেল ঃ চমু পৰিচয়; পুথিখনত সন্নিবিষ্ট বিষয়ৰ চমু আলোচনা, বিষয়বস্তুৰ বৈশিষ্ট্য, শিশু সাহিত্যিক হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু-মনস্তত্ত্বৰ জ্ঞান; অসমীয়া শিশু সাহিত্যত নৱকান্ত বৰুৱাৰ স্থান

প্ৰসঙ্গ পুথি ৯৯ - ১০০

অধ্যায় ১ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ জীৱন আৰু সাহিত্যকৃতি

অধ্যায় গাঁথনি

১.১ উদ্দেশ্য

১.২ পৰিচয়

১.৩ নৱকান্ত বৰুৱাৰ জীৱন আৰু সাহিত্যকৃতি

১.৩.১ নৱকান্ত বৰুৱাৰ জীৱন পৰিক্ৰমা

১.৩.২ নৱকান্ত বৰুৱাৰ সাহিত্য-কৰ্মৰ শ্ৰেণীবিভাগ

১.৩.৩ নৱকান্ত বৰুৱাৰ সাহিত্য-কৰ্মৰ চমু পৰিচয় আৰু মূল্যায়ন

১.৩.৪ নৱকান্ত বৰুৱাৰ সাহিত্য-কৰ্মৰ বিশিষ্টতা

১.৪ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

১.৫ অধিক জানিবলৈ

১.৬ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১.৭ আৰ্হি প্ৰশ্ন

১.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- নৱকান্ত বৰুৱাৰ জীৱন আৰু ব্যক্তিত্ব সম্পৰ্কে অৱগত হ'ব
- নৱকান্ত বৰুৱাৰ ভিন্নধৰ্মী সাহিত্য কৰ্মৰ পৰিচয় লাভ কৰিব
- নৱকান্ত বৰুৱাৰ সাহিত্যৰাজিৰ সম্যক আভাস লাভ কৰিব
- নৱকান্ত বৰুৱাৰ সাহিত্য কৰ্মৰ বিশিষ্টতা সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব।

১.২ পৰিচয়

স্নাতকোত্তৰ অসমীয়া চতুৰ্থ ষাণ্মাসিকৰ সাহিত্য শাখাৰ শিক্ষাৰ্থীৰ বাবে আগবঢ়োৱা চতুৰ্থ পাঠ্যবিষয় 'অনুবাদ সাহিত্য আৰু বিশেষ সাহিত্যিকৰ সাহিত্য'ৰ দ্বিতীয় খণ্ড 'বিশেষ সাহিত্যিকৰ সাহিত্য'ৰ 'নৱকান্ত বৰুৱা'ৰ এইটো প্ৰথম অধ্যায়। ইয়াৰ শিৰোনাম 'নৱকান্ত বৰুৱাৰ জীৱন আৰু সাহিত্যকৃতি' ইয়াত সামগ্ৰিকভাৱে বৰুৱাৰ জীৱন আৰু সাহিত্যকৃতিৰ পৰিচয় লাভ কৰিব।

১.৩ নৱকান্ত বৰুৱাৰ জীৱন আৰু সাহিত্যকৃতি

১.৩.১ নৱকান্ত বৰুৱাৰ জীৱন পৰিক্ৰমা

কুৰি শতিকাৰ দ্বিতীয়ার্ধৰ প্ৰথম বৰ্ষটোতে *'হে অৰণ্য হে মহানগৰ'* কবিতাপুথিৰে

প্ৰকৃতাৰ্থত আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ দুৱাৰ মুকলি কৰোঁতা কবি নৱকান্ত বৰুৱাৰ জন্ম ১৯২৬ চনৰ ২৬ ডিচেম্বৰত। পিতৃ নীলকান্ত বৰুৱা আৰু মাতৃ স্বৰ্ণলতা বৰুৱানী। নৱকান্ত বৰুৱা আছিল নগাঁৱৰ এক সুপৰিচিত প্ৰাচীন, অভিজাত, খৰঙী বৰুৱা পৰিয়ালৰ বংশধৰ। নৱকান্ত বৰুৱাৰ পিতৃ নীলকান্ত বৰুৱাই প্ৰথমে কলিকতাৰ এচেম্বলি কলেজ, তাৰ পাছত কটন কলেজত কলেজীয়া শিক্ষা গ্ৰহণ কৰিছিল যদিও ঘৰুৱা অসুবিধাৰ বাবে কলেজীয়া শিক্ষা আধাতে সামৰি শিক্ষা বিভাগৰ চাকৰিত সোমায়। প্ৰথমে বিদ্যালয়ৰ সহ-পৰিদৰ্শক ৰূপে বৰপেটা আৰু গুৱাহাটীত চাকৰি কৰিলেও ঘোঁৱাত উঠি ফুৰি চাকৰি চলাই থাকিবলৈ অসুবিধা পোৱাত এই চাকৰি এৰি নগাঁৱৰ চৰকাৰী হাইস্কুলত শিক্ষকতা কৰিবলৈ ল'লে। নীলকান্ত বৰুৱা গুৱাহাটীত থাকোঁতেই নৱকান্ত বৰুৱাৰ জন্ম হৈছিল যদিও নীলকান্ত বৰুৱাই সহ-পৰিদৰ্শকৰ চাকৰি এৰি নগাঁৱত শিক্ষকতা কৰিবলৈ লোৱাত নৱকান্ত বৰুৱাৰ শৈশৱ-কৈশোৰ আৰু প্ৰথম যৌৱনৰ দিনবোৰ নগাঁৱতেই পাৰ হৈছিল। ভাল শিক্ষক আৰু নম্ৰ ভদ্ৰলোক হিচাপে নীলকান্ত বৰুৱাই সমাজত এক বিশেষ ভাবমূৰ্তি গঢ়ি তুলিবলৈ সক্ষম হৈছিল। বাৰীত শাক-পাচলি কৰা আৰু ফুলৰ বাগিচা কৰাত মানুহজনৰ বিশেষ চখ আছিল। নিজৰ বাৰীৰ শাক-পাচলি ওচৰ-চুবুৰীয়াৰ লোককো বিলাইছিল। পিতৃৰ এই গুণসমূহ পুত্ৰ নৱকান্তলৈকো আহিছিল।

নীলকান্ত বৰুৱাই ঘৰখনত সাহিত্য-সংগীতৰ এক পৰিবেশ গঢ়ি তুলিছিল, যাৰ ফলস্বৰূপে তেওঁৰ চাৰি পুত্ৰ দেৱকান্ত, শিৱকান্ত, জীৱকান্ত আৰু নৱকান্ত আটাইকেইজন সাহিত্যানুৰাগী হৈ উঠিছিল। সংক্ৰান্তিৰ কবি দেৱকান্ত বৰুৱা আৰু নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবি মানসৰ আঁৰৰ ৰহস্যও ইয়ে। হাইস্কুলীয়া কালতে নিজৰ ঘৰতে পঢ়িবলৈ পোৱা ৰবীন্দ্ৰনাথ, বংকিমচন্দ্ৰ, শৰৎচন্দ্ৰ, নজৰুল ইছলাম, সত্যেন্দ্ৰনাথ আদিৰ দৰে প্ৰখ্যাত বঙলা লেখকৰ ৰচনাৱলী আৰু অনেক বঙলা ভাষাৰ কিতাপ-আলোচনীয়ে নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবি প্ৰতিভাক সাৰ-পানী যোগাইছিল।

নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিক্ষা জীৱনৰ আৰম্ভ হৈছিল নগাঁৱৰ ঘৰৰ ওচৰৰে বালিকা বিদ্যালয় এখনত। প্ৰথম শ্ৰেণীতো ইয়াতে পঢ়াৰ পাছত ১৯৩৩ চনত তেওঁ নগাঁও চৰকাৰী হাইস্কুলৰ তৃতীয় শ্ৰেণীত নামভৰ্তি কৰা হৈছিল। হাইস্কুলীয়া জীৱনত তেওঁ শিক্ষক হিচাপে পাইছিল ইন্দ্ৰেশ্বৰ বৰঠাকুৰক। এইগৰাকী শিক্ষকৰ শিল্প আৰু সংগীতৰ প্ৰতি থকা আগ্ৰহ আৰু শিক্ষক হিচাপে তেওঁৰ ব্যক্তিত্ব দিয়ে নৱকান্ত বৰুৱাৰ সমগ্ৰ জীৱনৰ বাবে পাথেয় হৈ পৰিছিল। হাইস্কুলত পঢ়ি থকা কালতে নৱকান্ত বৰুৱাই মফিজুদ্দিন আহমদ হাজৰিকা, চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালা, আনন্দচন্দ্ৰ আগৰৱালা, দুৰ্গেশ্বৰ শৰ্মা আৰু যতীন্দ্ৰনাথ দুৱৰাৰ কবিতা পঢ়ি খুব ভাল পাইছিল। ইয়াৰ উপৰি ইংৰাজী পাঠ্যক্ৰমৰ Lahiri's Selected Poems খনৰ আটাইবোৰ কবিতা পঢ়িছিল। এই সময়ছোৱাতে নৱকান্ত বৰুৱাই সংস্পৰ্শ লাভ কৰিছিল গীতিকাৰ মলিন বৰা, দাৰ্শনিক

কবি ৰত্নকান্ত বৰকাকতিৰ দৰে ব্যক্তিৰ। ৰবীন্দ্রনাথৰ জীৱন আৰু দর্শনৰ দ্বাৰা প্রভাৱিত, ৰবীন্দ্র কাব্যই মুগ্ধ কৰা কবি ৰত্নকান্ত বৰকাকতিৰ পৰাই নৱকান্ত বৰুৱাই শুনিবলৈ পাইছিল ৰবীন্দ্রনাথৰ কবিতা আৰু দর্শন সম্পর্কীয় অনেক কথা। প্রকৃতপক্ষে নৱকান্ত বৰুৱাৰ ৰবীন্দ্র সংযোগৰ সেতু আছিল কবি বৰকাকতি। নৱকান্ত বৰুৱাৰ কৈশোৰ অৱস্থাতে অর্থাৎ হাইস্কুলীয়া কালতে তেওঁৰ জ্যেষ্ঠ ভ্রাতৃ দেৱকান্ত বৰুৱাই নতুন বিষয়বস্তু আৰু আংগিক ছন্দেৰে কবিতা লিখি অসমীয়া কাব্য জগতত আলোড়ন তুলিবলৈ সক্ষম হৈছিল। এই সকলোবোৰে কৈশোৰ কালতে নৱকান্তৰ মাজত থকা কবি সত্তাটোক জাগ্রত কৰিছিল।

১৯৪১ চনত নগাঁৱৰ চৰকাৰী হাইস্কুলৰ পৰা নৱকান্ত বৰুৱা মেট্রিক পৰীক্ষাত উত্তীর্ণ হয়। ইয়াৰ পাছত তেওঁ গুৱাহাটীৰ কটন কলেজত নামভর্তি কৰে যদিও সন্নিপাত জ্বৰত ভুগি বহুদিন শয্যাগত হ'বলগীয়া হোৱাত দুবছৰ ধৰি তেওঁ পঢ়া-শুনাৰ পৰা আঁতৰি থাকিব লগা হয়। সেই সময় আছিল স্বাধীনতা আন্দোলনৰ ভৰপক সময়। নৱকান্তৰ ককায়েক দেৱকান্ত বৰুৱাই বেনাৰস হিন্দু বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা স্নাতক আৰু আইনৰ ডিগ্রী লৈ আহি কিছুদিন ওকালতি কৰিছিল যদিও তেওঁ আছিল ভাৰতৰ জাতীয় কংগ্রেছৰ সক্রিয় কর্মী। ফলস্বৰূপে তেওঁ দুবাৰকৈ জেললৈ যাবলগীয়া হ'ল। ইফালে স্বাভাৱিকতে স্বাধীনতা আন্দোলনৰ সময়ছোৱাত নীলকান্ত বৰুৱাৰ ঘৰখনৰো আর্থিক অৱস্থা পৰি আহিল। কিয়নো নীলকান্ত বৰুৱা আছিল অৱসৰপ্রাপ্ত শিক্ষক। নৱকান্ত বৰুৱাৰ আৰু পুনৰ কটন কলেজত পঢ়া অসম্ভৱ হৈ পৰিল। সেই সময়ত গুৱাহাটীৰ কটন কলেজতকৈ কলিকতাৰ শান্তিনিকেতনত পঢ়াৰ খৰচ তুলনামূলকভাৱে কম আছিল। সেয়েহে ১৯৪৩ চনত নৱকান্ত বৰুৱাই শান্তিনিকেতন অভিমুখে যাত্রা কৰিলে। ইয়াৰ পাছৰ বছৰেই পিতৃ নীলকান্ত বৰুৱাই ইহসংসাৰ ত্যাগ কৰে। ১৯৪৫ চনত নৱকান্ত বৰুৱাই আই. এ. আৰু ১৯৪৭ চনত শান্তি নিকেতনৰ পৰাই বুৰঞ্জী, বাংলা (দ্বিতীয় ভাষা), অসমীয়া (ভার্নেকুলাৰ) আৰু লগতে ইংৰাজীত অর্নাছ লৈ স্নাতক ডিগ্রী লাভ কৰে। কলিকতা আৰু শান্তিনিকেতনৰ পৰিবেশ নৱকান্ত বৰুৱাৰ জীৱনৰ অইন এক মাইলৰ খুঁটি স্বৰূপ। শান্তিনিকেতনতেই তেওঁ সুনীতি কুমাৰ চেটার্জী, প্রবোধ চন্দ্র সেন, কৃষ্ণ কৃপালনী, শ্রীকুমাৰ বন্দোপাধ্যায়, প্রিয়ৰঞ্জন সেন, অমিয় চক্রৱর্তীৰ দৰে গুণী-জ্ঞানী পণ্ডিত আৰু শান্তিদেৱ ঘোষ, ক্ষিতিমোহন সেন, বিধুশেখৰ শাস্ত্রী, অৱনীন্দ্র ঠাকুৰ, ৰামকিংকৰ বেজ, নন্দলাল বসুৰ দৰে প্রসিদ্ধ শিল্পীৰ সান্নিধ্য লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। বাংলা ভাষা-সাহিত্যৰ অধ্যাপক প্রবোধ চন্দ্র সেনৰ পৰাই নৱকান্ত বৰুৱাই ছন্দ-অলংকাৰ সম্পর্কীয় জ্ঞান লাভ কৰিছিল। *অসমীয়া ছন্দ শিল্পৰ ভূমিকা* আৰু *কবিতাৰ দেহ বিচাৰ* গ্রন্থ দুখনৰ মূল প্রেৰণাও আছিল এই প্রবোধ চন্দ্র সেনেই। ঠিক একেদৰে নৱকান্ত বৰুৱাই প্রসিদ্ধ চিত্রশিল্পী নন্দলাল বসুৰ পৰা ছবি আঁকাৰ শিক্ষাও লাভ কৰিবলৈ সক্ষম

হৈছিল। এই শিক্ষাৰ আধাৰতে তেওঁ তেওঁৰ প্ৰথমখন কাব্য-গ্ৰন্থ *হে অৰণ্য হে মহানগৰৰ* প্ৰচ্ছদ পট নিজে অংকন কৰিছিল।

শান্তি নিকেতনত ভাৰতৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰ লগতে বিদেশৰ ছাত্ৰৰ লগত হোৱা সংযোগে নৱকান্ত বৰুৱাৰ সৰ্বভাৰতীয় দৃষ্টিভংগী এটা গঢ়ি উঠাত সহায় কৰিছিল। তদুপৰি দেশী-বিদেশী অনেক সাহিত্যিকৰ গ্ৰন্থৰ অধ্যয়নে (যেনে— চোভিয়েট লেখক মিথাইল চল'কভ, খলিল জিব্ৰান, তামিল কবি সুব্ৰহ্মণ্য ভাৰতী আদি) তেওঁৰ কবি মনলৈ ব্যাপ্তি আনি দিছিল। কৈশোৰতে ৰত্নকান্ত বৰকাকতিৰ দ্বাৰা ৰবীন্দ্ৰ সংযোগো গাঢ় আৰু গভীৰ হৈছিল শান্তিনিকেতনতে। ৰবীন্দ্ৰ কাব্য আৰু সাহিত্য-দৰ্শনৰ লগত হোৱা গভীৰ সংযোগৰ ফলতেই ১৯৬২ চনত তেওঁ ৰবীন্দ্ৰ শতবাৰ্ষিকী উপলক্ষে চোভিয়েট দেশ ভ্ৰমণৰ সুযোগ পাইছিল।

১৯৪৭ চনত ইংৰাজী অনাৰ্ছ সহ স্নাতক ডিগ্ৰী লাভ কৰাৰ পাছত শান্তি নিকেতনতে নৱকান্ত বৰুৱাই এম. এ. শ্ৰেণীত নামভৰ্তি কৰে যদিও তেওঁৰে সৌজন্য আৰু অভিভাৱকত্বত শান্তি নিকেতনত পঢ়িবলৈ যোৱা নগাঁৱৰ দুজন ছাত্ৰৰ ওচৰা-ওচৰিকৈ হোৱা আকস্মিক মৃত্যুত নৱকান্ত বৰুৱাই মানসিকভাৱে বিচলিত হৈ কলিকতা এৰি নগাঁৱলৈ ঘূৰি আহিল। কিছুদিন ঘৰতে থাকি চাকৰি সন্ধানত লাগিল। কিন্তু পৰিয়ালৰ হেঁচাত নিজকে পঢ়াৰ বাবে প্ৰস্তুত কৰি এম. এ. পঢ়িবৰ বাবে নৱকান্ত বৰুৱাই আলিগড় মুছলিম বিশ্ববিদ্যালয়লৈ যাত্ৰা কৰিলে। বি. এ. পঢ়ি থাকোঁতেই হোৱা ইছলামীয় ইতিহাসৰ জ্ঞানে নৱকান্ত বৰুৱাক আলিগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰিবেশক ভাল লগা কৰি তুলিছিল। ইয়াৰ উপৰি ইয়াতেই সান্নিধ্য পাইছিল সেই সময়ৰ আলিগড় মুছলিম বিশ্ববিদ্যালয়ৰ উপাচাৰ্য জাকিৰ হুছেইনৰ দৰে ঋষিসুলভ ব্যক্তিত্বৰ। অমলেন্দু বসু, নুৰুল হাচান, হাবিব, হাদি হাচান আদি অধ্যাপকসকলৰ সংস্পৰ্শ আৰু চিন্তা-দৰ্শনো আছিল তেওঁৰ বাবে প্ৰেৰণাদায়ক। সেই বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰাই ১৯৫৩ চনত নৱকান্ত বৰুৱাই এম. এ. পাছ কৰে। এম. এ. পাছ কৰি উত্তৰ প্ৰদেশৰ শিকোহাবাদ এ. কে. কলেজত ইংৰাজী অধ্যাপকৰ পদত যোগদান কৰে। ইয়াত কিছুদিন শিক্ষকতা কৰাৰ পাছত মাতৃ স্বৰ্ণলতা বৰুৱানীৰ কথা মতে যোৰহাটৰ জগন্নাথ বৰুৱা মহাবিদ্যালয়ত খালী হোৱা ইংৰাজী বিষয়ৰ অধ্যাপকৰ পদত ১৯৫৩ চনৰ চেপ্তেম্বৰ মাহত যোগদান কৰেহি। কবিয়ে যোৰহাটত সাহিত্য-সংস্কৃতি চৰ্চাৰ এক অনুকূল পৰিবেশ লাভ কৰিলে। লাভ কৰিলে মিত্ৰদেৱ মহন্ত, আনন্দ চন্দ্ৰ বৰুৱা, চৈয়দ আব্দুল মালিক, আব্দুছ ছাত্তাৰ, যতি নাৰায়ণ শৰ্মাৰ দৰে সাহিত্যসেৱীৰ আন্তৰিক সাহচৰ্য। কিন্তু যোৰহাটতো নৱকান্ত বৰুৱাৰ বেছিদিন থকা নহ'ল। ১৯৫৪ চনত তেওঁ কটন কলেজত যোগদান কৰিলে। সেইছোৱা সময়ত বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্যৰ সম্পাদনাত *ৰামধেনু* পাতত সাহিত্যৰ নিত্য-নতুন বিষয় আৰু আংগিকৰ পৰীক্ষা-

নিৰীক্ষা চলিছিল। সেই সময়ছোৱাত ইংৰাজী সাহিত্যৰ উপৰি ইউৰোপৰ বিভিন্ন দেশৰ সাহিত্য-কৰ্মৰ আলোচনা-সমালোচনাই অসমীয়া সাহিত্যতো ঠাই পাইছিল। তেতিয়াৰ পৰা অসমীয়া কবিতাই চিত্রকল্প, প্রতীক, নতুন আংগিক, বিষয় আৰু ছন্দসজ্জা আদৰি লৈছে। নৱকান্ত বৰুৱাকে ধৰি সমসাময়িক কবিসকলৰ কবিতাই কেৱল আলোড়ন সৃষ্টি কৰাই নহয়, আধুনিক কবিতাৰ এক শক্তিশালী বুনিয়াদো গঢ়ি তুলিছে। কটন কলেজো আছিল সেই সময়ৰ তৰুণসকলৰ নতুন চিন্তা-চর্চাৰ কেন্দ্র, বিশেষকৈ 'কটনিয়ান' আছিল এচাম প্রতিশ্রুতিসম্পন্ন কবি-সাহিত্যিকৰ কঠীয়াতলী। নৱকান্ত বৰুৱাৰ আগমনে স্বাভাৱিকতে কটনৰ ছাত্র সমাজক উৎসাহিত কৰিছিল। ১৯৫৪ চনৰ পৰা ১৯৬৪ চনলৈ কটন কলেজত অধ্যাপনা কৰাৰ পাছত ১৯৬৪ চনৰ পৰা ১৯৬৭ চনলৈ অসম মাধ্যমিক শিক্ষা পৰিষদত ইংৰাজী শিক্ষাৰ বিষয়া ৰূপে যোগদান কৰিছিল। তিনি বছৰ কাল এই পদত কার্যনির্বাহ কৰাৰ পাছত '৬৭ চনত পুনৰ তেওঁ কটন কলেজৰ অধ্যাপনা বৃত্তিলৈ উভটি আহে আৰু তাৰ পৰাই ১৯৮৪ চনত উপাধ্যক্ষৰূপে অৱসৰ গ্রহণ কৰে।

অধ্যাপনা বৃত্তিৰ পৰা অৱসৰ গ্রহণ কৰিলে যদিও তেওঁৰ সৃষ্টিশীল সাহিত্য ক্ষেত্রখন আৰু কর্ম জগতখনৰ পৰা আঁতৰি নাথাকিল। বৰঞ্চ বিভিন্ন বিষয় আৰু ব্যক্তিৰ লগত সংযোগ অধিকহে হ'ল। লেখক কবি হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱাৰ খ্যাতি অসমতে সীমাবদ্ধ নাছিল। সমগ্র ভাৰতৰ সাহিত্যিক সমাজে তেওঁক জানিছিল। একালত শান্তিনিকেতনত অধ্যয়ন কৰা আৰু সেই সূত্রে ৰবীন্দ্রনাথৰ সাহিত্য আৰু দর্শন সম্পর্কে তেওঁৰ জ্ঞান, ৰবীন্দ্র সাহিত্যৰ অনুবাদ আৰু চর্চাৰ বাবে তেওঁ ভাৰত-চোভিয়েট সাংস্কৃতিক বিনিময় কার্যসূচীৰ প্রতিনিধি স্বৰূপে ৰবীন্দ্র জন্ম শতবার্ষিকী উপলক্ষে ১৯৬২ চনত পোন প্রথমবাৰৰ বাবে চোভিয়েট দেশ ভ্রমণৰ সুবিধা লাভ কৰে। সেই যাত্রাত আন দুগৰাকী ভাৰতীয় লেখক আছিল নিহাৰৰঞ্জন ৰায় আৰু তামিল লেখক শ্রীকুমাৰ স্বামী, ১৯৭৩ চনত বহা 'আফ্রো-এচীয়া কবি সন্মিলন'ৰ আলোচনা-চক্রতো কবি বৰুৱাই অংশ গ্রহণ কৰিছিল। ১৯৭৫ চনত সাংস্কৃতিক বিনিময় কার্যসূচীৰে পোলেণ্ড আৰু যুগোশ্লাভিয়া ভ্রমণ কৰে। সেইবাৰতে তেওঁ ৰোমো ভ্রমণ কৰিছিল। যুগোশ্লাভিয়াৰ বেলগ্রেদত অক্টোবৰ বিপ্লৱৰ সোঁৱৰণী দিৱস উপলক্ষ্যে আয়োজিত আন্তর্জাতিক উৎসৱত তেওঁ যোগদান কৰিছিল।

বিদেশৰ উপৰি দেশৰ ভিতৰতে অনুষ্ঠিত বিভিন্ন সাহিত্য অনুষ্ঠানত তেওঁ অংশগ্রহণ কৰিবলৈ সুবিধা পাইছিল। ১৯৬২ চনত সাহিত্য অকাডেমিয়ে আয়োজন কৰা আন্তর্জাতিক লেখক সন্মিলন, ১৯৭৫ চনত মাদ্রাজত অনুষ্ঠিত এচিয়া কবি সন্মিলন, একাধিকবাৰ ভূপালত অনুষ্ঠিত কবি সন্মিলন, ১৯৮৫ চনত নতুন দিল্লীত আয়োজিত 'বাল্মীকি বিশ্ব কবিতা উৎসৱ', ১৯৮৯ চনৰ অক্টোবৰত নতুন দিল্লীত

অনুষ্ঠিত নেহৰু শতবার্ষিকী চেমিনাৰ, বিশ্ব হিন্দী পৰিষদ আদি অনুষ্ঠান এই ক্ষেত্রত উল্লেখযোগ্য। ১৯৮৯ চনৰ অক্টোবৰ মাহত সাহিত্য অকাডেমিয়ে কলিকতাত নৱকান্ত বৰুৱাক লৈয়ে 'Meet the Author'নামৰ এটা মনোজ্ঞ অনুষ্ঠানৰ আয়োজন কৰে। সেই একে বছৰেৰে নবেম্বৰ মাহত গুৱাহাটীত সাহিত্য অকাডেমিয়ে আয়োজন কৰা অসমীয়া সাহিত্যৰ অনুবাদ কর্মশালাৰো সঞ্চালক আছিল নৱকান্ত বৰুৱা।

ৰাষ্ট্রীয় আৰু ৰাজ্যিক পর্যায়ৰ ভালেমান সাহিত্য সংস্কৃতিমূলক অনুষ্ঠান আৰু সংগঠনৰ লগত নৱকান্ত বৰুৱা নিবিড়ভাৱে জড়িত আছিল। ৰাষ্ট্রীয় পর্যায়ৰ সংগঠনসমূহৰ ভিতৰত সাহিত্য অকাডেমিৰ সদস্য, নেছনেল বুক ট্রাষ্টৰ উপদেষ্টা সমিতিৰ সদস্য, ভাৰতীয় প্রগতিশীল মহাসংঘৰ ৰাষ্ট্রীয় পৰিষদৰ সদস্য, ভাৰতীয় শান্তি আৰু সংহতি পৰিষদৰ সদস্য ইত্যাদি।

১৯৭৮ চনৰ পৰা ১৯৮৫ চনলৈ কেইবাবছৰো 'অসম প্রগতিশীল শিল্পী-সাহিত্যিক সংঘ'ৰ সভাপতি হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱাই কার্যনির্বাহ কৰিছিল। ১৯৮৬ চনত নগাঁৱৰ ঢিঙত বহা অসম সাহিত্য সভা অধিবেশনৰ কবি সম্মিলনত সভাপতিত্ব কৰিছিল নৱকান্ত বৰুৱাই। ১৯৯০ চনত বিশ্বনাথ চাৰিআলিত অনুষ্ঠিত অসম সাহিত্য সভাৰ ষট-পঞ্চাশতম অধিবেশনৰ সভাপতিৰ আসন নৱকান্ত বৰুৱাই অলংকৃত কৰিছিল। ১৯৯৪ চনত আনন্দৰাম বৰুৱা ভাষা-কলা সংস্কৃতি সংস্থাৰ কার্যকৰি সভাপতিৰ দৰে গুৰু দায়িত্বও তেওঁ বহন কৰিছিল। নৱকান্ত বৰুৱাই তেওঁৰ সাহিত্য কর্মৰ স্বীকৃতি স্বৰূপে ৰাষ্ট্রীয় পর্যায়ৰ কেইবাটাও বঁটা লাভ কৰিছিল। সেইবোৰ হ'ল—

১৯৫৮ চনত *আখৰৰ জখলা* নামৰ গ্রন্থৰ বাবে শিশু সাহিত্যৰ ৰাষ্ট্রীয় বঁটা।

১৯৭৪ চনত *মোৰ আৰু পৃথিৱীৰ* কাব্য সংকলনটিৰ বাবে অসম প্রকাশন পৰিষদ বঁটা।

১৯৭৬ চনত ভাৰত চৰকাৰৰ পৰা সন্মানজনক 'পদ্মভূষণ' উপাধি লাভ।

১৯৮০ চনত ছোভিয়েট ৰাছিয়াৰ প্রখ্যাত কবি আলেকজেণ্ডাৰ পুস্কিনৰ কবিতাৰ অনুবাদ *আহত মৰাল* শীর্ষক গ্রন্থৰ বাবে ছোভিয়েট দেশ-নেহৰু বঁটা লাভ।

১৯৯৩ চনত অসম উপত্যকা সাহিত্য বঁটা

১৯৯৬ চনত মধ্যপ্রদেশ চৰকাৰৰ পৰা ৰাষ্ট্রীয় কবি সন্মান।

১৯৯৭ চনত ডিব্রুগড় বিশ্ববিদ্যালয়ৰ সন্মানীয় ডি.লিট. উপাধি লাভ।

১৯৯৮ চনত ভাৰত চৰকাৰৰ মানৱ সম্পদ উন্নয়ন মন্ত্রালয়ৰ এমেৰিটাছ ফেল'বিশ্বপ ৰাষ্ট্রীয় পর্যায়ৰ কমল কুমাৰী বঁটা।

২০০২ চনত ১৪ জুলাই তাৰিখে নিজা বাসভৱনত নৱকান্ত বৰুৱাৰ দেহাৱসান ঘটে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ জীৱন আৰু কর্মৰ পৰিচয় দাঙি ধৰক। (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

প্রশ্ন নং ২ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাই অধ্যাপনাৰ উপৰি বিভিন্ন অনুষ্ঠান-প্রতিষ্ঠানৰ লগত কিদৰে জড়িত আছিল? (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

১.৩.২ নৱকান্ত বৰুৱাৰ সাহিত্য কর্মৰ শ্রেণীবিভাগ

কবিতা সংকলন ঃ *হে অৰণ্য হে মহানগৰ (১৯৫১), এটি দুটি এঘাৰটি তৰা (১৯৫৮), যতি আৰু কেইটিমান স্কেচ্ছ (১৯৬০), সম্রাট (১৯৬২), বাৱণ (১৯৬৩), মোৰ আৰু পৃথিৱীৰ (১৯৭৩), ৰত্নাকৰ আৰু অন্যান্য কবিতা (১৯৮৩), এখন স্বচ্ছ মুখাৰে (১৯৯০), সূর্যমুখীৰ অঙ্গীকাৰ (১৯৯০), নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৱলী (১৯৯৪) ৰাতি জিলমিল তৰা জিলমিল (১৯৯৯); দলঙত তামীঘৰা (২০০০)।*

উপন্যাস ঃ *কপিলীপৰীয়া সাধু (১৯৫৩), ককাদেউতাৰ হাড় (১৯৭৩), গৰমা কুঁৱৰী (১৯৮০), মানুহ আটাইবোৰ দ্বীপ (১৯৮০), অপদার্থ (১৯৮১), এহি ভিক্ষুণী (১৯৮৭), পাটচাৰা (১৯৯০), অহিংসাৰ জুই (অসম্পূর্ণ, 'সীৰলু'ত প্রকাশিত)*

শিশু সাহিত্য ঃ *শিয়ালী পালেগৈ ৰতনপুৰ (১৯৫৫), আখৰৰ জখলা (১৯৫৮), ভ-ত উ-কাৰে ভু (১৯৬০), মাখনৰ কুকুৰা পোৱালী (১৯৬২), মনত পৰা শব্দ (১৯৮০), মই টুনীয়ে টুন টুনালোঁ (১৯৮১), গোলাপ আৰু বেলিফুল (১৯৮১), কিশোৰ ৰামায়ণ (১৯৮৭), কিশোৰ উপনিষদ (১৯৮৮), শ্বেক্সপীয়েৰৰ নাটকৰ গল্প (১৯৯৩), মৰুৱা ফুল (১৯৮৪), (সম্পা.), শিশু কবিতা (১৯৯৯)* (সম্পা.)।

আলোচনামূলক গ্রন্থ ঃ *অসমীয়া ছন্দ শিল্পৰ ভূমিকা (১৯৫৮), কবিতাৰ দেহবিচাৰ (১৯৮৮)।*

ৰচনা সংকলন ঃ *মোৰে ভাৰতৰে (১৯৬২), ৰমণীয় (১৯৬৩), সীৰলুৰ সহ (১৯৯০), নৱকান্ত বৰুৱাৰ ঘৰুৱা মেল (১৯৯৪), কথাৰ মাজৰ বতৰা (২০০০)।*

অনুবাদ ঃ *বিশ্বমানৱৰ অভিমুখে, ৰবীন্দ্র চয়নিকা (১৯৬৪, ৰত্নকান্ত বৰকাকতিৰ লগত যৌথভাৱে), হুইটমেনৰ এশ কবিতা (১৯৭৩), ভাস্ক'পপা আৰু অন্যান্য য়ুগোশ্লাভিয়া কবিৰ কবিতা (১৯৯৯), কাৰ্ণই চুনাভস্কিৰ শিশু কবিতা (১৯৯৯), গ্যেটেৰ ফাউষ্ট (১৯৯৩), মুক্ত ধাৰা, সুমিত্রানন্দন পণ্টৰ কবিতা, এলচেছটিছ, হিন্দু-*

মুছলমানৰ যুক্ত সাধনা, নজৰুল ইছলামৰ কবিতা, আহত মৰাল (আলেকজেণ্ডাৰ পুস্কিনৰ 'The wounded Swan)

নাটক ঃ *এটি গীতৰ জন্ম হ'ল, কুশজাতক, অভিৰূপ নন্দা।*

গীতৰ সংকলন ঃ *মনৰ খবৰ (১৯৫৯)*

ভ্ৰমণ কাহিনী ঃ *দেশে দেশে মোৰ দেশ (১৯৮৯)*

সম্পাদিত গ্ৰন্থ-আলোচনী ঃ *ভাৰতীয় চাৰুকলাৰ ভূমিকা, আধুনিক অসমীয়া অভিধান, গাৰো-ইংৰাজী-অসমীয়া অভিধান সীৰলু, নতুন সীৰলু, জোনবাই, পোহৰ।*

১.৩.৩ নৱকান্ত বৰুৱাৰ সাহিত্য কৰ্মৰ চমু পৰিচয় আৰু মূল্যায়ন

কবি নৱকান্ত বৰুৱা ঃ পূৰ্বে কৈ অহা হৈছে যে নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবি-সত্তাৰ প্ৰথম আধাৰ ভূমি আছিল নিজ ঘৰখনেই। কৈশোৰ অৱস্থাতে অষ্টম শ্ৰেণীত স্কুলৰ হাতেলিখা আলোচনী *কুঁহিত* প্ৰকাশ কৰিছিল প্ৰেম বিষয়ক এটা অতি চমু কবিতা। ইয়াৰ পাছত বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা সম্পাদিত শিশু আলোচনী *অকণত* প্ৰথমবাৰৰ বাবে ছপা ৰূপত প্ৰকাশ পায় *অকণ* নামৰ কবিতাটি। নৱকান্ত বৰুৱাই ককায়েক যুগসন্ধিৰ কবি দেৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাক অনুকৰণ কৰি কবিতা লিখিবলৈ লৈছিল হাইস্কুলীয়া কালতে। ৪০ৰ দশকত 'বাঁহী'ৰ পাতত সীমা দত্ত ছদ্ম নামেৰে তিনিটা কবিতা প্ৰকাশ কৰিছিল। ইয়াৰে *বুৰঞ্জী* নামৰ কবিতাটোত দেখ দেখকৈ দেৱকান্ত বৰুৱাৰ প্ৰতিধ্বনি শুনা গৈছিল।

১৯৪৩ চনত নতুনকৈ প্ৰকাশিত *জয়ন্তী* আলোচনীয়ে অসমীয়া কবিতালৈ নতুনত্বৰ ঢৌ কঢ়িয়াই আনিলে। *জয়ন্তীয়ে* যি কবিতাৰ পাতনি মেলিলে সেয়া হ'ল প্ৰগতিবাদী দৃষ্টিভংগীৰ কবিতা। বক্তব্য আৰু আংগিক দুয়ো দিশতেই এই কবিতা আছিল বৈপ্লৱিক ধৰণৰ। মুক্তক ছন্দ আৰু স্পন্দিত গদ্যৰ ব্যৱহাৰ এই কবিতাৰ উল্লেখযোগ্য দিশ। মাৰ্ক্সীয় আদৰ্শৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱান্বিত এই প্ৰগতিবাদী কবিসকল হ'ল— অমূল্য বৰুৱা, ভবানন্দ দত্ত, হেম বৰুৱা, ৰাম গগৈ, কেশৰ মহন্ত, চক্ৰেশ্বৰ ভট্টাচাৰ্য আদি। *জয়ন্তীৰ* প্ৰগতিবাদী ধাৰাটোক শক্তিশালী কৰি তুলিলে বীৰেন্দ্ৰ কুমাৰ ভট্টাচাৰ্য, হেমাংগ বিশ্বাস, অমলেন্দু গুহৰ নিচিনা কবিসকলে।

জয়ন্তীৰ প্ৰগতিশীল ধাৰাৰ সমান্তৰালকৈ আন এক ধাৰায়েও আধুনিক অসমীয়া কবিতাত ভূমুকি মাৰিলে— সেয়া হৈছে বুদ্ধিনিষ্ঠ ধাৰা। এওঁলোক কেৱল মাৰ্ক্সীয় আদৰ্শতে সীমাবদ্ধ নাথাকিল। ইংৰাজীৰ উপৰি ফৰাচী, ৰুছ, জাৰ্মানী আদি বিভিন্ন দেশৰ কাব্যশিল্প আৰু মতাদৰ্শৰ দ্বাৰা প্ৰভাৱিত হৈ উচ্চ শিক্ষিত এই কবিসকলে অসমীয়া নতুন কবিতাক এক সুকীয়া আয়তন আৰু গতি প্ৰদান কৰিলে। চিত্ৰকল্পবাদ, প্ৰতীকবাদ, অস্তিত্ববাদ, অভিব্যক্তিবাদ, অধিবাস্তৱবাদ, ফ্ৰয়েদীয় মতবাদ আদিৰ লগত

অসমীয়া কবিতাৰ পৰিচয় ঘটিল। জাপানী হাইকু, টি এছ, এলিয়ট, এজৰা পাউণ্ড, বোদলেয়াৰ, মায়াক'ভস্কি, পাবলো নেৰুদা, খলিল জিব্রান আদিৰ কবিতাৰ প্রভাৱ অসমীয়া কবিতাত প্রত্যক্ষভাৱে অনুভূত হ'ল। পাশ্চাত্যৰ লগতে জীৱনানন্দ দাশ, বুদ্ধদেৱ বসু, বিষ্ণু দে আদি বঙলা ভাষাৰ কবিসকলৰ নতুন ধাৰাৰ কবিতাৰ লগতো অসমীয়া কবিসকলৰ পৰিচয় ঘটিল। এই সকলোখিনিয়ে অসমীয়া নতুন কবিতাক এক অন্য মাত্রা প্রদান কৰিলে।

অসমীয়া নতুন কবিতাক ঐশ্বর্যমণ্ডিত কৰা আটাইতকৈ সফল আৰু আকর্ষণীয় ব্যক্তিগৰাকীয়ে হ'ল নৱকান্ত বৰুৱা। ১৯৫১ৰ পৰা ১৯৬১ লৈ এটা দশকৰ ভিতৰতে প্রকাশ পালে তেওঁৰ তিনিখন স্বকীয় বৈশিষ্ট্যপূর্ণ ব্যক্তিগত কবিতা সংকলন— *হে অৰণ্য, হে মহানগৰ (১৯৫১), 'এটি দুটি এঘাৰটি তৰা' (১৯৫৮) আৰু 'যতি আৰু কেইটামান স্কেচ্ছ' (১৯৬১)*।

হে অৰণ্য, হে মহানগৰ প্রকাশৰ লগে লগে অসমীয়া কবিতাৰ ক্ষেত্রখনত এক নতুন দিশৰ উন্মোচন কৰি দিলে। সৰু কবিতা পুথিখনৰ আটাইকেইটা কবিতাই সাহিত্যৰসিক-সমালোচকৰ দৃষ্টি আকর্ষণ কৰিলে। সমকালীন আৰু অনুজ কবিসকলকো তেওঁ বিশেষভাৱে প্রভাৱান্বিত কৰিছিল। হোমেন বৰগোহাঞিৰ ভাষাত— 'প্রত্যেকটো কবিতাই মোক শিহৰিত কৰিছিল; কিন্তু মোৰ হৃদয়ত গভীৰতম তলীলৈকে আলোড়িত কৰি তুলিলে পুথিখনত সন্নিবিষ্ট *সন্ধ্যাৰ চিলঙ* নামৰ কবিতাটোৱে।.... শ্বিলঙৰ অন্তর্লীন আত্মাক বুদ্ধিগ্রাহ্য আৰু ইন্দ্রিয়গ্রাহ্য কৰি তুলিবলৈ অশেষ চেষ্টা কৰিও মই বিফল হৈছিলোঁ। *সন্ধ্যাৰ চিলঙ* নামৰ কবিতাত মই একেলগে বিচাৰি পালো শ্বিলঙৰ দেহ আৰু আত্মাক। ই এক অসাধ্য সাধন। আন কোনো কবিয়ে এখন ঠাইৰ শৰীৰ আৰু আত্মাক, তাৰ আৱহ আৰু অনুষঙ্গক এটি মাত্র ক্ষুদ্র কবিতাত ইমান সূক্ষ্মভাৱে চিত্রিত কৰিব পৰা নাই।..... আমাৰ যৌৱনৰ সেই উজ্জ্বল সোণালী দিনবোৰ মধুৰ মদিৰ আৰু বেদনার্দ্র কৰি তুলিছিল নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাই।' (সম্পাদকৰ টোকাবহী ঃ *সূত্রধাৰ*)

আধুনিক কবিতাৰ এটা প্রধান বৈশিষ্ট্য হৈছে মহানগৰ চেতনা। নৱকান্তই শৈশৱ-কৈশোৰ কটাইছিল অসমৰ গ্রাম্য পৰিৱেশত। যৌৱনটো পাৰ হৈছিল মানুহে গঢ়া তপোবন সদৃশ শান্তিনিকেতন আৰু তাৰ পাছত কটাইছিল কলিকতা মহানগৰত। অসমৰ আৰণ্যক নৈসর্গ আৰু কলিকতাৰ মহানগৰিক পৰিপার্শ্বৰ মাজত বিৰাট ব্যৱধান কবিয়ে অনুভৱ কৰিছিল। তাৰেই ফলশ্রুতি জন্ম হৈছিল— *'হে অৰণ্য, হে মহানগৰ'*। কলিকতা মহানগৰত থকা কালছোৱাত তেওঁ মহানগৰ জীৱনৰ আন্ধাৰ আৰু সংঘাতপূর্ণ দিশটোৰ লগত পৰিচয় ঘটিছিল। তেওঁ প্রত্যক্ষ কৰিছিল সাম্প্রদায়িক সংঘর্ষত জর্জৰিত মানুহৰ অসহায়তা আৰু নিষ্ঠুৰতা। সেয়েহে মায়াবী মহানগৰীৰ অন্তঃসাৰশূন্যতা, ক্রুৰতা, হিংস্রতা প্রকাশ কৰিছিল এনেদৰে—

"কার্ফুৰ সময় হ'ল
সূর্যস্নাতা নগৰীৰ আচলৰ শেষ ৰশ্মিকণো
শুহি ল'লে ৰাতিৰ আকাশে;
নিস্তব্ধ মৰণ নামে। নগৰীৰ ধমনীত কৰোঁ অনুভৱ
কাজিৰঙা ডবকাৰ আৰণ্যক অপস্মাৰ
সৰীসৃপ ক্রুৰ মৃত্যু, সর্পিল জীৱন.....
(হে অৰণ্য, হে মহানগৰ)

নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাত আধুনিক মনৰ দ্বন্দ্বৰো বহির্প্রকাশ ঘটিছে—

"এনেকৈ
এনেকৈয়ে আমি নামি যাওঁ
ওপৰত ৰুগ্ন স্বর্গৰ বাৰাণ্ডা
তলত জীর্ণ জীৱিকাৰ ফুটপাথ
মাজত অনিশ্চয়তাৰ শংকা
আকৃতিবিহীন এটি 'যদি'
ঃ যদি আমি বৈ যাওঁ। *(লিফ্‌ট)*

নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাত টি. এছ. এলিয়ট, হুইটমেন আদি পাশ্চাত্য কবিৰ কবিতাৰ প্রভাৱো দৃষ্টিগোচৰ হয়। *ক্রমশঃ, ইয়াত নদী আছিল* আদি কবিতাত এলিয়টীয় ভাৱ, চিত্রকল্পৰ প্রভাৱ সুস্পষ্ট। *ইয়াত নদী আছিল* কবিতাত আধুনিক মন-মানসিকতা, সামাজিক অৱক্ষয়ৰ ছবি প্রতীক চিত্রকল্পৰ মাজেৰে উপস্থিত হৈছে।

আধুনিকতা মানেই ঐতিহ্যবিমুখী নহয়। নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাত সেই কথা স্পষ্ট। কবিয়ে যৌৱনৰে পৰা জীৱনৰ শেষলৈকে মহানগৰতে কটালে যদিও তেওঁ মানসিকভাৱে গ্রাম্য জীৱনটোৰ লগতে সংপৃক্ত হৈ থাকিল। সেয়েহে তেওঁৰ অনেক কবিতাত চিত্রকল্পৰ ৰূপত অতীত, গ্রাম্য জীৱন বন্দী হৈ ৰ'ল। *উভতি অহাৰ কবিতা, পাহৰা স্বর্গৰ স্বপ্ন, চকুপানী ফাগুণৰ,* আদি কবিতা ইয়াৰ উদাহৰণ। *পলস* কবিতাত কবিয়ে অতীতৰ বুকুতে ভৱিষ্যতৰ সম্ভাৱনাৰ অংকুৰ দেখিছে।

বৌদ্ধ দর্শনেও নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাত ভূমুকি মাৰিছে। বৰুৱা নিজেও আছিল নিৰীশ্বৰবাদী, পূজা-পাতল, কাজ-কর্ম আদিত তেওঁৰ আস্থা নাছিল। মাজতে বৌদ্ধ ধর্ম গ্রহণৰ কথাও তেওঁ ভাবিছিল। তাৰেই প্রতিফলন দেখা যায় *বোধিদ্রুমৰ খৰি* কবিতাত। *নৱকান্ত বৰুৱাৰ ৰাৱণ, সম্রাট, আৰু ৰত্নকান্তৰ* এই তিনিটা দীঘলীয়া কবিতা আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ বাবে অভিনৱ সংযোজন বুলিব পাৰি। প্রাচীন ভাৰতীয় মহাকাব্য ৰামায়ণ-মহাভাৰতৰ তিনিটা চৰিত্রক তেওঁ আধুনিক দৃষ্টিভংগীৰে পর্যবেক্ষণ কৰিছে। ভাৰতীয় পৰম্পৰাৰ তিনিটা চৰিত্রৰ মাজেদি গভীৰ মানৱীয় সমস্যা কবিৰ নিজস্ব ধাৰণাৰে উপস্থাপন কৰিছে। *ৰাৱণত* শিল্প আৰু *মানুহ, সম্রাটত*

ৰাষ্ট্ৰ আৰু মানুহ আৰু *ৰত্নাকৰত* মানুহৰ ৰূপান্তৰৰ সম্ভৱনা- এই তিনিটা বিষয়বস্তুৱে ঠাই পাইছে। মহাকাব্যৰ খলনায়ক ৰাৱণৰ মাজত তেওঁ আৱিষ্কাৰ কৰিছে সৌন্দর্য সন্ধানী শিল্পী মন। ৰাৱণৰ মনত থকা সুন্দৰৰ অনন্ত তৃষ্ণা তেওঁ ফুটাই তুলিছে অভিনৱ ধৰণেৰে। ৰাৱণৰ মাজত প্ৰকাশ পাইছে আধুনিক শিল্প সত্তাৰে অন্য এক ৰূপ। *সম্ৰাট* কবিতাত ফুটি উঠিছে ৰাষ্ট্ৰ আৰু ব্যক্তি মনৰ সংঘাত। ধৃতৰাষ্ট্ৰ মনৰ দ্বন্দ্ব আৰু আত্মগ্লানি *সম্ৰাটৰ* মাজেৰে ফুটি উঠিছে। ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ ট্ৰেজেদী হ'ল সম্ৰাট হিচাপে আৰু পিতৃ হিচাপে দুটা দায়িত্ব তেওঁ চম্ভালিব নোৱাৰিলে। সেয়ে নিজকে তেওঁ 'ক্লীৱ' বুলি ঘোষণা কৰিছে। *ৰত্নাকৰ* কবিতাত ৰত্নাকৰ চৰিত্ৰটোৰ যোগেদি আধুনিক মানুহৰ স্বতঃস্ফূৰ্ত ভাব কিদৰে ৰুদ্ধ হয় আৰু তাৰ পৰিণতি হিচাপে অন্তৰৰ গভীৰ সত্য কিদৰে উন্মোচিত নোহোৱাকৈ থাকে তাকে মূৰ্ত হৈছে।

নৱকান্ত বৰুৱাই কবিতা লিখিবলৈ লোৱাৰ লগে লগে অসমীয়া কবিতাত দেহ আৰু আত্মাৰ এক নতুন ৰূপ উদ্ভাসিত হৈ উঠিল। নতুন ছন্দ, অভিনৱ বিষয়বস্তু, নতুন আংশিক, প্ৰতীক আৰু চিত্ৰকল্পৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁ অসমীয়া কবিতাত এক নতুন দিক্ দৰ্শন কৰোৱালে।

ঔপন্যাসিক নৱকান্ত বৰুৱা ঃ *হে অৰণ্য, হে মহানগৰ* কবিতা পুথিৰে অসমীয়া নতুন কবিতালৈ অনা নতুনত্বৰ উখল মাখল মাৰ নৌ-যাওঁতেই নৱকান্ত বৰুৱাই অসমীয়া সাহিত্যলৈ আগবঢ়ালে নতুন সোৱাদৰ নাতিদীর্ঘ উপন্যাস *কপিলী পৰীয়া সাধু*। এক ৰোমাণ্টিৰ পটভূমিত নির্মিত *কপিলীপৰীয়া সাধুৰ* কাহিনীত অনুভৱ কৰা যায় সাধুৰ কাব্যিকতা। কপিলী পা�ৰৰ জীৱনযাত্ৰাক কেন্দ্ৰ কৰি মানৱীয় প্ৰেম, সংগ্ৰাম আৰু সংঘাতৰ লগতে ভাগ্য আৰু বাস্তৱতাই জীৱনলৈ নমাই অনা পৰিণতি বর্ণিত হৈছে এই উপন্যাসত। উপন্যাসখনক এফালে যিদৰে নদীকেন্দ্ৰিক উপন্যাস বুলিব পাৰি, ঠিক একেদৰে আঞ্চলিক উপন্যাসো বুলিব পাৰি। কেও কিছু নোহোৱা ৰূপাই আৰু সোনপাহীৰ কাল্পনিক প্ৰণয় কাহিনীৰ সমান্তৰালকৈ আছে কপিলী পাৰৰ মানুহৰ ইতিহাস, আছে স্বৰাজ আন্দোলনৰ ছবি, দুখীয়া কৃষকৰ বানপানীৰ লগত কৰা সংগ্ৰামৰ কাহিনী। কল্পনা-বাস্তৱৰ ছাঁ-পোহৰত বিধৌত হৈছে নগাঁৱৰ বহু অঞ্চলৰ বহু চিত্ৰকে ঔপন্যাসিকে *কপিলীপৰীয়া সাধুত* অংকন কৰিছে।

দীর্ঘদিনীয়া বিৰতিৰ পাছত ১৯৭৩ চনত নৱকান্ত বৰুৱাই লিখি উলিয়ালে দ্বিতীয়খন উপন্যাস *ককাদেউতাৰ হাড়*। এই উপন্যাসৰ বাবে তেওঁ সাহিত্য অকাডেমি বঁটা লাভ কৰিছিল। ইতিহাস আধাৰিত এক লোককাহিনী কল্পনাৰ ৰহন সানি এই উপন্যাস ৰচিত হৈছে দুশ বছৰৰ আগৰ নগাঁও অঞ্চলৰ দুটা ক্ষমতাশালী পৰিয়ালৰ দুজন প্ৰতিদ্বন্দ্বী ব্যক্তিক কেন্দ্ৰ কৰি। এজন হ'ল ৰজাঘৰীয়া বিষয়বাবেৰে প্ৰতিপত্তিশালী হৈ উঠা খৰঙী বৰুৱা ঘৰৰ ভোগাই বৰুৱা আৰু আনজন ধনে ধানে প্ৰতিপত্তিশালী হৈ উঠা বাখৰ বৰা। দুয়োটা পৰিয়ালক ওচৰ চপাই আনিবলৈ বাখৰ

বৰাৰ ভনীয়েক মাহিন্দ্রীক ভোগাইলৈ বিয়া কৰোৱাও হৈছিল যদিও এই মিত্রতায়ো সম্পর্ক মধুৰ কৰিব নোৱাৰিলে। আত্মাভিমান, আত্মগৌৰৱ আৰু আভিজাত্যৰ প্রতিযোগিতাই দুয়োপক্ষৰ মাজৰ সম্পর্ক ক্রমশঃ শত্রুতালৈ পর্যবেশিত কৰিলে। ইয়াৰ বলি হ'ল মাহিন্দ্রী। ভোগাই-বাখৰৰ চিৰকলীয়া অৰিয়াঅৰিত সাধাৰণ প্রজাও সোমাই পৰিব লগা হৈছে। দুই প্রতিদ্বন্দ্বী পৰিয়ালে এই মানুহখিনিক নিজ স্বার্থৰ অনুকূলে অস্ত্রৰূপে ব্যৱহাৰ কৰিছে।

এই উপন্যাসৰ কাহিনী উপস্থাপনত পদ্ধতিও অভিনৱ। অতীতৰ ঘটনা বর্তমানৰ পটভূমিত বিচাৰ কৰাৰ বাবে কাহিনীৰ কথক হিচাপে লোৱা হৈছে এগৰাকী বৃদ্ধ নাৰীক। বর্তমানৰ প্রসংগ এটাক লৈ আইতাগৰাকীয়ে অতীতৰ কৰুণ কাহিনীটো ক'ব লগা হৈছে। যি জন বৰমইনাৰ আগত আইতাগৰাকীয়ে কাহিনী কৈছে, তেওঁ নিজৰ ভায়েক হেমন্ত আৰু নমিতাৰ হ'ব লগা বিয়াখনৰ সন্মতি বিচাৰি আইতাৰ ওচৰ চাপিছে। যিটো পৰিয়ালৰ কন্যাক হেমন্তৰ বাবে খোজা বঢ়া হৈছে সেই পৰিয়ালটোৰ লগত হেমন্তহঁতৰ পৰিয়ালৰ অৰিয়াঅৰিয়ে ধ্বংসাত্মক ৰূপ লৈছিল। এই কাহিনীকে ঔপন্যাসিকে কলাত্মকভাৱে সাঙুৰি দিছে। আইতাৰ পৰা বুৰঞ্জী শুনি থকা বৰমইনাই মাজে মাজে কিছুমান সংগতিপূর্ণ টিপ্পনী দি গৈছে যিবোৰে অতীতক বর্তমানৰ মুখামুখি কৰাইছে। *ককাদেউতাৰ হাড়* উপন্যাসখনক নৱকান্ত বৰুৱাই পঞ্চাশৰ দশকতে ৰচনা কৰা *পলস* নামৰ কবিতাৰ বর্ধিত ৰূপ বুলিব পাৰি।

নৱকান্ত বৰুৱাৰ তৃতীয়খন উপন্যাস *গৰমা কুঁৱৰী (১৯৮০)*। উপন্যাসৰ কাহিনী হ'ল অসম বুৰঞ্জীৰ এয়োদশ-চতুর্দশ শতিকাৰ এক বিখ্যাত নাৰী চৰিত্র গৰমা কুঁৱৰী। কাহিনীৰ আধাৰ হ'ল সূর্য্যকুমাৰ ভূঞাৰ *বুৰঞ্জীৰ বাণী* শীর্ষক প্রবন্ধ সংকলনত সন্নিবিষ্ট *গৰমা কুঁৱৰী* নামৰ প্রবন্ধটি। অসম বুৰঞ্জীৰ ক্লিওপেট্রা সদৃশ কমতাধিপতি দুর্লভনাৰায়ণৰ ৰাণী সুশুদ্ধি বা গৰমা কুঁৱৰীৰ প্রণয় কাহিনী, উচ্চাকাংক্ষা, প্রতিশোধপৰায়ণতাৰ সমান্তৰালকৈ প্রাকশংকৰী যুগৰ কমতা ৰাজ্য, কছাৰী ৰাজ্য আৰু আহোম ৰাজ্যৰ ৰাজ পুৰুষসকলৰ মতি-গতি ৰেহৰূপ, আচাৰ-ব্যৱহাৰ, ৰাজনৈতিক পৰিবেশ-পৰিস্থিতি আদি প্রত্যয়জনক ৰূপত ঔপন্যাসিকে *'গৰমা কুঁৱৰী'* উপন্যাসত তুলি ধৰিছে। প্রাক শংকৰী যুগৰ কমতা ৰাজ্যৰ সাহিত্য সংস্কৃতিৰো আভাস দিছে। আনহাতে ডিমাচা-কছাৰী আদি জনগোষ্ঠীৰ লোক-জীৱনৰ বিষয় প্রসংগই কাহিনীক বৈচিত্র্য দান কৰিছে। নৱকান্ত বৰুৱাৰ চতুর্থ উপন্যাস *মানুহ আটাইবোৰ দ্বীপ* প্রকাশ হয় ১৯৮১ চনত। বিষয়বস্তু ক্ষেত্রত এই উপন্যাস ভিন্ন সুৰৰ। নৱকান্ত বৰুৱাৰ বুদ্ধৰ জীৱন আৰু বৌদ্ধ ধর্মৰ প্রতি আকর্ষণ আৰু অধ্যয়ন বহুদিনীয়া। বৌদ্ধ ভিক্ষুণীসকলে ৰচা থেৰী গাঁথা আৰু তাৰে অর্থকথাৰ ভাঙনিকে লৈ আৰু তাৰে এটা কাহিনীৰ আধাৰত এই উপন্যাস ৰচনা কৰিছে। থেৰী গাঁথাসমূহৰ কেইবাটাও গাঁথা আৰু তাৰ পটভূমিৰ কাহিনী অংশবিশেষ লৈ ভিক্ষুণী অভিৰূপ

নন্দাৰ জীৱন কাহিনী বৰ্ণনা কৰা হৈছে। উপন্যাসখন ৰচনা কৰোঁতে ঔপন্যাসিকে বৌদ্ধ ধৰ্মসম্পৰ্কীয় বহু গ্ৰন্থ অধ্যয়ন কৰাৰ লগতে সংসাৰ ত্যাগী বহু ভিক্ষুৰ পৰাও বুদ্ধ, ধৰ্ম, সংঘ, বহুতো গাঁথা আৰু তাৰ আঁৰৰ কাহিনী সম্পৰ্কে জানি-বুজি লৈছে।

বৌদ্ধ গাঁথাৰ ভিত্তিত ৰচিত নৱকান্ত বৰুৱাৰ আন এখন উপন্যাস হ'ল *পাটচাৰা*। এই উপন্যাসতো আছে তথাগত বুদ্ধৰ কৰুণা লাভ কৰি নৱজীৱন লাভ কৰা এক নাৰীৰ কৰুণ কাহিনী, যি নাৰীয়েই পিছলৈ ভিক্ষুণী পাটচাৰা ৰূপে বিখ্যাত হয়গৈ। এই কাহিনীৰ আভাস *মানুহ আটাইবোৰ দ্বীপত* পোৱা যায়। তাত মুক্তা নামৰ ভিক্ষুণীগৰাকীয়ে অভিৰূপনন্দাক সেই কৰুণ কাহিনীটো কৈছিল। এই উপন্যাসতো সংসাৰ যাত্ৰাত সকলো হেৰুওৱা নাৰীৰ সংঘাতপূৰ্ণ জীৱনৰ কথা বৰ্ণনা কৰা হৈছে।

অপদাৰ্থ নৱকান্ত বৰুৱাৰ বিজ্ঞানভিত্তিক উপন্যাস। এই উপন্যাসত প্ৰকৃতিবিৰুদ্ধ বৈজ্ঞানিক কাম-কাজে কিদৰে মানুহৰ জীৱনলৈ বিপদ বা মৃত্যু কঢ়িয়াই আনিব পাৰে তাকে দেখুওৱা হৈছে।

শিশুসাহিত্যিক নৱকান্ত বৰুৱা ঃ নৱকান্ত বৰুৱা আছিল শিশুপ্ৰেমী ব্যক্তি। তেওঁৰ সাহিত্যিক জীৱনৰ আৰম্ভণিৰ পৰা অন্তিম সময়লৈকে নিৰৱচ্ছিন্নভাৱে শিশুসাহিত্য ৰচনা কৰি গ'ল। এখুদ ককাইদেউ, নতুন ককাইদেউ, সপোন ককা আদি নামেৰে শিশু আৰু কিশোৰক উদ্দেশ্য কৰি বহুতো কবিতা, গীতিনাট্য, উপন্যাস সৰু সৰু প্ৰবন্ধ ৰচনা কৰাৰ লগতে *জোনবাই, পোহৰ* আদি শিশু আলোচনীও সম্পাদনা কৰিলে।

নৱকান্ত বৰুৱাই ৰচনা কৰা শিশু কবিতাবোৰত বিষয়বস্তুৰ লগত ভাব-ভাষাৰ অপূৰ্ব সংযোগ দেখা যায়। শিশুমনৰ উপযোগী কৰি সৰল প্ৰকাশভংগী আৰু সংগীতময়তাৰে কবিতাসমূহ ৰচনা কৰিছে। বাছকবনীয়া শব্দসজ্জা আৰু ছন্দসজ্জায়েহে কবিতাক সংগীতময় ধ্বনিগুণ প্ৰদান কৰে, নৱকান্ত বৰুৱা এই ক্ষেত্ৰত অতি সচেতন আছিল—

'মেঘৰ ঢোলৰ চাপৰ শুনি
দৰাটো ওলাই গৈ
ৰাম ধেনুৰ দলংখনত
বহিল ৰৰশি লৈ। (খঁৰা শিয়ালৰ বিয়া)

নৱকান্ত বৰুৱাই ডাঙৰৰ কাৰণে যিদৰে 'চিৰিয়াচ' সাহিত্য সৃষ্টি কৰিলে, তাৰ সমান্তৰালভাৱে শিশুৰ বাবে লিখিলে জ্ঞানবৰ্ধক সৰু বৰ কথাৰ অনেক জ্ঞানবৰ্ধক প্ৰবন্ধ। ইয়াৰ উপৰি *শিয়ালী পালেগৈ ৰতনপুৰ* (উপন্যাস), *আখৰৰ জখলা* (উপন্যাস), *ভত উকাৰে ভূ* (কাহিনী), *মাখনৰ কুকুৰা পোৱালী, মই টুনীয়ে টুন টুনালোঁ, গোলাপ আৰু বেলিফুল, মনত পৰাৰ শব্দ* আদি গীতি নৃত্য-নাটিকাবোৰৰ মাজত চৌদিশৰ পৃথিৱীখনৰ লগত শিশুমনক পৰিচয় কৰি দিয়াৰ প্ৰয়াস পৰিলক্ষিত হয়।

সাহিত্য আলোচক হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱা ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ কাব্যসাহিত্যৰ নান্দনিক বিচাৰ সম্পৰ্কীয় দুখন গ্ৰন্থ হ'ল— *কবিতাৰ দেহ বিচাৰ* আৰু *অসমীয়া ছন্দশিল্পৰ ভূমিকা*। অসমীয়া কাব্যত প্ৰাচ্য অৰ্থাৎ ভাৰতীয় আৰু পাশ্চাত্য এই দুয়োটাৰ প্ৰভাৱ কিদৰে পৰিছে সেই বিষয়ে এই দুয়োখন গ্ৰন্থত আলোচনা আগবঢ়াইছে। *অসমীয়া ছন্দ শিল্পৰ ভূমিকা* গ্ৰন্থখন প্ৰকাশ পাইছিল ১৯৫৮ চনত। সেই সময়ত এই বিষয়ৰ আলোচনাৰ ক্ষেত্ৰত অসমীয়া সাহিত্যত আগবঢ়া নাছিল। শান্তিনিকেতনত থাকোঁতে নৱকান্ত বৰুৱাই বাংলা ভাষাৰ অধ্যাপক প্ৰবোধ চন্দ্ৰ সেনৰ পৰা ছন্দ শিল্পৰ জ্ঞান লাভ কৰিছিল। তাৰেই ফলশ্ৰুতি আছিল *অসমীয়া ছন্দশিল্পৰ ভূমিকা* গ্ৰন্থখন।

এই গ্ৰন্থৰেই এক প্ৰকাৰ পৰিপূৰক হিচাপে লিখিলে— *কবিতাৰ দেহবিচাৰ*। গ্ৰন্থখনত অংলকাৰ সম্পৰ্কে প্ৰাচ্য আৰু পাশ্চাত্যৰ সন্মিলিত দৃষ্টিভংগীৰে আলোচনা কৰিছে। বিভিন্ন অলংকাৰ প্ৰয়োগৰ উদাহৰণ হিচাপে তেওঁ অসমীয়া সাহিত্যৰ প্ৰাচীন যুগৰ পৰা সাম্প্ৰতিকলৈকে বিভিন্ন কবিৰ কবিতাৰ উদ্ধৃতি দিছে।

অনুবাদক নৱকান্ত বৰুৱা ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ কাব্য সাধনাৰ একাংশ -আগুৰি আছে তেওঁৰ কাব্যানুবাদে। তেওঁ কবি ৰত্নকান্ত বৰকাকতিৰ লগ হৈ ৰবীন্দ্ৰনাথৰ কবিতা অনুবাদ কৰিছিল। সাহিত্য অকাডেমিয়ে প্ৰকাশ কৰা ৰাল্ট হুইটমেনৰ এশটা কবিতাৰ অনুবাদ তেওঁৰ আন এক উল্লেখযোগ্য কীৰ্তি। তেওঁ অনুবাদ কৰিছে কাজী নজৰুল ইচলামৰ কবিতা আৰু হিন্দী কবি সুমিত্ৰানন্দন পণ্টৰ কবিতা। বিদেশী কবিৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁ য়ুগোশ্লাভিয়াৰ ভাস্কো পপা আৰু সেই দেশৰ অন্যান্য কবিৰ কবিতা, চোভিয়েট দেশৰ কবি কৰ্ণেই চুকাভস্কিৰ শিশু কবিতা আৰু আলেকজেণ্ডাৰ পুস্কিনৰ গীতি কবিতাৰ সংকলন *The Wounded Swan*ৰ *আহত মৰাল* নাম দি মনোৰমভাৱে অনুবাদ কৰিছে।

গীতিকাৰ নৱকান্ত বৰুৱা ঃ নৱকান্ত বৰুৱা প্ৰতিভাবান গীতিকাৰ। কবিতা ৰচনাৰ কাযে কাযে নৱকান্ত বৰুৱাই পঞ্চাশৰ দশকৰ পৰাই বহুতো গীত ৰচনা কৰিছিল। ১৯৫৯ চনত প্ৰকাশ পায় তেওঁৰ একুৰি এঘাৰটা গীতৰ সংকলন *মনৰ খবৰ*। নৱকান্ত বৰুৱাই শিশুগীতৰ পৰা প্ৰেমৰ গীতলৈকে অনেক মনোৰম গীতি লিখিলে। 'ধুন ধুন ধুনীয়া অকণমানি'ৰ পৰা 'অ' ৰহিমলা, দূৰলৈ নাচাবা'লৈকে; 'বহাগৰ দুপৰীয়া নিমাত নিজম'ৰ পৰা 'আহিনক কোনে আনে' লৈকে নৱকান্ত বৰুৱাই প্ৰকৃততে একশ্ৰেণী নতুন গীত ৰচিলে য'ত কোমল ভাব-কল্পনা আৰু সাৱলীল প্ৰকাশভংগীৰ সুৰীয়া সমন্বয় ঘটিছে। তেওঁৰ একোটা গীত কেৱল বাচকবনীয়া শব্দ সংগঠনেই নহয়, প্ৰতিটো নিটোল গীতেই বহন কৰিছে একোটি বার্তা-সেই বার্তা প্ৰেমৰো, আশাৰো।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৩ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ সাহিত্য কর্মৰ পৰিচয় দিয়ক।

(২০০টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

১.৩.৪ নৱকান্ত বৰুৱাৰ সাহিত্য কর্মৰ বিশিষ্টতা

নৱকান্ত বৰুৱাই তেওঁৰ সাহিত্যিক জীৱনত কবিতা, উপন্যাস, নাটক, গীতি নাট্য, শিশুসাহিত্য, গীতৰচনা, অনুবাদ, ছন্দ আৰু অলংকাৰ সম্পর্কীয় গ্রন্থ, অভিধান প্রণয়ন, গ্রন্থ-আলোচনী সংকলন-সম্পাদনা আদি কর্মেৰেই অসমীয়া সাহিত্যলৈ বিশিষ্ট অৱদান আগবঢ়াই থৈ গৈছে। কেৱল কর্মেৰেই নহয়, মানৰ ফালৰ পৰাও তেওঁ আগবঢ়াই থৈ যোৱা প্রতিটো বিভাগতে তেওঁৰ প্রতিভাৰ স্বাক্ষৰ প্রোজ্জ্বল হৈ ৰৈছে।

নৱকান্ত বৰুৱাৰ প্রথম পৰিচয় তেওঁ এগৰাকী কবি। নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবি পৰিচিতিয়েহে অগ্রাধিকাৰ পায়। সঁচা অর্থত নৱকান্ত বৰুৱাৰ *হে অৰণ্য হে মহানগৰ* কবিতা পুথিৰ মাজত পোনপ্রথমবাৰৰ বাবে আধুনিক কবিতাৰ লক্ষণসমূহ দৃশ্যমান হয়। মহানগৰ চেতনা, ক্ষয়িষ্ণু মূল্যবোধৰ প্রকাশ, আধুনিক মনৰ দ্বন্দ্ব, শংকা, দ্বিধা, আত্মচেতনা, ঐতিহ্যানুসন্ধান, গ্রাম্য সৰলতাৰ নষ্টালজিক অনুভৱ আদি নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ বিশেষত্ব। নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাত পাশ্চাত্যৰ টি. এছ. এলিয়ট, ৱাল্ট হুইটমেন, 'আলেকজেণ্ডাৰ পুষ্কিনৰ প্রভাৱ যিদৰে পৰিছে; ঠিক একেদৰে ৰবীন্দ্রনাথ ঠাকুৰ, জীৱনানন্দ দাশ, বুদ্ধদেৱ বসু আদি বাংলা কবিৰ প্রভাৱো অনুভূত হয়। নিৰীশ্বৰবাদী বৌদ্ধ দর্শনেও নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাক প্রভাৱিত কৰিছে, মহাভাৰতীয় চৰিত্রক নতুন চিন্তাচেতনাৰে আধুনিক মানুহৰ লগত মিলাই চোৱাৰ প্রচেষ্টাও নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাত দেখা যায়। অসমীয়া সাহিত্যত ঔপন্যাসিক হিচাপেও নৱকান্ত বৰুৱাই বিশিষ্ট আসন অধিকাৰ কৰিছে। প্রত্যেকখন উপন্যাসৰ বিষয়বস্তু ভিন্নসুৰী। প্রথম উপন্যাস *কপিলীপৰীয়া সাধু* কল্পনা আৰু বাস্তৱৰ সুসংমিশ্রণ। নদীকেন্দ্রিক আৰু আঞ্চলিকতাবাদী এই দুই শ্রেণী উপন্যাসৰে লক্ষণ এই উপন্যাসৰ আন এক লক্ষণীয় দিশ। *কপিলীপৰীয়া সাধুৰ* যোগেদি ঔপন্যাসিক হিচাপে প্রথম আত্মপ্রকাশতেই নৱকান্ত বৰুৱাই সফলতা লাভ কৰিছিল। দ্বিতীয় উপন্যাস *ককাদেউতাৰ হাড়* নৱকান্ত বৰুৱাৰ উপন্যাসসমূহৰ ভিতৰত শ্রেষ্ঠ আখ্যা দিয়া হয়। বুৰঞ্জী আধাৰিত এটা লোককাহিনীৰ আধাৰত এই উপন্যাস ৰচিত হৈছে। পুৰণিক নতুন দৃষ্টিৰে পর্যবেক্ষণ এই উপন্যাসৰ ঘাই বিষয়বস্তু। আংগিক বা উপন্যাসৰ ক্ষেত্রটো উপন্যাসখনে নতুনত্ব দাবী কৰে। নৱকান্ত বৰুৱাৰ *মানুহ আটাইবোৰ দ্বীপ,*

পাটচাৰা আৰু *অপদার্থ* উপন্যাসৰ বিষয়বস্তুয়েও অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যলৈ বাবে অভিনবত্ব কঢ়িয়াই আনে।

শিশুসাহিত্য ৰচনাতো নৱকান্ত বৰুৱাৰ প্ৰতিভাৰ স্বাক্ষৰ পৰিলক্ষিত হয়। অত্যন্ত জটিল কথাও সহজ-সৰল ভাষাত শিশু উপযোগী কৰি লিখাত নৱকান্ত বৰুৱা আছিল সিদ্ধহস্ত। উপযুক্ত শব্দ আৰু ছন্দসজ্জা, সংগীতময়তা তেওঁৰ শিশু কবিতাবোৰৰ বৈশিষ্ট্য। শিশু উপযোগীকৈ লিখা উপন্যাস, গীতি নৃত্য-নাটিকাসমূহত আমাৰ চৌদিশৰ প্ৰকৃতিৰ জগতৰ লগত শিশুমনক পৰিচয় কৰি দিয়াৰ প্ৰয়াস দেখা যায়।

নৱকান্ত বৰুৱাই কবিতাৰ সমান্তৰালকৈ গীতো ৰচনা কৰিছিল। তেওঁৰ গীতবোৰৰ বৈশিষ্ট্য হ'ল গান আৰু কবিতা বহু ঠাইত একাকাৰ হৈ পৰিছে। কবিতাৰ ছন্দসজ্জাতো দেখা যায় সাংগীতিক লয়। নৱকান্ত বৰুৱা গীতসমূহত কোমল ভাব কল্পনাৰ আৰু সাৱলীল প্ৰকাশভংগীৰ সুৰীয়া সমন্বয় ঘটিছে। তেওঁৰ প্ৰতিটো গীতৰ মাজতে প্ৰকৃতিৰ নৈসৰ্গিক শোভা বৰ্ণিত হোৱাৰ লগতে প্ৰতিটো গীতেই প্ৰেম অথবা আশাৰ বাৰ্তা বহন কৰিছে।

নৱকান্ত বৰুৱা আছিল আজীৱন সমাজবাদত বিশ্বাসী। গতিকে তেওঁ কোনো দল বা ধৰ্মীয় আদৰ্শক বিশ্বাস নকৰিছিল। তেওঁ কলা-শিল্প-সাহিত্যক ৰাজনৈতিক শ্লগানৰ ঊৰ্ধ্বত ৰাখিছিল। তেওঁৰ বাবে কলা-সাহিত্য-শিল্প হৈছে মানৱীয় আবেদনৰ, মানবীয় মহত্বৰ বহিঃপ্ৰকাশ।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ সাহিত্য কৰ্মৰ বিশিষ্টতাখিনি দাঙি ধৰক। (২০০টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

১.৪ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- নৱকান্ত বৰুৱাৰ জন্ম, শৈশৱ, কৈশোৰ আৰু শিক্ষা জীৱনৰ আভাস পালোঁ।
- নৱকান্ত বৰুৱা সাহিত্যিক জীৱনৰ অন্তৰালত থকা ঘৰুৱা পৰিবেশ, কলিকতাৰ শান্তিনিকেতন আৰু আলিগড় মুচলিম বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰিবেশৰ কথা জানিব পাৰিলো।
- অসমীয়া সাহিত্যৰ বিভিন্ন ক্ষেত্ৰলৈ নৱকান্ত বৰুৱাই আগবঢ়োৱা অৱদানসমূহৰ বিষয়ে জানিব পাৰিলো।

- নৱকান্ত বৰুৱাৰ ভিন্ ভিন্ সাহিত্যকর্মৰ বিষয়বস্তু সম্পর্কে অৱগত হ'লো।
- নৱকান্ত বৰুৱাৰ সাহিত্যকর্মৰ বিশেষত্বসমূহ জানিব পৰা গ'ল।
- নৱকান্ত বৰুৱা সাহিত্য কর্মৰ অন্তৰালত থকা বিভিন্ন প্রভাৱসমূহ আৰু লেখক গৰাকীৰ জীৱনাদর্শ সম্পর্কে জ্ঞাত হ'লো।

১.৫ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্রন্থ ঃ

১) আহমেদ, এম কামালুদ্দিন (২০১৫); *আধুনিক অসমীয়া কবিতা;* গুৱাহাটী ঃ বনলতা।

২) ঠাকুৰ, নগেন (সম্পাঃ) (২০১২); *এশবছৰৰ অসমীয়া উপন্যাস;* গুৱাহাটী ঃ জ্যোতিপ্রকাশ।

৩) দাস, শোণিত বিজয় আৰু মুনীন বায়ন (সম্পাঃ) (২০০০); *কথা বৰেণ্য* ১০০; গুৱাহাটী ঃ কথা পাবলিকেছন।

৪) বৰা, প্রফুল্ল চন্দ্র (১৯৯০); *জীৱন কবিতা আৰু নৱকান্ত;* গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্টচ্ ষ্ট'ৰচ।

৫) বৰুৱা, নৱকান্ত (২০১৪); *কবিতাৰ দেহ বিচাৰ;* গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্টচ্ ষ্ট'ৰচ।

৬) ডেকা, নমিতা (সম্পা); *কেৱল এমুঠি প্রেম;* গুৱাহাটী ঃ বাণীমন্দিৰ।

৭) হাজৰিকা, কৰবী ডেকা (২০০৬); *অসমীয়া কবিতা;* ডিব্রুগড় ঃ বনলতা।

১.৬ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ বংশ-পৰিচয়.....জন্ম.....শৈশৱ কৈশোৰ.....শিক্ষা..... অধ্যাপনা.....।

২নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ভাৰতৰ সাহিত্য অকাডেমি.....নেছনেল বুকট্রাষ্ট.....ভাৰতৰ প্রগতিশীল সাহিত্যিক মহাসংঘ.....অসম সাহিত্য সভা.....।

৩নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ ঃ কবিতা.....উপন্যাস.....শিশুসাহিত্য.....গীত.....অনুবাদ.....সাহিত্য শাস্ত্র বিষয়ক গ্রন্থ.....।

৪ নং প্রশ্নৰ উত্তৰ ঃ কবিতাক্ষেত্রত.....উপন্যাসৰ ক্ষেত্রত.....শিশুসাহিত্যৰ ক্ষেত্রত.....গীতৰ ক্ষেত্রত.....সাহিত্য শাস্ত্র বিষয়ক গ্রন্থৰ ক্ষেত্রত.....।

১.৭ আৰ্হি প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ ব্যক্তিত্ব আৰু তেওঁ সাহিত্যিক জীৱনৰ প্ৰেৰণাসমূহ কি কি আছিল?

প্ৰশ্ন ২ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ উল্লেখ কৰি অসমীয়া কাব্য সাহিত্যত তেওঁ স্থান নিৰূপণ কৰক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ উপন্যাসৰ বিষয়-বৈচিত্ৰ্যৰ আভাস দি ঔপন্যাসিক নৱকান্ত বৰুৱাৰ এক মূল্যায়ন আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশুসাহিত্যৰ চমু পৰিচয় দাঙি ধৰি এইবোৰৰ বিশেষত্ব আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ৫ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ গীতিসাহিত্যৰ বিশেষত্বসমূহ কি কি?

*** ***** ***

অধ্যায় ২ ঃ কবি নৱকান্ত বৰুৱা *(ৰাৱণ, সম্ৰাট আৰু ক্ৰমশঃ)*

অধ্যায় গাঁথনি

২.১ উদ্দেশ্য

২.২ পৰিচয়

২.৩ নৱকান্ত বৰুৱা ঃ চমু পৰিচয়

২.৪ নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ বৈশিষ্ট্য

২.৫ *ৰাৱণ*

- ২.৫.১ *ৰাৱণ* কবিতাটিৰ মূল পাঠ
- ২.৫.২ *ৰাৱণ* কবিতাটিৰ বিষয়বস্তু
- ২.৫.৩ *ৰাৱণ* কবিতাটিৰ চিত্ৰিত ৰাৱণ চৰিত্ৰটিৰ মূল্যায়ন

২.৬ সম্ৰাট

- ২.৬.১ *সম্ৰাট* কবিতাটিৰ মূল পাঠ
- ২.৬.২ *সম্ৰাট* কবিতাটিৰ বিষয়বস্তু
- ২.৬.৩ *সম্ৰাট* কবিতাটিত ফুটি উঠা আধুনিকতাবাদী ধাৰণা

২.৭ ক্ৰমশঃ

- ২.৭.১ *ক্ৰমশঃ* কবিতাটিৰ মূল পাঠ
- ২.৭.২ *ক্ৰমশঃ* কবিতাটিৰ বিষয়বস্তু
- ২.৭.৩ *ক্ৰমশঃ* কবিতাটিৰ মাজেদি ফুটি উঠা কাব্যচিন্তা

২.৮ কবি হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱাৰ মূল্যায়ন

২.৯ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

২.১০ অধিক জনিবলৈ

২.১১ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

২.১২ আৰ্হি প্ৰশ্ন

২.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- নৱকান্ত বৰুৱাৰ জীৱন আৰু সাহিত্য কৰ্ম সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব
- নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ বৈশিষ্ট্য সম্পকে জ্ঞাত হ'ব
- নৱকান্ত বৰুৱাৰ *ৰাৱণ* কবিতাটিৰ বিষয়বস্তুৰ আলোচনা কৰিব পাৰিব
- ৰাৱণ চৰিত্ৰটিৰ ব্যাখ্যা আগবঢ়াব পাৰিব
- আধুনিক কবি হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱাৰ *সম্ৰাট* কবিতাটিত প্ৰকাশ পোৱা আধুনিকতাবাদী ধ্যান-ধাৰণা সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব

- *ক্ৰমশঃ* কবিতাটিৰ মাজেৰে প্ৰতিফলিত কাব্যচিন্তা সম্পৰ্কে ধাৰণা লাভ কৰিব
- কবি হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱাৰ মূল্যায়ন আগবঢ়াব পাৰিব
- নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতত ব্যৱহৃত প্ৰতীক, চিত্ৰকল্প সম্পৰ্কে জানিব পাৰিব
- অসমীয়া কাব্য সাহিত্যলৈ নৱকান্ত বৰুৱাৰ অৱদান সম্পৰ্কে বিস্তৃত ব্যাখ্যা আগবঢ়াব পাৰিব
- নৱকান্ত বৰুৱাৰ অন্যান্য ৰচনাসম্ভাৰৰ বিষয়ে জানিব পাৰিব।

২.২ পৰিচয়

স্নাতকোত্তৰ অসমীয়া চতুৰ্থ ষান্মাসিকৰ সাহিত্য শাখাৰ শিক্ষাৰ্থীৰ বাবে আগবঢ়োৱা 'অনুবাদ সাহিত্য আৰু বিশেষ সাহিত্যিক'ৰ অন্তৰ্গত দ্বিতীয় খণ্ড 'বিশেষ সাহিত্যিক'ৰ নৱকান্ত বৰুৱাৰ দ্বিতীয় অধ্যায়। ইয়াত কবি নৱকান্ত বৰুৱাৰ এইটো কাব্য সৃষ্টি *ৰাৱণ, সম্ৰাট আৰু ক্ৰমশঃৰ* আলোচনা আগবঢ়োৱা হৈছে।

২.৩ নৱকান্ত বৰুৱা ঃ চমু পৰিচয়

আধুনিক অসমীয়া কাব্য সাহিত্য জগতত এজন অগ্ৰণী কবি নৱকান্ত বৰুৱা। ১৯২৬ চনৰ ২৯ ডিচেম্বৰৰ দিনা নগাঁৱত নৱকান্ত বৰুৱাৰ জন্ম হয়। তেওঁৰ পিতৃৰ নাম নীলকান্ত বৰুৱা আৰু মাতৃৰ নাম স্বৰ্ণলতা বৰুৱা। তেওঁৰ তিনিজন ভাতৃ ক্ৰমে দেৱকান্ত বৰুৱা, জীৱকান্ত বৰুৱা আৰু শিৱকান্ত বৰুৱা। নৱকান্ত বৰুৱাই নগাঁৱতেই শিক্ষা জীৱন আৰম্ভ কৰি ১৯৪১ চনত নগাঁৱৰ চৰকাৰী বালক উচ্চ মাধ্যমিক বিদ্যালয়ৰ পৰা সুখ্যাতিৰে মেট্ৰিক পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হৈছিল। ১৯৪৭ চনত কলিকতা বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা তেওঁ ইংৰাজী বিষয়ত স্নাতক ডিগ্ৰী লাভ কৰিছিল। ১৯৫৩ চনত উত্তৰ প্ৰদেশৰ আলিগড় মুছলিম বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা স্নাতকোত্তৰ ডিগ্ৰী লাভ কৰিছিল। শিক্ষা শেষ কৰি তেওঁ প্ৰথমে উত্তৰ প্ৰদেশৰ শিকোহাবাদৰ এ. কে. মহাবিদ্যালয়ত শিক্ষকতাৰ দৰে পবিত্ৰ কৰ্ম জীৱনৰ পাতনি মেলিছিল যদিও কিছুদিনৰ পিছতেই তেওঁ অসমলৈ ঘূৰি আহে আৰু যোৰহাট জগন্নাথ মহাবিদ্যালয়ত পুনৰ কৰ্ম জীৱন আৰম্ভ কৰে। ১৯৫৪ চনত তেওঁ জগন্নাথ বৰুৱা মহাবিদ্যালয়ৰ পৰা বদলি হৈ কটন মহাবিদ্যায়ৰ ইংৰাজী বিভাগত যোগদান কৰে আৰু ১৯৮৪ চনত উপাধ্যক্ষ ৰূপে কটন মহাবিদ্যালয়ৰ পৰা অৱসৰ গ্ৰহণ কৰে। ইয়াৰোপৰি ১৯৬৪ চনৰ পৰা ১৯৬৭ চনৰ লৈকে অসম মাধ্যমিক শিক্ষা পৰিষদ ইংৰাজী বিষয়ৰ কাম-কাজ কৰিছিল।

নৱকান্ত বৰুৱা একেধাৰে অধ্যাপক, উপাধ্যক্ষ, কবি, ঔপন্যাসিক, শিশু সাহিত্যিক, সাহিত্য সমালোচক, প্ৰৱন্ধকাৰ, গীত ৰচক আদি বহুতো গুণেৰে বিভূষিত। চল্লিছৰ দশকৰ শেষৰফালে কাব্যচৰ্চাত মনোনিবেশ কৰা কবি বৰুৱাৰ কাব্য-কৃতিসমূহ হ'ল— প্ৰথম কাব্য সংকলন *হে অৰণ্য হে মহানগৰ* (১৯৬১), *এটি দুটি এঘাৰটি তৰা* (১৯৫৮), *যতি আৰু কেইটামান স্বেচ্ছ* (১৯৬০), *সম্ৰাট* (১৯৬২), *ৰাৱণ* (১৯৬৩), *মোৰ আৰু পৃথিৰী* (১৯৭৩), *ৰত্নাকৰ আৰু অন্যান্য*

কবিতা (১৯৮৩), *এখন স্বচ্ছ মুখাৰে* (১৯৯০), *সূর্যমুখীৰ অঙ্গীকাৰ* (১৯৯০), *ৰাতি জিলমিল তৰা জিলমিল* (১৯৯৯), *দলঙত তামীঘৰা* (২০০০) ইত্যাদি। *কবিতাৰ দেহ বিচাৰ* (১৯৮৭) আৰু *ছন্দ শিল্পৰ ভূমিকা* (১৯৯২) গ্ৰন্থ দুখনিত নৱকান্ত বৰুৱাই কবিতাৰ ৰূপবস্তু আৰু ছন্দ সম্বন্ধীয় তাত্ত্বিক দিশৰ আলোচনা আগবঢ়েৱা বিশিষ্ট গ্ৰন্থ। তেওঁৰ গীতৰ পুথি হ'ল *মনৰ খবৰ* (১৯৫৯) আদি।

নৱকান্ত বৰুৱাই অসমীয়া সাহিত্যৰ ভঁৰাললৈ আগবঢ়োৱা অন্যান্য সোণগুটি স্বৰূপ অৱদানবোৰৰ ভিতৰত তেওঁৰ ৰচিত উপন্যাসবোৰ হ'ল— *কপিলীপৰীয়া সাধু* (১৯৫৩), *ককাদেউতাৰ হাড়* (১৯৭৩), *গড়মা কুঁৱৰী* (১৯৮০), *মানুহ আটাইবোৰ দ্বীপ* (১৯৮০), *পটাচাৰা* (১৯৯০), *অপদার্থ* (১৯৮১), *অহিংসাৰ জুই* আদি; শিশু আৰু কিশোৰ উপযোগী সাহিত্যৰ ভিতৰত— *আখৰৰ জখলা* (১৯৫৮), *শিয়ালী পালেগৈ ৰতনপুৰ* (১৯৫৫), *গোলাপ আৰু বেলিফুল* (১৯৮১), *কিশোৰ ৰামায়ণ* (১৯৮৭) *কিশোৰ উপনিষদ* (১৯৮৮), *ভত উকাৰে ভূ* (১৯৬০), *'জনা নজনাৰ খেল'* (১৯৭৩), *'মাখনৰ কুকুৰা পোৱালী'* (১৯৬২), *'মনত পৰাৰ শব্দ'* (১৯৮৩), *মই টুনীয়ে টুনটুনালোঁ* (১৯৮১), *মোৰে ভাৰতৰে* আদি তেওঁ অসমীয়া অনুবাদ সাহিত্যলৈও বহুমূলীয়া অৱদান ৰাখি গৈছে। তেওঁৰ অনুবাদ সাহিত্যবোৰ হ'ল— *বিশ্ব মানৱৰ অভিমুখে, এলছেচ্টিছ, হিন্দু-মুছলমানৰ মুক্ত সাধনা, হুইটমেনৰ এশ কবিতা* (১৯৭৩), *ভাস্কো পপা আৰু অন্যান্য যুগোশ্লোভিয়া কবিৰ কবিতা* (১৯১৯), *গ্যেটেৰ ফাউষ্ট* (১৯৯৩), *ডিভাইন কমেডিৰ অনুবাদ, সুমিত্ৰানন্দন পন্তৰ কবিতা, ৰবীন্দ্ৰ চয়নিকা, আহত মৰাল, মুক্তধাৰা, কবিৰাই কয়, নজৰুল ইছলামৰ কবিতা* আদি উল্লেখযোগ্য। তেওঁৰ অসমীয়া ভ্ৰমণ সাহিত্যলৈ অন্যতম সংযোজন হ'ল— *দেশে দেশে মোৰ দেশ* (১৯৮৯), ইয়াৰোপৰি তেওঁ *মৰুৱা ফুল* (১৯৯৯) নামে গ্ৰন্থ সম্পাদনা, *ভাৰতীয় চাৰুকলাৰ ভূমিকা, Indian Betry today,* গাৰো ভাষাৰ অভিধান আৰু আধুনিক অসমীয়া অভিধান সংকলনৰ সহযোগী *জোনবাই* (১৯৬০-৬২), আৰু *পোহৰ* (১৯৬৭-৭০), নামৰ দুখন শিশু আলোচনীৰ সম্পাদনা, *সীৱলুৰ সঁচ* (১৯৮৩-৮৫) নামৰ সাহিত্য-সংস্কৃতি বিষয়ক আলোচনীৰ মুখ্য সম্পাদকো আছিল। তেওঁ ষাঠিৰ দশকত অসম বাতৰিৰ শিশুপৃষ্ঠত *সপোন ককা* আৰু সমসাময়িক *আজিৰ অসম* কাকতত *ন আইতা* ছদ্মনামেৰে দুটা শিশু পৃষ্ঠাও পৰিচলনা কৰিছিল। এই বিৰল ব্যক্তিত্বৰ অধিকাৰী মহান সাহিত্যিক নৱকান্ত বৰুৱাই জীৱনজোৰা সাধনা আৰু অসমীয়া সাহিত্যলৈ আগবঢ়োৱা বিশেষ বৰঙণিৰ বাবে কেইবাটিও বঁটা আৰু সন্মান লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। নৱকান্ত বৰুৱাই লাভ কৰা বঁটাসমূহ হ'ল— *আখৰৰ জখলাৰ* বাবে ১৯৫৮ চনত ৰাষ্ট্ৰীয় বঁটা, ১৯৭৪ চনত *মোৰ আৰু পৃথিৱী* কাব্যৰ বাবে অসম প্ৰকাশন পৰিষদ বঁটা, পদ্মভূষণ বঁটা (১৯৭৬), অসম উপত্যকা বঁটা (১৯৯৩), *ককাদেউতাৰ হাড়ৰ* বাবে ১৯৭৫ চনত সাহিত্য অকাডেমি বঁটা, কমল কুমাৰী বঁটা (১৯৯৮), 'সম্বলপুৰ বিশ্ববিদ্যালয় বঁটা (১৯৯৩) *আহত মৰালৰ* বাবে ১৯৮০ চনত ছোভিয়েট লেণ্ড নেহৰু বঁটা আৰু মধ্যপ্ৰদেশ চৰকাৰৰ পৰা লাভ কৰা 'কবীৰ' সন্মান আদিয়েই উল্লেখযোগ্য। ইয়াৰোপৰি ১৯৯০ চনত বিশ্বনাথ চাৰিআলিত হোৱা অসম সাহিত্য সভাৰ অধিবেশনত তেওঁ সভাপতিৰ পদ অলংকৃত

কৰিছিল। অসমীয়া সাহিত্যত 'এখুদ ককাইদেই' নামেৰে জনাজাত নৱকান্ত বৰুৱাই 'সীমা দত্ত ছদ্ম' নামেৰেও কবিতা চর্চা কৰিছিল। এইজনা মহান সাহিত্যিকৰ মৃত্যু হৈছিল ২০০২ চনৰ জুলাই মাহত।

২.৪ নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ বৈশিষ্ট্য

নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাবোৰ পঢ়িলে সততে দৃষ্টিগোচৰ হোৱা বিশেষত্ব বা বৈশিষ্ট্যসমূহ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল—

- নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ আটাইতকৈ মহত্বতম বৈশিষ্ট্য হ'ল— তেওঁৰ কবিতাৰ বিষয়বস্তু। তেওঁৰ কবিতাৰ বিষয়বস্তু বৈচিত্র্যপূর্ণ। তেওঁৰ কবিতাৰ বিষয়বস্তু হিচাপে ৰাজনীতিৰ পৰা সজামবাদী আদর্শলৈ, ইংৰাজী সাহিত্যৰ পৰা উপনিষদীয় আৰু বৌদ্ধ চিন্তাধাৰালৈ, ইতিহাসৰ পৰা বিজ্ঞান সভ্যতালৈকে সকলো দিশকেই তেওঁৰ কবিতাত সামৰি লোৱা দেখা যায়।
- বৰুৱাৰ কবিতাৰ আন এটি বৈশিষ্ট্য হ'ল তেওঁৰ কবিতাৰ ভাষা। তেওঁৰ কবিতাৰ ভাষা বক্তব্যৰ লগত মিল থকা। কেতিয়াবা চঞ্চল-চপল আৰু কেতিয়াবা গহীন-গম্ভীৰ। কোনো কোনো কবিতাত কামৰূপী ভাষাৰ প্রয়োগ লক্ষ্য কৰা যায়।
- নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ আন এটি বৈশিষ্ট্য হ'ল প্রতীক আৰু চিত্রকল্পৰ সু-সংগত প্রয়োগ। প্রতীকবাদী কবিতাবোৰৰ মাজেৰে বৌদ্ধিক সচেতনতা প্রকাশ পাইছে।
- ছন্দ কুশলতা তেওঁৰ কবিতাৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য। মুক্তক ছন্দ আৰু স্পন্দিত ছন্দৰ প্রয়োগে তেওঁৰ কবিতাক এটি সুৰ প্রদান কৰিছে।
- তেওঁৰ কবিতাৰ আন এটি বৈশিষ্ট্য হ'ল সৌন্দর্যময় শিল্পগুণ। তেওঁৰ কবিতাৰ মাজেৰে কবি প্রাণৰ শিল্পগুণ প্রতিফলিত হৈছে।
- ৰোমাণ্টিক প্রেম আৰু আদিম সৰলতাৰ প্রতি সতৃষ্ণ সকৰুণ নেত্রে উভতি চোৱাৰ নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য।
- ইতিহাস চেতনা, সমাজ-চেতনা, বিজ্ঞানৰ প্রতি ৰহস্যময় দৃষ্টি আৰু সৌন্দর্য সন্ধানী শিল্পকর্ম তেওঁৰ কবিতাৰ বিশেষত্ব।
- ইন্দ্রিয়াতীত প্রেম তেওঁৰ কবিতাৰ অন্যতম বিশেষত্ব।
- ব্যক্তিসত্তাৰ উর্দ্ধত চিন্তা আৰু দর্শনত সার্বজনীন ভাবৰ প্রকাশ বৰুৱাৰ কবিতাৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য।
- প্রবল আশাবাদ বৰুৱাৰ কবিতাৰ উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য।
- বিচিত্র কাব্যশৈলী আৰু বৈচিত্র্যপূর্ণ শব্দ চয়ন তেওঁৰ কবিতাৰ বৈশিষ্ট্য।
- মননশীল অনুভূতিৰে মানৱীয় আদর্শ প্রতিষ্ঠা নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য।
- সু-তীক্ষ্ণ অনুভূতিৰ প্রকাশে বৰুৱাৰ কবিতাক অনন্য মাত্রা প্রদান কৰিছে।

- বৰ্ণনাৰ চাতুৰ্য তেওঁৰ কবিতাৰ উল্লেখনীয় বৈশিষ্ট্য।
- অতীত, বৰ্তমান আৰু ভৱিষ্যতৰ সংযোগ স্থাপন তেওঁৰ কবিতাৰ আন এক বৈশিষ্ট্য। অৰ্থাৎ পৌৰাণিক দৃষ্টিভংগীক আধুনিকতাৰ লগত সংমিশ্ৰণ ঘটোৱাই তেওঁৰ কবিতাৰ বিশেষত্ব।
- মৃত্যু-চেতনা আৰু জাগতিক শক্তিৰ প্ৰতি আসক্তি নৰকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাত বিচাৰি পোৱা যায়।
- ক্ষয়িষ্ণু সমাজ, নগৰ-চেতনা, নিসংগতাবোধ, নৈৰাজ্যবোধ, আত্মিক অৱক্ষয়, আন্তৰ্জাতিকবাদ, পার্থিৱ জীৱনৰ আদর্শৰ জয়ধ্বনি, মাৰ্ক্সবাদী আদর্শ, ঈশ্বৰীয় সত্তাৰ প্ৰতি আস্থা, প্ৰগতিবাদী চিন্তা, ব্যক্তিসত্তাৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা আদি বিষয়বস্তুৰে নৰকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ জগত সমৃদ্ধ। এনে বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ জীৱনমুখী তত্ত্ববোৰ হ'ল নৰকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য।
- আত্ম সচেতনতা বা ব্যক্তিসত্তাৰ প্ৰাধান্য নৰকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ১ ঃ নৰকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ কেইটামান বৈশিষ্ট্য উল্লেখ কৰক। (৭৫টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

২.৫ ৰাৱণ

২.৫.১ ৰাৱণ কবিতাটিৰ মূল পাঠ

(১)

মনৰ খবৰ আছে ডাৱৰত তোমাৰ চকুৰ
মনৰ খবৰ আছে উশাহত তোমাৰ বুকুৰ
মনৰ খবৰ আছে জোন-শেঁতা চেঁচা কপালত,
তোমাৰ কোমল কপালৰ
আধা গঢ়া এটি ভ্ৰূকুটিত মৃত্যুৰো খবৰ আছে লেখা—
মোৰ জীৱনৰ মৃত্যু, যাৰে
সপোন অমৰ হ'ব পাৰে।

চকুৰ নীলিম, জানো, আকাশৰ নীলাত লুকাব
তপত নিশাহ, জানো, বতাহৰ বুকুত মিলিব,

কপালৰ অৰ্দ্ধচন্দ্ৰ কালৰ কীটাণুবোৰে
জানো, খুলি খাবহি এদিন,
সেইবাবে আৰু বেছি পাবলৈ বিচাৰো তোমাক
সেইবাবে আৰু বেছি দিবলৈ বিচাৰো তোমাক।

মধুলোভী মধুকৰ মইতো নহওঁ
কৃপণৰ গৃধ্নুতাৰে তোমাৰ ৰূপেৰে মই মধুভাণ্ড নকৰোঁ সৃজন
মই মাথোঁ ভাল পাই শেষ হৈ যাম,
তোমাৰ ৰূপৰ দৰে শেষ হ'ব
মোৰ শক্তি মোৰ শৌৰ্য, তাৰে
জীৱনক-অমৰ কৰাৰ সাধ্য নাই।
মাথোন আমাৰ প্ৰেম জীৱনক পূৰ্ণ কৰি
হ'ব ইতিহাস।
দাবী নাই, ভাব নাই য'ত মাথোঁ দায়িত্ব আত্মাৰ।
দাবী নাই, ভাৰ নাই মাথোঁ দায় অনন্ত স্বপ্নৰ।

যোগ্যতাৰে যোগ্যতাৰ বিলাসৰ মালা গাঁথি
দিব খোজা নাই দাম মোৰ প্ৰণয়ৰ,
মোৰ প্ৰেম মূল্যহীন, মূল্যৰ সীমাৰে যাৰ
বাঢ়ি যায় অমূল্য বিস্তৃতি!

তথাপি এপাহি ফুল ৰঙা কৰবীৰ!
তথাপি ধেমালি কৰি যোগাব লাগিব নেকি
মন গৰৱীৰ?

আকাশৰ বিদ্যুতেৰে খেদিব খুজিছা নেকি
তোমাক আমনি কৰা মৌ মাখি এটি?
জুৰাব লাগিব নেকি তোমাৰ ভ্ৰূকুটি জ্বালা
সৰগৰ বতাহৰ ক্লান্ত চামৰেৰে?
অনাৰ্যৰ সহজ তৃপ্তিয়ে সহজ হেলাৰে মোক
দেৱতা কাতৰ কৰা ঐশ্বৰ্যৰ স্বৰ্ণকুম্ভ ঢালি দিছে তলি উদঙাই,
দিছে মোক ব্ৰাহ্মণ ঈৰ্ষিত মেধা,
পৃথিৱীৰ সমান ধ্ৰৱতা;

মাথোঁ প্ৰেম, নাই প্ৰেম, যাৰে
সপোন অমৰ হ'ব পাৰে।

প্ৰেম চিৰ অসহজ
প্ৰেমৰ কাৰণে মাথোঁ অনাৰ্যৰ কাৰ্পণ্য কঠিন

সেই ঋণে শুহি নিয়ে জীৱনৰ য'ত কীৰ্তি চিন,
প্ৰেমতো নহয় নাথোঁ দেৱতাৰ, কবিতাৰ, লাৱণ্য বিলাস;
প্ৰেমতো নহয় হায় অকপট মূঢ়তাৰ ভীৰু আত্মদান,
প্ৰেম জানো ভৱিষ্যৰ ইংগিত— ঐশ্বৰ্যময় আত্ম-প্ৰৱঞ্চনা!
প্ৰেমতো নহয় দেহ, নহয় আত্মাৰ নিচুকনি,
দেহৰ সীমাৰে পোৱা অবাধ আকাশ চেতনাৰ
অনন্ত আকাশ আহি কোঁচ খাই ধৰা এটি দেহ।

সৃষ্টিৰে যিমান প্ৰজ্ঞা প্ৰাণহীন বস্তু প্ৰবাহৰ
সৃষ্টিৰে যিমান দীপ্তি সৌন্দৰ্যৰ নজ্বলা দীপৰ
সৃষ্টিৰ সৰ্বস্ব য'ত দশোদিকে ভিৰ কৰি অহা—
থুপ খাই ৰচিছিল আদিম অনিমা জীৱনৰ ঃ
জন্ম হ'ল প্ৰাণবীজ, পূৰ্ণ হ'ল পদাৰ্থৰ প্ৰসৰ বেদনা।
বুৰঞ্জীয়ে কোনোবা এদিন ভৱিষ্যৰ কামনাৰে
দিলে তাক দ্বিখণ্ডিত কৰি
বাঢ়ি গ'ল জীৱনৰ অনন্ত প্ৰসাৰ
স্নেহৰ কণিকা এটি ব্যাপ্ত হ'ল বিশ্ব সলিলত।
সেই দুই জীৱনৰ আদিতম পৰম অণুৱে
মিলন বিচাৰি মাথোঁ ঠেকা খায় গতানুগ ৰীতিৰ শিলত,
সেইবাবে আজি এই সৃষ্টি পংগু
প্ৰতিষ্ঠাৰ স্থূলতাৰে এক-দেশ-দৰ্শী এই অসহায়
প্ৰাণ-সৃষ্টি বীজ।
তাৰ মুক্তি নাই, যদি
নহয় মিলন আজি তোমাৰ প্ৰেমৰ স'তে
আত্মনাশী মোৰ প্ৰণয়ৰ।

তুমিও হেৰাই যাবা— ময়ো যে হেৰাই যাম

কালৰ কীটাণুবোৰে খুলি খুলি খাই খাই
আমাক কৰিব ইতিহাস,
আমাক কৰিলে ইতিহাস।

মোৰ ই মৃত্যুৰ বাণী চিৰদিন প্ৰবাদে বিলাব,
অসাৰ্থক প্ৰেমে মোৰ উপমান বিচাৰিব
যুগে যুগে প্ৰণয়ীৰ অশান্ত স্বপ্নত।
আমাৰ মৃত্যুৰ গৰিমাৰে
জীৱন অমৰ হ'ব পাৰে।

(২)

বিশাল স্বপ্নৰ মোৰ পৰিধি বিচাৰি যদি
তোমাৰ সি ভীৰু প্ৰেমে বাট হেৰুৱায়,
স্বৰ্গক সংযোগ কৰা মোৰ অতিসত্তা যদি
নোৱাৰে ধৰিব বেৰি কোমল তোমাৰ দুটি হাতে
কল্পনাই আকোলি নেপায়—
তোমাৰ কাৰণে মোৰ কামৰূপী প্ৰেমে দীনতম
কীটাণুৰ ল'ব পাৰে
মহত্তম ৰূপ,
তোমাৰ কাৰণে মই সুমহৎ দেৱতাৰ হীনতম
ৰূপ ল'ব পাৰোঁ।
কোৱা, যদি গন্ধৰ্বৰ কোমল-গান্ধাৰে
তোমাৰ ধ্যানত তোলে ৰিঙা এটি সুৰ,
জিলিৰ জোঁকাৰে যদি নিঃসংগতা চুৰ কৰি
তোমাৰ মুখৰ বকু নিমিষৰ বাবে কৰে
স্বপ্নৰে নীৰৱ
তুচ্ছ গন্ধৰ্বৰ দৰে মেধাৰ সাধনা এৰি
তুলিম কণ্ঠত মোৰ
নীৰৱতা সৃষ্টি কৰা প্ৰেম-মিঠা-বোবা এটি সুৰ,
চাই ৰ'ম মুখলৈ বাণীহীন বিস্ময়ত,
তুমি ধীৰ মুখে তুলি চাবা
দেখা পাম চন্দোৱদয়,
উদ্ভাসি উঠিব য'ত
মনৰ পথাৰ আৰু পাহাৰৰ শান্তি অনাবিল।

অন্তৰৰ য'ত সত্য,
যত বাণী,
আত্মাৰ যিমান আকুলতা শান্ত হই শুই ৰ'ব কণ্ঠৰ প্ৰান্তত
প্ৰকাশে জানোচা তাৰ আকাশৰ পৰিধি কমায়।

পশু হম, কীট হম, হম বিদুষক
লাগিলে দেৱতা হম, সুচতুৰ ক্লীৱতাৰে
লালসাৰে উৰ্ণালই এখনি চীনাংশু ৰচি
প্ৰেম বুলি তোমাক যাচিম;
পশু হম, কীট হম, কবি হম, দেৱতাৰ উৰ্ননাভ ৰূপ লম
কেৱল নোৱাৰোঁ হ'ব
কেৱল নোৱাৰোঁ মই
নোৱাৰোঁ মানুহ হ'ব,
নোৱাৰোঁ মানুহ হৈ প্ৰেমেৰে সজাব যাদুঘৰ।
পশুত্বক নিয়মৰ শিকলি পিন্ধাই
নোৱাৰোঁ কৰিব তাক স্বপ্নৰ ৰখীয়া এটি ঢেকুৰা কুকুৰ।

আত্মাৰ নগ্নতা এই গছ লেতা পতংগৰ
শ্লীলতাজ্ঞানৰে মই নকৰোঁ অশ্লীল,
মানুহ নহওঁ, মই ঈশ্বৰৰ প্ৰতিযোগী।
স্বৰ্গৰ সোপান গঢ়োঁ, স্বৰ্গৰ কামনা মোৰ নাই।

স্বৰ্গৰ সোপান গঢ়ি ঈশ্বৰক আনিম নমাই।
পবিত্ৰ নগ্নতা চাম সুন্দৰৰ, মংগলৰ; ঐশ্বৰ্যৰ, শিল্পৰ, মেধাৰ।

তাৰ বাবে লাগে মোক কেৱল এমুঠি প্ৰেম,
তাৰ বাবে লাগে মোক তোমাৰ অকণি প্ৰেম
দাবী নাই, ভাৰ নাই, যাৰ আছে দায়।
এটোপাল চকুপানী প্ৰাণৰ তৃষ্ণাৰ্ত দায়িত্বৰ
লাগে মোক মস্তিষ্কৰ উৰণীয়া স্বপ্নবীজ সঞ্জীৱিত
কৰিবৰ বাবে।

মাথোঁ লোভ? মাথোঁ তৃষ্ণা? মাথোঁ এয়া

আত্ম-কণ্ডুয়ন?
নিজক বিচাৰোঁ মই তোমাৰ মাজত,
সেয়া লোভ, সেয়া তৃষ্ণা, সেয়া মাথোঁ
আত্ম-কণ্ডুয়ন?
নিজৰ মাজৰ পৰা আঁতৰি বিচাৰোঁ মই নিজকেই
তোমাৰ মাজত—
সেয়া লোভ, সেয়া তৃষ্ণা, সেয়া মাথোঁ আত্ম-কণ্ডুয়ন?
নিজৰ মাজৰ পৰা আঁতৰি বিচাৰোঁ মই তোমাকেই
মোৰ হৃদয়ত- সেয়া লোভ? সেয়া তৃষ্ণা,
সেয়া মাথোঁ আত্ম-কণ্ডুয়ন?

এয়া ভিক্ষা, সেইবাবে এয়া মোৰ দান।
তোমাকে বিচাৰো মই আছে বাবে মনৰ খবৰ
দিব খোজোঁ মোক মই আছে বাবে মনৰ খবৰ।
চাতুৰীৰে নিবিচাৰোঁ অহল্যাৰ প্ৰেম
নীতিৰ জালেৰে মই আলফুল কিশোৰীৰ
মন-মাছ নকৰোঁ চিকাৰ
পৌৰুষো প্ৰেমৰ বাবে যথেষ্ট নহয়।

দেৱতা নহওঁ মই শিল্পেৰে জিনিব খোজা নাই
মানুহ নহওঁ মই সহজতে লৈ থ'ম প্ৰেমৰ দুৰ্বহ বোজা
নিৰংকুশ মহা মূঢ়তাত,
দানৱ নহওঁ মই শক্তিৰে নকৰোঁ বশ ভ্ৰান্ত কোনো নাৰীৰ হৃদয়।
মই যে ৰাৱণ, মোৰ ব্ৰাহ্মণঅতীত প্ৰজ্ঞা
মই যে ৰাৱণ, মোৰ ক্ষত্ৰিয়অতীত শৌৰ্য
মই যে ৰাৱণ, মোৰ দেৱতাঅতীত শিল্প
মই যে ৰাৱণ, মই জীৱন-বীৰ্যৰ প্ৰতিনিধি
মই যে ৰাৱণ, মই শিল্প শৌৰ্য সভ্যতাৰো সিপাৰৰ ৰাষ্ট্ৰদূত
মই প্ৰেম ভিক্ষা কৰোঁ
ভিক্ষা মোৰ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ দান।

(৩)

অভিনয়?
মোৰ ভিক্ষা মাথোঁ অভিনয়?

সময়ে নকৰে ক্ষমা মোৰ এই আদ্র অভিনয়?
ভোগৰ অপক্ক ভ্রূণ কালে আহি পৰিপক্ক কৰিবহি কর্মৰ বীজত?
সেই ভীতি মানুহৰ
সেই ভীতি নিয়মৰ
সেই ভীতি সীমিত বোধিৰ।
তাৰ শংকা মোৰ নাই,
মোৰ কর্ম্যতীত ফল, মোৰ কর্ম ফলৰ অতীত।
সহজ অকর্মা মই, বিশ্বৰ নীতিয়ে যাৰ জীৱন সামৰি লৈ
সপোনক দান কৰে অন্তহীন মুক্তিৰ আস্বাদ।
হেলাৰে গ্রহণ কৰোঁ সকলোটি নিৰংকুশে
অভিৰুচি পূৰণৰ বাবে,
ভিক্ষা মাথোঁ বাঞ্ছা পূৰণৰ— অনন্ত স্বপ্নৰ দায়িত্বৰ।

দেৱতাই সৃষ্টি কৰে সৌন্দর্যৰ নন্দন কানন
পখীয়ে যিদৰে গঢ়ে উমাল কোমল নীড় দিনান্তৰ আশ্রয়ৰ বাবে
দেৱতাক দিলোঁ মই স্বর্গচ্যুত কৰি
থাকি গ'ল অমৰত্ব-আত্মাৰ কলংক সিহঁতৰ।
থাকি গ'ল গ্লানিময় ঈর্ষাৰ মলিন কাতৰতা।

মই শ্রষ্টা, মৃত্যু আৰু অমৰত্ব বাটৰ চিনাকি মোৰ
নাই আত্মীয়তা
অমৰ নহওঁ মই- যিহেতু মৃত্যুৰ শংকা নাই।
মই স্রষ্টা, যি সৃষ্টিৰ জীৱনৰ স্থিতি নাই, ক্লান্তিৰ আশ্রয় নাই।
মই শিষ্য মহাকাল আদিম শিল্পীৰ
নৃত্যৰ ছন্দত যাৰ জ্বলি উঠে কোটি কোটি নৱজাত
সুনীল নক্ষত্র,
পোহৰে নেপায় ঢুকি, তাৰ আগতেই
ছাই হৈ ধূলি হৈ লীন যায় বিশ্বপ্রবাহত;
নিজৰ ভৰতে নিজে জীর্ণ হৈ
সংঘাতেৰে সৃষ্টি কৰে নতুন সংঘাত।
সৃষ্টি হয়, লয় হয়।
আকৌ বিচাৰি যায় শূন্য শূন্য চৰম আশ্রয়।
চৰম আশ্রয় ক'ত?

পৰম আশ্ৰয় আহি স্থিতি লয় প্ৰথম সোপানৰূপে-
তাত কোনো কৰ্ম নাই, তাত কোনো পৰিণতি নাই,
সি যে মাথোঁ অনন্ত প্ৰবাহ।
ময়ো স্ৰষ্টা এটি প্ৰবাহৰ, কাৰণ মই যে দ্ৰষ্টা।
মই ৰচা প্ৰবাহত মই নিজে উটি যাম
উটি যাব বুৰঞ্জীৰ তেজ ৰঙা পাত,
প্ৰবাদৰ বন্ধুৰতা স্বপ্নৰ মায়াই আহি কৰিব মসৃণ,
কৰ্মই নকৰে স্পৰ্শ।

নিখিল কলাৰ মই আদিগুৰু সময়ৰ তাণ্ডৱৰ
তালে তালে মন্দিৰা বজাওঁ,
সৃষ্টি হয় ৰূপাতীত বিন্দু বন্দু সৌন্দৰ্যৰ অনুকণা
পূৰ্ণ হয়, লয় হয়,— য'ত
যতিয়ে ইংগিত দিয়ে অনন্ত গতিৰ।
নুমায় উজলে তৰা ছন্দে ছন্দে সেই নৰ্তনৰ
ঋতুৰ চকৰি ঘূৰে কেন্দ্ৰাতিগ বেগে—
অনন্ত ছন্দৰ এই 'সম'ত বিৰতি নাই
মুহূৰ্ত প্ৰহৰ আৰু কল্প জুৰি অনন্ত প্ৰবাহ।
মই যে ৰাৱণ, মই কালৰ স্নাতক,
গুৰু মোৰ গুণাতীত মহাকাল নটৰাজ
স্বপ্নৰ বিন্দুত মোৰ জিলিকিছে সময়ৰ সমুদ্ৰৰ
নৃত্যৰ লহৰ।

* * *

স্বপ্ন মোৰ ফুলিছিল সোণৰ নগৰীৰূপে
স্বপ্ন মোৰ উঠিছিল অজ্ঞেয়ৰ অভিমুখী সোপানৰ
প্ৰতি খাপে খাপে,
স্বপ্ন মোৰ বাজিছিল, 'ৰাৱণীৰ'ৰ মোহন তন্ত্ৰীত।
কিন্তু তাত মই মাথোঁ শ্ৰেষ্ঠতম কাৰু
প্ৰতিষ্ঠিত ধাৰণাক দিছিলো সুষমা আৰু
কৰিছিলোঁ লাৱণ্য যোজনা।

কিন্তু হায় প্ৰস্তৰ দাৰুত
ফুলে জানো প্ৰাণৰ অশোক?

দিছিলোঁ যাদুৰ স্পৰ্শ শিল্পীৰ হাতৰ
নোৱাৰিলোঁ দিব মোৰ আদিতম মনৰ খবৰ

ৰছিলোঁ সুউচ্চ মঞ্চ সপ্ততল প্ৰাসাদ বিমান
দলিত বিশ্বৰ প্ৰতি সেৱা হ'ল প্ৰচ্ছন্ন বিদ্ৰূপ
বিমানৰ উচ্চতাই হতাশাৰ দিগন্ত বঢ়ায়,
প্ৰাসাদৰ বাতায়নে শোকৰ সুৰভি আমোলায়,
নয়ানজুলিয়ে নিয়ে দেহৰ কালিমা, তাৰে
এন্ধাৰৰ আঁৰে আঁৰে নিঃশব্দে প্ৰৱেশ কৰে
মনৰ গ্লানিৰ সৰীসৃপ।

ৰচিলোঁ সোপান শ্ৰেণী অজ্ঞেয়ৰ যাত্ৰাৰ পথৰ,
ধাপে ধাপে বাঢ়ে মাথোঁ কৰ্মৰ দাৰুণ বোজা।
যি নদীত স্নান কৰি আঁতৰে আত্মাৰ আবিলতা
তাক বন্দী কৰি যোৱা যোগ্যতাৰ সোণৰ পাত্ৰত
ৰচিলোঁ নবীন বীণা,
সিয়ে হায় দাৰুণ মূঢ়তা!
আঁজলি ভৰাই মই পান কৰিতৃপ্ত হ'ম বিশ্বৰ সংগীত,
যি সংগীত বাজি থাকে
একেলগে অবিৰাম
পতংগৰ পাখি-স্পন্দনত, আৰু
অনাহত প্ৰণৱ ধ্বনিত।
বিন্দুত আভাস আছে, আছে জানো অনন্ত সাগৰ?
বাজিল বীণাত মোৰ এই মহা কাৰুণ্যৰ স্বৰ।
এতিয়া অশোক বন।
অন্তৰৰ অন্তহীন শোক কাব্যেৰে মধুৰ হ'ব।
ইয়াত প্ৰাসাদ নাই, ইয়াত সম্ৰাট নাই,
ইয়াত জগত নাই, মাথোঁ মই আছোঁ।
মই আছোঁ, তুমি আছা- আৰু আছে
চিৰ ধ্ৰুব অনন্ত প্ৰৱাহ।

মই দ্ৰষ্টা, মই সত্তা,
তুমি স্বপ্ন, তুমি সৃষ্টি

প্ৰাণৰ প্ৰতিভা তুমি মোৰ এই আশোক বনৰ।
অজন্মা-সৃজনা তুমি- ভাব য'ত ৰূপ হৈ আহে,
ৰূপ য'ত ৰূপাতীত ভাবৰ প্ৰতিমা হৈ হাঁহে;
জন্মৰ জ্বালাৰে তুমি কৰা নাই বিশ্বৰ প্ৰৰেশ।
মৃত্যুৰ জ্বালাৰ মোৰ হক এই সুন্দৰ স্বপ্নৰ বিনিঃশেষ।
নেলাগে তোমাৰ মোক সাদৰ আগ্ৰহ বিশ্বাসৰ
হেলা ভৰা চৰণৰ স্পৰ্শয়ো ফুলাব
সুচিৰ- বিকাশমান অশোক মঞ্জুৰী।
আন মনে তুমি যদি বহি বহি গণি থাকা
অশোকৰ কেশৰত কিমান পৰাগ কণা,
তথাপি নহয় ব্যৰ্থ মোৰ সৃষ্টি— মোৰ এই স্বপ্ন স্বপ্নাতীত।
শোকৰ প্ৰতিমা হই অশোক বনত
বিলাবা ব্যথা যুগে যুগে শিল্পীৰ প্ৰাণত।

তুমি যদি হাঁহা মাথোঁ মূঢ় স্বপ্ন প্ৰলাপত
দাপোনে বিস্তাৰ কৰা সূৰ্য কিৰণৰ দৰে
সেই হাঁহি অনাগত ভৱিষ্যৎ খিৰিকিৰে কেনিবাদি
অচিনাকি স্নেহ হৈ উজলি উঠিব।

তুমি যদি মাথোঁ কান্দা
অশ্ৰুৰ বিন্দুৱে যদি এমুঠি উষৰ বালি মাথোঁ সেমেকায়,
অশোকে বিলাই দিব বিশাল বিশ্বত
তোমাৰ শোকৰ ৰস,
সেই কাৰুণ্যই
অনাগত ক্ষণজন্মা শিল্পীৰ প্ৰাণত
তুলিব সৃষ্টিৰ প্ৰাণবন্যা।

সৌ শুনা দিশে দিশে সমুদ্ৰ কল্লোল-ভেদী কিহৰ গৰ্জন
গুৰু ঘন ঘন ঘোৰ ঘৰিষণ গৰ্জন
তাত মোৰ নজন্মে আশঙ্কা।
কাৰণ মই যে জানো গভীৰ ইংগিত তাৰ
বুজি পাওঁ ধুমুহাৰ, প্ৰলয়ৰ, মৃত্যুৰ ব্যঞ্জনা,
মোৰ মৰণৰ— যাৰে—

সপোন অমৰ হ'ব পাৰে।

মোৰ মৃত্যু ক্ষয়হীন অনন্ত মৰণ
তাৰো জন্ম মোৰেই স্বপ্নত।
শুনা সেই মৰণৰ জন্মৰ ক্ৰন্দন ধ্বনি
পূৰ্ববাগ মহা-প্ৰণয়ৰ
অন্তৰাগ জীৱন তৃষাৰ
শুনা সেই অগ্নিময় সংগীতৰ আদিম আলাপ।
যেতিয়া সকলো শব্দ শেষ হ'ব নিঃশব্দ গানত
যেতিয়া সকলো গান শেষ হ'ব সুৰ-সংপ্লৱত
যেতিয়া সকলো সুৰ শেষ হ'ব মহা প্ৰণৱত
তেতিয়া বাজিব মোৰ অমৰ মৃত্যুৰ গান
দৃষ্টিহীন চিতাৰ শিখাত,
ৰুদ্ধদ্বাৰ শ্ৰৱণৰ শব্দ তৰংগত।

সেই সুৰে তোমাতেই ভাবৰ আশ্ৰয় পায়
সেই ভাবে তোমাৰেই ৰূপৰ আশ্ৰয় পায়
সেই ৰূপে তোমাতেই ৰূপাতীত সৌন্দৰ্যৰ ৰূপ লভি
পৃথিৱীত কাৰুণ্যৰ বোৱাব প্লাৱন।

মই স্ৰষ্টা সেই প্লাৱনৰ।
মই মেঘ সেই শ্ৰাৱণৰ।

মই যে ৰাৱণ মই কালৰ স্নাতক
মই যে ৰাৱণ মই প্ৰেমাতীত প্ৰেমৰ সাধক
মই যে ৰাৱণ কাব্যাতীত কাব্যৰ পাঠক
মই যে ৰাৱণ মই ক্ৰান্তদৰ্শী বিশ্ব প্ৰবাহৰ।

২.৫.২ *ৰাৱণ* কবিতাটিৰ বিষয়বস্তু

নৱকান্ত বৰুৱাৰ শ্ৰেষ্ঠ কবিতাসমূহৰ ভিতৰত এটি উল্লেখযোগ্য কবিতা হ'ল *ৰাৱণ*। ৰাৱণ মহাকাব্যিক পৰম্পৰাত গঢ় লৈ উঠা এটি চৰিত্ৰ। সেই চৰিত্ৰটি হ'ল বাল্মীকি ৰামায়ণ খ্যাত অসুৰ 'ৰাৱণ' যি ৰামচন্দ্ৰৰ পত্নী সীতাক হৰণ কৰি এক ইতিহাস ৰচনা কৰিছিল। যাৰ বাবে স্বৰ্ণ লংকাপুৰী ধ্বংস হৈছিল। কিন্তু কবি নৱকান্ত

বৰুৱাই ৰাৱণক মহাকাব্যিক পৰিধিৰি পৰা উলিয়াই আনি এক বহল প্রেক্ষাপটত আধুনিক ৰূপত দাঙি ধৰিবলৈ প্রয়াস কৰিছে। তিনিটা খণ্ডত বিভক্ত *ৰাৱণ* কবিতাটি ৰচনা কৰিছে অশোক বনত বন্দিনী সীতাৰ সন্মুখত থকা ৰাৱণক লৈ। কবিতাটিত ৰাৱণক সীতাৰ সন্মুখত অনুপম ৰূপত তুলি ধৰাতে কবিতাৰ বিষয়বস্তু নির্হিত হৈ আৰু আছে।

কবিতাটিৰ বিষয়বস্তুলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে, কবিতাটিৰ বিষয়বস্তু সৃষ্টি হৈছে ৰাৱণ নামৰ সত্তাটোক কেন্দ্র কৰি। ৰাৱণে ৰামায়ণত যি ভূমিকাত অৱতীর্ণ হৈছিল; সেই ভূমিকাক নৱকান্ত বৰুৱাই আধুনিক ৰূপত কলাসুলভ দৃষ্টিভংগীৰে উপস্থাপন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। তুলনামূলকভাৱে বাল্মীকি ৰামায়ণৰ ৰাৱণৰ চাৰিত্রিক প্রতিক্রিয়া তল পৰি ৰৈছে। ইয়াৰ একমাত্র কাৰণ হ'ল কলাত্মক উপস্থাপন। কলা একপ্রকাৰৰ শিল্প। সেইফালৰ পৰা কবিয়ে ৰাৱণক শিল্পী সত্তাৰ প্রতিমূর্তি ৰূপত আদৰি লৈছে।

কবিতাটিত কবিয়ে ৰাৱণৰ মাজেৰে সেই শিল্পীৰ মনৰ খবৰ প্রকাশ কৰিছে; যি সৌন্দর্যৰ প্রতিমাত প্রাণ প্রতিষ্ঠা কৰাৰ প্রয়াস কৰি জীৱনৰ সর্বোচ্চ উচর্গা কৰিছে। কিন্তু বিনিময়ত সেই শিল্পীয়ে উচিত মূল্য নাপালে। শিল্পীয়ে বিনিময় নিবিচাৰে। সৃষ্টিৰ আনন্দতেই শিল্পীৰ সার্থকতা। কিন্তু সৌন্দর্য সন্ধানী এজন শিল্পীৰূপে সুন্দৰৰ প্রতি থকা অনন্ত তৃষ্ণা স্বাভাৱিক। কিন্তু সেই অনন্ত তৃষ্ণা পূৰণৰ অর্থে কৰা চেষ্টাৰ অৱশেষ ব্যর্থতা ৰাৱণ কবিতাটিৰ মূল্য বিষয়বস্তু ৰূপে পৰিগণিত হৈছে। অর্থাৎ ৰাৱণৰ সুন্দৰ সোণৰ নগৰীত প্রাণ প্রতিষ্ঠাৰ বাবে যি সত্যৰ অনুসন্ধান কৰিছিল; সেই সত্যৰ অনুধাৱন কৰি ৰাৱণে বিচাৰি পাইছে এক নাৰী মূর্তি। সেই নাৰী মূর্তিয়েই হ'ল সীতা। সীতাক কবিতাটিত সৌন্দর্যৰ আকৰ, প্রতিমাৰ প্রাণ, স্রষ্টাৰ সৃষ্টিসত্তাৰ অনুপ্রেৰণা ৰূপে দাঙি ধৰিছে। কবিতাটিৰ মূল অভিব্যক্তিও ইয়াতে প্রকাশ পাইছে।

কবিতাটিত ৰাৱণৰ সীতাৰ প্রতি কাম-লালসাহীন অনন্ত বাসনা আৰু সেই বাসনাই সৃষ্টি কৰা শিল্পী প্রাণৰ আকুতি তথা শিল্পী প্রাণৰ ব্যর্থতা সংবেদনশীল ৰূপত চিত্রিত কৰিছে।

কবিতাটিৰ মাজেৰে ৰাৱণৰ ব্যর্থ প্রেম আৰু সেই প্রেমে তৰি দিয়া স্বপ্নৰ জালখনিত মোহমত্ত হৈ পৰা ৰাৱণৰ অসহায় অৱস্থাটোক দৰদী ৰূপত প্রকাশ কৰিছে। কবিৰ মতে সীতাৰ বাবে সুমহৎ দেৱতাৰে হীনতম ৰূপ ল'ব পাৰে, নীৰৱতা সৃষ্টি কৰা প্রেম-মিঠা বোৱা এটি সুৰ তুলিব পাৰে, পশু, কীট, বিদুষক, দেৱতা আদিৰ দৰে নিজকে গঢ়িব পাৰে— ৰাৱণো সেইজন প্রকৃত শিল্পী। *ৰাৱণ* কবিতাটিৰ মাজেৰে তেনে এক আধুনিক মনৰ শিল্পী সত্তাৰ স্বৰূপ প্রকাশ পাইছে।

কবিতাটিত শিল্প সত্তাৰ অহংকাৰ, গর্ব আদিও প্রকাশ পাইছে। কবিতাটিত ৰাৱণক মহাকাল আদিম শিল্পীৰ শিষ্য, শিল্প, সৌন্দর্য, সভ্যতাৰ সিপাৰৰ ৰাষ্ট্রদূত ৰূপে চিহ্নিত কৰিছে। সেই শিষ্য আৰু ৰাষ্ট্রদূতে কর্মবীজ ৰোপণ কৰিব নোৱাৰা অন্তৰৰ

ব্যথা কবিতাটিত প্রতিফলিত হৈছে। ৰাৱণ কালৰ স্নাতক, সময় আৰু প্রেমৰ ঊর্ধ্বত, তথাপি তেওঁৰ শিল্পী হাতৰ স্পর্শৰে সীতাক আদিতম মনৰ খবৰ জনাব নোৱাৰিলে। ইয়াতেই কবিতাটিৰ মাজৰ অন্তর্নিহিত ভাব লুকাই আছে। ৰাৱণে সীতাৰ প্রতি থকা অনুৰাগ এনেদৰে ব্যক্ত কৰিছে যে, ৰাৱণৰ জীৱনৰ সুউচ্চ আসনৰ সীতাক অধিষ্ঠিত কৰিছে। কিন্তু শেষান্তৰত সেই বেদীৰ প্রেম অভিযাৰ বুজিব নোৱাৰি ৰাৱণ ব্যর্থ হৈছে আৰু ব্যর্থতাৰ আত্মগ্লানিৰে নিজ কর্ম বিফলতাৰ সোঁৱৰণ কবিতাটিৰ মাজত প্রকাশ পাইছে। দেখা যায় যে ৰাৱণক সৃষ্টিৰ সাধক, প্রেমৰ সাধক আৰু চিৰন্তন শিল্পী সত্তা ৰূপে কবিতাটিত উপস্থাপন কৰিছে। কিন্তু কবিতাটিৰ বিষয়বস্তুলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে, যি শিল্পীয়ে সৃষ্টিৰ বাবে জীৱনৰ সর্বোচ্চ ত্যাগ কৰিব পাৰে; সেই শিল্পীয়ে জীৱনৰ বিফলতাত গোপনে মর্মাহত হয়। কবিয়ে শিল্প আৰু শিল্পসৃষ্ট সমস্যাক দাঙি ধৰিবলৈ যাওঁতেই মহাকাব্যিক চৰিত্র ৰাৱণক আৱিষ্কাৰ কৰিছে। ৰাৱণৰ মাজেৰে কবিয়ে সেই শিল্পী মনৰ খোৰাক বিচাৰি পাইছে। বাল্মীকি ৰামায়ণৰ ৰাৱণ অসুৰ যদিও কবিয়ে সেই দিশটোক কবিতাৰ বিষয়বস্তু হিচাপে নলৈ আত্মিক উপলব্ধিৰে ৰাৱণৰ অন্তর্নিহিত অভাৱখিনিহে কবিতাটিৰ বিষয়বস্তু ৰূপে গ্রহণ কৰিছে। ইয়াতেই কবিতাৰ বিষয়ক নির্বাচনত কবিয়ে সার্থকতা অর্জন কৰিছে।

সৰল অর্থত ক'বলৈ হ'লে ক'ব পাৰি ৰাৱণ শিল্পী। সীতা হ'ল শিল্প। শিল্পৰ প্রতি শিল্পীৰ যি টান; সেই টানেই সীতাৰ প্রতি ৰাৱণে প্রকাশ কৰিছে। শিল্পীয়ে সত্য আৰু সৌন্দর্যৰ ৰহস্য উদঘাটন কৰি শিল্পত প্রাণ প্রতিষ্ঠা কৰিব নোৱাৰিলেই আত্মগ্লানিত দগ্ধ হয়। ঠিক সেইদৰে শিল্পী হিচাপে ৰাৱণেও সীতাৰ প্রেমৰ স্বৰূপ বুজিব নোৱাৰি বিফল হৈছে। এজন শিল্পীয়ে শিল্পক লৈ যি স্বপ্ন দেখে, সেই স্বপ্ন সাকাৰ কৰিব নোৱাৰিলেই শিল্পী প্রাণে আর্তনাদ কৰি উঠে। ঠিক সেইদৰে সীতাৰ বাবে ৰাৱণে যি স্বপ্ন দেখিছিল; সেই স্বপ্ন মাথোঁ স্বপ্ন হৈয়ে ৰ'ল। সেয়ে ৰাৱণে নিজৰ পৰা পলাব বিচাৰিছে। শিল্পীয়ে শিল্পকর্মৰ স্ব-স্বীকৃতিৰে প্রাণত প্রশান্তি অনুভৱ কৰাৰ দৰেই ৰাৱণেও সীতাৰ মাজেৰে সেই প্রশান্তি অনুধাৱন কৰিছিল। কিন্তু সীতাৰ ওচৰত ৰাৱণৰ সুন্দৰ মনটোৱে স্বীকৃতি নাপালে। ইয়াতেই কবিতাটিৰ বিষয়বস্তুৱে মূর্ত ৰূপত আত্মপ্রকাশ কৰিছে। ইয়ে কবি প্রতিভাৰ পৰিচায়ক।

২.৫.২ *ৰাৱণ* কবিতাটিত চিত্রিত ৰাৱণ চৰিত্রটিৰ মূল্যায়ন

নৱকান্ত বৰুৱাৰ শ্রেষ্ঠ কবিতাসমূহৰ ভিতৰত এটি উল্লেখযোগ্য লেখত ল'বলগীয়া কবিতা হ'ল *ৰাৱণ*। 'ৰাৱণ' এটি মহাকাব্যিক চৰিত্র। কিন্তু 'ৰাৱণ' প্রাচীন মহাকাব্যিক পৰম্পৰাত গঢ় লৈ উঠা চৰিত্র যদিও কবিয়ে নিজস্ব ধ্যান-ধাৰণা আৰু আদর্শৰে ৰাৱণক নতুন ৰূপত দাঙি ধৰাৰ প্রয়াস কৰিছে। কবিয়ে ৰাৱণৰ বাহ্যিক সত্তাৰ অন্তৰালত লুকাই থকা সৌন্দর্য পিয়াসী মনটোকে অধিক গুৰুত্ব দিছে।

'ৰাৱণ' ৰামায়াণৰ এটি শক্তিশালী চৰিত্ৰ। প্ৰাচীন কাব্যত ৰাৱণ ৰাক্ষস বা অসুৰ বা দানৱহে আছিল। কিন্তু নৱকান্ত বৰুৱাৰ ৰাৱণ কাব্যগ্ৰন্থত ৰাৱণৰ পৰিচয় সৌন্দৰ্যৰ উপাসক ৰূপেহে পোৱা গৈছে। ৰাৱণ অভিশপ্ত ৰাক্ষস নহয়। ৰাৱণক এজন শিল্পী আৰু সেই শিল্পীৰ শিল্পসৃষ্ট সমস্যাক কাব্যিক আবেদনেৰে প্ৰকাশ কৰিছে। কবিয়ে বাল্মীকিৰ ৰামায়ণত থকা ৰাৱণক মানসিকভাৱে অধিক শক্তিশালী ৰূপত উপস্থাপন কৰিছে। *ৰাৱণ* কবিতাটিত এফালে মৃত্যু-চেতনা, সৌন্দৰ্যৰ আৰাধনা আৰু আনফালে শিল্পী জীৱনৰ ব্যৰ্থতা, পূৰ্ণতাৰ মোহ, শিল্পীৰ অহংকাৰ প্ৰতিফলিত হৈছে। কবিয়ে কবিতাটিৰ এঠাইত মেঘৰ কথা উল্লেখ কৰিছে এনেদৰে— 'মই স্ৰষ্টা সেই প্লাৱনৰ/মই মেঘ সেই শ্ৰাৱণৰ'— ইয়াত মেঘ হৈছে সৃষ্টিৰ আকৰ। কাৰণ বাল্মীকি ৰামায়ণতো ৰাৱণৰ মেঘৰূপী স্বৰূপটো প্ৰকাশ পাইছে। সেই মেঘৰূপী ৰাৱণেই প্লাৱণ বোৱাই সীতাৰ জীৱন ব্যথিত কৰিছে। কিন্তু সেই ব্যৰ্থতাৰ মাজতেই ৰাৱণৰ শিল্পী জীৱনৰ ব্যৰ্থতা লুকাই আছে। কবি নৱকান্ত বৰুৱাই ৰাৱণৰ মহিমা ম্লান পেলোৱাৰ চেষ্টা কৰা নাই। আনকি ক্ষমতাৰ বলেৰে বলীয়ান ৰাৱণৰ দ্বাৰা সীতাৰ অন্তৰ জয় কৰাৰ প্ৰয়াসেৰে উদভ্ৰান্ত ৰাৱণকো দাঙি ধৰা নাই। বৰঞ্চ সহানুভূতিৰে ৰাৱণক এজন কোমল হৃদয়ৰ সাধাৰণ পুৰুষৰূপে দাঙি ধৰিছে। সেয়ে কৈছে— 'দানৱ নহওঁ মই শক্তিৰে নকৰোঁ বশভ্ৰান্ত কোনো নাৰীৰ হৃদয়।'— কিন্তু বাল্মীকি ৰামায়ণত ৰাৱণে তেওঁৰ শৌৰ্য, বীৰ্যৰে সীতাক বাণ কৰিবৰ চেষ্টা কৰা যেন লাগে। বাল্মীকি ৰামায়ণত লংকানগৰী আৰু অশোক বনৰ দীঘলীয়া চিত্ৰৰ ৰূপময় বৰ্ণনা পোৱা যায়। কিন্তু নৱকান্ত বৰুৱাই *ৰাৱণ* কবিতাটিত ৰোমাণ্টিক আৰু ক্লাছিকেল ভাবৰ উপযুক্ত সংযোগেৰে তাক সৰল ৰূপত চিত্ৰিত কৰিছে। কবিৰ ভাষাত— 'এতিয়া অশোক বন/অন্তৰৰ অন্তহীন শোক কাব্যেৰে মধুৰ হ'ব/ইয়াত প্ৰাসাদ নাই/ইয়াত সম্ৰাট নাই/ইয়াত জগত নাই/মাথোঁ মই আছোঁ/মই আছোঁ, তুমি আছা আৰু আছে/চিৰ ধ্ৰুৱ অনন্ত প্ৰৱাহ।'— এনে কাব্যাংশৰ মাজেৰে ৰাৱণ চৰিত্ৰটিৰ ৰোমাণ্টিক ভাব বিলাসহে প্ৰতিফলিত হৈছে।

বাল্মীকি ৰামায়ণত সীতাৰ প্ৰণয় বাঞ্ছা কৰা এজন বলিৱান ৰাৱণক বিচাৰি পোৱা যায়। কিন্তু নৱকান্ত বৰুৱাই সম্ৰাট ৰাৱণক সহৃদয় পাঠকৰ মন আকৰ্ষণ কৰিব পৰা এজন কাতৰ প্ৰেমিক ৰূপটোহে চিত্ৰিত কৰিছে। সেয়ে কবিয়ে ৰাৱণৰ প্ৰতি দৰদী হৈ এনেদৰে প্ৰকাশ কৰিছে— 'তুমিও হেৰাই যাবা— ময়ো যে হেৰায় যাম/কালৰ কীটাণুবোৰে খুলি খুলি খাই খাই/আমাক কৰিব ইতিহাস/আমাক কৰিলে ইতিহাস।' এনেবোৰ উক্তিৰ মাজেৰে নৱকান্ত বৰুৱাই ৰাৱণ চৰিত্ৰটিৰ সৰল আৰু মানৱীয় আদৰ্শ এটিহে দাঙি ধৰিব খুজিছে যেন ধাৰণা হয়। অৱশ্যে বাল্মীকিৰ ৰাৱণতকৈ নৱকান্ত বৰুৱাই ৰাৱণক মানসিক শক্তিৰে উদ্ভাসিত এজন অজেয় প্ৰেমিক ৰূপে দাঙি ধৰিছে। সেয়ে তেওঁ কৈছে— 'মই যে ৰাৱণ মই কালৰ স্নাতক/মই যে ৰাৱণ মই প্ৰেমাতীত প্ৰেমৰ সাধক/মই যে ৰাৱণ মই কাব্যাতীত কাব্যৰ পাঠক/মই

যে ৰাৱণ মই ক্ৰান্তদৰ্শী বিশ্ব প্ৰবাহৰ।/

আনফালে শিল্পী, প্ৰেমিক, শৌৰ্য-বীৰ্যৰ গৰাকী ৰাৱণৰ মাজত জীৱন-জগতৰ যন্ত্ৰণা জাপি দিছে। সেই যন্ত্ৰণাৰ পৰা মুক্তি পোৱাৰ উপায় হিচাপে ৰাৱণে সীতাৰ প্ৰণয় লাভ কৰিব বিচাৰিছে। সেয়ে ৰাৱণৰ যন্ত্ৰণাময় জীৱনৰ ছবি এনেদৰে কবিতাটিত ফুটি উঠিছে— 'তাৰ মুক্তি নাই, যদি/নহয় মিলন আজি তোমাৰ প্ৰেমৰ স'তে/আত্মনাশীল মোৰ প্ৰণয়ৰ।'

ঠিক একেদৰে ব্যক্তিৰ আত্মসচেতন স্বৰূপটো ৰাৱণ চৰিত্ৰটিৰ মাজেৰে প্ৰকাশ পাইছে। আধুনিক মানুহৰ পলায়নবাদী স্বভাৱটো ৰাৱণৰ মাজেৰে প্ৰকাশ পোৱা দেখা গৈছে। কাৰণ ৰাৱণ নিজে সীতাৰ প্ৰতি থকা প্ৰণয়ৰ কাৰণ বিচাৰিবলৈ অপাৰগ। সেয়ে কবিৰ ভাষাত ৰাৱণ সম্পৰ্কে ধাৰণা এনেদৰে ব্যক্ত কৰিব পাৰি— ' মাথোঁ লোভ? মাথোঁ তৃষ্ণা? মাথোঁ এয়া/আত্মা কণ্ডুয়ন?/নিজক বিচাৰোঁ মই তোমাৰ মাজত/সেয়া লোভ, সেয়া তৃষ্ণা, সেয়া মাথোঁ/আত্ম-কণ্ডুয়ন?/নিজৰ মাজৰ পৰা আঁতৰি যাব বিচাৰোঁ মই নিজকেই তোমাৰ মাজত-/সেয়া লোভ, সেয়া তৃষ্ণা, সেয়া মাথোঁ আত্ম কণ্ডুয়ন?'

দেখা যায় যে, সীতাৰ প্ৰতি ৰাৱণৰ প্ৰেম গভীৰ আছিল। সেয়ে সীতাৰ অৱহেলাৰ দ্বাৰা ৰাৱণৰ প্ৰেম প্ৰত্যাখ্যিত হ'লে ৰাৱণে মৃত্যুবৰণ কৰিব আৰু মৃত্যুৰে সীতাৰ প্ৰতি থকা প্ৰেম অমৰ কৰিব। কিন্তু ৰাৱণে সীতাক কাম-লালসাৰ চৰিতাৰ্থৰ অৰ্থে বিচৰা নাছিল। বিচাৰিছে প্ৰেমৰ মাজত নিজকে নিঃশেষ হৈ যোৱাৰ অৰ্থত। সেয়ে ৰাৱণে কৈছে— 'মধু কৰ মধুলোভী মইতো নহওঁ/কৃপণৰ গৃধনুতাৰে তোমাৰ ৰূপেৰে মই মধুতাও নকৰোঁ স্ৰজন/মই মাথোঁ ভাল পাই শেষ হৈ যাম।

ৰাৱণৰ মাজেৰে শিল্পী প্ৰাণৰ আকুতি শুনা যায়। শিল্পীৰ সহজাত বাসনাৰে ৰাৱণে জীৱনক পূৰ্ণ কৰি সীতাৰ প্ৰতি থকা প্ৰেমৰ দ্বাৰা ইতিহাস অমৰ কৰিব বিচাৰিছে। কিন্তু ৰাৱণৰ মৃত্যু ভয় নাই, সেয়ে ৰাৱণে অমৰত্ব বিচাৰি হাহাকাৰ কৰা নাই। কাৰণ ৰাৱণ পূৰ্ণ শিল্পী; মানুহৰ দৰে দুৰ্বল প্ৰেমৰ বোজা কঢ়িওৱা ৰোমাণ্টিক শিল্পীও নহয় ৰাৱণ। ৰাৱণৰ শৌৰ্য, বীৰ্য, মেধা সকলো আছে; তথাপি ৰাৱণে প্ৰেম ভিক্ষা কৰে, ই জীৱন পূৰ্ণ কৰাৰ প্ৰচেষ্টাৰে আনন্দ, জীৱনৰ মৌলিক আৰু স্বাভাৱিক আনন্দ প্ৰাপ্তিৰ বাবে ৰাৱণ ভিক্ষাৰী সন্ন্যাসী হৈছে। কিন্তু ৰাৱণে সীতাৰ সতীত্ব নষ্ট কৰা নাই। ইয়াতেই ৰাৱণ চৰিত্ৰটিৰ মহত্ব আৰু গৌৰৱ ফুটি উঠিছে। ৰাৱণে জানে শৌৰ্য, বীৰ্য, মেধা, ঐশ্বৰ্য সকলো থাকিও তেওঁৰ জীৱনত প্ৰেম নাই। সেয়ে প্ৰেমহীন জীৱন অনূৰ্বৰ ৰসহীন হৈ পৰা ৰাৱণে প্ৰেমৰ সাধক ৰূপে দেখা দিছে। ৰাৱণ দেৱতাৰ দৰে ক্লীৱ অৰ্থাৎ প্ৰাণহীন, প্ৰেমহীন, শিল্পস্ৰষ্টা শিল্পী হ'ব নোখোজে। কাৰণ ৰাৱণে নিজকে জীৱনসত্তা আৰু সীতাক দ্ৰষ্টাৰূপী জীৱন সত্তাৰ স্বপ্ন বুলি ভাবে। সেয়ে তেওঁ কৈছে—

'মই দ্ৰষ্টা, মই সত্ত্বা
তুমি স্বপ্ন, তুমি সৃষ্টি
প্ৰাণৰ প্ৰতিমা মোৰ অশোক বনৰ
অজন্মা-সৃজনা তুমি ভাব য'ত ৰূপ হৈ আহে,
ৰূপ-য'ত ৰূপাতীত ভাবৰ প্ৰতিমা হৈ হাঁহে;
জন্মৰ জ্বালাৰে তুমি কৰা নাই বিশ্বত প্ৰৱেশ
মৃত্যুৰ জ্বালাৰে মোৰ হ'ল এই স্বপ্নৰ বিনিঃশেষ।

— *ৰাৱণ* কবিতাটিত ৰাৱণৰ মৃত্যুৰ প্ৰতি যে ভয় নাই; সেই কথা উল্লেখ কৰিছে। কাৰণ ৰাৱণ শিল্পী, শিল্পীয়ে মৃত্যুকে বাঞ্ছা কৰে। উক্ত কবিতাফাকিৰ মাজেৰে ৰাৱণৰ মৃত্যু মোহ প্ৰকাশ পাইছে। কাৰণ মৃত্যু অবিহনে ৰাৱণৰ স্বপ্ন সাৰ্থক নহ'ব। ৰাৱণে জানে জীৱনৰ সকলো দুখ-কষ্ট, যন্ত্ৰণাৰ শেষ মাত্ৰ মৃত্যুত আৰু সেই মৃত্যু মোহনীয়; কিন্তু ৰাৱণৰ মৃত্যুমোহ জীৱনৰ দুখ-কষ্ট দূৰীকৰণতকৈ; প্ৰেমক অমৰ কৰাৰ অৰ্থতহে অধিক আকৰ্ষণীয় হৈ উঠিছে।

কবি নৱকান্ত বৰুৱাই ৰাৱণ চৰিত্ৰটিক আধুনিক মনন আৰু চিন্তনেৰে এক সুকীয়া ৰূপ প্ৰদান কৰিছে। আধুনিক কবিতাৰ বহুবোৰ বৈশিষ্ট্য ৰাৱণ চৰিত্ৰটিৰ মাজেৰে প্ৰতিফলিত হৈছে। কবিতাটিত ৰাৱণক এজন শিল্পী, প্ৰেমৰ উপাসক, আবেগপ্ৰৱণ, আত্মসচেতন, সৌন্দৰ্যৰ উপাসক ৰূপে বিভিন্ন ৰূপত তুলি ধৰিছে। কিন্তু সেয়ে হ'লেও ৰাৱণ চৰিত্ৰটিৰ মাজেৰে শিল্পী চেতনা, শিল্পসৃষ্ট সমস্যা আৰু শিল্পী প্ৰাণৰ আদৰ্শ প্ৰতিফলিত হৈছে। যাৰ বাবে বাল্মীকি ৰামায়ণৰ ৰাৱণতকৈও নৱকান্ত বৰুৱাৰ ৰাৱণ শাৰীৰিক শক্তিৰে নহয় মানসিক প্ৰশান্তিৰে শক্তিশালী প্ৰেমৰ উপাসক ৰূপেহে সমাজত অধিক আদৰণীয় হৈ উঠিছে। কবিতাটিত নৱকান্ত বৰুৱাই এনে কোনো কথাৰ অৱতাৰণা কৰা নাই; যাৰ দ্বাৰা ৰাৱণ চৰিত্ৰটিৰ গুণগত মান লাঘৱ হ'ব। ৰৱঞ্চ কবিয়ে ৰাৱণক মানৱীয় আদৰ্শৰে উজ্জীৱিত কৰি শিল্পীৰ আবেগময় সত্তাক নিখুঁটভাৱে প্ৰকাশ কৰিছে। সেই ফালৰ পৰা বৰুৱাৰ *ৰাৱণ* কবিতাটিৰ 'ৰাৱণ' চৰিত্ৰটিয়ে সকলো পাঠকৰ মন আকৰ্ষণ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। মহাকাব্যিক চৰিত্ৰ ৰাৱণক তেওঁ আধুনিক ৰূপত সজাই তুলি কবি সত্তাৰ মৌলিক আদৰ্শ প্ৰতিষ্ঠা কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ২ ঃ বাল্মীকিৰ ৰামায়ণৰ ৰাৱণ আৰু নৱকান্ত বৰুৱাৰ 'ৰাৱণ' কবিতাৰ ৰাৱণৰ মাজত থকা পাৰ্থক্য বিচাৰ কৰক।

(২০০টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

২.৬ *সম্ৰাট*

২.৬.১ *সম্ৰাট*

মই জানো মই ক্লীৱ।
যদিওবা প্ৰাণকীট আশু অংকুৰিত মোৰ
ৰমণীৰ ফলদা কুক্ষিত। মই জানো মই ক্লীৱ,
যদ্যপি শক্তিৰ স্ফূৰ্তি অযুত কৰীৰ, তথাপি সি
অন্ধ শক্তি, বিৰম্বিত ন্যায় দণ্ড পৰে যেন
ভ্ৰান্ত তস্কৰত।

মই জানো মই ক্লীৱ। কাৰণ ন্যায়ৰ সূত্ৰ প্ৰতিশাখ্য।
অভিজ্ঞতা ভিত্তি মাথোঁ মোৰ; কল্পনাৰ উন্মুক্ত পৱনে
নোতোলে লহৰ তাত পৌৰুষ অথবা নাৰীত্বৰ।
মই জানো মই ক্লীৱ। যেহেতু অপৰিমেয়
শক্তি মোৰ নিৰ্বিকাৰে সহ্য কৰিবৰ বাবে
সাধাৰণ মানুষী ভ্ৰান্তিৰ আক্ৰমণ।
মই ক্লীৱ কল্পনাবিহীন অভিজ্ঞতা,
আৰু তাৰ
অঘোষ নিবিড় অন্ধকাৰ।

* * *

বসন্তৰ হ'ল শেষ। জোঁট লগা পলাশ ডালত
শেষ হ'ল শাৰিকাৰ চটুল কাকলি।
শালৰ সুবাস-ৰিক্ত বতাহত স্বেদৰ ইংগিত।
দিনৰ ঘৰ্মাক্ত চিন্তা সন্ধিয়াই শীতল কৰেহি।
কাণে কাণে ব'ই যায় পূবালি বতাহ
বৰ্ষাৰ সংকেত ল'ই। মই ভাবোঁ, মই যে সম্ৰাট,
যদিওবা ৰাজ্য মোৰ নিৰ্বিকাৰ মানচিত্ৰ
বিধবাৰ সীমন্তেৰে আঁকা। মোৰ সৈন্য
প্ৰান্তৰ শিলৰ চেপত সৌৱা গজি আছে
দীঘলীয়া ঘাঁহ। মই পিতা,
যদিওবা মোৰ পুত্ৰ হঠাৎ চকুত আহি পৰা
উৰণীয়া চিতাৰ কুকুহা।

এটোপা অশ্ৰুৰ কণা ওলাই আহিব খুজি
বৈ যায়, সে সঞ্জয়,
শোণিতত আনি দিয়ে বিষাক্ত মাদক প্ৰতিক্ৰিয়া
নিৰন্ধ্ৰ চকুত নাই পোহৰৰ পথ!

তথাপি সম্ৰাট মই, পিতা মই।
যদিওবা ক্লীৱ মই হতাশ্বাস আত্মকীৰ্তি ধ্বংসৰ দৰ্শক,
সম্ৰাটৰ সিংহাসন শোভা কৰা নিৰ্বিকাৰ অলংকাৰ
পিতৃত্বৰ হেজাৰ ভ্ৰান্তিৰ। পিতৃত্বৰ আশীৰ্বাদ
সম্ৰাটৰ অভিজ্ঞান-যুক্ত এক দানপত্ৰ কিয়নো নহ'ল?
পিতাৰ উৎকণ্ঠ আৰু মোহ উদ্বেগেৰে মই
শুক্ৰনীতি ৰচিলোঁ নিৰ্ভয়ে। সাম্ৰাজ্যৰ চক্ৰজালে
আনহাতে পিতৃত্বক কৰিলে বঞ্চনা।
প্ৰজাৰ নহ'লোঁ পিতা, হ'লো সন্তানৰ
সম্ৰাটৰ আসনৰ পৰা।

যেতিয়া চৰম ক্ষণ আহিছিল সম্ৰাটৰ
পিতৃত্বৰ নৈতিক গৌৰৱ অৰ্জনৰ
তেতিয়া সম্ৰাটে আহি ৰোধিলে পিতাৰ কণ্ঠ
ক'লে কাণে কাণে-ৰাষ্ট্ৰৰ শ্লীলতা নাই,
ৰাষ্ট্ৰৰ সৌজন্য এক দুৰ্বলতা। ৰাষ্ট্ৰ ক্লীৱ।
নাৰীৰ নগ্নতা স'তে
শস্যহীন প্ৰান্তৰৰ অকণো প্ৰভেদ নাই।
ৰাষ্ট্ৰ পিতা, কন্যাৰ নগ্নতা পিতাৰ সহজ অভিজ্ঞতা।
মানুহৰ গ্লানি য'ত, ক্লীৱতাৰ তাতেই মৰ্যাদা।

নীতিৰ নামত মই বিশ্বাসেৰে খেলিলোঁ হেতালি
সকলোটি হ'ল খেলিমেলি
কোন সত্য? নীতিৰ ক্লীৱতা নতু হৃদয়ৰ পৰম নিৰ্ভৰ?

আজি মোৰ অন্ধ দুচকুত নামিছে নতুন অভিজ্ঞতা।
হে সঞ্জয়, আজি মই জানো, স্বপ্ন কিনো?
স্বপ্নই সানিলে আহি কল্পনাৰ তুলসী চন্দন—

অন্ধ অভিজ্ঞতা শিলা হ'ল শালগ্ৰাম।
স্বপ্নই দিলেহি দৃষ্টি জীৱনত আলোক বঞ্চিত মই
জৱদ্‌গব অন্ধ সম্ৰাটক....

সপোন আহিলে নামি
তীব্ৰ ভীৰু যেন এটি জ্যোতিৰ বৃত্তই
বুৰঞ্জী মৃত শৰীৰৰ শত ব্যপ্তিৰ মাজত
বিচাৰি ফুৰিছে গৈ কোনো এক মুহূৰ্তৰ
এক পিতা, পিতা হৈয়ো সম্ৰাট যিজন
সম্ৰাট হ'লেও যি পিতা।

সেই জ্যোতি বাৰে বাৰে উভতি আঁতৰি গ'ল
উৎকণ্ঠা অধীৰ মোৰ ওচৰৰ পৰা।
তাৰ পিছে সহস্ৰ সহস্ৰ ছায়মূৰ্তি, অখ্যাত জনৰ
—ক'ত শিল্পী, ক'ত সৈন্য, ক'ত কাৰুকৰ,
কতনা নাৱিক, শ্ৰেষ্ঠী বণিক কৃষক কুম্ভকাৰ—
কণ্ঠৰূপে ব্যাপ্ত হ'ল ঃ 'আমি পিতা,
আমিও সম্ৰাট। আমাৰ সাম্ৰাজ্য নাই
কোনো পণ্ডিতৰ কোনো মানচিত্ৰ অথবা গ্ৰন্থত,
অকণি অকণি গঢ়ি স্নেহৰ গভীৰ ৰাষ্ট্ৰ
আমি তাতে পিতাৰূপে আছিলোঁ সম্ৰাট
বুৰঞ্জীৰ মৰুৰ তলেৰে আমাৰ ৰাষ্ট্ৰৰ ধাৰা
ফল্গু হৈ বৈ যোৱা-সৌ চোৰাঁ
ভৱিষ্যৰ ফালে....'

পোহৰৰ চক্ৰ সেই হঠাতে লম্বিত হ'ল।
আলোকৰ সৰীসৃপ নদী হৈ বৈ গ'ল
দেশে দেশে প্ৰান্তই প্ৰান্তই...
সেই পোহৰত উদ্ভাসি উঠিল দিশে দিশে
পল্লৱ ছায়াৰে ঘেৰা কুটিৰৰ অভিমুখে
নিযুত জনৰ মূৰ্তি পুৰুষে পুৰুষে
কন্যাটি হাতত ধৰি পুত্ৰক কান্ধত লৈ
পিতা যায় আগে আগে

পিছত বিব্ৰতা মাতৃ
উন্মুক্ত স্তনত লোভী যমজ সন্তান
লগে লগে গৈ থাকোঁ মই নিৰ্বিকাৰ
অন্ধকাৰ, স্বেদিল, কৰুণ।
কাৰণ সম্ৰাট মই (যদিওবা বিধৱাৰ
শুভ্ৰ সীমন্তেৰে আঁকা সাম্ৰাজ্যৰ মানচিত্ৰ মোৰ।)
মই ক্লীৱ, অযৌন, অজৰ।
মইতো নহওঁ স্ৰোতস্বিনী, মই শিলা সোঁতৰ আশ্ৰয়।
(অথচ ময়ো যে পিতা। হে সঞ্জয়,
মোৰ সন্তানৰ ভস্ম শাশ্মলীৰ অংশু দৰে
বতাহে বতাহে নিৰুপায়)
হঠাৎ দেখিলোঁ মই অদৃশ্য এখনি জালে
মেৰাই ধৰিছে সেই মানুহৰ সমদল।
সময়ৰ নদীৰ বুকুত... তাৰে সূত্ৰ ধৰি মই
গ'লোঁ আগবাঢ়ি।

দেখিলোঁ কৰ্কশ ক্ষিপ্ন মানুহৰ উপৰি পুৰুষ
দলে দলে পলাতক, হাতত শিলৰ অস্ত্ৰ অৰ্ধোমুখী।
সুঠাম নায়ক মৃত
সকলোটি ভীত সচকিত, দেখি
আগন্তুক উত্তৰৰ তুষাৰৰ কুটিলতা
আৰু অসিদন্ত শার্দূলৰ মাংস লোভী হীন চতুৰতা।
অদূৰত শিলৰ গুহাত বৃদ্ধ এক, নপুংসক, ন্যুব্জ দেহ
অৰণ্যৰ লতা তন্তু লৈ গুঁথিছে এখন জাল
ককর্শ কণ্ঠেৰে দিছে পলাতক দলক আশ্বাসঃ
'মাভৈঃ মাভৈঃ ভীৰু!
সুঠাম শৰীৰে দিয়ে শ্বাপদক ভোগ
ৰক্ষা কৰে কেৱল বুদ্ধিয়ে।'
জাল গোঁথা শেষ হ'ল।
কুটিল তৃপ্তিত জ্বলি উঠিল বৃদ্ধৰ চকু
কোনো এক ৰমণীৰ কোনো এক মাতৃৰ বুকুৰ
সন্তানক কাঢ়ি আনি দিলে দলিয়াই
অসিদন্ত বাঘৰ আগত।

কোমল পেলৱ সেই মানৱ-মাংসৰ আস্বাদে
আনিলে তৃপ্তিৰ নিদ্ৰা,
স্বাপদ নিদ্ৰিত।
পিছ মুহূৰ্ততে
বন্দী শার্দূলৰ তীব্ৰ গর্জনেও পৰাস্ত মানিলে
মানুহৰ জয় উল্লাসত।
শ্ৰেষ্ঠ দেহী নায়কৰ বীৰত্বৰ অভাৱ পূৰালে
বৃদ্ধৰ কুটিলে জালে....
সেই জালে লাহে লাহে মেৰাই ধৰিলে
সমগ্ৰ মানৱ সত্তা ভীৰু অসহায়
সেই সূতা জীৱিকাৰ আঁহে আঁহে বিজড়িত,
জীৱনৰো মেৰাই ধৰাৰ তাৰ
লোলুপ সর্পিল গতি...

সেই ঘোৰ অদৃশ্য তন্তুৰ জাল
যেতিয়া কৰিব ছিন্ন হৃদয়ৰ পৰম বিশ্বাসে
সে সঞ্জয়, দিবাঁহি সংবাদ
মই পিতা হ'ম। ৰোমশ বুকুত মোৰ জিলিকিব
ক্ষীণ মুঠি প্ৰথম পত্ৰৰ।
মই কবি হ'ম।
অন্ধ নয়নত মোৰ জিলিকিব কুৰুক্ষেত্ৰ প্ৰান্তৰৰ সিপাৰৰ
পলসৰ গান।

(২)

গান্ধাৰী, এদিন মোৰ জন্মিছিল আৰু এটি
কৰুণ সন্তান, ৰমণৰ বহু পূৰ্বে। তাৰ আত্মা
আজি পলাতক।
তোমাৰ স্বপ্নৰ পৰা আহৰণ কৰিছিল
প্ৰাণৰ সম্ভাৰ সি।
মোৰ অন্ধতাৰ বাধা ভাবিছিলোঁ জ্যোতিৰে কৰাবা উত্তৰণ।
চকুৰ তমসা মোৰ ভৰাই তুলিবাঁ আহি
আত্মাৰ গভীৰ পোহৰেৰে।
তোমাৰ দৃষ্টিয়ে মোক দেখুৱাব
প্ৰভাতৰ সোণালী আকাশ আৰু সূৰ্যাস্তৰ

ৰক্তিম গগন। দেখা পাম
উৰি ফুৰা কেতেকীৰ পিছল পৰাগ,
দেখিম সলজ্জ হাঁহি গৰ্ভিনী প্ৰিয়াৰ
ক্ৰন্দন বিকৃত দীপ্তি পুত্ৰৰ পেলৰ মুখশ্ৰীৰ।
ৰূপে আহি পূৰ্ণ কৰি দিব গন্ধ স্পৰ্শ ৰসৰ পৃথিৱী।

প্ৰথম সন্তান মোৰ- যাৰ বাবে অনন্ত সন্ধান অহৰহ
সুচতুৰ সাম্ৰাজ্যৰ উৰ্ণা জালে ঢকা আন্ধাৰৰ গভীৰতম কন্দৰত
নিৰ্জিত শৈৱাল ৰাশি আন্দোলিত কৰি
পলে-পলে-প্ৰহৰে প্ৰহৰে—
তাৰ নাম প্ৰেম।

প্ৰেম চিৰ বিকল্প বিহীন,
প্ৰেমতো নহয় কোনো পাৰ-পত্ৰ গভীৰ নিষ্ঠাৰ,
প্ৰেম সি যে সুপৰিপূৰণ সৰ্ব খৰ্বতাৰ,
প্ৰেম নোহে অন্ধ মনসিজ, মনৰ সি সন্দীপন শিখা।
প্ৰেম নোহে মহীয়ান, মহত্ত্বৰ জনক কেৱল!

প্ৰেমৰ কৰিলাঁ পৰিমাপ তুলা যন্ত্ৰ আনি বৈৰাগ্যৰ
প্ৰেম নোহে সমব্যথা, প্ৰেম সঞ্জীৱন, আৰু
জীৱনৰ পৰিমাপ নাই।
প্ৰেমতো নহয় তৃপ্তি, নোহে সি ত্যাগৰ শুভ্ৰ বৈৰাগ্য বিলাস
প্ৰেমে পৰিপূৰ্ণ কৰে, নাই তাৰ সমবেদনাৰ অহমিকা।
তুমি যাক প্ৰেম বোলাঁ— সেয়া
ত্যাগৰ গৰ্বেৰে অলংকৃত। সি যে ভ্ৰান্তি।
মোক সি নিদিলে জ্যোতি। প্ৰথম সন্তানে মোৰ
তোমাত নেপালে তাৰ আলোক পীয়ূষ।
তোমাকো দিলেহি মাথোঁ নিষ্ঠাৰ গভীৰ অন্ধকাৰ।
পৰশমণিৰে মোৰ লৌহচিত্ত সুৱৰ্ণ নকৰি
গান্ধাৰী, প্ৰেমৰ মণি, তুমিয়েই হ'লাঁ লৌহমল।
পোহৰৰ আশীৰ্বাদ নেপাই উভতি গ'ল প্ৰেম,
এৰি গ'ল ভগ্ন-সভা-হৰ্ম্যতল প্ৰাণ-উৎসৱৰ
তোমাকো সি দি প'ল দ্বিত্ব অন্ধতাত নিৰ্বাসন।

গান্ধাৰী, এবাৰ খোলা অৱগুণ্ঠনৰ অন্ধকাৰ
কালপুৰুষৰ অসি জ্বলিছেনে চোৱাঁ পশ্চিমত,
লুব্ধকৰ লুব্ধ দৃষ্টি কুৰুক্ষেত্ৰ শ্মশানত
ফুৰিছেনে শুকান অস্থিৰ সন্ধানত? উত্তৰত
মেঘে মেঘে ধ্ৰুৱৰ ঘটিছে লুপ্তি,
প্ৰজাপতি মণ্ডলো আবৃত? নৈঋতত জ্বলিছে কি গ্ৰহ?
পলাশ ডালৰ পৰা উৰি গৈ উভতি আহিল
কোণহীন শকুণৰ দল?

মই জানো সেয়ে হ'ব। ইয়াকেই দিয়া মোক।
তাকে দেখুৱাই দিয়া এই মুহূৰ্তত।

যেতিয়া বুজিলোঁ প্ৰেম নোহে জীৱন যাত্ৰাৰ
এনো কোনো মহত্তম প্ৰয়োজন,
যেতিয়া জানিলোঁ মই কৰুণাৰ আত্মম্ভৰিতাই
অশ্ৰুৰ বাষ্পেৰে ঢাকে বাৰ্ধক্যৰ
অসাৰ আকাশ।
পিতাৰ ঘটিন মৃত্যু। বাচি আছে কেৱল সম্ৰাট।
ক্লীৱ, জড়, অজৰ, অব্যয় এক অলিংগ সম্ৰাট
সেই ক্লীৱ সম্ৰাটক প্ৰেমৰ সম্ৰাট কৰাঁ, হে গান্ধাৰী
তোমাৰ প্ৰেমৰ। তেতিয়াহে পিতাৰ সন্মান মোক দিব
ইতিহাসে।

শাসনলিপিয়ে শত সহস্ৰ বাষ্ট্ৰৰ
শাণিত কৰক যদি কৰে, পণ্ডিতৰ মূঢ় কৌতূহল,
ধৃতিৰ আশ্ৰয় মাথোঁ মানুহৰ পৰম নিৰ্ভৰ।

২.৬.২ *সম্ৰাট* কবিতাটিৰ বিষয়বস্তু

যুদ্ধোত্তৰ যুগৰ আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ প্ৰসংগ আৰু সম্প্ৰসাৰণৰ ক্ষেত্ৰত নৱকান্ত বৰুৱাৰ অৱদান স্বীকৃতিযোগ্য। তেওঁ এই যোগ্যতা অৰ্জন কৰিছে কাব্যচৰ্চাৰ একক প্ৰচেষ্টাৰে। তেওঁৰ সৃষ্ট মহত্বতম সাহিত্যৰাজিৰ ভিতৰত কাব্য সাহিত্যই এক বিশেষ স্থান অধিকাৰ কৰি আছে। নৱকান্ত বৰুৱাৰ দ্বাৰা ৰচিত শ্ৰেষ্ঠ কবিতাবোৰৰ ভিতৰত এটি উল্লেখযোগ্য কবিতা হ'ল *সম্ৰাট*। *সম্ৰাট* কবিতাটিৰ সম্পৰ্কত নলিনীধৰ

ভট্টাচার্য্যদেৱে মত প্ৰকাশ কৰিছিল এইদৱে— 'বিজ্ঞানৰ ন ন আৱিষ্কাৰৰ বাবে আজি মানুহৰ নিশ্চিত বিশ্বাস ভূমি বিলুপ্ত প্ৰায়; সেইবাবে এইটো যুগক অনিশ্চয়তাৰ যুগ বুলিব পাৰি; সকলো সচেতন মানুহৰে বিশ্বাস, ধাৰণা আৰু মানসিকতা ভিন্ ভিন্ হৈ পৰিছে। সেই দেখি, আৱিষ্কাৰ কৰিব পাৰিলে কবিৰ পক্ষে কোনো ভাব-ভূমিয়েই সম্প্ৰতি নিষিদ্ধ হ'ব নোৱাৰে। এনে এটি আৱিষ্কাৰৰ কৌতূহলৰ পৰাই নৰকান্তৰ 'সম্ৰাট' কাব্যৰ জন্ম হৈছে বুলিব পাৰি।' তেওঁৰ মতে 'জিজ্ঞাসাৰ পৰাই সম্ৰাট' কাব্যৰ জন্ম। ঐতিহ্য-চেতনাৰ সহায়ত অতীত আৰু বর্তমানৰ সুক্ষ্ম পার্থক্য দেখুওৱা আৰু বর্তমানৰ সন্মুখত অতীতৰ এটি নতুন অর্থ কৰা এলিয়টী দৃষ্টি বৈপ্লৱিক বুলি ক'ব পাৰি। *সম্ৰাট* কবিতাৰ মূলত এনে এটা দৃষ্টি আছে যদিও, এলিয়টী ৰূপায়ণৰ ই কায চাপিব পৰা নাই আৰু সি সম্ভৱো নহয়। কবিৰ কাল-চেতনাই অতীত-চেতনাৰ উৎস। সেই কথা সম্ৰাট-কাব্যত পৰিস্ফুট হৈছে।' ভট্টাচার্য্য উক্ত মন্তব্যৰ আধাৰত *সম্ৰাট* কবিতাটিৰ বিষয়বস্তু বিচাৰ কৰিলে দেখা যায়, *সম্ৰাট* হ'ল মহাভাৰতৰ অন্ধ, পঙ্গু ধৃতৰাষ্ট্ৰ। ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ সহায়ত কবিয়ে যেন অতীত আৰু বর্তমানৰ মাজত যোগসূত্ৰ স্থাপন কৰি দুয়োটা কালৰ মাজৰ ব্যৱধানখিনি প্ৰকাশ কৰিব খুজিছে।

কবিতাটিৰ বিষয়বস্তু সৃষ্টি হৈছে মহাভাৰত খ্যাত অন্ধ ৰজা ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ জীৱনটোক কেন্দ্ৰ কৰি। কবিয়ে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ জৰিয়তে ৰাষ্ট্ৰসংকট আৰু ৰাষ্ট্ৰৰ ভূমিকা সম্পর্কে এটি সম্যক ধাৰণা দিব বিচাৰিছে। কবিৰ মতে আজিৰ ৰাষ্ট্ৰত হৃদয়ৰ স্থান নাই, পিতৃৰ স্থান নাই, তাৰ বিপৰীয়ে সুচতুৰ বুদ্ধি আৰু কৌশলৰহে স্থান আছে। কাৰণ বর্তমান মানুহৰ মাজত প্ৰাণৰ সম্পর্ক নিঃশেষ হৈছে; যাৰ ফলস্বৰূপে ৰাষ্ট্ৰলৈ সংকট আহিছে। ইয়াৰ মূলতে হ'ল সমাজ-ব্যৱস্থা। সমাজ ব্যৱস্থাৰ শোচনীয় ৰূপটোৰ বাবেই ৰাষ্ট্ৰসত্তাব আজি উশৃংখল আৰু ৰক্তপিপাসু হৈ উঠিছে। কবিতাটিৰ মাজেৰে কবিয়ে এনে এক অৱক্ষয়ৰ দিশ ফুটাই তুলিবলৈ চেষ্টা কৰিছে।

ৰাৱণ কবিতাটিৰ সম্পর্কত কবি নৰকান্ত বৰুৱাই এনেদৱে নিজৰ অভিব্যক্তি প্ৰকাশ কৰিছে। তেওঁ কৈছে যে *সম্ৰাট* শীর্ষক এই কবিতাটোত জীৱন আৰু ৰাষ্ট্ৰৰ ক্ৰিয়া প্ৰতিক্ৰিয়াত কিঞ্চিত আলোকপাত কৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হৈছে। মানুহৰ ৰাষ্ট্ৰসত্তাৰ প্ৰতীকৰ সন্ধান কৰোতে আগত থিয় দিলেহি অন্ধ স্থবিৰ সম্ৰাট ধৃতৰাষ্ট্ৰ ছায়ামূৰ্তি শুক্ৰনীতিৰ ক্ষেত্ৰত কৌটিল্য, মেকিয়াভেলি আনকি অনুগীতাৰ ভীষ্মও কেৱল মাত্ৰ আংশিক। ৰাৱণৰ ৰাজনীতিত চাণক্য সুৰীয়া। কিন্তু ধৃতৰাষ্ট্ৰ একক, সম্পূৰ্ণ।' ইয়াৰ পৰাই বুজা যায় যে কবিয়ে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ জৰিয়তে ব্যক্তি আৰু ৰাষ্ট্ৰৰ মাজত মানৱীয় সম্পর্ক প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ দর্শনক দাঙি ধৰিব বিচাৰিছে। কিন্তু দর্শন কবিতা নহয়। সেয়ে কবিয়ে আনুভূতিক গভীৰতাৰে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ উন্মাদ ৰূপটোক ৰূপান্তৰৰ আদর্শৰে প্ৰকাশ কৰিব বিচাৰিছে। কবিয়ে দেখুৱাব বিচাৰিছে ৰাষ্ট্ৰৰ অংশ হ'ল ব্যক্তি। ব্যক্তিৰ লগত ৰাষ্ট্ৰৰ সম্বন্ধ হ'ল প্ৰেম। এই প্ৰেম যদি ৰাষ্ট্ৰ চিন্তাৰ ভেটিত গঢ়ি উঠে তেন্তে পৃথিৱীখন

মানৱীয় আদৰ্শৰে জিনিব পাৰি। কিন্তু কবি নৱকান্ত বৰুৱাই ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ জৰিয়তে ৰূপান্তৰৰ আদৰ্শ দাঙি ধৰিছে। তাতেই কবিতাটিৰ অভিব্যক্তি লুকাই আছে।

সম্ৰাট কবিতাটিত মূলতঃ কবিয়ে মহাভাৰতীয় চৰিত্ৰ ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ মনৰ দ্বন্দ্ব আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় জীৱনৰ ব্যৰ্থতা, স্বাৰ্থান্ধতা আৰু সেই স্বাৰ্থান্ধতাৰ আত্মগ্লানি ভিন্ন ৰূপত প্ৰকাশ পাইছে। কবিতাটিৰ মাজেৰে পুত্ৰৰ হৃদয় নোপোৱা, প্ৰজাৰ আনুগত্য নোপোৱা আৰু পত্নী গান্ধাৰীৰ প্ৰেমৰ পৰা বঞ্চিত ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ মনৰ ব্যথা কবিতাটিত ফুটি উঠিছে। দেখাত ধৃতৰাষ্ট্ৰ এজন সম্ৰাট; কিন্তু সেই সম্ৰাট ক্লীৱ। তেওঁৰ কোনো অনুৰাগী নাই। কাৰণ তেওঁ ৰজা হিচাপে প্ৰজাৰ হ'ব নোৱাৰিলে। পিতা ৰূপে পুত্ৰ স্নেহ লাভতো তেওঁ বিফল হ'ল। অমিত পৰাক্ৰমী হৈও ধৃতৰাষ্ট্ৰ যেন অপাৰগ। সেয়ে দেহজ শক্তিৰে বলবান ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ মনত কেৱল বিষণ্ণতাই ঠাই অধিকাৰ কৰি লৈছে। যাৰ বাবে সকলো থাকিও সম্ৰাট দুখীতকৈ দুখী এক নিঃসঙ্গ প্ৰাণ ৰূপে চিহ্নিত হৈছে। কবিতাটিত ধৃৰাষ্ট্ৰৰ মাজেৰে আধুনিক মানুহৰ জীৱনৰ নিঃসহায়, কৰুণ অৱস্থাৰ ব্যংময় ৰূপটো প্ৰকাশ পাইছে। দেখা যায় যে ঐশ্বৰ্য, বিভূতি, সকলো থাকিও আধুনিক মানুহ প্ৰেম, বন্ধুত্ব আৰু বিশ্বাসৰ বাবে কাতৰ হৈ থাকে। এনে এক দৃষ্টিভঙ্গীয়েই *সম্ৰাট* কবিতাটিৰ বিষয়বস্তুত প্ৰকাশ পাইছে।

সম্ৰাট কবিতাটিত হস্তিনাপুৰ ৰাজ্যৰ ধ্বংসৰ কাৰণ ৰূপে সম্ৰাট ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ পুত্ৰস্নেহ আৰু স্বাৰ্থান্ধতাজনিত মানসিক ক্লীৱতা। কবিতাটিত ধৃতৰাষ্ট্ৰই স্বগতোক্তিৰে কৈছে— 'মই জানো মই ক্লীৱ।'— কাৰণ ধৃতৰাষ্ট্ৰ সম্ৰাটৰূপে ক্লীৱ, এই ক্লীৱত্বৰ কাৰণ বিচাৰি দেখা যায় যে, তেওঁৰ অত্যাধিক পুত্ৰস্নেহ। পুত্ৰমোহত অন্ধ ধৃতৰাষ্ট্ৰই প্ৰজাৰ মংগল তথা হস্তিনাপুৰৰ মংগল চিন্তা কৰিবলৈ পাহৰিছিল। পুত্ৰমোহৰ বাবেই তেওঁৰ ৰাষ্ট্ৰই নহয় বৰং ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ আত্মকীৰ্তিও ধ্বংস হৈছে। পুত্ৰ মমতাৰ বাবে তেওঁ অন্যায় ৰাজনীতিৰে কুট শুক্ৰনীতিৰ খেলা খেলিছিল। এই কথা ধৃৰাষ্ট্ৰৰ ভাষ্যত স্পষ্ট ৰূপত প্ৰকাশ পাইছে— 'শুক্ৰনীতি ৰচিলোঁ নিৰ্ভয়ে। সম্ৰাজ্যৰ চক্ৰজালে/আনহাতে পিতৃত্বকে কৰিলে বঞ্চনা।' সম্ৰাটৰ আসনত বহি ধৃতৰাষ্ট্ৰই সম্ৰাটৰ দৰে দায়িত্ব পালন কৰিবলৈ যাওঁতে পুত্ৰমোহে বাধা দিছেহি; সেয়ে তেওঁ প্ৰজাৰ প্ৰতি উচিত সেৱা আগবঢ়াব নোৱাৰিলে। ইয়েই সম্ৰাটৰ ব্যৰ্থতা। সেয়ে তেওঁ কৈছে— 'প্ৰজাৰ নহ'লো পিতা, হ'লো সন্তানৰ সম্ৰাট আসনৰ পৰা।' ৰাষ্ট্ৰৰ মংগলৰ বাবে ৰজা নিঃস্বাৰ্থ হোৱা উচিত। কিন্তু নিঃস্বাৰ্থ হ'ব নোৱাৰিলে ৰাষ্ট্ৰ সংকট অনিবাৰ্য। *সম্ৰাট* কবিতাটিৰ মাজেৰে এনে বিষয়বস্তুকে দাঙি ধৰা হৈছে। আত্মীয়ৰ প্ৰতি মোহ, মমতাই ৰাজশক্তিক বিপথে পৰিচালিত কৰে, ৰজা আৰু প্ৰজাৰ মাজত মানৱীয় সম্পৰ্ক হ্ৰাস কৰে, আনকি এনে মোহে অন্যায় কাৰ্যতো উদ্‌গনি দি ধ্বংসৰ পটভূমি সৃষ্টি কৰে। *সম্ৰাট* কবিতাটিৰ পটভূমিও এনে কাৰণতে সৃষ্টি হৈছে। ধৃতৰাষ্ট্ৰই কবিতাটিত কৈছে— 'অন্ধ শক্তি, বিলম্বিত ন্যায় দণ্ড পৰে যেন/ভ্ৰান্ত তস্কৰত।'

কিন্তু আধুনিক ৰাষ্ট্ৰ-সত্তাৰ বাবে এনে মোহৰ অভিজ্ঞতা কৰুণ আৰু সংকটময়। আচলতে ৰাষ্ট্ৰীয় বিপৰ্যয়ৰ ইয়াতকৈ অন্য কাৰণ হয়তো নাথাকিব। কিন্তু ধৃতৰাষ্ট্ৰ মোহমুক্ত নহ'ল। তেওঁ ক্লীৰ হৈ পৰিল। ইয়াৰ অন্তৰালত অন্য কাৰণ নথকা নহয়। কবিতাটিৰ দ্বিতীয় খণ্ডত কবিয়ে উপযুক্ত কাৰণ ব্যক্ত কৰিছে। ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ এনে ক্লীৱতাৰ কাৰণ হ'ল প্ৰেমবঞ্চিত জীৱন। জন্মান্ধতাৰ বাবেই তেওঁ পদে পদে অৱহেলিত হৈ আহিছে। তেওঁ জীৱন পোহৰাব বুলি আশা কৰা পত্নী গান্ধাৰীৰ প্ৰেমৰ পৰাও তেওঁ বঞ্চিত হ'ল। তেওঁৰ মতে সময়ত প্ৰেমৰ পৰশ পোৱা হ'লে তেওঁৰ ক্লীৱত্ব দূৰ হ'লহেঁতেন। কাৰণ ধৃতৰাষ্ট্ৰই কবিতাটিত গান্ধাৰীক কৈছে— 'প্ৰেম চিৰ বিকল্পবিহীন/প্ৰেমতো নহয় কোনো পাৰপত্ৰ গভীৰ নিষ্ঠাৰ/প্ৰেম সি যে সুপৰিপূৰণ সৰ্বখৰ্বতাৰ/—দেখা যায় যে ধৃতৰাষ্ট্ৰই গান্ধাৰীৰ প্ৰেমৰ বাবেও হাহাকাৰ কৰিছিল। যি প্ৰেমেৰে তেওঁ জীৱন যাত্ৰা আগুৰাব বিচাৰিছিল; সেই যাত্ৰা যেন আধৰুৱা হৈ পৰিল। সেয়ে ধৃতৰাষ্ট্ৰই কৈছে— 'যেতিয়া বুজিলোঁ মই প্ৰেম নোহে জীৱন যাত্ৰাৰ/এনো কোনো মহত্তম প্ৰয়োজন,/'—ঠিক একেদৰে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ ব্যৰ্থ প্ৰেমৰ, ব্যৰ্থ জীৱনৰ আকুতি আৰু আত্মগ্লানি কবিতাটিৰ শেষৰফালে এনেদৰে প্ৰতিফলিত হৈছে— 'পিতাৰ ঘটিল মৃত্যু। বাচি আছে কেৱল সম্ৰাট।/ক্লীৱ, জড়, অজৰ, অব্যয় এক অলিংগ সম্ৰাট/সেই ক্লীৱ সম্ৰাটক প্ৰেমৰ সম্ৰাট কৰা, হে গান্ধাৰী/তোমাৰ প্ৰেমৰ। তেতিয়াহে পিতাৰ সন্মান মোক দিব ইতিহাসে।'— এনে উক্তিৰ মাজেৰেই কবিয়ে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ ক্লীৱত্বৰ কাৰণ প্ৰদৰ্শন কৰিছে। য'ত ৰাষ্ট্ৰ প্ৰেম আৰু পিতৃৰ প্ৰেমৰ কাৰণ একক ৰূপত মিলিত হৈছে।

মুঠৰ ওপৰত ক'ব পাৰি 'সম্ৰাট' হ'ল মহাভাৰতীয় চৰিত্ৰ ধৃতৰাষ্ট্ৰ। ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ জৰিয়তে কবিয়ে ৰাষ্ট্ৰ আৰু ৰাষ্ট্ৰৰ সংকট তথা ৰাষ্ট্ৰসত্তাৰ ধ্বংস, সেই ধ্বংসৰ কাৰণ ৰূপে আত্মীয়ৰ প্ৰতি মোহ, চিৰ বঞ্চিত প্ৰেম, ৰাষ্ট্ৰ আৰু সম্ৰাটৰ মাজৰ মানৱীয় প্ৰমূল্য হ্ৰাস আদিবোৰৰ কথা উল্লেখ কৰিছে। মাত্ৰাবৃত্ত ৰীতিত অমিত্ৰাক্ষৰ।

সম্ৰাট ছন্দত ৰচিত এটি দীঘল আৰু বিখ্যাত মুক্তক কবিতা। কবিতাটিৰ বিষয়বস্তু হিচাপে কবিয়ে মহাভাৰতীয় চৰিত্ৰ ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ ব্যৰ্থ জীৱনটোক নিৰ্বাচন কৰিছে। ধৃতৰাষ্ট্ৰ হস্তিনাপুৰৰ সম্ৰাট। কিন্তু সেই সম্ৰাট কেৱল নামতহে সম্ৰাট। কাৰণ তেওঁ সম্ৰাট ৰূপে সম্ৰাটৰ দায়িত্ব পালনেৰে প্ৰজাৰ অনুগ্ৰহ নাপালে, তেওঁ পিতৃ ৰূপে পুত্ৰৰ কুটিল কৰ্মত উদ্‌গনি দি পুত্ৰক ভয়ংকৰী কুৰুক্ষেত্ৰৰ যুদ্ধলৈ আগবঢ়াই দিছে। যাৰ ফলস্বৰূপে শেষত তেওঁ পুত্ৰ স্নেহৰ পৰাও বঞ্চিত হ'ব লগা হ'ল। ইয়াতে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ জীৱন পঙ্গু আৰু অনুৰ্বৰ হৈ উঠিছে। ইয়েই কবিতাটিৰ মূল অভিব্যক্তি। সেয়ে কবিয়ে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ এই ব্যৰ্থ জীৱনৰ মাজেৰে ৰাষ্ট্ৰ আৰু ৰাষ্ট্ৰৰ বিপৰ্যৰ কাৰণ উপস্থাপনেৰে কবিতাটিৰ বিষয়বস্তু প্ৰকাশ কৰিছে। সেই ফালৰপৰা কবি নৱকান্ত বৰুৱাই সম্ৰাট কাব্যৰ বিষয়বস্তু নিৰ্বাচন আৰু উপস্থাপনৰ দিশত সফলতা অৰ্জন কৰিছে বুলিব পাৰি।

২.৬.৩ সম্ৰাট কবিতাটিত ফুটি উঠা আধুনিকতাবাদী ধাৰণা

আধুনিক অসমীয়া কাব্য সাহিত্যৰ ধাৰাটোত নতুন আংগিকেৰে কবিতা ৰচনা কৰি এটি সুকীয়া আৰু নতুন ধাৰা প্ৰৱৰ্তন কৰা কবিসকলৰ ভিতৰৰ এজন উল্লেখযোগ্য কবি হ'ল নৱকান্ত বৰুৱা যাৰ কবিতাৰ ধাৰা বৰ্তমানো অনুকৰণীয় হৈ আছে। এজন আধুনিক কবি হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাসমূহৰ মাজেৰে নব্য আদৰ্শ আৰু চিন্তাধাৰাত নব্য চেতনা প্ৰকাশ নোপোৱাটোহে অস্বাভাৱিক কথা হ'ব। নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাত প্ৰায়ে আধুনিকতাৰ স্পৰ্শ আৰু আধুনিকতাই গঢ় দিয়া আধুনিকতাবাদী ধাৰাটো তেওঁৰ কবিতাৰ প্ৰাণকেন্দ্ৰ বুলিব পাৰি। আধুনিক মন আৰু আধুনিক চিন্তা-চেতনাই নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাবোৰ সৌষ্ঠৱপূৰ্ণ কৰি তুলিছে।

এনে আধুনিক চিন্তাৰ মননশীল উপস্থাপন হ'ল *সম্ৰাট।* নৱকান্ত বৰুৱাৰ *সম্ৰাট* কবিতাটিৰ সম্ৰাট হ'ল মহাভাৰতীয় চৰিত্ৰ। কবিতাটিত সম্ৰাট ৰূপী মহাভাৰতৰ চৰিত্ৰ অন্ধ ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ মাজেৰে আধুনিক জীৱনৰ ক্লীৱত্বৰ অনুৰণন শুনিবলৈ পোৱা গৈছে। কবিতাটিত ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ চেতনাত আধুনিক জীৱনৰ বাস্তৱত সত্য প্ৰতিফলিত হৈছে। এক কথাত ক'ব পাৰি কবিৰ কাল চেতনাৰ বাবেই অতীত আৰু বৰ্তমানৰ মাজত যোগসূত্ৰ স্থাপনেৰে এটি নতুন অৰ্থৰ উমান দিব বিচাৰিছে। কবিয়ে সম্ৰাট আৰু ৰাষ্ট্ৰৰ মাজৰ সংঘৰ্ষৰ জৰিয়তে আধুনিকতাবাদী অধ্যয়নৰ ধাৰণাটো প্ৰকাশ কৰিছে। ধাৰণা হয় সম্ৰাটৰ জীৱনটোৰ দৰে আধুনিক সমাজ বা ৰাষ্ট্ৰত কি হৈ আছে? কি ঘটিছে? ইত্যাদিবোৰ মনোগত দিশেৰে বিশ্লেষণ কৰাৰ প্ৰয়াস লক্ষ্য কৰা যায়। উইল ডু�ৰাণ্টে কৈছিল— "যুদ্ধই যেন ৰাষ্ট্ৰৰ পিতা, পালক আৰু সংহাৰক! ৰাষ্ট্ৰৰ মাতৃ হ'ল সম্পত্তি, যুদ্ধই পিতৃস্বৰূপ।"— ডুৰাণ্টে কোৱা এই কথাষাৰৰ মাজতেই নৱকান্ত বৰুৱাৰ *সম্ৰাট* কবিতাটিৰ মূল অভিব্যক্তি নিহিত হৈ থকা যেন ধাৰণা হয়। কবিতাটিৰ মাজেৰে বৰ্তমান সমাজ ব্যৱস্থাৰ উদ্বেগপূৰ্ণ জীৱনশৈলী তথা ভৌতিক শক্তি আৰু ৰক্তাক্ত সংগ্ৰামৰ চিত্ৰ প্ৰতিফলিত কৰাৰ লগতে ৰাষ্ট্ৰ-ব্যৱস্থাৰ ঘাই অৱলম্বন স্বৰূপ মানুহৰ পুঁজিবাদী সমাজ ব্যৱস্থাৰ ক্ষয়িষ্ণু পৰিবেশৰ চিত্ৰণে আধুনিকতাবাদী অধ্যয়নৰ ধাৰণাটো দাঙি ধৰিছে।

কবিয়ে আধুনিক সমাজ ব্যৱস্থা বা ৰাষ্ট্ৰ ব্যৱস্থাৰ জটিল কুৎচিত, অনুশাসন ব্যৱস্থাৰ প্ৰতি উদ্বেগ প্ৰকাশ কৰিছে। তেওঁ আধুনিক ৰাষ্ট্ৰ ব্যৱস্থাৰ লগত সহমত প্ৰকাশ কৰিব পৰা নাই। আধুনিক মানুহৰ সহজাত চাতুৰ্যৰ প্ৰতি তেওঁ অনাস্থা প্ৰকাশ কৰিছে। আধুনিক ৰাষ্ট্ৰসমূহৰ অমানৱীয় আৰু হিংসাত্মক স্বভাৱ আদি কাৰকবোৰৰ বাবেই ৰাষ্ট্ৰসত্তা আৰু মানুহৰ মাজত প্ৰাণৰ স্পন্দন নিঃশেষ হৈ পৰিছে। ৰাষ্ট্ৰৰ এনে অসহায় অৱস্থাক কবিয়ে *সম্ৰাট* কবিতাটিৰ মাজেৰে তুলি ধৰি আধুনিকতাৰ প্ৰতি থকা কবি মনৰ আদ্ৰতা প্ৰকাশ কৰিছে। ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ জীৱনটোৰ প্ৰতি কবিয়ে যি

উৎসুক্য প্ৰকাশ কৰিছে; সিয়ে তেওঁৰ আধুনিকতাবাদী অধ্যয়নৰ ধাৰণাটো প্ৰকাশ কৰাত সহায় কৰিছে।

আধুনিক বা আধুনিকতাবাদৰ সৃষ্টিৰ কাৰণ বা কাৰকবোৰলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায়, বিজ্ঞানৰ ন ন সৃষ্টি আৰু কাৰিকৰী বিদ্যাৰ আশ্চৰ্যময় উদ্ভাৱন, পুঁজিবাদী সমাজ-ব্যৱস্থা আদিবোৰেই ইয়াৰ অন্যতম কাৰণ। কবি নৱকান্ত বৰুৱাই সম্ৰাট কবিতাটিৰ মাজেৰে এনে আধুনিক সমস্যাবোৰে জৰ্জৰিত মানুহৰ বিপন্ন জীৱনৰ ইঙ্গিত প্ৰদান কৰিছে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ মাজেৰে। ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ বাহুত অযুত বল, প্ৰৱল পৰাক্ৰমী হৈও তেওঁ তাক প্ৰয়োগ কৰিবলৈ অসমৰ্থ। ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ এই কৰুণ ব্যৰ্থতাই যেন আধুনিক মানুহৰ জীৱনৰ নিঃসহায় আৰু ক্লান্ত অৱস্থাৰ চিত্ৰণ। আধুনিক মানুহ আৰু সমাজ-ব্যৱস্থাৰ প্ৰকৃত স্বৰূপ উদঘাটন বা অনুধাৱন কৰিবলৈ যাওতে কবিয়ে মহাভাৰতৰ দুৰ্বল চৰিত্ৰ ধৃতৰাষ্ট্ৰক টানি আনিছে। ধৃতৰাষ্টৰ মাজেৰে আধুনিক মানুহৰ জীৱনচৰ্যাকে বিচাৰি চোৱাতেই আধুনিকতাবাদী অধ্যয়নৰ ধাৰণাটো নিৰ্হিত হৈ আছে। কবিতাটিত এফালে ধৃতৰষ্ট্ৰৰ বুদ্ধিৰ প্ৰাচুৰ্য আৰু আনহাতে হৃদয়বৃত্তিৰ শোচনীয় দাৰিদ্ৰ্য স্বৰূপটো প্ৰকাশ পোৱাৰ দৰেই আধুনিক মানুহৰো ই অন্যতম স্বৰূপ বুলিব পাৰি।

সম্ৰাট কবিতাটিত কবিয়ে আধুনিকতাবাদী ধ্যান-ধাৰণা আৰু কাল-চেতনাৰ যি স্বৰূপ প্ৰকাশ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছে, তাৰ মাজেদিয়েই আধুনিক সত্তাৰ পৰিৱৰ্তনশীল স্থিতিস্থাপক অৱস্থাৰ চিত্ৰায়ণ হৈছে বুলিব পাৰি। কবিয়ে সম্ৰাটৰ প্ৰতি যি সকৰুণ দৃষ্টি নিক্ষেপেৰে পাঠকৰ ওচৰত এজন ব্যৰ্থ আৰু অসহায় ধৃতৰাষ্টক চিনাকী কৰি দিছে; সিয়েই কবিৰ মানসিকতাত গুঞ্জৰিত হৈ থকা আধুনিক জীৱনৰ প্ৰতি সহজাত অভিব্যক্তিৰ প্ৰতিফলন কৰিছে। কবিতাটিত ধৃতৰাষ্ট্ৰ এজন সম্ৰাট হ'লেও তেওঁ ক্লীৱ। ধৃতৰাষ্ট্ৰ ক্লীৱ হ'লেও তেওঁ বুদ্ধিহীন নহয়। কিন্তু সেই বুদ্ধি ধৃতৰাষ্ট্ৰই ৰাষ্ট্ৰৰ বাবে প্ৰয়োগ কৰিব পৰা নাই। তেওঁৰ হাতত সকলো ক্ষমতা থাকিও তেওঁ যেন এক বিৰাট শূন্য। ইয়াৰ কাৰণ হ'ল প্ৰেমহীনতা। প্ৰেমহীনতাই ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ জীৱন আৰু ৰাষ্ট্ৰ সত্তাকো ক্লীৱ কৰি তুলিছে। যাৰ বাবে ৰাষ্ট্ৰ স্বৈৰাচাৰী আৰু সত্তাহীন হৈ পৰিছে। নৈৰাজ্যৰ এনে অৱনতি প্ৰতিফলনে কবিৰ আধুনিকতাবাদী অধ্যয়নৰ ধাৰণাটোৱেই গা কৰি উঠিছে বুলিব পাৰি। কবিয়ে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ জৰিয়তে আধুনিক বিভ্ৰান্ত ৰাষ্ট্ৰনীতি, মনুষ্যত্বহীন ৰাষ্ট্ৰ-ব্যৱস্থা আৰু নাৰীৰ কোমল অনুভূতিৰ স্পৰ্শহীন এক বন্দী ৰাষ্ট্ৰ-সত্তাৰ চিত্ৰায়নেৰে আধুনিকতাবাদী অধ্যয়নৰ ধাৰণা প্ৰকাশ কৰিছে বুলিব পাৰি।

আধুনিকতাবাদী অধ্যয়ন ধাৰণা *সম্ৰাট* কবিতাটিৰ স্পষ্ট ৰূপত বিভিন্ন অভিব্যক্তিৰে প্ৰকাশ পাইছে যদিও মূলতঃ ৰাষ্ট্ৰ আৰু ৰাষ্ট্ৰসত্তাৰ সংকট তথা বিপৰ্যয়ৰ প্ৰতিফলনৰ মাজেৰে এই ধাৰণা অধিক স্পষ্ট হৈ পৰিছে। কবিয়ে দেখুৱাইছে যে স্বৈৰাচাৰী বুদ্ধিৰ চক্ৰজালে ৰাষ্ট্ৰৰ অস্তিত্ব কলুষিত কৰি কেনেদৰে ৰাষ্ট্ৰ আৰু প্ৰজাৰ মাজৰ মানৱীয় সম্পৰ্ক শেষ হৈছে। এনে অৱনতি আধুনিক ৰাষ্ট্ৰসত্তাৰ আদৰ্শ বুলিব

পাৰি। এনে কাৰণতেই কবিতাটিত আধুনিকতাবাদী অধ্যয়নৰ ধাৰণা প্ৰকাশ পাইছে।

এক কথাত ক'বলৈ গ'লে কবি বৰুৱাই সম্ৰাট হিচাপে মহাকাব্যিক চৰিত্ৰ ধৃতৰাষ্ট্ৰ আৰু অতীত ইতিহাসক টানি আনিছে যদিও ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ জৰিয়তে বৰ্তমানৰ চিত্ৰ প্ৰদৰ্শন কৰাহে কবিৰ মূল উদ্দেশ্য। অতীতৰ মাজেৰে বৰ্তমানক দাঙি ধৰাৰ যি কাব্যিক উপস্থাপন তাৰ বিপৰীতে থকা বাস্তৱ সত্যক অনুধাৱন বা প্ৰকাশ কৰাৰ মানসিকতাৰ মাজেৰে কবিৰ আধুনিকতাবাদী ধাৰণা প্ৰতিফলিত হৈছে। কবিয়ে অতীত, বৰ্তমান আৰু ভৱিষ্যতৰ ৰাষ্ট্ৰ-চিন্তাৰ স্বপ্ন পৰিক্ৰমাৰ আদিতে আধুনিক ৰাষ্ট্ৰসত্তাৰ স্বৈৰাচাৰ প্ৰতিপন্ন কৰা আৰু ৰাষ্ট্ৰৰ পুনৰ্নিমাণৰ বাবে ৰাষ্ট্ৰ আৰু ব্যক্তিৰ মাজত মানৱীয় সম্পৰ্ক স্থাপনৰ জৰিয়তে ভৱিষ্যৎ ৰাষ্ট্ৰসত্তাৰ সু�ৰক্ষা সম্পৰ্কে চিন্তিত হোৱা বাস্তৱ সত্যৰ প্ৰতি যি উপলব্ধি কবিতাটিত প্ৰকাশ পাইছে তাৰ জৰিয়তেই নৰকান্ত বৰুৱাৰ *সম্ৰাট* কবিতাটিত আধুনিকতবাবাদী ধাৰণা প্ৰতিফলিত হৈছে বুলিব পাৰি।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ কি কাৰণে সম্ৰাটৰ সম্ৰাট গৰাকী ক্লীৱ ৰূপে বিবেচিত হৈছে? (১০০টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

২.৭ *ক্ৰমশঃ*

২.৭.১ *ক্ৰমশঃ* কবিতাটিৰ মূল পাঠ

এটা সাধুকথা
এইখন দেশ আমি চিনি পাওঁ
ইয়াৰে ৰজাৰে, বাৰী কোঁৱৰৰ সাধুকথা
আমি যুগ যুগ ধৰি নতুন গঢ়েৰে গঢ়িছো
তেজীমলা মৰি ফুলকলি হয়
ৰাজকোঁৱৰৰ সোণৰ কাঠিত
পাতালপুৰীৰ ৰাজকুঁৱৰীৰ টোপনি ভাঙে...
ওপৰত কাৰ পাখীৰ শব্দ... কলৰ ড্ৰেগন
তাঁতৰ শালত চিলনীৰ জী চক খাই উঠে
ময়ো চক খাওঁ...

জানিছিলো জানো এইখন মৰা দেশ?

এয়া নৈৰ পাৰ
সাউদৰ ডিঙা বেহালৈ যায় অবোধ কেতেকী হয়
এলাগী ৰাণীৰ চকুপানী সৰে।
ডাইনী বুঢ়ীৰ হাতত কিমান ৰজাৰ পুতেক মৰে...

এয়া নৈৰ পাৰ
শামুকৰ খোলা ৰ'দত জিলিকি চকুত পিয়াহ লগায়
পানী ক'ত, পানী?
ক'ত সেউজীয়া পাৰৰ ধাননি?
কাগজৰ পোকে খাই গ'ল নেকি কবিতাৰ সেই ৰং?
লুইত শুকান, লুইতত পানী নাই
পাতকুঁৱাবোৰ পাতালৰ পৰা বিহ অহা বাট

এটোপা পানী?

বিলৰ শুকান বোকাৰ মাজত
শুকান মাছৰ কাঁইটত লাগি ওলায় আমাৰ লুণীয়া তেজ
পানী ক'ত, পানী?
পাতালৰ পানী, আকাশৰ পানী?
নগা পাহাৰৰ টিঙৰ সিপাৰে মেঘ জানো সে'য়া?
চিয়াঁহীৰে ক'লা ব্লটিং কাগজ

পানী ক'ত? পানী নাই

চাকিনা, তোমাৰ জিভাৰ ৰসেৰে কিমান জীয়াই ৰাখিবা
ইতিহাস জোৰা কাৰবালা মৰু প্ৰান্তৰ

তেজঘড়ীটোৰ ৰঙা তেজবোৰ পৰি পৰি শেষ হ'ল
লীলাৰ ডিঙিৰ মণি সৰি পৰি
বীজগণিতৰ সৃষ্টি হয়
কিন্তু সময়? নৰয়

কমলা কুঁৱৰী, কমলা কুঁৱৰী
জলকোঁৱৰৰ সপোন মিছানে?

পানী ক'ত?
পানী কিমান হ'ল?
স্বৰ্গদেউ নাই, সময়ো যে নাই-আমাকেই কোৱা
পানী বা কিমানে হ'ল
কমলা কুঁৱৰী বুৰি গ'ল

কমলা কুঁৱৰী বুৰি গ'ল আৰু
ইতিহাস জুৰি পৰি ৰ'ল মাথোঁ
শুকান হাড়ৰ
শিজু কাঁইটৰ দেশ
মৰা পৃথিৱীৰ দেহ।

সাউদৰ নাওঁ তথাপি চলিছে
সাউদৰ নাওঁ খৰাং মাটিতো চলে,
পানীৰ পিয়াহ সাউদৰ নাই, মাথোন সোণৰ পিয়াহ
পানী দিম বুলি আমাৰ চ'ৰাতে
গাঁত খানি খানি সোণ বিচাৰোতে
সাউদে কেৱল পালে
হেজাৰ হেজাৰ ফুল কোঁৱৰৰ, মণি কোঁৱৰৰ
লাওখোলা আৰু জঁকা...

আমি তাত এটা পুৰণি সাধুকে শুনো
শুকান বালিত, শুকান বোকাত সিহঁতে উচুপি কান্দেঃ

'আছিলো ৰজাৰ পুতাই
তপত বালিত পৰি কান্দো আজি
আৰু বা কি বিলৈ?'

আৰু কি বিলৈ?
কিহৰ বিলৈ?
আমি জানো, কি বেদনা
অসংখ্য মৃত্যুৰ সেতু
তাৰ ওপৰেদি

জীৱনৰ সৰীসৃপ আহিছে বগাই...
আৰু কি বিলৈ আছে
কোনে ক'ব
এই এটা সাধুকথা আজিওতো শেষ হোৱা নাই?

২.৭.২ *ক্ৰমশঃ* কবিতাটিৰ বিষয়বস্তু

নৱকান্ত বৰুৱাৰ দ্বাৰা ৰচিত এটি উল্লেখযোগ্য কবিতা হ'ল *ক্ৰমশঃ*। নৱকান্ত বৰুৱা এজন আধুনিক কবি। আধুনিক কবি হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাত ইতিহাস চেতনা তীক্ষ্ণ ৰূপত ধৰা দিছে। কোৱা হয় নৱকান্ত বৰুৱাৰ বহুবোৰ কবিতাত এলিয়টৰ কবিতাৰ প্ৰভাৱ আছে। এলিয়টৰ কবিতাৰ প্ৰভাৱ লক্ষ্য কৰা এটি সাৰ্থক কবিতা হ'ল *ক্ৰমশঃ*। কবিতাটিৰ ভাব আৰু চিত্ৰকল্পৰ ক্ষেত্ৰত এলিয়টৰ প্ৰভাৱ স্পষ্ট।

আধুনিক কবি হৈয়ো সহজ জীৱন কবি নৱকান্ত বৰুৱাৰ কাম্য আদৰ্শ। কিন্তু মানুহে সহজ জীৱন গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰে। কাৰণ মানুহ কল্পনাবিলাসী। সেয়ে জীৱনৰ সৰ্বোচ্চ পায়ো কামনাৰ উৰ্দ্ধত গৈ শান্তিৰে সকলো গ্ৰহণ কৰিব নোৱাৰে। ফলস্বৰূপে ব্যক্তিগত জীৱনৰ লগতে সমাজ জীৱনো অশান্ত আৰু উচ্ছৃঙ্খল হৈ ধ্বংসৰ লীলা সৃষ্টি কৰে। সমাজ জীৱনৰ ব্যৰ্থতাই মানুহ আৰু সভ্যতাৰ ব্যৰ্থতাক ইঙ্গিত কৰে। *ক্ৰমশঃ* কবিতাটিৰ মাজেৰে কবিয়ে এফালে জীৱনৰ অনুৰ্বৰতা আৰু সভ্যতাৰ অগ্ৰগতিৰ লগে লগে সভ্যতাৰ পতন তথা সভ্যতাৰ ব্যৰ্থতা প্ৰকাশ পাইছে।

ক্ৰমশঃ কবিতাটিৰ মূল বিষয় হিচাপে কবিয়ে অতীত ইতিহাসৰ চিনাকী ৰূপকথাক ৰসাল ৰূপত চিত্ৰিত কৰিছে। সময় আৰু সভ্যতাৰ মাজৰ উত্থান পতনক কবিয়ে অতীত, বৰ্তমান আৰু ভৱিষ্যতলৈকে একেডাল সূতাৰে বান্ধি লৈ সকলো সময়ৰ গৰ্ভত সোঁৱৰণ হৈ ৰোৱাৰ অব্যক্ত বেদনা প্ৰকাশেই কবিতাটিৰ মূল উপজীব্য বুলিব পাৰি। য'ত লোক-সাহিত্যৰ অনন্য সমল স্বৰূপে সাধুকথাৰ ভিন্ন কাহিনী তথা স্বৰ্গদেউৰ জৰিয়তে বুৰঞ্জীক স্মৰণৰ কৰাৰ অভিপ্ৰায় জাগ্ৰত হৈছে।

কবিয়ে ইতিহাসৰো ইতিহাসৰ পৰা আৰম্ভ কৰি স্তৰে স্তৰে কেনেদৰে সভ্যতাৰ প্ৰসাৰ আৰু পৰিৱৰ্তন কালক্ৰমত অতীত হৈ পৰিছে; তাৰ সুন্দৰ বৰ্ণনা কবিতাটিৰ মাজেৰে দাঙি ধৰিছে। *ক্ৰমশঃ* কবিতাটিত কবিয়ে বুজাব বিচাৰিছে যে, সময়ৰ বুকুত ইতিহাস আৰু সভ্যতাৰ উত্থান-পতন চলি থাকে। সভ্যতাই সমাজ আৰু সমাজেই ইতিহাস সৃষ্টি কৰে। কিন্তু সময় গৈ থাকে, সময় নৰয়। অথচ, সময় চক্ৰাকাৰত ঘূৰি থাকে লাহে লাহে। ক্ৰমশঃ সময়ে গিলি নিয়ে যুগৰ পিছত যুগ। যুগৰ পিঠিত উঠি যুগ আহে। কিন্তু সময়ে সকলো ইতিহাসলৈ পৰ্যবসিত কৰে।

কবিৰ ভাষাত ক'বলৈ গ'লে ক'ব পাৰি, কবিয়ে যিখন দেশ চিনি পাইছিল, তাত তেজীমলা মৰি ফুলকলি হয়, পাতালপুৰীৰ টোপনি যোৱা ৰাজকুঁৱৰীক

ৰাজকোঁৱৰে জগায়, ইয়াৰ মাজেৰে কবিয়ে জীৱন আৰু সভ্যতাৰ প্ৰতি মানুহৰ মনত সৃষ্টি হোৱা উৎসুক্য প্ৰকাশ কৰিছে। তাঁতশালত চিলনীৰ জীয়েক চক খাই উঠাৰ দৰে কবিয়ে চক খাই উঠিছে সভ্যতাৰ পতন দেখি। যেন এক অবিশ্বাস্য বিভ্ৰান্তি। সাউদৰ ডিঙা বেহালৈ যায়; অৰ্থাৎ কবিয়ে ইয়াৰ জৰিয়তে সভ্যতাৰ নাঁও আগবঢ়ি যোৱাৰ ইঙ্গিত দিছে। কিন্তু সেই নাঁও চলি থাকে। কমলাকুঁৱৰী বুৰি যায়, স্বৰ্গদেউ নাই, কাৰবালা নাই; সোণৰ প্ৰতি সাউদৰ পিয়াহ, সময়, ঘড়ী, বীজগণিত, লীলাৰ ডিঙিৰ মণি আদিবোৰে কবিতাটিক অধিক অৰ্থবহ কৰি তুলিছে। পাতালৰ পানী, আকাশৰ পানীৰ মাজেৰে কবিয়ে সভ্যতা আৰু সময়ৰ মাজৰ চিৰসত্য বাস্তৱ যোগসূত্ৰক প্ৰতিষ্ঠা কৰাৰ প্ৰয়াস কৰিছে যেন ধাৰণা হয়। আনফালে লুণীয়া তেজ, শুকান হাড়, শিজু কাঁইট, মৰা পৃথিৱী আদি শব্দ প্ৰয়োগে কবিতাটিৰ বিষয়বস্তু ৰসঘন কৰি তুলিছে।

কবিতাটিৰ মাজেৰে প্ৰতীক তথা আমাৰ চিনাকী ৰূপকথা সদৃশ সাধুকথাৰ বিভিন্ন চৰিত্ৰক টানি আনিছে। ঠিক একেদৰে স্বৰ্গদেউ, কাৰবালা সোঁৱৰণে বুৰঞ্জীক টানি অনা যেন ধাৰণা হয়। সিয়ে হ'লেও এই দুই সত্তাৰ মাজেৰে ইতিহাস আৰু সভ্যতাৰ অগ্ৰগতি আৰু স্খলনৰ দিশ এটিলৈহে কবিয়ে আঙুলিয়াব বিচাৰিছে যেন অনুমান হয়। সময় আৰু ইতিহাসৰ মাজৰ এৰাব নোৱাৰা সম্পৰ্কৰে জীৱন বা সভ্যতা আগবাঢ়ে; আৰু এদিন সকলো শেষ হয়। নতুনকৈ সকলো আৰম্ভ হয়। ইতিহাস কমলা কুঁৱৰী, ডাইনী বুঢ়ী, জলকোঁৱৰৰ কাহিনীৰ দৰে সাধুকথা হয়গৈ। এনে বাৰ্তাই কবিতাটিৰ বিষয়বস্তুৰ মজ্জাত নিহিত হৈ আছে।

২.৭.৩ *ক্ৰমশঃ* কবিতাটিৰ মাজেদি ফুটি উঠা কাব্যচিন্তা

কবি নৱকান্ত বৰুৱাই জীৱনৰ প্ৰথম স্তৰত ৰচনা কৰা কবিতাসমূহৰ ভিতৰত এটি প্ৰসিদ্ধ কবিতা হ'ল *ক্ৰমশঃ*। কবিতাটিৰ মাজেৰে কবিৰ প্ৰাৰম্ভিক কাব্যচিন্তাৰ প্ৰকাশ দেখা গৈছে। কবিয়ে কাব্যিক জীৱনৰ প্ৰথম স্তৰত ৰচনা কৰা কবিতাসমূহত টি. এছ. এলিয়টৰ প্ৰভাৱ পৰিলক্ষিত হয়। *ক্ৰমশঃ* কবিতাটিৰ মাজেৰে কবিয়ে নিজৰ অভিব্যক্তি প্ৰকাশ কৰিবলৈ যাওতে যি ভাব আৰু কল্পচিত্ৰ প্ৰয়োগ কৰিছে সিয়ো এলিয়টৰ পৰাই গ্ৰহণ কৰিছে যেন ধাৰণা হয়। এলিয়টৰ *The Hollow Man* নামৰ কবিতাটিৰ এটি পংক্তিৰ অনুসৰণ ৰূপে নৱকান্ত বৰুৱাই *ক্ৰমশঃ* কবিতাটিত অসমৰ মাটিৰ চিনাকী ৰূপকথাৰ অৱতাৰণাৰে এনেদৰে প্ৰয়োগ কৰা যেন ধাৰণা হয়— 'কমলা কুঁৱৰী বুৰি গ'ল/কমলা কমলা কুঁৱৰী বুৰি গ'ল, আৰু/ইতিহাস জুৰি পৰি ৰ'ল মাথোঁ/শুকান হাড়ৰ/সিজু কাঁইটৰ দেশ/মৰা পৃথিৱীৰ দেশ।/-কবি নৱকান্ত বৰুৱাৰ এনে কাব্যিক অনুভৱ আৰু বাস্তৱবোধৰ মাজেৰে কবিতাটিত যি ভাবৰ উন্মেষ ঘটিছে; সিয়েই কবিৰ আদৰ্শক দাঙি ধৰিছে।

সাধাৰণতে দেখা যায় যে কবিসকল আশাবাদী আৰু গভীৰ জীৱনবোধৰ প্ৰতি আগ্ৰহী। সত্যৰ সন্ধান, সমাজৰ প্ৰগতি বা উত্তৰণ আদিয়েই তেওঁলোকৰ কাম্য, যাৰ বাবে তেওঁলোকে জীৱনক কলাৰ দৰে উপভোগ কৰে। এই কলাসুলভ চিন্তাই তেওঁলোকৰ মনত কাব্যৰসৰ অনুভূতি জাগ্ৰত কৰে। সমাজ, সাহিত্যৰ প্ৰগতিৰ পথত তেওঁলোকে স্বাভাৱিকতে সমাজবাদৰ প্ৰতি আস্থাশীল হৈ পৰে। ফলস্বৰূপে বিষয় আৰু চিন্তাই তেওঁলোকৰ বৌদ্ধিক অনুশীলনৰ কাব্যৰ্চ্চাৰ ক্ষেত্ৰখন সামৰি লয়। কবি নৱকান্ত বৰুৱাই *ক্ৰমশঃ* কবিতাটিৰ মাজেৰে সমাজ, সভ্যতাৰ উত্থান আৰু পতনৰ ব্যৰ্থতা কল্পচিত্ৰৰ জৰিয়তে বৌদ্ধিক পৰিব্যাপ্তিৰে উপস্থাপন কৰা দেখা গৈছে। ইয়াৰ বাবে কেতিয়াবা যদি কবিয়ে অসমৰ থলুৱা মাটিৰ চিনাকী ৰূপকথাৰ অন্তৰ্গত তেজীমলা, কমলা কুঁৱৰী, জলকোঁৱৰ, সাউদৰ ডিঙা, ডাইনী বুঢ়ীক বিচাৰিছে; কেতিয়াবা আকৌ কাৰবালা, বীজগণিত, স্বৰ্গদেউক দাঙি ধৰিছে। এই দুই কলাসুলভ চিত্ৰকল্পৰ জৰিয়তে কবিয়ে ভাবৰ যি সংযোগ সাধন কৰিছে; তাৰ মাজেৰেই কবিৰ কাব্যচিন্তা প্ৰকাশ পাইছে।

ক্ৰমশঃ কবিতাটিৰ মাজেৰে কবি নৱকান্ত বৰুৱাৰ প্ৰগতিবাদী চিন্তা তথা ৰোমাণ্টিক কবিসুলভ চেতনা মূৰ্ত ৰূপত প্ৰতিফলিত হৈছে। কবিতাটিত কবিৰ প্ৰগতিবাদী চিন্তাৰ আভাস পোৱা গৈছে- 'সাউদৰ ডিঙা বেহালৈ যায়' আদি উক্তিৰ জৰিয়তে। ঠিক একেদৰে— 'ৰাজকোৱৰৰ সোণৰ কাঠিত। পাতালপুৰীৰ ৰাজকুঁৱৰীৰ টোপনি ভাঙে...' আদি খণ্ডৰ জৰিয়তে কল্পলোকৰ এক ৰোমাণ্টিক আবেদন প্ৰকাশ পাইছে। কবিৰ কাব্যচিন্তাত অহৰ্নিশে অহা-যোৱা কৰি থকা জীৱন সম্পৰ্কীয় কলাসুলভ চিন্তাই কাব্যিক আবেদন লৈ কবিতাটিৰ মাজত এক সুকীয়া সুৰ প্ৰকাশ কৰিছে।

কবিৰ মতে তেওঁ সামাজিকভাৱে দায়বদ্ধ। তেওঁ বিচাৰে শিল্প-সাহিত্য সমাজ পৰিৱৰ্তনৰ উপাদান হওক। এই পৰিৱৰ্তন *ক্ৰমশঃ* কবিতাটিৰ মাজেৰে সুন্দৰ ৰূপত উপস্থাপন কৰিছে। কবিয়ে ইতিহাসক সমাজৰ স্তৰে স্তৰে হোৱা উত্থান আৰু সেই উত্থানে আনি দিয়া অভিলাষেই পতনৰ কাৰণ হোৱা, আকৌ পতনৰ শেষত নতুন উত্থান আদিয়েই কবিৰ চিন্তা জগত পৰিমেয় হৈ উঠিছে। কবিয়ে 'ক্ৰমশঃ' কবিতাটিৰ নামকৰণেৰে যি অভিব্যক্তি দাঙি ধৰিব বিচাৰিছে; সিয়েই কবিতাটিৰ কাব্যচিন্তা ৰূপে পৰিগণিত হৈছে। সেয়ে কবিয়ে কৈছে— 'শুকান হাড়ৰ /শিজু কাঁইটৰ দেশ/মৰা পৃথিৱীৰ দেহ।/'

কবি নৱকান্ত বৰুৱাই জানে, সময় গতিশালী। সময় কাৰো বাৰে নৰয়। *ক্ৰমশঃ* কবিতাটিৰ মাজেৰে কবিৰ কাব্যিক চেতনা সময় সচেতনতালৈ গতি কৰিছে। কবিৰ মতে, সময়ে যুদি যুগে বহুত ইতিহাস গিলি থৈছে। কত ইতিহাসৰ সাক্ষী হ'ল সময়/সময়ে সমাজ, সভ্যতাৰ পৰিৱৰ্তন আৰু বিৱৰ্তন দেখিছে, আগলৈও এই ব্যৱস্থাৰ সাক্ষী ৰৈ ৰ'ব সময়। কবিয়ে কৈছে— কাৰবালাৰ পৰা বীজগণিতৰ সৃষ্টিলৈকে সকলো আৱিষ্কাৰৰ সাক্ষী হৈছে সময়। সেয়ে কবিয়ে সময়চেতনাক অধিক গুৰুত্ব আৰু উপলব্ধিৰ প্ৰাণ ঢালি দিছে।

ক্ৰমশঃ কবিতাটিৰ মাজেৰে কবি নৱকান্ত বৰুৱাৰ বিলাপবাদী কাব্য চিন্তাৰ আভাস পোৱা যায়। এনে বিলাপবাদী কাব্যিক আদৰ্শ নৱকান্ত বৰুৱাই ভিক্টৰিয়ান যুগৰ কবি আৰ্নল্ডৰ পৰা গ্ৰহণ কৰা বুলিব পাৰি। 'ক্ৰমশঃ' কবিতাটিত এই বিলাপকাৰী সুৰটোৰ এনেদৰে প্ৰকাশ পাইছে—

'আছিলো ৰজাৰ পুতাই/তপত বালিত পৰি কান্দো আজি/আৰু বা কি বিলৈ?'/আৰু কি বিলৈ?/কিহৰ বিলৈ?'— অৰ্থাৎ জীৱনৰ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান সোঁৱৰণ আৰু সেই সোঁৱৰণ ইতিহাস হৈ ৰোৱাৰ পিছত এটি সাধুকথালৈ ৰূপান্তৰিত হোৱাৰ যি বেদনা, সেই বেদনাই ইয়াৰ মূল অভিব্যক্তি ৰূপে কবিৰ কাব্যচিন্তাৰ ক্ৰিয়া কৰিছে।

দেখা গ'ল যে কবি নৱকান্ত বৰুৱাৰ কাব্যজীৱনত আগবয়সৰ এটি সাৰ্থক চৰণা হ'ল *ক্ৰমশঃ*। *ক্ৰমশঃ* কবিতাটিৰ নামকৰণৰ অৰ্থই হ'ল লাহে লাহে, ক্ৰমে ক্ৰমে বা পৰ্যায়ক্ৰমে। কবিতাটিৰ এই অৰ্থবহ গুণেই কবি বৰুৱাৰ কাব্যচিন্তাৰ আভাস পোৱা যায়। কবি হিচাপে এজন সচেতন কবিৰ কাব্যিক আবেদন সমাজক, সভ্যতাৰ ব্যৰ্থতাৰ প্ৰতিছবি *ক্ৰমশঃ* কবিতাটিৰ মাজেৰে সুন্দৰ ৰূপত প্ৰতিফলিত হৈছে। এফালে আশাবাদ, সমাজবাদী আদৰ্শ, জীৱনধৰ্মী শিল্পকলা, ইতিহাস চেতনা, সময় চেতনা, প্ৰগতিবাদী চিন্তা। আনফালে ৰোমাণ্টিক কল্পনাবিলাস, বিলাপবাদী চিন্তা আৰু ব্যৰ্থতাৰ বেদনা আদি কাব্যিক চিন্তা কবিতাটিৰ মাজেৰে প্ৰকাশ পাইছে।

কবিতাটিৰ ভাব আৰু কল্পচিত্ৰ মন কৰিবলগীয়া। কবিয়ে জীৱনধৰ্মী ধাৰণাক গভীৰভাবে উপলব্ধি কৰিব নোৱাৰিলেও তাৰ লগত সহযোগিতাৰে প্ৰগতিবাদী ধাৰণাৰ পক্ষপাতিত্ব কৰা দেখা গৈছে। সময়ৰ বুকুত হেৰায় যোৱা মানুহৰ জীৱন আৰু সভ্যতা সাধুকথাৰ দৰে হয়। সেয়ে কবিয়ে কৈছে— 'জীৱনৰ সৰীসৃপ আহিছে বগাই.../আৰু কি বিলৈ আছে/কোনে ক'ব/এই এটা সাধুকথা আজিওতো শেষ হোৱা নাই'— অৰ্থাৎ প্ৰগতিবাদী সমাজব্যৱস্থা আৰু জীৱনধৰ্মী শিল্পকলা এই দুয়োটাৰে সৌজন্যত সমাজ বৰ্তি আছে। ইয়ে সমাজৰ গভীৰ জীৱনবোধ চিহ্নিত কৰিছে। এই জীৱন আৰু সভ্যতাৰ উত্থান-পতনৰ ব্যৰ্থতাক কবিয়ে এটি সাধুকথা বুলি ক'ব খুজিছে। এখোজ আগুৱাই গৈ বিচাৰ কৰিলে কবিৰ এই আত্মবিশ্লেষণ সত্য আৰু বাস্তৱ যেন অনুমান হয়। এই বাস্তৱবোধৰ চিন্তন কাব্যিক আবেদনেৰে পুষ্ট হৈ কবিৰ চিন্তা জগতত সৃষ্টি কৰা প্ৰতিক্ৰিয়াৰ ফলশ্ৰুতিয়েই হ'ল *ক্ৰমশঃ*।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৪ ঃ *ক্ৰমশঃ* কবিতাত কোনগৰাকী বিদেশী কবিৰ প্ৰভাৱ অত্যাধিক? (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

২.৮ কবি হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱাৰ মূল্যায়ন

নৱকান্ত বৰুৱা আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ এটি চিনাকী নাম। আধুনিক কবি হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ জগতখন অনন্য আৰু ব্যাপক। জীৱন আৰু জগতৰ সুক্ষ্ম বিশ্লেষণ আৰু দৰ্শনেৰে তেওঁৰ কবিতা সমুজ্জ্বল। সেয়ে তেওঁৰ কবিতাবোৰ পঢ়িলে কেতবোৰ বৈশিষ্ট্য দৃষ্টিগোচৰ হয়। নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ বিষয়বস্তুলৈ লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে কেতিয়াবা যদি তেওঁ সমাজ ব্যৱস্থাৰ অৱক্ষয় আৰু মূল্যবোধৰ স্খলন দেখি বীভৎসতাৰ প্ৰতি এক বিদ্ৰোহ ঘোষণা কৰিছে; কেতিয়াবা আকৌ আধ্যাত্মিক চিন্তাৰে আস্বস্ত হৈছে। তথাপি তেওঁ আশাবাদী নতুন দিনৰ বাবে; য'ত সমাজবাদী আদৰ্শৰে জীৱন সুন্দৰ কৰাৰ বাসনা জড়িত হৈ আছিল। বহু সময়ত এনে সমাজবাদী আদৰ্শত ভয়, শাস্ত্ৰৰ এক দ্বিখণ্ডিত অৱস্থাৰ উমান তেওঁৰ কবিতাৰ মাজেৰে প্ৰকাশ পোৱা দেখা গৈছে। নৱকান্ত বৰুৱাই কবিতাৰ কথাবস্তু, ৰূপবস্তু, ছন্দ-চেতনা আৰু নতুন আংগিকেৰে আধুনিক অসমীয়া কবিতাৰ ক্ষেত্ৰত এক নতুন ৰূপৰ সূচনা কৰিলে। সেই ৰূপেই আজিৰ আধুনিক কবিৰ কবিতাৰ মাজেদি অনুৰণিত হৈ আছে।

নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ মাজেৰে বিচাৰি পোৱা যায় এজন অধ্যয়নপুষ্ট আৰু হৃদয় সংবাদী লোক। তেওঁৰ কবিতাত খলিল জিব্ৰান, হুইটমেন, মায়াভাস্কি, এলিয়ট আদিৰ প্ৰভাৱ পৰিছে। পাশ্চাত্য কবিৰ চিন্তাৰ প্ৰভাৱ পৰিলেও সেই প্ৰভাৱে থলুৱা স্বজাতিৰ আপোন পৰিবেশৰ পৰা কবিক আঁতৰাই নিব পৰা নাই। ইয়াতেই কবি বৰুৱাৰ মৌলিকত্ব লুকাই আছে। সেয়েহে হয়তো তেওঁৰ কবিতাত আধুনিক নগৰীয়া জীৱনৰ অন্ধকাৰ, কদৰ্যময় আৰু ফোঁপোলা স্বৰূপটো নিটোল ৰূপত ফুটি উঠিছে। তাৰ লগে লগে গ্ৰাম্য সমাজৰ স্নিগ্ধ আৰু নিৰ্মল ছবি এখনিও তেওঁৰ কবিতাৰ মাজেৰে ফুটি উঠিছে। এনে কিছুমান কাৰণতেই নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাবোৰে সহৃদয় পাঠকৰ অন্তৰস্পৰ্শী মান সংযোগ স্থাপন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ জগতখনলৈ লক্ষ্য কৰিলে কেতিয়াবা নিৰাশাৰে আচ্ছন্ন প্ৰবল দুখবাদ, আকৌ কেতিয়াবা সুখৰ বন্যাত উটি গৈ পৃথিৱী জয় কৰা মানসিক প্ৰশান্তিৰে এটি আশাভৰা মনৰ সম্ভেদ পোৱা যায়। সেয়েহে ক'ব পাৰি নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতা অনন্য আৰু অনুপম। তেওঁৰ কবিতাত আছে অতীত, বৰ্তমান আৰু ভৱিষ্যতৰ সোণালী সপোন। এই ত্ৰিকালৰ সংযোগে তেওঁৰ কবিতাক আধুনিক অসমীয়া কাব্য জগতত এক সুকীয়া বিশেষত্ব প্ৰদান কৰিছে। সেয়ে তেওঁৰ কবিতাত ভিন্ন বিষয়েৰে ভিন্ন বিশেষত্ব বিচাৰি পোৱা যায়।

আধুনিক কবি হিচাপে চিনাকী দিবলৈ নৱকান্ত বৰুৱাৰ *হে অৰণ্য হে মহানগৰ, সম্ৰাট, ৰাৱণ, বোধিদ্ৰুমৰ খৰি, পলস, মনত পৰেনে অৰুন্ধতী, ইয়াত নদী আছিল* আদি কবিতাসমূহেই যথোপযুক্ত বুলি ক'লেও বঢ়াই কোৱা নহ'ব। এই কবিতাবোৰৰ মাজেৰে কবিৰ যুক্তিবাদী মন, উচ্চ দাৰ্শনিক চেতনা, চিন্তাৰ গভীৰ আবেশ, মননশীল অধ্যয়নৰ সু-শৃঙ্খলিত সুৰ, ইতিহাস-চেতনা, নাৰীৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা, আধ্যাত্মিক আদৰ্শ, ইন্দ্ৰিয়াতীত সুষমা, নগৰীয়া জীৱনৰ ক্লীৱতা আদিৰ একোখন নিটোল ছবি প্ৰস্তুত কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।

আধুনিক কবি হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ ভাষা জটিলতাৰ সুকোমল দলিচা বুলিব পাৰি। কাৰণ তেওঁৰ কবিতাৰ ভাষা উপমাৰ ভাষা। কবিয়ে জীৱনত লাভ কৰা অভিজ্ঞতা, অনুভূতি, উপলব্ধি আদিবোৰ মনৰ জোখেৰে প্ৰকাশ কৰিবলৈ যাওঁতে যি ভাষাৰ উৎপত্তি হৈছে; সেয়াই তেওঁৰ কবিতাৰ ভাষা বুলিব পাৰি। অৱশ্যে প্ৰতীক আৰু চিত্ৰকল্প প্ৰয়োগত নৱকান্ত বৰুৱা সু-সমৃদ্ধ।

নৱকান্ত বৰুৱাই উচ্চ শিক্ষাৰ বাবে কলিকতাত থকা সময়ছোৱাত নগৰীয়া জীৱনৰ লগত ওতঃপ্ৰোতভাৱে অভ্যস্ত হৈ পৰিছিল, যাৰ জৰিয়তে তেওঁৰ নগৰীয়া ধাতৱ কঠিন জীৱনৰ লগত পৰিচয় ঘটিছিল। লাহে লাহে নগৰীয়া জীৱনৰ সংঘাতপূৰ্ণ জীৱনটোৰ প্ৰতি কবিৰ প্ৰাণত এখন কঠোৰ বাস্তৱৰ ছবিয়ে ঠাই অধিকাৰ কৰি লৈছিল। কলিকতাত থকা সময়তে তেওঁ প্ৰত্যক্ষ কৰিছিল বৰ্বৰ সাম্প্ৰদায়িক সংঘৰ্ষই বিপন্ন কৰি তোলা মানুহৰ অসহায় জীৱনৰ কুটিল পৰিহাস। সেই অনুভৱে কবিৰ হৃদয়ত বৰঘৰ বান্ধি বহিছিল আৰু কবিতাৰ মাজেৰে তাকে কবিয়ে এনেদৰে প্ৰকাশ কৰিছিল— 'কাৰ্ফুৰ সময় হ'ল।/সূৰ্যস্নাতা নগৰীৰ আঁচলৰ শেষ ৰশ্মিকণো/শুহি ল'লে ৰাতিৰ আকাশে;/অমৃতৰ পুত্ৰ আমি/মৃত্যু-স্নাতা হে মহানগৰ।'

কবি নৱকান্ত বৰুৱাই জীৱন আৰু জগতৰ সম্পৰ্কক অতি নিখুটকৈ বুজিব পাৰিছিল। সেয়েহে তেওঁ অতীত, বৰ্তমান আৰু ভৱিষ্যতৰ মাজত সংযোগ স্থাপনৰ প্ৰয়াসেৰে *পলস* নামৰ কবিতাটিত উল্লেখ কৰিছে যে— 'আমাৰ নাতিৰ নতুন পামৰ নাঙলৰ সিৰলিত/আমি সাৰ পাম/সিহঁতে পঢ়িব আমাৰ জীৱাত্মত'।

ঠিক একেদৰে নগৰ আৰু গ্ৰাম্য পৰিবেশৰ লগতো তেওঁৰ চিনাকী আছিল নিভাজ। এনে নিভাজ ছবি তেওঁৰ বহুবোৰ কবিতাৰ মাজেৰে প্ৰকাশ পাইছে। *লখিমী* নামৰ কবিতাটিত উল্লেখ কৰিছে— 'তাৰ চোতালৰ/দুখনি লাহৰী হাতে/মচি থ'লে তুলসীৰ তল।' কবিতাফাকিৰ মাজেৰে গ্ৰাম্য সমাজৰ এখনি চিনাকী ছবি তুলি ধৰিছে।

কবি নৱকান্ত বৰুৱা এজন সমাজ-সচেতন ব্যক্তি। তেওঁ দ্বিধা, ভয়, সংকোচৰ মাজতো সমাজবাদী আদৰ্শক সমৰ্থন কৰিছিল। কিন্তু তেওঁ সকলো অন্ধভাৱে গ্ৰহণ কৰি ল'ব পৰা নাছিল। সেয়েহে সমাজৰ অৱক্ষয়ে তেওঁৰ বুকুত এক যন্ত্ৰণাৰ সৃষ্টি কৰিছিল। সেই যন্ত্ৰণাকে তেওঁ কবিতাৰ ভাষাৰে প্ৰকাশ কৰিছে। *ইয়াত নদী আছিল* নামৰ কবিতাটিত কবিয়ে দাঙি ধৰিছে ক্ষয়িষ্ণু সমাজৰ এখন জলন্ত ছবি। তেওঁৰ ভাষাত- গ্লানিৰ অতৃপ্তি নাই, তৃপ্তিৰ আশান্তি নাই/ধ্বংসৰ সৌন্দৰ্য নাই- কেৱল ক্ষয়ৰ আটিলতা/অনায়াস গ্ৰহণৰ কেৱল ক্লীৱতা।'— এনেবোৰ কবিতাৰ মাজেৰে নৱকান্ত বৰুৱাৰ চিন্তা জগতৰ পৰিচয় পোৱা যায়। বহু সময়ত তেওঁ ৰাজনৈতিক স্থিতিৰ প্ৰতিও আস্থাশীল হোৱা দেখা গৈছে। আনফালে গান্ধীবাদী আদৰ্শৰ প্ৰতি তেওঁৰ কবি প্ৰাণত এক আকৰ্ষণ উপলব্ধি কৰা যেন ধাৰণা হয়। কেৱল সেয়ে নহয়,— 'মনত পৰেনে অৰুন্ধতী' নামৰ কবিতাটিৰ জৰিয়তে প্ৰিয়তমা নাৰীৰ সৌন্দৰ্য আৰু সেই সৌন্দৰ্যই বিলাই দিয়া সুকোমল আবেগৰ উচ্ছাসে তেওঁৰ কবিতাক অনন্য আৰু শিল্পসন্মত কৰি তুলিছে।

নৱকান্ত বৰুৱাৰ *সম্ৰাট, ৰাৱণ* এই দুই কাব্য সৃষ্টিত মহাকাব্যিক পৰম্পৰাৰ স্বতস্ফুট ৰূপ এটি ফুটি উঠিছে। য'ত *ৰাৱণ* আৰু *ধৃতৰাষ্ট্ৰক* পৌৰাণিক আখ্যানৰ পৰা তুলি আনি আধুনিক

সাজ-সজ্জাৰে নতুন ৰূপ প্ৰদান কৰিছে। *ৰাৱণৰ* দানৱ বা অসুৰ প্ৰকৃতিৰ বিপৰীতে বৰুৱাই তেওঁৰ কবিতাৰ মাজত ৰাৱণক সৌন্দৰ্যৰ উপাসক হিচাপেহে দাঙি ধৰিছে। ঠিক একেদখে ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ প্ৰতিও কবিৰ দৃষ্টি সহানুভূতিৰে উপচি পৰা দেখা গৈছে। কাৰণ এফালে ৰাষ্ট্ৰৰ নায়ক বা সম্ৰাট আৰু আনফালে পিতৃ হৃদয়ৰ আহ্বান এই দুয়েটিৰে বাবে ৰাষ্ট্ৰ নেতা ধৃতৰাষ্ট্ৰ বিমৰ্ষ আৰু অসহায় হৈ পৰিছে। জীৱনৰ দুই জটিল কেন্দ্ৰবিন্দুৱে তেওঁক লৈ যেন হেতালি খেলিছে। সংঘাতৰ এনে অৱসদে তেওঁৰ জীৱনটোকেই বিষন্ন কৰি তুলিছিল। কবিৰা ভাষাত— 'প্ৰজাৰ নহ'লো পিতা, হ'লো সন্তানৰ/সম্ৰাটৰ আসনৰ পৰা।'— এনেবোৰ কবিতাৰ মাজেৰে কবিৰ প্ৰাণৰো ব্যৰ্থতা প্ৰকাশ পোৱা যেন অনুমান হয়। কাৰণ নৱকান্ত বৰুৱাৰ জীৱনটোৰো অনুৰ্ব্বৰ আৰু দুখবাদৰ লগত সংগতি আছিল। কিন্তু সেয়ে হ'লেও নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ মাজেৰে মানৱ দৰ্শদী, আদৰ্শৱান কবি এজনৰ আত্মিক উপলব্ধি অনুভৱ কৰিব পৰা যায়।

কবি নৱকান্ত বৰুৱাক পাশ্চাত্যৰ হুইটমেন, খলিল জিব্ৰান আদি কবি প্ৰতিভাই যিদৰে প্ৰভাৱান্বিত কৰিছিল; ঠিক সেইদৰে তেওঁক থলুৱা মাটিৰ সুবাসেও সজীৱ কৰি ৰাখিছিল। তেওঁৰ *ৰত্নাকৰৰ দুঃস্বপ্ন*নামৰ কবিতাটিৰ মাজেৰে এক সুকীয়া বাৰ্তা প্ৰেৰণ কৰিছে। য'ত কবিয়ে পূৰ্ণতাৰ দিশে গতি কৰিও সংশয়ত থমকি ৰ'ব লগা হৈছে। ৰত্নাকৰ যেন নিজে এক ৰহস্য। সেই ৰহস্যই পাঠকৰ অন্তৰত সহজে সহানুভূতিৰ সৃষ্টি কৰিব নোৱাৰে। ৰৱঞ্জ এক সন্দেহাতীত গহ্বৰৰ আভাসহে প্ৰদান কৰিছে, যি কবিৰ ৰহস্যঘন মনৰ পৰিচায়ক। কিন্তু ৰহস্যৰ সন্ধান কৰি প্ৰকৃত কবিজনৰ আপোন ভাবনাৰ জগতখনত ভূমুকিয়াই চালে দেখা যায় যে, ৰত্নাকৰে কবিৰ চেতন মন আৰু বাস্তৱৰ অভিজ্ঞতাৰ এক বিস্তৃত অধ্যায় সামৰি লৈছে।

মুঠতে নৱকান্ত বৰুৱা কবি হিচাপে আধুনিক কবিতাৰ এক নব্য ধাৰাৰ সৃষ্টি কৰোঁতা। তেওঁৰ কবিতাত সমসাময়িক সমাজ-ব্যৱস্থা, ইতিহাস, ভাৰতীয় উপনিষদীয় চিন্তা তথা বৌদ্ধৰ আদৰ্শলৈকে এক বিশাল ঠাই অধিকাৰ কৰি আছে। কবি হিচাপে গভীৰ বুদ্ধিনিষ্ঠতা, অভিব্যক্তিৰ যথাযথ উপস্থাপন, মৌলিক গুণ সমৃদ্ধ বিচিত্ৰ কাব্যশৈলী, ছন্দৰ ন ন প্ৰয়োগ আদিবোৰেৰে তেওঁৰ কবিতাৰ আংগিক, ৰূপবস্তু, ভাববস্তু আচ্ছান্ন, যাৰ বাবে আধুনিক অসমীয়া কবিতা সৃষ্টিত তেওঁক এজন সাৰ্থক শিল্পী বুলি কোৱা হয়। অৰ্থাৎ ৰং আৰু ৰেখাৰ জৰিয়তে তেওঁ যি ছবি আঁকি গৈছে; তাৰ গুণ উত্তৰ সুৰীসকলে লাভ কৰিছে। সেয়ে কবি হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱা এজন শ্ৰেষ্ঠ কবি হিচাপে চিৰকাল জিলিকি ৰ'ব। প্ৰকৃত অৰ্থত অসমীয়া পাঠকৰ নৱকান্ত বৰুৱাই আধুনিক কবিতাৰ যি সোৱাদ দি গ'ল; সেয়া সকলো পাঠকৰ বাবে আমোদজনক হৈ ৰ'ব বুলি আশা কৰিব পাৰি।

লক্ষণীয় যে নৱকান্ত বৰুৱাই যিবোৰ কবিতা ৰচনা কৰিছিল; তাৰ ভাব আৰু অভিব্যক্তি বিচাৰ কৰিলে দেখা যায় যে তেওঁ মাৰ্ক্সীয় চিন্তাৰ দ্বাৰা আধুনিক প্ৰগতিবাদী ধাৰাৰ সমৰ্থক আছিল। আনহাতে ৰোমাণ্টিক মানসিকতাৰ অদাৰ্শনিক সঙ্গৰ পৰাও তেওঁ কিছু পৰিমাণে আঁতৰি থাকিল। যাৰ বাবে আৰম্ভণিৰে পৰা নৈতিক আধ্যাত্মিক আকুলতা বা প্ৰচেষ্টাৰ পৰাও তেওঁৰ কবিতা দূৰত ৰ'ল। এজন কবি হিচাপে তেওঁ এলিয়টৰ আধ্যাত্মিক জীৱনবোধৰ লগতো

গভীৰভাৱে সোমাই নাথাকিল। ফলত তেওঁ ৰোমাণ্টিক কবিসুলভ চেতনাৰে কবি হৈ ৰ'ল। আনফালে আনৰ্ল্ডৰ বিলাপবাদী কবিতাহে নৰকান্ত বৰুৱাৰ কবি প্ৰাণৰ আদৰ্শ হৈ পৰা দেখা গ'ল। একেদৰে সমাজবাদী আদৰ্শৰ প্ৰতি আস্থাশীল কবিৰ চিন্তাত 'সত্যাগ্ৰহী' ধাৰণাই নতুন ৰূপত ক্ৰিয়া কৰিছিল। এজন কবি হিচাপে বৰুৱাৰ এনে ধাৰণাই নতুন পথৰ সন্ধান দিয়া বুলিব পাৰি।

২.৯ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- নৰকান্ত বৰুৱা এজন আধুনিক কবি। তেওঁ চল্লিশ দশকৰ শেষৰফালে কাব্য স্ৰষ্টা ৰূপে আত্মপ্ৰকাশ কৰি সত্তৰৰ দশকৰ শেষৰলৈকে কাব্য চৰ্চাত আত্মনিয়োগ কৰিছিল।
- অসমীয়া কাব্য সাহিত্যলৈ তেওঁৰ অৱদানসমূহ হ'ল— *হে অৰণ্য হে মহানগৰ, এটি দুটি এঘাৰটি তৰা, যতি আৰু কেইটামান স্কেচ্ছ, সম্ৰাট, ৰাৱণ, মোৰ আৰু পৃথিৰী, ৰত্নাকৰ আৰু অন্যান্য কবিতা, এখন স্বচ্ছ মুখাৰে, সূৰ্য্য মুখী অঙ্গীকাৰ, ৰাতি জিলমিল তৰা জিলমিল, দলঙত তামীঘৰ* আদি।
- অসমীয়া সাহিত্য জগতত নৰকান্ত বৰুৱাক 'এখুদ ককাইদেউ' নামেৰে জনাজাত।
- তেওঁ 'সীমা দত্ত' ছদ্ম নামত কবিতা ৰচনা কৰিছিল। *'অসম বাতৰি'ৰ* শিশু পৃষ্ঠাত 'সপোন ককা' আৰু *আজিৰ অসম* কাকতত 'ন আইতা' ছদ্ম নামেৰে দুটা শিশু পৃষ্ঠাও পৰিচালনা কৰিছিল।
- ১৯৭৬ চনত পদ্মভূষণ বঁটা লাভ কৰিছিল।
- ছন্দ কুশলতা তেওঁৰ কবিতাৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য।
- নৰকান্ত বৰুৱাই আলিগড় মুছলিম বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰা স্নাতকোত্তৰ ডিগ্ৰী লাভ কৰিছিল।
- আধুনিক কবি হিচাপে নৰকান্ত বৰুৱাৰ *সম্ৰাট* আৰু *ৰাৱণ* কবিতা দুটিত প্ৰতীকৰ ব্যৱহাৰ হৈছে।
- ৰাৱণে ৰামায়ণত যি ভূমিকাত অৱতীৰ্ণ হৈছিল, সেই ভূমিকাক নৰকান্ত বৰুৱাই আধুনিক ৰূপত কলাসুলভ দৃষ্টিভঙ্গীৰে উপস্থাপন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।
- ৰাৱণ কালৰ স্নাতক, সময় আৰু প্ৰেমৰ উৰ্দ্ধত, তথাপি তেওঁৰ শিল্পী হাতৰ স্পৰ্শৰে সীতাক আদিতম মনৰ খবৰ জনাব নোৱাৰিলে। ইয়াতেই কবিতাটিৰ মাজৰ অন্তৰ্নিহিত ভাব লুকাই আছে।
- *সম্ৰাট* কবিতাত মূলতঃ কবিয়ে মহাভাৰতীয় চৰিত্ৰ ধৃতৰাষ্ট্ৰৰ মনৰ দ্বন্দ্ব আৰু ৰাষ্ট্ৰীয় জীৱনৰ ব্যৰ্থতা, স্বাৰ্থান্ধতা আৰু সেই স্বাৰ্থান্ধতাৰ আত্মগ্লানি ভিন্ন ৰূপত প্ৰকাশ পাইছে।

- *সম্ৰাট* কবিতাটিত কবিয়ে আধুনিকতাবাদী ধ্যান-ধাৰণা আৰু কাল-চেতনাৰ যি স্বৰূপ প্ৰকাশ কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছে, তাৰ মাজেদিয়েই আধুনিক সত্তাৰ পৰিৱৰ্তনশীল স্থিতিস্থাপক অৱস্থাৰ চিত্ৰায়ন হৈছে বুলিব পাৰি।
- এলিয়টৰ প্ৰভাৱ থকা নৱকান্ত বৰুৱাৰ এটা সাৰ্থক কবিতা হৈছে *ক্ৰমশঃ*।
- *ক্ৰমশঃ* কবিতাটোৰ মূল বিষয়বস্তু হিচাপে কবিয়ে অতীত ইতিহাসৰ চিনাকী ৰূপকথাক ৰসাল ৰূপত চিত্ৰিত কৰিছে। সময় আৰু সভ্যতাৰ মাজৰ উত্থান-পতনক কবিয়ে অতীত, বৰ্তমান আৰু ভৱিষ্যতলৈকে একেডাল সূতাৰে বান্ধি লৈ সকলো সময়ৰ গৰ্ভত সোঁৱৰণ হৈ ৰোৱাৰ অব্যক্ত বেদনা প্ৰকাশেই কবিতাটিৰ মূল উপজীব্য বুলিব পাৰি।
- নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ মাজেৰে বিচাৰি পোৱা যায় এজন অধ্যয়নপুষ্ট আৰু হৃদয় সংবেদী লোক। তেওঁৰ কবিতাত খলিল জিব্ৰান, হুইটমেন, মায়াভস্কি, এলিয়ট আদিৰ প্ৰভাৱ পৰিছে। পাশ্চাত্য কবিৰ চিন্তাৰ প্ৰভাৱ পৰিলেও সেই প্ৰভাৱে থলুৱা স্বজাতিৰ আপোন পৰিবেশৰ পৰা কবিক আঁতৰাই নিব পৰা নাই। ইয়াতেই কবি বৰুৱাৰ মৌলিকত্ব লুকাই আছে। সেয়েহে হয়তো তেওঁৰ কবিতাত আধুনিক নগৰীয়া জীৱনৰ অন্ধকাৰ, কদৰ্যময় আৰু ফোঁপোলা স্বৰূপটো নিটোল ৰূপত ফুটি উঠিছে। তাৰ লগে লগে গ্ৰাম্য সমাজৰ স্নিগ্ধ আৰু নিৰ্মল ছবি এখনিও তেওঁৰ কবিতাৰ মাজেৰে ফুটি উঠিছে।

২.১০ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

১) আহমেদ, এম কামালুদ্দিন (২০০৫); *আধুনিক অসমীয়া কবিতা*, গুৱাহাটী ঃ বনলতা।

২) কটকী, চন্দ্ৰ (২০১৬); *আধুনিক অসমীয়া কবিতা*, অসম সাহিত্য সভাৰ হৈ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, গুৱাহাটী।

৩) গোস্বামী, প্ৰবোধ চন্দ্ৰ (১৯৯৬); *অসমীয়া কবিতাৰ আলোচনা শংকৰী আৰু উত্তৰ আধুনিক*, গুৱাহাটী ঃ বাণী প্ৰকাশ প্ৰাইভেট লিমিটেড।

৪) ডেকা, হাজৰিকা, কৰবী (২০০৬); *অসমীয়া কবিতা*, ডিব্ৰুগড ঃ বনলতা।

৫) ডেকা হাজৰিকা, কৰবী (১৯৯৬); *কবিতাৰ ৰূপ-ছায়া*, ডিব্ৰুগড় ঃ বনলতা।

৬) পূজাৰী, অৰ্চনা (সম্পাঃ) (২০০৬); *অসমীয়া কবিতাৰ বিচাৰ-বিশ্লেষণ*, গুৱাহাটী ঃ জ্যোতি প্ৰকাশন।

৭) বৰুৱা নৱকান্ত (২০১১); *নৱকান্ত বৰুৱাৰ গান আৰু কবিতা সমগ্ৰ*, গুৱাহাটী ঃ ভবানী প্ৰিণ্ট এণ্ড পাব্লিকেশ্যনচ্।

৮) বৰুৱা, নৱকান্ত (১৯৮৭); *কবিতাৰ দেহবিচাৰ*, গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্টচ্ ষ্টৰচ্।

৯) বৰুৱা, ভবেন (২০০২); *অসমীয়া কবিতা ৰূপান্তৰৰ পৰ্ব*, গুৱাহাটী ঃ গ্ৰন্থ।

১০) বৰা, যতীন (১৯৯৭); *অসমীয়া কবিতাৰ ছন্দ বিচাৰ*, গুৱাহাটী ঃ বাণী প্ৰকাশ, প্ৰাইভেট লিমিটেড।

১১) হাজৰিকা, জ্যোতিৰেখা (২০০৮); *আধুনিক অসমীয়া কবিতাত নাৰীবাদী চেতনা আৰু অন্যান্য নিবন্ধ*, ডিব্ৰুগড় ঃ বনলতা।

১২) শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ (২০০৬); *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত*, গুৱাহাটী ঃ সৌমাৰ প্ৰকাশ, ৰিহাবাৰী।

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

1. Eliot, T. S. (1956); *On Poetry and Poets*. London, Faber and Faber Limited.
2. Jain, Manju (1998); *A Critical Reading of the Selected Poems* of T.S. Eliot, Delhi, Oxford University Press.
3. Richards, I.A. (1998); *Principles of Literary Criticism*, New Delhi, Allied Publishers Pvt. Ltd.

২.১১ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ নৱকান্ত বৰুৱা কবিতাৰ কেইটামান উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য চমুকৈ লিখিব।

২নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ মহাকাব্যিক চৰিত্ৰ ৰাৱণে বাল্মীকিৰ 'ৰামায়ণ' মহাকাব্যত কি ৰূপে চিত্ৰিত হৈছে তাৰ লেখ দিব।..... নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতা 'ৰাৱণ'ত সেই একে মহাকাব্যিক চৰিত্ৰক কি ৰূপত পুনঃনিৰ্মাণ কৰা হৈছে তাৰ বিশ্লেষণাত্মক লেখ আগবঢ়াব।

৩নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ *সম্ৰাট* কবিতাৰ সম্ৰাট গৰাকী হৈছে ধৃতৰাষ্ট্ৰ।..... তেওঁ ৰাষ্ট্ৰ হিতত কৈ ব্যক্তিগত হিতৰ কথাক প্ৰাধান্য দিয়াৰ বাবে সমগ্ৰ ৰাষ্ট্ৰলৈ ভয়ানক দুৰ্যোগ নামি আহিছিল..... এই পৃষ্ঠভূমিতে তেওঁৰ ক্লীৰত্ব বিশ্লেষণ কৰিব।

৪নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ইংৰাজী কবি টি এছ এলিয়টৰ দ্বাৰা নৱকান্ত বৰুৱা গভীৰভাৱে প্ৰভাৱিত..... *ক্ৰমশঃ* কবিতাটোত এলিয়টৰ কোনটো কবিতাৰ প্ৰভাৱ সৰ্বাধিক সেই বিষয়ে চমুকৈ লিখিব।

২.১২ আৰ্হি প্ৰশ্ন

প্রশ্ন ১ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাত আধুনিকতাবাদৰ প্রতিফলন কেনেদৰে ঘটিছে আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ২ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাত প্রতীক-চিত্রকল্পৰ প্রয়োগ সম্পর্কে এটি বিশ্লেষণ আগবঢ়াওক।

প্রশ্ন ৩ ঃ *ৰাৱণ* কবিতাটিৰ মাজেৰে প্রতিফলিত ইতিহাস চেতনা সম্পর্কে আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ৪ ঃ 'নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাত পাশ্চাত্য কবিৰ প্রভাৱ' বিষয়টি আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ৫ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ কাব্য সাহিত্য সম্পর্কে আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্রশ্ন ৬ ঃ *ক্রমশঃ* কবিতাটিৰ মাজেৰে প্রতিফলিত কাব্য-চিন্তা সম্পর্কে আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ৭ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাত গ্রাম্য সমাজৰ চিত্রণ কেনেদৰে দেখা যায়? আলোচনা কৰক।

প্রশ্ন ৮ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ বৈশিষ্ট্য সম্পর্কে এটি নিৱন্ধ যুগুত কৰক।

প্রশ্ন ৯ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাত ব্যৱহৃত ভাষা আৰু ছন্দ বৈচিত্র্য সম্পর্কে এটি টোকা যুগুত কৰক।

*** ***** ***

অধ্যায় ৩ ঃ সাহিত্য সমালোচক নৰকান্ত বৰুৱা *(কবিতাৰ দেহ বিচাৰ পুথিৰ পৰা অলংকাৰ চিন্তা)*

অধ্যায় গাঁথনি

৩.১ উদ্দেশ্য

৩.২ পৰিচয়

৩.৩ নৰকান্ত বৰুৱাৰ সাহিত্য আলোচনা বিষয়ক ৰচনা

৩.৪ নৰকান্ত বৰুৱাৰ 'অলংকাৰ চিন্তা'ৰ মূল পাঠ

৩.৫ নৰকান্ত বৰুৱাৰ 'অলংকাৰ চিন্তা' শীৰ্ষক পাঠটিৰ বিষয়বস্তু

৩.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

৩.৭ অধিক জানিবলৈ

৩.৮ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

৩.৯ আৰ্হি প্ৰশ্ন

৩.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- নৰকান্ত বৰুৱাৰ সাহিত্য আলোচনা বিষয়ক ৰচনাৰাজিৰ আভাস পাব
- এগৰাকী সৃষ্টিশীল সাহিত্যিক হিচাপেই নহয়, সাহিত্যৰ নন্দনতাত্ত্বিক (বিশেষকৈ কবিতা) দিশটোৰ আলোচনা প্ৰসংগতো যে নৰকান্ত বৰুৱাৰ সিদ্ধহস্ত আছিল এই বিষয়ে আলোচনা কৰিব পাৰিব
- সাহিত্যত অলংকাৰৰ প্ৰয়োজনীয়তা সম্পৰ্কে অৱগত হ'ব
- প্ৰাচ্য আৰু পাশ্চাত্যত অলংকাৰ সম্পৰ্কীয় ধাৰণা কি সেই কথা জানিব পাৰিব।

৩.২ পৰিচয়

স্নাতকোত্তৰ অসমীয়া চতুৰ্থ ষাণ্মাসিকৰ অন্তৰ্গত সাহিত্য শাখাৰ শিক্ষাৰ্থীৰ বাবে আগবঢ়োৱা চতুৰ্থ পাঠ্যবিষয়ৰ দ্বিতীয় খণ্ডত পঢ়িবলগীয়া বিশেষ সাহিত্যিক নৰকান্ত বৰুৱাৰ এইটো তৃতীয় অধ্যায়। এই অধ্যায়ত নৰকান্ত বৰুৱাৰ সাহিত্য-শাস্ত্ৰ সম্পৰ্কীয় পুথি *কবিতাৰ দেহবিচাৰৰ* "অলংকাৰ চিন্তা" নামৰ পাঠটি আলোচনা কৰা হৈছে। পাঠটিত বৰুৱাই প্ৰাচ্য আৰু পাশ্চাত্যৰ পণ্ডিতসকলৰ দৃষ্টিত 'অলংকাৰ'নো কি তাৰ আভাস প্ৰদান কৰিছে। তদুপৰি মনৰ ভাব প্ৰকাশক ভাষাৰ প্ৰয়োগত অলংকাৰে কেনে ধৰণে প্ৰভাৱ পেলায়, সেই বিষয়তো আলোকপাত কৰিছে।

৩.৩ নৱকান্ত বৰুৱাৰ সাহিত্য-আলোচনা বিষয়ক ৰচনা

নৱকান্ত বৰুৱা আছিল বহু প্ৰতিভাধৰ ব্যক্তিত্বৰ অধিকাৰী। কবি, গীতিকাৰ, শিশু-সাহিত্যিক, ঔপন্যাসিক, নিবন্ধকাৰ, গদ্যৰ সাধক, আভিধানিক, নাট্যকাৰ, ৰম্য-ৰচনা লেখক, অনুবাদক, ছান্দসিক ইত্যাদি বিবিধ অভিধাৰে তেওঁক বিভূষিত কৰিব পাৰি। এই অভিধাসমূহ তেওঁৰ কৰ্ম আৰু সৃষ্টিশীলতাৰ পৰিচয়জ্ঞাপক আছিল যদিও কবিত্বই তেওঁৰ প্ৰথম আৰু প্ৰধান পৰিচয় হৈ পৰিছিল।

শৈশৱৰ ঘৰুৱা পৰিবেশেই নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবি-মানসৰ প্ৰেৰণা আছিল। ইন্দ্ৰেশ্বৰ বৰঠাকুৰৰ দৰে সংগীতজ্ঞ, ৰত্নকান্ত বৰকাকতিৰ দৰে দাৰ্শনিক কবিৰ সান্নিধ্য, অগ্ৰজ দেৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ চৰ্চাই নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবি মানসক জগাই তুলিছিল। ইয়াৰ পাছত শান্তিনিকেতনত কটোৱা কালছোৱাত নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবি মানসে গভীৰতা আৰু ব্যাপকতা লাভ কৰে। শান্তিনিকেতনত শিক্ষাগুৰু হিচাপে প্ৰবোধচন্দ্ৰ সেন আৰু কৃপালনীৰ সান্নিধ্য লাভৰ ফলতেই নৱকান্ত বৰুৱাৰ ছন্দ-অলংকাৰৰ সম্যক চৰ্চা হয়। পৰৱৰ্তী সময়ত নৱকান্ত বৰুৱাই ৰচনা কৰা দুখন গ্ৰন্থ *অসমীয়া ছন্দশিল্পৰ ভূমিকা* আৰু *কবিতাৰ দেহবিচাৰ*ৰ মূল প্ৰেৰণাও আছিল এই দুজন শিক্ষাগুৰুৰে। কবিতাৰ দেহ-প্ৰাণ সদৃশ অলংকাৰ-ছন্দৰ সন্দৰ্ভত থকা সুগভীৰ জ্ঞানৰ বাবেই নৱকান্ত বৰুৱাই তেওঁৰ গীত আৰু কবিতাত অপূৰ্ব শব্দচয়নেৰে শ্ৰোতা-পঢ়ুৱৈৰ হৃদয়গ্ৰাহী কৰি তুলিবলৈ সক্ষম হৈছিল। অসমীয়াত সাহিত্য শাস্ত্ৰ বা কাব্যশাস্ত্ৰ সম্পৰ্কীয় আলোচনা *জোনাকী*ৰ পূৰ্ব কালতে আৰম্ভণি হৈছিল। ৰত্নেশ্বৰ মহন্তৰ কবিতা পুথি *কবিতাহাৰ* (মাজছোৱা)ৰ কাৰণে লিখা 'উপক্ৰমণিকা'ত ভাৰতীয় কাব্যশাস্ত্ৰৰ পোহৰত কাব্য, ৰস, ছন্দ, অলংকাৰ আদিৰ কথা আলোচনা কৰিছে। ইয়াৰ উপৰি কবিতাৰ কিছুমান কৌশলগত দিশ পুৰণি ব্যাকৰণ শাস্ত্ৰৰ পোহৰত বিবেচনা কৰি মহন্তই 'পদ্য লিখোঁতে পালিবলগীয়া বিশেষ নিয়ম গোটাদিয়েক' বুলি লিখি থৈ গৈছে। মহন্তই তেওঁৰ প্ৰকাশিত কাব্যপুথিৰ আগকথাত লিখি থৈ যোৱা এই কাব্যতত্ত্ব আৰু কাব্যবিচাৰমূলক কথাখিনি অসমীয়া ভাষাত প্ৰথম বুলিব পাৰি। তৎপৰৱৰ্তী সময়ত সোনাপতি দেৱশৰ্মা, হৰমোহন দাস, বিৰিঞ্চি কুমাৰ বৰুৱা, তীৰ্থনাথ শৰ্মা, মনোৰঞ্জন শাস্ত্ৰী, ত্ৰৈলোক্যনাথ গোস্বামী, মহেন্দ্ৰ বৰা আদিয়ে ভাৰতীয় অলংকাৰ আৰু ছন্দ শাস্ত্ৰ সম্পৰ্কীয় গ্ৰন্থ প্ৰণয়নেৰে অসমীয়া সমালোচনা সাহিত্যৰ ধাৰাটোক সমৃদ্ধিশালী কৰিছে। নৱকান্ত বৰুৱাৰ *কবিতাৰ দেহবিচাৰ* আৰু *অসমীয়া ছন্দ শিল্পৰ ভূমিকা* এই গ্ৰন্থ দুখনো এই ধাৰাটোৰ অন্তৰ্গত লেখত ল'বলগীয়া বিশেষত্বপূৰ্ণ গ্ৰন্থ। *কবিতাৰ দেহবিচাৰ* গ্ৰন্থত বৰুৱাই কেৱল প্ৰাচ্যৰ পণ্ডিত বা আলংকাৰিকসকলৰ দৃষ্টিভংগীৰে 'অলংকাৰ'ৰ আলোচনা কৰা নাই; পাশ্চাত্য পণ্ডিতসকলৰ দৃষ্টিভংগীকো আগত ৰাখিছে আৰু এই দুই দৃষ্টিভংগীৰ তুলনাও কৰিছে। বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ অলংকাৰৰ আলোচনাত অসমীয়া পুৰণি আৰু আধুনিক কবিতাৰ বহুলভাৱে উদাহৰণ দাঙি ধৰিছে। ইয়াৰ উপৰি প্ৰয়োজন সাপেক্ষে তুলনামূলক দৃষ্টিভংগীৰে ইংৰাজী কবিতাৰ পংক্তিও উদ্ধৃত কৰি গৈছে।

৩.৪ নৱকান্ত বৰুৱাৰ 'অলংকাৰ চিন্তা'ৰ মূল পাঠ

সাহিত্য-তাত্ত্বিকসকলে যাক অলংকাৰ বোলে, figures of speech বোলে, সেইবোৰ দৰাচলতে ভাষাৰেই সহজাত প্ৰবৃত্তি। ভাষাৰ জন্মকথা কোৱা সকলৰো এচামে Bow-Wow সূত্ৰ এটাৰ কথা কয়— ভাষা হেনো ধ্বনিৰ অনুকৰণত সৃষ্টি। ধ্বনিৰ অনুকৰণ হ'ল পাশ্চাত্য মতে onomatopoea (ধ্বনি-অনুবৃত্তি)। এই ধ্বনি-অনুবৃত্তি আকৌ একপ্ৰকাৰ শব্দালংকাৰ ৰূপেই খ্যাত। ভাৰতীয় মতে সেইটোৰ আলংকাৰিক নাম নাই— অনুকাৰ শব্দৰ ব্যাখ্যাৰেই তাক সামৰা হয়।

আন জীৱ-জন্তুৰ লগত মানুহৰ পাৰ্থক্য হেনো ভাষাত। আৰু, ভাষা denotative— নিৰ্দেশ সাংকেতিক। সেই কাৰণে প্ৰতীকবাদী ন্যায়ৰ (Symbolic Logic) প্ৰৱৰ্তকসকলে ভাষাক প্ৰতীক ভিত্তিক বুলিয়েই জ্ঞান কৰে। মানুহৰ কণ্ঠস্বৰৰ পৰা নিৰ্গত ধ্বনিৰ লগত বাহিৰ বিশ্বৰ বস্তুপুঞ্জৰ বা মনৰ ভিতৰৰ ভাবপুঞ্জৰ কোনো প্ৰত্যক্ষ সংযোগ নাই। "চোৰ" !বুলি ক'লে কিয় খেদি যাব লাগিব, পানীত থকা প্ৰাণী এটাক কিয় "মাছ" বোলা হয়, 'পীৰিতি' বুলি ক'লে কিয় গাটো সুৰসুৰাই যাব লাগিব— আনকি মই এইমাত্ৰ লেখি থকা কথাখিনিয়েনো বিশেষ কিবা এটা কথা কিয় বুজাব লাগিব, তাৰ কোনো বাহিৰা বা ভিতৰুৱা কাৰণ বা সংযোগ নাই। আমাৰ কণ্ঠস্বৰৰ বিশেষ কিছুমান ধ্বনিক বা ধ্বনিপুঞ্জক আমি কিছুমান বস্তুৰ সংকেত দিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰোঁ। ভাষাই ভাষাই সেইবোৰ পৃথক হয়। মাছ নামৰ সেই জলচৰ প্ৰাণীটোক বুজাবলৈ বেলেগ বেলেগ ভাষাত বেলেগ বেলেগ শব্দ। মাছে পানীত বাস কৰিয়েই কৰিয়েই থাকিল যুগ-যুগান্তৰ আৰু মানুহে বেলেগ বেলেগ ঠাইত, বেলেগ বেলেগ সময়ত তাক বেলেগ বেলেগ মাতেৰে মাতিলে— মাছ, fish, মৎস্য, মীন, pescado, pesce, fisch। এই শব্দ কেইটাৰ এটাও পানীৰ লগত সম্বন্ধ থকা নহয়। অথচ তাৰ ধ্বনি কেইটা উচ্চাৰিত হ'লেই মাছৰ কথা মনলৈ আহে। গতিকে মাছ নামৰ উচ্চাৰিত শব্দৰ ধ্বনিপুঞ্জ মাছ নামে অভিহিত কৰা প্ৰাণীটোৰ প্ৰতীক। অথচ সেই প্ৰতীকেই দেশে দেশে কালে কালে ভিন্ন। আনকি তথাকথিত অনুকাৰ শব্দবিলাকো ভিন্ ভিন্। বন্দুকৰ অনুকৰণত আমি কওঁ 'ধুম'! বা 'গুৰুম'। ইংৰাজে কয় 'Bang!' ভাষা বেলেগ, কিন্তু চৰিত্ৰ একে। ভাষাৰ মূলত এই প্ৰতীকী চৰিত্ৰ থকাৰ বাবেই ভাষাৰ আলংকাৰিক ব্যৱহাৰ সহজ হৈ পৰে!

আমাৰ দৈনন্দিন ব্যৱহাৰত আমি কিচুমান কথা ব্যৱহাৰ কৰোঁ, যিবোৰ মূলতে অলংকাৰেই আছিল। নক'বলগীয়া কথা এটা কওঁতে "কথাটো শুনিয়েই অমুক জ্বলি উঠিল" বুলি কওঁ। জ্বলি উঠাটো জুইৰ ধৰ্ম, আমি মানুহজনৰ গাত আৰোপ কৰিলোঁ। তেওঁৰ খঙটো জুইৰ লগত তুলনা কৰিলোঁ। এইদৰেই আমাৰ বক্তব্য বেছি স্পষ্ট কৰি তুলিবলৈ এনে প্ৰক্ৰিয়াৰ সহায় লওঁ। আমি কিন্তু ইয়াত ৰূপক অলংকাৰ ব্যৱহাৰ কৰিছোঁ। তাইৰ গালখন ফুলতকৈও কোমল বোলোতে যে আমি আলংকাৰিক সূত্ৰ মতে ব্যতিৰেক অলংকাৰ ব্যৱহাৰ কৰিছোঁ সেইটো আমাৰ মনলৈ নাহে।

ল'ৰা-ছোৱালীয়ে কেতিয়াবা কয়, "ভাইটিটো দেখিলেই চুমা খাই দিবৰ মন যায়।" আমাৰ সহজ ভাষাত মৰম লাগে বুলিলেই হ'লহেঁতেন। কিন্তু চুমা খোৱাটো মৰম প্ৰকাশ কৰা কাৰ্য, সেইটোৰে গইনা লৈ শিশুটিয়ে তাৰ মনৰ কথা কৈছে। শিশুটিয়ে যে এটা image ব্যৱহাৰ কৰিছে.....সি জানেনে? "চুমা খাবৰ মন যায়" বোলা concrete কাৰ্যটো শিশুটিৰ বাবে মৰম নামৰ abstract ধাৰণাটোতকৈ বেছি সহজ আৰু অভিজ্ঞতাজাত।

অভিজ্ঞতা-লব্ধ তুলনা, বিৰোধ, সমানতা আদি ধাৰণাবোৰে মানুহৰ ভাষাক এইদৰে সহজে, সাধাৰণভাৱে অলংকৃত কৰি তোলে; কোনো এটা কথা স্পষ্ট বা সুন্দৰ কৰি তুলিবলৈ মানুহে এইদৰে ভাষাৰ ব্যৱহাৰ কৰে। কবিতা বা সাহিত্যৰ মাধ্যম হ'ল ভাষা— গতিকে ভাষাৰ এই প্ৰবৃত্তিবোৰ সহজেই সাহিত্যলৈ সোমাই আহে। কবিবিলাক ভাষাৰ শিল্পী। গতিকে ভাষাৰ নান্দনিক সম্ভাৱনাখিনি তেওঁলোকে উদ্‌ঘাটন নকৰাকৈয়ো ব্যৱহাৰ কৰে। কবিয়ে ব্যৱহাৰ কৰা এনে কৌশলবোৰৰেই নাম থোৱা হৈছে অলংকাৰ। পাশ্চাত্য সাহিত্যত বোলে Figure–Figure of speech— কথাৰ বাহ্যৰূপ।

আমাৰ ভাৰতীয় মতে অলংকাৰ শাস্ত্ৰই কাব্যৰ দেহ-মন সকলোৰে কথাৰে আৰম্ভ কৰি মনৰ পৰা দেহ আৰু দেহৰ পৰা মনলৈ ঘূৰি যায়। কাব্যৰনো কাব্যত্ব কিহত... সেই কথাটোৱেই তেওঁলোকৰ জিজ্ঞাসা।

আমাৰ ভাৰতীয় অলংকাৰ শাস্ত্ৰত ধ্বনিবাদৰ আলোচনাত অলংকাৰ কাব্যৰ একেবাৰে বহিৰঙ্গ হিচাপে পৰিগণিত হয়। পাশ্চাত্য কাব্যশাস্ত্ৰতো কাব্যৰ প্ৰকৃত ৰূপ আৰু প্ৰভাৱ লৈয়েই আলোচনা। এৰিষ্টটলে সাহিত্যৰ ভাষাৰ ক্ষেত্ৰত Metaphora শব্দটোৰেই সাহিত্যত ব্যৱহৃত শব্দৰ চৰিত্ৰ ব্যাখ্যা কৰিছে। স্থানান্তৰত তাৰ আলোচনা কৰিছোঁ। কিন্তু লাতিন সাহিত্যৰ সমালোচকসকলৰ পৰাই পাশ্চাত্যত কাব্যৰ দেহ-বিচাৰ স্পষ্টতৰ হয়। Figure শব্দটো Figura শব্দজ। Figura মানে অবয়ব, আকৃতি, ৰূপ।

ভাৰতত ধ্বনিতত্ত্বৰ সূক্ষ্ম কথা আলোচিত হোৱাৰ আগৰে পৰাই কবিতাৰ দেহবিচাৰ আৰম্ভ হৈছিল। ভৰতৰ নাট্যশাস্ত্ৰতে শব্দালংকাৰ যমক আৰু উপমা, দীপক আদি অৰ্থালংকাৰৰ কথা উল্লিখিত হৈছে। কেৱল উল্লিখিতই নহয়, আগৰে পৰা থকা বুলি সেইবোৰৰ 'গুণ গোৱা হৈছে'; পৰিকীতিত বুলি কোৱা হৈছে ঃ

উপমা দীপকং চৈব ৰূপকং যমকং তথা
কাব্যস্যৈতেহ্যলঙ্কাৰাশ্চত্বাৰ পৰীকীৰ্তিতাঃ।।

ভাৰতীয় আলংকাৰিকসকলৰ অলংকাৰ বিচাৰ অতিশয় সূক্ষ্ম! ইমান সূক্ষ্ম যে কেতিয়াবা এটাৰ লগত আনটোৰ পাৰ্থক্য ধৰিবই নোৱৰা যেন লাগে। পাশ্চাত্য মতে উপমা জাতীয় Simile আৰু ৰূপক জাতীয় Metaphor এই দুটাই সাদৃশ্যাত্মক অলংকাৰ জাতীয় বুলিছোঁ, কাৰণ চিমিলি উপমা যেন হ'লেও মেটাফৰ ৰূপকতকৈ ব্যাপক। তাত যদিও ভাগ-বিভাগ কৰা হৈছে— সেইবোৰ বৰ্ণনাত্মক। উপমাটো দীঘলীয়া ধৰণৰ হ'লে অৰ্থাৎ উপমান ৰূপে বৰ্ণিত বস্তুটো বাহুল্যকৈ ক'লে Epic Simile বোলে, কাৰণ গুৰুগম্ভীৰ মহাকাব্যবিলাকত তাৰ ব্যৱহাৰ দেখা যায়।

Simile আৰু Metaphor-এ আমাৰ বহুতো অলংকাৰ সামৰে। আমাৰ উপমাৰে বহুতো ভাগ পূৰ্ণ, লুপ্ত-মালা....ইত্যাদি। পশ্চিমে অলংকাৰৰূপে গ্ৰাহ্য নকৰা বহুতো বস্তুক ভাৰতীয়ই অলংকাৰ বোলে ঃ ৰুপার্ট ব্ৰুকৰ ''Little children love her than a dream'' পংক্তিটোতে তুলনাত্মক ভাব থকা সত্ত্বেও পশ্চিমীয়া দৃষ্টিত কোনো অলংকাৰ নাই। Simile নহয়— as, like নাই। Metaphor নহয়— identification নাই। ভাৰতীয় শাস্ত্ৰই তাৰো নাম দি থৈছে আৰু চৰিত্ৰও বৰ্ণনা কৰিছে। ভাৰতীয় মতে অলংকাৰটো ব্যতিৰেক। (যেতিয়া উপমানতকৈ উপমেয় শ্ৰেষ্ঠ ৰূপে বৰ্ণিত হয়, তেতিয়া ব্যতিৰেক অলংকাৰ হয়।)

আমাৰ এই অলংকাৰৰ জালখনৰ পাহৰোৰ বৰ সৰু। অলংকাৰৰ সৰু মাছো সৰকি নাযায়। Simile Metaphorৰ বহল পাহৰ জালখনত সাদৃশ্যাত্মক অলংকাৰৰ ৰৌ-বৰালিবোৰহে ধৰা পৰে। দুটা ভাগত ভগায়েই তেওঁলোকে তাৰ পৰা ভাল চিমিলি (Simile), ভাল মেটাফৰ (Metaphor), মিহলি মেটাফৰ (Mixed Metaphor), মুমুৰ্ষ মেটাফৰ (Decayed Metaphor), মৃত মেটাফৰ (Dead Metaphor) আদিৰ আলোচনা কৰে। পশ্চিমীয়া ৰীতিৰ কিছুমান অলংকাৰ— মিটনিমি, চিনেকডকি আদি— ভাৰতীয় মতে শব্দৰ লক্ষ্যার্থ হে, অলংকাৰ নহয়।

আমাৰ আলোচনাৰ বিষয়বস্তু হিচাপে প্ৰাচ্য আৰু পাশ্চাত্যৰ আলংকাৰিকসকলে গ্ৰহণ কৰা কিছুমান অলংকাৰকেই গ্ৰহণ কৰিছোঁ। অলংকাৰ তত্ত্বৰ বিষয় আলোচনা কৰা এই গ্ৰন্থৰ উদ্দেশ্য নহয়। সুধীজনে যিখিনি বস্তু আলোচনা কৰি গৈছে, যিবিলাক বাক্‌ভঙ্গীক অলংকাৰ হিচাপে গ্ৰহণ কৰিছে, সেইখিনিৰে কিছু অংশ ইয়াত সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে। ভাৰতীয় অলংকাৰ শাস্ত্ৰ বৰ ব্যাপক— এজনে অলংকাৰ হিচাপে গ্ৰহণ কৰা বাক্‌ভঙ্গী আনজনে খাৰিজ কৰিছে। সিদ্ধোপমা, ধৰ্মোপমা আদিৰ নামকে এতিয়া শুনা নাযায়। অলংকাৰৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ বিষয়েও সন্দেহ প্ৰকাশ কৰা হৈছে। পাৰিভাষিক অর্থত কোনো অলংকাৰ নথকা উদাহৰণকো অলংকাৰ (স্বভাৱোক্তি অলংকাৰ) নাম দি অলংকাৰ শাস্ত্ৰৰ ব্যাপকতা বুজোৱা হৈছে।

আচার্য বামনে 'কাব্যং গ্ৰাহ্যং অলংকাৰাৎ' বুলি অলংকাৰৰ মহিমা গাইছে; সৌন্দর্যকেই অলংকাৰ বুলি কৈ অলংকাৰৰ সীমা বহলাইছে। প্ৰাচ্য-প্ৰতীচ্যৰ পার্থক্য লৈ বিতণ্ডা নকৰি বর্তমান যুগত বহু আলোচিত 'কল্পচিত্ৰ'ৰ পটভূমিত আমি অলংকাৰসমূহ বিচাৰ কৰিলে দেখা পাওঁ, মানুহৰ ভাষা ব্যৱহাৰৰ কিছুমান সহজাত প্ৰকৃতিৰ পৰাই ভাষাক বেছি প্ৰকাশক্ষম, প্ৰভাৱময় আৰু সুন্দৰ কৰি তুলিবৰ কাৰণেই, ক'ব খোজা কথাখিনি স্পষ্টতৰ আৰু হৃদয়স্পৰ্শী কৰিবৰ কাৰণেই মানুহে জ্ঞাতে-অজ্ঞাতে অলংকাৰ ব্যৱহাৰ কৰে। কেতিয়াবা লুকুৱাব খোজাখিনিৰ বাবেও,— মনৰ ভাব গোপন কৰিবলৈকো অলংকাৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। কথা বা ভাব লুকুৱাবলৈ নীৰৱতাতকৈও আলংকাৰিক ভাষা বেছি ফলপ্ৰসু হৈ পৰে। বাক্‌ভংগীৰ, প্ৰকাশভংগীৰ পার্থক্যই অলংকাৰৰো পার্থক্য। ভাব বা অভিজ্ঞতা বা বিশেষ মানসিক অৱস্থা কবিৰ বিষয়বস্তু— অলংকাৰ তাৰেই স্বাভাৱিক প্ৰকাশভঙ্গী।

এই কিতাপখনত লেখকৰ সীমাৰ ভিতৰত থকা পূব আৰু পশ্চিমৰ অলংকাৰসমূহৰ এটা সাধাৰণ পৰিচয় আগবঢ়োৱা হৈছে। অলংকাৰসমূহক দেহৰ খবৰ হিচাপেই ল'বলগীয়া

হৈছে কাৰণ অলংকাৰ কথাৰ, ভাষাৰ ওপৰতেই নির্ভৰশীল। অলংকাৰে কাব্যক সুন্দৰ কৰে নে নকৰে সেই বিষয়েও কোনো সিদ্ধান্তলৈ এই লেখক আহিবলগীয়া হোৱা নাই। সেইবোৰ গভীৰ তত্ত্বত থাউনি পোৱা টান। আচার্য বামনৰ উদাহৰণেৰে এই কথাও ক'ব খোজা নাই যে 'সৌন্দর্যই অলংকাৰ'। কাৰণ অলংকাৰে অশুৱনি কৰা উদাহৰণো যথেষ্ট পোৱা যায়। জৰতী বুঢ়ী এজনীয়ে অলংকাৰ পিন্ধিলে অলংকাৰ অলংকাৰ নহ'ব নেকি? তাই হয়তো সুন্দৰী নহ'ব— কিন্তু অলংকাৰৰ 'অলংকাৰত্ব', তাৰ কলা-সুলভ গুণখিনি ক'লৈ যাব? অলংকাৰ আলোচনাত কাব্যৰ সমগ্র প্রসংগ ব্যাখ্যা কৰি আলোচনা কৰা সহজ নহয়।

এই ৰোষাত্মক কথাখিনিৰো উত্তৰ দিয়া সম্ভৱ। অলংকাৰ অলংকাৰ হয় পিন্ধাৰ পিছতহে— তাৰ আগতে সি কেৱল এটা শিল্পবস্তু— object of art– হৈহে থাকে। মোৰো উত্তৰ সেইটোৱেই.....অলংকাৰসমূহ যি দেহত ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে তাৰ সমগ্র সৌন্দর্য (মন আৰু দেহৰ) আলোচনা কৰাটো এই পুথিত সম্ভৱ হোৱা নাই— সেই সমগ্রতাৰ ভেটিত অলংকাৰসমূহৰ ৰূপ দাঙি ধৰিব পৰা হোৱা নাই। গোটেইবিলাককে পৃথক পৃথক ভাবে, object of art হিচাপে বিভিন্ন গোটত গোটাবলৈ যত্ন কৰি যেন খণ্ডিত ৰূপতহে সেইবোৰ দেখুৱাবলগীয়া হৈছে। তথাপি কাব্যপুৰুষৰ দেহ আৰু আত্মাৰ কথাও জানো পাহৰিব পাৰি! সেইবাবেই এই কিতাপখনৰ নাম দিয়া হৈছে 'কবিতাৰ মনৰ খবৰ, ৰসধ্বনিৰ সন্ধান বা Aesthetic pleasure.... এইবোৰ এই আলোচনাৰ আঁৰত থাকিলেও— অনেক দূৰত, প্রায় দৃষ্টিৰ বাহিৰত।

নৱম-দশম শতাব্দীৰ দোমোজাৰ কল্পনাকুশল আলংকাৰিক আচার্য ৰাজশেখৰে সৰস্বতী তনয়ৰূপে এজন কাব্যপুৰুষৰ বর্ণনা কৰিছে। কাব্যপুৰুষৰ প্রিয়া হ'ল সাহিত্যবিদ্যা, শব্দার্থ কাব্যপুৰুষৰ শৰীৰ, সংস্কৃত তেওঁৰ মুখ, প্রাকৃত বাহু... সমতা মাধুর্য আদি তেওঁৰ গুণ...ৰস আত্মা, অনুপ্রাস উপমা আদি তেওঁৰ অলংকাৰ... 'গুণবৎ অলংকৃত বাক্যং কাব্যম্'! এই কথাখিনি শুনাৰ লগে লগে মোৰ মনলৈ আহিল আমাৰ এই যুগৰ আচার্য সুনীতি কুমাৰ চট্টোপাধ্যায়ে কোৱা কথা এযাৰ ঃ "আধুনিক ভাৰতীয় সংস্কৃতি দুখন ডেউকাৰে উৰিব লাগিব...সংস্কৃত আৰু ইংৰাজী।" ৰাজশেখৰৰ দৰে তেখেতে এটাক মুখত আৰু আনটো বাহুত থোৱা নাই।

অসমীয়া ভাষাত আমাৰ কাব্যপুৰুষজনৰ ৰূপ বর্ণনা কৰিবলৈ যিমানখিনি সংস্কৃত আৰু যিমানখিনি ইংৰাজীৰ প্রয়োজন— তাৰ কায চপাটোৱেই মোৰ দৰে মানুহৰ বাবে দুঃসাধ্য। কিন্তু এতিয়ালৈকে পোৱা অলংকাৰৰ আলোচনাবিলাকত 'গুণবৎ অলংকৃত বাক্যং কাব্যম্', গুণৰ দৰেই অলংকৃত বাক্যৰূপ কাব্যৰ আলোচনাসমূহত, পূব আৰু পশ্চিমক একেলগে চাবলৈ কৰা প্রয়াস চকুত পৰা নাই। ইংৰাজী জনাই ইংৰাজী মতে লেখিছে, সংস্কৃত জনাই সংস্কৃত মতে লেখিছে। মই 'অশ্মলোষ্ট্রন্যায়' সাৰোগত কৰি দুয়োটা ধাৰাৰে ঢুকি পোৱাখিনি সামৰি এটা চেষ্টা কৰি চাইছোঁ।

ভাৰতীয় অলংকাৰ ইতিহাসত দেখা যায় কিছুমান অলংকাৰক একোটা সময়ত একো একোজন আলংকাৰিকে বিশেষ মর্যাদা দিয়ে, আকৌ আন অলংকাৰে আন সময়ত আনৰ হাতত বিশেষ মূল্য পায়... আচার্য দণ্ডীয়ে 'হেতু' আৰু 'সূক্ষ্ম'ক বৰ মূল্যৱান অলংকাৰ বুলি গণ্য কৰিছিল, আচার্য ভামহে হেনো সেই দুটাক অলংকাৰ বুলিয়েই নাভাবিলে। প্রাচীন দুই এটা অলংকাৰৰ

ব্যাপ্তি আৰু সম্ভাৱনাৰ কথা মোৰ মনলৈ অহাত মই হয়তো মাজে মাজে অলপ উচ্ছ্বসিত হৈ উঠিছোঁ। মোৰ ভাব হয়, বহুতো প্ৰাচীন অলংকাৰ আমি নতুন দৃষ্টিৰে চাব পাৰোঁ।

অলংকাৰৰ কথা কওঁতে নিজে নিজে সাজি উদাহৰণ দিয়া স্বভাৱটো আলংকাৰিকসকলৰ আজিৰ নহয়— প্ৰাচীন আলংকাৰিকসকলেও বহুত ক্ষেত্ৰত তাকেই কৰিছে। ধ্বনিবাদৰ প্ৰবক্তা আনন্দ বৰ্ধনেও নিজৰ ৰচনাৰ পৰাই উদ্ধৃতি দিছিল। এই ক্ষেত্ৰত মই অতি সাৱধান হ'বলৈ চেষ্টা কৰিও হ'ব পৰা নাই। ধ্ৰুপদী উদাহৰণ কিছুমান ব্যৱহাৰ কৰিবলগীয়া নিশ্চয় হৈছে। কিন্তু পৰাপক্ষত মই অসমীয়া সাহিত্যৰ পৰাই উদাহৰণবিলাক চয়ন কৰিছোঁ। আনকি আধুনিক কবিতাৰ মাজতো মই প্ৰাচীন অলংকাৰৰ মাহাত্ম্য উপলব্ধি কৰি তাৰ পৰাও উদাহৰণ আহৰণ কৰিছোঁ।

পূব আৰু পশ্চিমৰ যিমানেই সাম্য বা ঐক্য দেখুৱাবলৈ যত্ন নকৰো কিয়, প্ৰাচ্য বা পাশ্চাত্যৰ জীৱনদৰ্শনতে মৌলিক পাৰ্থক্য আছে, যিটোৰ প্ৰভাৱ স্বকীয় অলংকাৰ শাস্ত্ৰতো পৰিছে। উদাহৰণস্বৰূপে ব্যাজস্তুতি আৰু আইৰনি একে জাতীয় অলংকাৰ। দুয়োটাৰে ভিত্তি, ছল বা ব্যাজ। গ্ৰীক আইৰণ (Eiron) হ'ল Dissembler— তেওঁ যিটো কথা কয়, মনত থাকে তাৰ বিপৰীত ভাব বা উদ্দেশ্য। কিন্তু ব্যাজস্তুতি এটা আনন্দদায়ক বা মৃদু অলংকাৰ, অনেক ক্ষেত্ৰত ধেমালিৰ দৰে, কিন্তু irony অতিশয়োক্তি আৰু ধ্বংসকাৰী হ'ব পাৰে। তাৰ মূলত হয়তো আছে পূব আৰু পশ্চিমৰ জীৱন আদৰ্শ। ভাৰতীয়ৰ বাবে আছিল জীৱনটো লীলা আৰু পাশ্চাত্যৰ কাৰণে জীৱন হ'ল সংগ্ৰাম। আধুনিক জীৱনত জীৱন-লীলাৰ ঠাই জীৱন সংগ্ৰামে অধিকাৰ কৰাৰ বাবেই হয়তো ভাৰতীয় ব্যাজস্তুতিয়ে ক্ৰমে ক্ৰমে পশ্চিমীয়া আইৰণিক ঠাই এৰি দিছে।

আধুনিক পাশ্চাত্য সমালোচনাত কবিতাৰ দেহ বিচাৰৰ মাজেদি আত্মা বা সত্তালৈ যোৱাৰ এটা প্ৰচেষ্টা চকুত পৰে কল্পচিত্ৰ বিশ্লেষণৰ যোগেদি। তাৰ উপযোগিতা আৰু সম্ভাৱনাৰ বিষয়েও মই প্ৰয়োজন মতে উল্লেখ কৰিছোঁ। দৰাচলতে 'কল্পচিত্ৰ'ৰ ধাৰণাটো লৈ অলংকাৰৰ কায চাপিলে কবিতাৰ আৰু কবিৰ ভিতৰলৈ সোমাবলৈ সহজ। অলংকাৰ 'চিকাৰ' বৰ জটিল কলা; কথাৰ অৰণ্য ভাঙি লক্ষ্যভেদ কৰা কেতিয়াবা দুৰুহ, লক্ষ্যভ্ৰষ্ট হোৱাৰো সম্ভাৱনা, কিন্তু কৌতূহ'ল উদ্দীপক। কল্পচিত্ৰ উপভোগ আনন্দদায়ক আৰু কৌতূহল উদ্দীপক— দুয়োটাই। কল্পচিত্ৰৰ বিষয়ে এটা সাধাৰণ টোকা পৰিশিষ্টত যুক্ত কৰিছো। আধুনিক কালত পাশ্চাত্য প্ৰভাৱ পৰিলেও, অসমীয়া কবিতা যেহেতু ভাৰতীয় কবিতা, ভাৰতীয় অলংকাৰ পদ্ধতিৰ লগতেই তাৰ নাড়ীৰ যোগ। সেই কাৰণে মোৰ এই অলংকাৰ চিন্তাৰ জুমুধিটো ভাৰতীয় অলংকাৰ বিচাৰৰ ভিত্তিতেই নিৰ্মিত। প্ৰসঙ্গ আৰু অনুষঙ্গ অনুসৰি পাশ্চাত্য অলংকাৰবিলাক খাজিহে গৈছোঁ। সাহিত্যৰ কথা ভাবিলেই মোৰ পূব আৰু পশ্চিমৰ সীমা ৰেখা টানিবৰ মন নাযায় দেখোন! তথাপি দেখিছোঁ, পূব আছে পশ্চিমো আছে; মিল আছে, অমিলো আছে। অলংকাৰৰ ক্ষেত্ৰত সেইবিলাক চুই যাবৰ চেষ্টা কৰিছোঁ মাত্ৰ।

৩.৫ নৱকান্ত বৰুৱাৰ 'অলংকাৰ চিন্তা' শীৰ্ষক পাঠটিৰ বিষয়বস্তু

নৱকান্ত বৰুৱাই তেওঁৰ 'অলংকাৰ চিন্তা' নামৰ লেখাটিত অলংকাৰৰ বিষয়ে ক'বলৈ গৈ প্ৰথমে অলংকাৰ প্ৰয়োগ ভাষাৰ সহজাত প্ৰবৃত্তি বুলিছে। সেয়েহে অলংকাৰৰ লগত ভাষাৰ

জন্ম প্রক্রিয়াকো সাঙুৰিছে। ভাষাতত্ত্ববিদসকলে ভাষাৰ উৎপত্তি সম্পর্কে অনুকৰণ সূত্র (The Bow Wow Theory), সহজাত প্রবৃত্তিজনিত সূত্র (The Pooh-Pooh Theory), শব্দৰ অনুকৰণ সূত্র (The Ding Dong Theory), ইঙ্গিতধর্মী সূত্র (The Gesture Theory), ভাৱসাম্য সূত্র (The Yo-he-ho Theory) আদি ভিন্ ভিন্ সূত্র আগবঢ়াইছে। ইয়াৰে অনুকৰণ সূত্র অর্থাৎ The Bow Wow Theoryৰ লগত লেখকে অলংকাৰ উৎপত্তিৰো সম্বন্ধ দেখুৱাইছে। Bow-Wow সূত্র দাঙি ধৰা পণ্ডিতসকলে ক'ব খোজে যে ভাষা ধ্বনিৰ অনুকৰণত সৃষ্টি। অর্থাৎ আদিম কালত মানুহে পাৰিপার্শ্বিক জগতখনৰ জীৱ-জন্তু, চৰাই-চিৰিকটিৰ মাত আৰু প্রাকৃতিক জগতৰ অন্যান্য বস্তুৰ পৰা উদ্ভূত ধ্বনিৰ অনুকৰণ কৰিছিল আৰু এই ধ্বনিৰ অনুকৰণতে আদিম মানুহে নিজৰ দৈনন্দিন প্রয়োজনীয় শব্দসমূহ সৃষ্টি কৰি লৈছিল। এনেদৰে জীৱ-জন্তুৰ মাত অনুকৰণৰ দ্বাৰাই মানুহে ভাষাৰ অনুশীলন কৰিবলৈ শিকে। এই ধ্বনিৰ অনুকৰণকেই পাশ্চাত্যত Onomatopoea (ধ্বনি-অনুবৃত্তি) বোলে। এই ধ্বনি অনুবৃত্তি পাশ্চাত্যত এক প্রকাৰ শব্দ লংকাৰ ৰূপে খ্যাত যদিও ভাৰতীয় মতে ধ্বনি অনুবৃত্তিক অলংকাৰৰ শাৰীত ধৰা নহয়— অনুকাৰ শব্দ হিচাপেহে ব্যাখ্যা কৰা হয়।

ভাষাৰ প্রতীকধর্মী গুণৰ লগতো যে অলংকাৰৰ নিগূঢ় সম্পর্ক আছে, সেই কথা লেখকে বিচাৰ কৰিছে। ভাষাই সাংকেতিক নির্দেশহে প্রদান কৰে। ভাষা হৈছে যাদৃচ্ছিক ধ্বনি প্রতীকৰ সমষ্টি। মানুহৰ কণ্ঠস্বৰৰ পৰা ওলোৱা ধ্বনিৰ লগত বহির্জগতৰ বস্তুপুঞ্জৰ বা মনৰ ভিতৰৰ ভাবপুঞ্জৰ কোনো প্রত্যক্ষ সংযোগ নাই। 'চোৰ'। বুলি ক'লে কিয় খেদি যাব লাগিব; পানীত থকা প্রাণী এটাক কিয় "মাছ" বোলা হয়; "পীৰিতি" বুলি ক'লে কিয় দেহ-মনত শিহৰণ এটা জাগিব লাগিব— তাৰ কোনো বাহিৰা বা ভিতৰুৱা কাৰণ বা সংযোগ নাই। অর্থাৎ ধ্বনি আৰু বস্তুৰ ধাৰণাৰ মাজত চিৰাচৰিত সম্পর্ক নাথাকে। মানুহৰ কণ্ঠৰ পৰা নির্গত বিশেষ কিছুমান ধ্বনি বা ধ্বনিপুঞ্জক নির্দিষ্ট কিছুমান বস্তুৰ সংকেত দিবলৈ ব্যৱহৃত হয়। ভাষাই ভাষাই এই ধ্বনি সংকেতবোৰ পৃথক। সেয়ে 'মাছ' নামৰ জলচৰ প্রাণীটো বুজাবলৈ বেলেগ বেলেগ ভাষাত বেলেগ বেলেগ শব্দ প্রয়োগ হয়। যেনে— মাছ, মৎস, Fish মীন, pescado, pesce, fisch। এই ধ্বনি কেইটাৰ এটাও পানীৰ লগত সম্বন্ধ নাই। অথচ ধ্বনিকেইটা উচ্চাৰণ কৰিলেই মাছৰ কথা মনলৈ আহে। গতিকে 'মাছ' নামৰ উচ্চাৰিত শব্দৰ ধ্বনিপুঞ্জ 'মাছ' নামে অভিহিত কৰা প্রাণীটোৰ প্রতীক। দেশে দেশে ভাষাই ভাষাই বস্তু বা ভাব নির্দেশিত ধ্বনি প্রতীকবোৰো ভিন্ ভিন্। আনকি অনুকাৰ শব্দবিলাকো ভিন্ ভিন্। বন্দুকৰ গুলীৰ ফুটাৰ শব্দৰ অনুকৰণত অসমীয়াত 'ধুম' বা 'গুৰুম' শব্দ গঢ় লৈ উঠাৰ বিপৰীতে ইংৰাজীত ইয়াক 'Bang!' কয়। শব্দৰ চৰিত্র একে হ'লেও ভাষাভেদে উচ্চাৰিত ধ্বনিসমষ্টি বা শব্দ বেলেগ। ভাষাৰ মূলত এই প্রতীকী চৰিত্র থকাৰ বাবেই ভাষাৰ আলংকাৰিক প্রয়োগ ঘটে।

মানুহে দৈনন্দিন ভাষা ব্যৱহাৰত নভবা-নিচিন্তাকৈয়ে অলংকাৰ প্রয়োগ কৰে। নক'বলগীয়া কথা এটা কওঁতে 'কথাটো শুনিয়েই অমুক জ্বলি উঠিল' বুলি কোৱা হয়। জুইৰ জ্বলি উঠা ধর্মটো মানুহজনৰ গাত আৰোপ কৰা হয়। কথাটো যদি আৰু বহলাই ক'লে, 'তেওঁ

খণ্ডত জ্বলি উঠিল' বুলি কোৱা যাব। তেতিয়া আকৌ তেওঁৰ খণ্ডটো জুইৰ লগত তুলনা কৰা হ'ল। এইদৰে বক্তব্যক বেছি স্পষ্ট কৰি তুলিবলৈ এনেধৰণৰ তুলনাৰ সহায় লোৱা হয়। ইয়াত ৰূপক অলংকাৰ ব্যৱহৃত হৈছে। ঠিক সেইদৰে আমি সাধাৰণতেই কোৱা— 'তাইৰ গালখন ফুলতকৈও কোমল বোলোঁতে'— তাত অলংকাৰ সূত্ৰ মতে ব্যতিৰেক অলংকাৰ ব্যৱহৃত হৈছে। কিন্তু কওঁতে সেইটো কথা মনলৈ নাহে বা সচেতনভাৱে অলংকাৰ প্ৰয়োগ কৰিম বুলি অলংকাৰ প্ৰয়োগ কৰা নাযায়।

বিমূর্ত ভাব বা ধাৰণা কিছুমানক মূর্ত ৰূপত প্ৰকাশ কৰিবলৈও অলংকাৰৰ প্ৰয়োগ ঘটে। সৰু ল'ৰা-ছোৱালীয়ে যে কেতিয়াবা কয়— 'ভাইটিটো দেখিলেই চুমা খায় দিবৰ মন যায়।' এনেদৰে নকৈ সহজ ভাষাত মৰম লাগে বুলিলেই হ'লহেঁতেন। কিন্তু চুমা খোৱাটো হৈছে, মৰম প্ৰকাশ কৰা কার্য, এইটোৰ গইনা লৈ শিশুটোৱে তাৰ 'মৰম লগা' ভাবটোৰ প্ৰকাশ কৰিছে। ইয়াৰ বাবে শিশুটোৱে নজনাকৈয়ে এটা Image ব্যৱহাৰ কৰিছে। কিয়নো শিশুটোৰ বাবে মৰম নামৰ abstract ধাৰণাটোতকৈ 'চুমা খাবৰ মন যায়' বোলা concrete কার্যটো বেছি সহজ আৰু অভিজ্ঞতাজাত। অভিজ্ঞতা লব্ধ তুলনা, বিৰোধ, সমানতা আদি ধাৰণাবোৰে মানুহৰ ভাষাক সহজে, সাধাৰণভাৱে অলংকৃত কৰি তোলে; কোনো এটা কথা স্পষ্ট বা সুন্দৰ কৰি তুলিবলৈ মানুহে এইদৰে ভাষাৰ ব্যৱহাৰ কৰে। কবিতা বা সাহিত্যৰ মাধ্যম হ'ল— ভাষা। গতিকে ভাষাৰ এই প্ৰবৃত্তিবোৰ সহজেই সাহিত্যলৈ সোমাই আহে। কবিসকল যিহেতু ভাষাৰ শিল্পী; গতিকে ভাষাৰ নান্দনিক সম্ভাৱনাখিনি তেওঁলোকে উদ্‌ঘাটন নকৰাকৈয়ে স্বভাৱজাতভাৱে ভাষা ব্যৱহাৰ কৰে। কবিয়ে ব্যৱহাৰ কৰা এনে কৌশলবোৰকেই অলংকাৰ বোলা হয়। পাশ্চাত্য সাহিত্যত বোলা হয়— Figure-Figure of Speech কথাৰ বাহ্যৰূপ।

প্ৰাচ্য বা ভাৰতীয় অলংকাৰ শাস্ত্ৰই কাব্যৰ দেহ-আত্মা এই দুয়োটাৰে বিচাৰ লয়। কাব্যৰ কাব্যত্বনো কিহত— ইয়াৰ অনুসন্ধানেই ভাৰতীয় অলংকাৰ শাস্ত্ৰৰ মূল লক্ষ্য। ভাৰতীয় অলংকাৰ শাস্ত্ৰত ধ্বনিবাদৰ আলোচনাত অলংকাৰক কাব্যৰ একেবাৰে বহিৰঙ্গ ৰূপ হিচাপে গণ্য কৰা হৈছে। পাশ্চাত্য কাব্যশাস্ত্ৰতো কাব্যৰ প্ৰকৃত ৰূপ আৰু প্ৰভাৱ লৈয়ে আলোচনা কৰা হয়। এৰিষ্টটলে Metaphora শব্দটোৰে সাহিত্যত ব্যৱহৃত শব্দৰ চৰিত্ৰ ব্যাখ্যা কৰিছে। কিন্তু লেটিন সাহিত্যৰ সমালোচকসকলৰ পৰাই পাশ্চাত্যত কাব্যৰ দেহ বিচাৰ স্পষ্টতৰ হয়। Figure শব্দটো Figura শব্দজ। Figura মানে অৱয়ব, আকৃতি বা ৰূপ।

ভাৰতত ধ্বনিতত্ত্বৰ সূক্ষ্ম কথাবোৰ আলোচনা হোৱাৰ আগৰপৰাই কবিতাৰ দেহবিচাৰ আৰম্ভ হৈছিল। ভৰতৰ নাট্যশাস্ত্ৰতে শব্দালংকাৰখনক আৰু উপমা, দীপক আদি অর্থালংকাৰৰ কথা উল্লেখ পোৱা যায়। কেৱল উল্লেখেই নহয়, আগৰ পৰা থকা বুলি সেইবোৰৰ গুণ গোৱা হৈছে—

উপমা দীপকং চৈব ৰূপকং যমকং তথা
কাব্যস্যৈতেহ্যলঙ্কাৰাশ্চত্বাৰ পৰীকীর্তিতাঃ।।

ভাৰতীয় আংলকাৰিকসকলৰ অলংকাৰ বিচাৰ অতিশয় সূক্ষ্ম আৰু ইমানেই সূক্ষ্ম যে

কেতিয়াবা এটাৰ লগত আনটোৰ পার্থক্যই ধৰিব নোৱাৰি। পাশ্চাত্যৰ মতে উপমা জাতীয় Simile আৰু ৰূপক জাতীয় Metaphor এই দুটাই সাদশ্যাত্মক অলংকাৰ। Simileক উপমা জাতীয় আৰু Metaphorক ৰূপক জাতীয় এই কাৰণেই কোৱা হৈছে Simile উপমা যেনে হ'লেও Metaphor ৰূপকতকৈ ব্যাপক। তাত যদিও ভাগ-বিভাগ কৰা হৈছে— সেই বর্ণনাত্মক ভাৱেহে কৰা হৈছে। উপমাটো দীঘলীয়া ধৰণৰ হ'লে অর্থাৎ উপমান ৰূপে বর্ণিত বস্তুটো বাহুল্য কৈ ক'লে ইয়াক Epic Simile বোলে। গুৰু-গম্ভীৰ মহাকাব্যবিলাকত এনে ধৰণৰ Simileৰ ব্যৱহাৰ দেখা যায় বাবে এই নাম দিয়া হৈছে।

পাশ্চাত্যৰ Simile আৰু Metaphor এই দুটা অলংকাৰে ভাৰতীয় অলংকাৰ শাস্ত্ৰৰ বহুতো অলংকাৰ সামৰি লয়। ইয়াৰ বিপৰীতে আকৌ ভাৰতীয় উপমা অলংকাৰৰে বহুতো ভাগ; যেনে— পূর্ণোপমা, লুপ্তোপমা, মালোপমা ইত্যাদি। পাশ্চাত্যত অলংকাৰ বুলি গ্রাহ্য নকৰা বহুতকে ভাৰতীয় অলংকাৰ শাস্ত্রই অলংকাৰ আখ্যা দিছে। ৰুপার্ট ব্রুকৰ "Little children love her than a dream" এই পংক্তিটোত তুলনামূলক ভাব থকা সত্ত্বেও পশ্চিমীয়া দৃষ্টিত কোনো অলংকাৰ নাই। Simile নহয় কাৰণ as, like নাই। Metaphor নহয় কাৰণ identification নাই। ভাৰতীয় অলংকাৰ শাস্ত্রই এনে ধৰণৰ পংক্তিৰ মাজতো অলংকাৰ বিচাৰি পায় আৰু এই অলংকাৰৰ চৰিত্র বর্ণনা কৰি নামো দিছে। ভাৰতীয় অলংকাৰ শাস্ত্ৰৰ মতে ইয়াত ব্যৱহৃত অলংকাৰটো হৈছে ব্যতিৰেক। (যেতিয়া উপমানতকৈ উপমেয় শ্রেষ্ঠ ৰূপে বর্ণিত হয়, তেতিয়া ব্যতিৰেক অলংকাৰ হয়।)

প্রাচ্য অর্থাৎ ভাৰতীয় আৰু পশ্চিমীয়া অলংকাৰ বিচাৰ প্রক্রিয়াক জালৰ লগত তুলনা কৰিব পাৰি। ভাৰতীয় অলংকাৰৰ জালখনৰ পাহ বা ফুটাবোৰ বৰ সৰু। সৰু ফুটাৰ জালত যিদৰে সৰু মাছো সৰকি নাযায়; ঠিক তেনেদৰে ভাৰতীয় আলংকাৰিকৰ দৃষ্টিত সূক্ষ্ম অলংকাৰসমূহো সৰকি যাব পৰা নাই। তাৰ বিপৰীতে পশ্চাত্যৰ অলংকাৰৰ জালখন বহল ফুটা বা পাহৰ জালৰ দৰে।

ইয়াত Simile-Metaphorৰ দৰে বহল পাহৰ জালখন সাদৃশ্যাত্মক অলংকাৰ ৰৌ-বৰালিহে ধৰা পৰে। অর্থাৎ পাশ্চাত্যত অলংকাৰক ঘাইকৈ Simile আৰু Metaphor এই দুটা ভাগত ভগায়ে তেওঁলোকে তাৰ পৰা ভাল চিমিলি (Simile), ভাল মেটাফৰ (Metaphor), মিহলি মেটাফৰ (Mixed Metaphor) মুমুর্ষ মেটাফৰ (Decayed Metaphor), মৃত মেটাফৰ (Dead Metaphor) আদিৰ আলোচনা কৰে। পাশ্চাত্যৰ কিছুমান অলংকাৰ যেনে— মিটিনিমি, চিনেকডকি আদি ভাৰতীয় অলংকাৰ শাস্ত্রমতে অলংকাৰৰ শাৰীতেই নপৰে; এইবোৰ শব্দৰ লক্ষ্যার্থহে। ভাৰতীয় অলংকাৰ শাস্ত্র বৰ ব্যাপক- এজনে অলংকাৰ হিচাপে গ্রহণ কৰা বাক্‌ভংগী আনজনে খাৰিজ কৰিছে। সিদ্ধোপমা, ধর্মোপমা আদিৰ নাম বা ব্যৱহাৰ বর্তমানৰ সাহিত্যত নোহোৱাই হ'ল। অলংকাৰৰ প্রয়োজনীয়তা সম্পর্কেও সন্দেহ প্রকাশ কৰা হৈছে। ইমানৰ পাছতো পাৰিভাষিক অর্থত কোনো অলংকাৰ নথকা উদাহৰণকো অলংকাৰ (স্বভাৱোক্তি) নাম দি অলংকাৰ শাস্ত্রৰ ব্যাপকতা বুজোৱা হৈছে।

আচার্য বামনে 'কাব্যং গ্রাহ্যং অলংকাৰাৎ' বুলি অলংকাৰৰ মহিমা গাইছে। সৌন্দর্যকেই অলংকাৰ বুলি কৈ অলংকাৰৰ সীমা বহলাইছে। প্রাচ্য-প্রতীচ্যৰ পার্থক্য লৈ বিতণ্ডা নকৰি বর্তমান যুগুত বহু আলোকিত 'কল্পচিত্র'ৰ পটভূমিত অলংকাৰসমূহ বিচাৰ কৰিলে দেখা যায় যে মানুহৰ ভাষা ব্যৱহাৰৰ কিছুমান সহজাত প্রবৃতিৰ পৰাই ভাষাক বেছি প্রকাশক্ষম, প্রভাৱময় আৰু সুন্দৰ কৰিবৰ কাৰণেই মানুহে জ্ঞাতে, অজ্ঞাতে অলংকাৰ ব্যৱহাৰ কৰে। কেতিয়াবা লুকুৱাব খোজাখিনিৰ বাবেও মনৰ ভাব গোপন কৰিবলৈকো অলংকাৰ ব্যৱহাৰ কৰা হয়। কথা বা ভাব লুকুৱাবলৈ নীৱৱতাতকৈ আলংকাৰিক ভাষা বেছি ফলপ্রসু হৈ পৰে। বাক্‌ভংগীৰ, প্রকাশভংগীৰ পার্থক্যই অলংকাৰবো পার্থক্য। ভাব বা অভিজ্ঞতা বা বিশেষ মানসিক অৱস্থা কবিৰ বিষয়বস্তু-অলংকাৰ তাৰেই স্বাভাৱিক প্রকাশভঙ্গী।

ভাৰতীয় অলংকাৰৰ ইতিহাসত দেখা যায় কিছুমান অলংকাৰক একোটা সময়ত একোজন আলংকাৰিকে বিশেষ মর্যাদা দিয়ে, বেলেগ এটা সময়ত আকৌ বেলেগ এটা অলংকাৰে বেলেগ এজন আলংকাৰিকৰ হাতত বিশেষ মূল্য পায়। আচার্য দণ্ডীয়ে 'হেতু' আৰু 'সূক্ষ্ম'ক বৰ মূল্যৱান অলংকাৰ বুলি গণ্য কৰিছিল, ইয়াৰ বিপৰীতে ভামহে হেনো সেই দুটাক অলংকাৰ বুলিয়ে ভবা নাছিল। অৱশ্যে ইয়াৰ মাজতো দুই-এক প্রাচীন অলংকাৰৰ ব্যাপ্তি আৰু সম্ভাৱনা নোহোৱা নহয়। বহুতো প্রাচীন অলংকাৰক বর্তমান নতুন দৃষ্টিৰে চাব পৰা যায়।

প্রাচ্য আৰু পাশ্চাত্যৰ তুলনা প্রসংগত লেখক নৱকান্ত বৰুৱাই এনেদৰে কৈছে যে পূব আৰু পশ্চিমৰ ঐক্য বা সাম্য যিমানেই দেখুৱাবলৈ চেষ্টা কৰা নাযাওক, প্রাচ্য আৰু পাশ্চাত্যৰ জীৱন দর্শনৰ মৌলিক পার্থক্য আছে, যিটোৰ প্রভাৱ স্বকীয় অলংকাৰ শাস্ত্রতো পৰিছে। উদাহৰণ স্বৰূপে, ভাৰতীয় ব্যাজস্তুতি আৰু পাশ্চাত্যৰ আইৰণি একে জাতীয় অলংকাৰ। দুয়োটাৰে ভিত্তি ছল বা ব্যাজ। গ্রীক আইৰণ (Eiron) মানে হ'ল Dissembler অর্থাৎ তেওঁ যিটো কথা কয়, মনত থাকে তাৰ বিপৰীতে ভাব বা উদ্দেশ্য। কিন্তু ব্যাজস্তুতি এটা আনন্দদায়ক বা মৃদু অলংকাৰ অনেক ক্ষেত্রত ধেমালিৰ দৰে, ইয়াৰ বিপৰীতে irony অতিশয় তিক্ত আৰু ধ্বংসকাৰী হ'ব পাৰে। তাৰ মূলতে আছে পূব আৰু পশ্চিমৰ জীৱন আদর্শ। ভাৰতীয়ৰ বাবে জীৱনটো লীলা আৰু পাশ্চাত্যৰ কাৰণে জীৱন হ'ল সংগ্রাম। আধুনিক জীৱনত জীৱন-লীলাৰ ঠাই জীৱন সংগ্রামে অধিকাৰ কৰাৰ বাবেই হয়তো ভাৰতীয় ব্যাজস্তুতিয়ে ক্রমে ক্রমে পশ্চিমীয়া আইৰণিক ঠাই এৰি দিছে। অর্থাৎ আধুনিক ভাৰতীয় সাহিত্যত ব্যাজস্তুতিৰ সলনি আইৰণিৰ ব্যৱহাৰ হ'ব ধৰিছে।

আধুনিক পাশ্চাত্য সমালোচনাৰ কল্পচিত্রৰ যোগেদি কবিতাৰ দেহবিচাৰৰ মাজেদি আত্মা বা সত্তালৈ যোৱাৰ প্রচেষ্টা দেখা যায়। দৰাচলতে 'কল্পচিত্র'ৰ ধাৰণাটো লৈ অলংকাৰৰ কায চাপিলে কবিতা আৰু কবিৰ ভিতৰলৈ সোমাবলৈ সহজ। কিন্তু আধুনিক কালত পাশ্চাত্য প্রভাৱ পৰিলে অসমীয়া কবিতা যিহেতু ভাৰতীয় কবিতা, ভাৰতীয় অলংকাৰ পদ্ধতিৰ লগতে ইয়াৰ নাড়ীৰ সম্পর্ক। সেয়েহে কবি নৱকান্ত বৰুৱাৰ অলংকাৰ চিন্তাৰ জুমুধিটোও ভাৰতীয় অলংকাৰ

বিচাৰৰ ভিত্তিতেই নির্মিত হৈছে। অসমীয়া ভাষাত অলংকাৰ সম্পর্কীয় আলোচনাসমূহত যিহেতু পূব-পশ্চিম একেলগে চোৱাৰ প্রয়াস দেখা নাযায় সেয়েহে নৱকান্ত বৰুৱাই তেওঁৰ কবিতাৰ 'দেহবিচাৰ' গ্রন্থত ভাৰতীয় অলংকাৰৰ আলোচনাৰ লগে লগে প্রসঙ্গ-অনুষঙ্গ অনুসৰি পাশ্চাত্য অলংকাৰবিলাকৰো উল্লেখ কৰিছে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ কাব্য বা সাহিত্যত অলংকাৰৰ প্রয়োগ কিয় ঘটে চমুকৈ লিখক? (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

৩.৬ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- ভাষাৰ প্রতীকধর্মী গুণৰ বাবে অলংকাৰৰ সৃষ্টি।
- মানুহৰ দৈনন্দিন ভাষা প্রয়োগত অসচেতনভাৱেই অলংকাৰ প্রয়োগ হৈ আহিছে। বিমূর্ত মনৰ ভাবৰাশি মূর্ত ৰূপ দিবলৈ অলংকাৰৰ প্রয়োগ কৰা হয়।
- ভাবক অধিক স্পষ্ট কৰি তুলিবলৈও অলংকাৰৰ ব্যৱহাৰ হয়।
- কাব্যৰ কাব্যত্বনো কিহত? তাৰ অনুসন্ধানেই ভাৰতীয় অলংকাৰ শাস্ত্রৰ মূল লক্ষ্য।
- ভাৰতীয় মতে অলংকাৰ কাব্যৰ বহিৰঙ্গ অৱয়ব। ঠিক একেদৰে পাশ্চাত্যতো অলংকাৰেৰ কাব্যৰ ৰূপ, অৱয়ব আদি নির্দেশ কৰে।
- ভাৰতৰ অলংকাৰ শাস্ত্রৰ পৰিসৰ অতি বিস্তৃত। ভাৰতীয় আলংকাৰিকসকলে অতি সূক্ষ্মৰ পৰা সূক্ষ্মলৈ অলংকাৰৰ পৰীক্ষণ কৰিছে। ফলস্বৰূপে বিভিন্ন আলংকাৰিকৰ মাজত মত পার্থক্যও পৰিলক্ষিত হয়।
- পাশ্চাত্যত অলংকাৰৰ পৰিসৰ সীমিত। Simile আৰু Metaphor-এ বহুতো সাদৃস্যমূলক অলংকাৰক সামৰি লয়।
- মানুহৰ ভাষা ব্যৱহাৰ কিছুমান সহজাত প্রবৃতিৰ পৰাই ভাষাক অধিক প্রকাশক্ষম, প্রভাৱময় আৰু সুন্দৰ কৰিবৰ কাৰণে মানুহে জ্ঞাতে-অজ্ঞাতে অলংকাৰৰ প্রয়োগ কৰে।
- প্রাচ্য আৰু পাশ্চাত্যৰ জীৱন দর্শনৰ প্রভাৱ দুয়োটাৰে স্বকীয় অলংকাৰ শাস্ত্রত পৰিছে। ফলস্বৰূপে প্রাচ্য আৰু পাশ্চাত্যৰ অলংকাৰৰ মাজত পার্থক্য ৰক্ষিত হৈছে।

৩.৭ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

১) দাস, শোণিত বিজয় আৰু মুনীন বায়ন (২০০৬); *কথা বৰেণ্য* ১০০, গুৱাহাটী ঃ কথা পাব্লিকেশ্যন, প্ৰথম প্ৰকাশ।

২) বৰুৱা, নৱকান্ত (২০১৪); *কবিতাৰ দেহবিচাৰ*, গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্টচ্ ষ্ট'ৰচ্।

৩) শৰ্মা, তীৰ্থনাথ (২০০৪); *সাহিত্য বিদ্যা পৰিক্ৰমা*, গুৱাহাটী ঃ বাণী প্ৰকাশ প্ৰাইভেট লিমিটেড।

৪) কোঁৱৰ, অৰ্পণা (২০০২); *ভাষাবিজ্ঞান উপক্ৰমনিকা*, ডিব্ৰুগড় ঃ বনলতা।

৩.৮ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

১নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ ভাষা হৈছে যাদৃচ্ছিক ধ্বনি প্ৰতীকৰ সমষ্টি....মানুহৰ কণ্ঠস্বৰৰ পৰা নিৰ্গত ধ্বনিপুঞ্জৰ লগত বহিৰ্বিশ্বৰ বস্তু বা মনৰ ভিতৰৰ ভাবৰ প্ৰত্যক্ষ সংযোগ নাই....কণ্ঠস্বৰৰ বিশেষ কিছুমান ধ্বনিক বা ধ্বনিপুঞ্জক আমি কিছুমান বস্তুৰ সংকেত দিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰোঁ....। ভাষাভেদে এই সংকেতবোৰ পৃথক....। ভাষাৰ মূলতে থকা প্ৰতীকা চৰিত্ৰৰ বাবেই ভাষাত অলংকাৰৰ প্ৰয়োগ ঘটে।....তদুপৰি বিমূৰ্ত মনৰ মূৰ্ত কৰিবলৈ....কোৱা কথাখিনি স্পষ্ট কৰি তুলিবলৈ।

৩.৯ আৰ্হি প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ ঃ ভাষাৰ প্ৰতীকধৰ্মী গুণৰ লগত অলংকাৰৰ সম্পৰ্ক আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ সাহিত্যত অলংকাৰৰ প্ৰয়োজনীয়তা কি? আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ মানুহৰ দৈনন্দিন ভাষা প্ৰয়োগত অলংকাৰে কিদৰে সহায় কৰে?

প্ৰশ্ন ৪ ঃ প্ৰাচ্য আৰু পাশ্চাত্যৰ মাজত অলংকাৰ সম্পৰ্কে থকা মিল-অমিলসমূহ দেখুৱাওক।

প্ৰশ্ন ৫ ঃ প্ৰাচ্য আৰু পাশ্চাত্যৰ মাজত অলংকাৰ শাস্ত্ৰৰ ক্ষেত্ৰত থকা অমিললমূহ কি কাৰণে গঢ় লৈ উঠিছে?

*** ***** ***

অধ্যায় ৪ ঃ শিশু সাহিত্যিক নৱকান্ত বৰুৱা (*ওমলা ঘৰৰ পুথি* আৰু *কেৰেলুৱাৰ ৰেল*)

অধ্যায় গাঁথনি

৪.১ উদ্দেশ্য

৪.২ পৰিচয়

৪.৩ *ওমলা ঘৰৰ পুথি* ঃ চমু পৰিচয়

৪.৩.১ পুথিখনত সন্নিবিষ্ট বিষয়ৰ চমু আলোচনা

৪.৩.২ বিষয়বস্তুৰ বৈশিষ্ট্য

৪.৪ *কেৰেলুৱাৰ ৰেল* ঃ চমু পৰিচয়

৪.৪.১ পুথিখনত সন্নিবিষ্ট বিষয়ৰ চমু আলোচনা

৪.৪.২ বিষয়বস্তুৰ বৈশিষ্ট্য

৪.৫ শিশু সাহিত্যিক হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু-মনস্তত্ত্বৰ জ্ঞান

৪.৬ অসমীয়া শিশু সাহিত্যত নৱকান্ত বৰুৱাৰ স্থান

৪.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

৪.৮ অধিক জানিবলৈ

৪.৯ অগ্রগতিৰ খতিয়ান (কেৱল ৰূপৰেখা)

৪.১০ আৰ্হি প্ৰশ্ন

৪.১ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টি অধ্যয়ন কৰি আপুনি—

- প্ৰথিতযশা অসমীয়া সাহিত্যিক নৱকান্ত বৰুৱাক শিশু সাহিত্যিক হিচাপে জানিবলৈ সক্ষম হ'ব। ইয়াত নৱকান্ত বৰুৱাৰ দুখন শিশু পুথিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে
- নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু কবিতা পুথি *ওলমা ঘৰৰ পুথিৰ* বিষয়ে বিশদভাৱে বিশ্লেষণ কৰা হৈছে। পুথিখনৰ এক চমু পৰিচয়, বিষয়বস্তুৰ আভাস, বিষয়বস্তুৰ বৈশিষ্ট্য ইত্যাদি সম্পৰ্কে এই অধ্যায়টোৰ পৰা জানিব পাৰিব
- এই অধ্যায়টিত নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু নাটক *কেৰেলুৱাৰ ৰেল* সম্পৰ্কেও এটি আলোচনা দাঙি ধৰা হৈছে। নাটকখনৰ এক সাধাৰণ পৰিচয়, নাটকখনৰ বিষয়বস্তুৰ আভাস, বিষয়বস্তুৰ বৈশিষ্ট্য ইত্যাদি এই অধ্যায়টিত প্ৰতিপাদন কৰা হৈছে
- এই অধ্যায়টিৰ জৰিয়তে শিশু সাহিত্যিক হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু মনস্তত্ত্বৰ জ্ঞান সম্পৰ্কেও এক ধাৰণা লাভ কৰিব পাৰিব। অসমীয়া শিশু সাহিত্যত নৱকান্ত বৰুৱাৰ স্থান কেনে ধৰণৰ সেই সম্পৰ্কেও অৱগত হ'ব পাৰিব

- মুঠতে নৱকান্ত বৰুৱাৰ *ওমলা ঘৰৰ পুথি* আৰু *কেৰেলুৱাৰ ৰেল* এই দুখন শিশু সাহিত্যৰ পুথিৰ মাজেদি শিশু সাহিত্যিক হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱাৰ সম্যক পৰিচয় লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হ'ব।

৪.২ পৰিচয়

স্নাতকোত্তৰ অসমীয়া চতুৰ্থ ষাণ্মাসিকৰ সাহিত্য শাখাৰ শিক্ষাৰ্থীসকলৰ বাবে আগবঢ়োৱা চতুৰ্থ পাঠ্যবিষয় 'অনুবাদ সাহিত্য আৰু বিশেষ সাহিত্যিক'ৰ অন্তৰ্গত এইটো হ'ল চতুৰ্থ অধ্যায়। এই অধ্যায়টোৰ শিৰোনাম হৈছে 'শিশু সাহিত্যিক নৱকান্ত বৰুৱা' (*ওমলা ঘৰৰ পুথি* আৰু *কেৰেলুৱাৰ ৰেল*)। এই অধ্যায়টোত শিশু সাহিত্যিক হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱাৰ বিষয়ে এক আলোচনা দাঙি ধৰা হৈছে। অৰ্থাৎ অধ্যায়টোত নৱকান্ত বৰুৱাৰ *ওমলা ঘৰৰ পুথি* আৰু *কেৰেলুৱাৰ ৰেল*— এই দুখন শিশু পুথিৰ এক আলোচনা আগবঢ়োৱা হৈছে। এই অধ্যায়টোৰ জৰিয়তে শিশু সাহিত্যিক নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু কবিতা পুথিখনৰ এক চমু পৰিচয়, অৰ্থাৎ *ওমলা ঘৰৰ পুথি* নামৰ কবিতা পুথিখনৰ বিষয়বস্তু, বিষয়বস্তুৰ বৈশিষ্ট্য, *কেৰেলুৱাৰ ৰেল* নামৰ শিশু নাটকখনৰ এক চমু পৰিচয়, নাটকখনৰ বিষয়বস্তু, বিষয়বস্তুৰ বৈশিষ্ট্য, শিশু সাহিত্যিক নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু মনস্তত্ত্বৰ জ্ঞান, অসমীয়া শিশু সাহিত্যত নৱকান্ত বৰুৱাৰ স্থান আদি বিভিন্ন দিশ আলোচনা কৰা হৈছে। অধ্যায়টোত সন্নিবিষ্ট হোৱা এই বিষয়সমূহে সাহিত্য শাখাৰ শিক্ষাৰ্থীসকলক শিশু সাহিত্যিক নৱকান্ত বৰুৱাৰ বিষয়ে এক সম্যক ধাৰণা দিব পাৰিব বুলি ক'ব পাৰি।

৪.৩ *ওমলা ঘৰৰ পুথি*ঃ চমু পৰিচয়

অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ এগৰাকী অন্যতম শিশু সাহিত্যিক হ'ল নৱকান্ত বৰুৱা, যিগৰাকী শিশু সাহিত্যিকে শিশুসকলৰ বাবে এক বিশাল আৰু বৰ্ণাঢ্য সাহিত্য সৃষ্টি কৰি থৈ গৈছে। তেওঁ শিশুসকলৰ বাবে কবিতা, শিশু নাটিকা, গীত, গল্প, উপন্যাস, সাধুকথা আৰু শিশুক জ্ঞানৰ সম্ভেদ দিব পৰা বিভিন্ন সাহিত্য ৰচনা কৰিছে। নৱকান্ত বৰুৱাৰ দুখন শিশু কবিতা পুথি পোৱা যায়। এখন হ'ল *মোৰ কিতাপ* আৰু আনখন হ'ল *ওমলা ঘৰৰ পুথি*। ইয়াৰ বাহিৰেও *নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু সাহিত্য সমগ্ৰ* লেচেৰি বোটলা শিতানত 'আকৌ পদ্য ওমলা' শিৰোনামাত ভালে সংখ্যক কবিতা পোৱা যায়। এই কবিতাসমূহৰ মাজেদি নৱকান্ত বৰুৱাৰ প্ৰতিভা পৰিস্ফুট হৈ উঠিছে।

নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু সাহিত্যসমূহৰ ভিতৰত এক উল্লেখযোগ্য সৃষ্টি হ'ল শিশু কবিতাসমূহ। তেওঁৰ কবিতাসমূহলৈ তথ্য মন কৰিলে দুই ধৰণৰ কবিতা পোৱা যায়। অৰ্থাৎ তেওঁৰ কবিতাসমূহৰ মাজত দুটা দিশ পৰিস্ফুট হোৱা দেখা যায়। তেওঁৰ কিছুমান কবিতাৰ মাজেদি শিশুক বিভিন্ন ধৰণৰ তথ্য বিভিন্ন বিষয়ৰ জ্ঞানৰ যোগান ধৰা হৈছে। আকৌ তেওঁৰ কিছুমান কবিতা আছে যিবোৰ কবিতাৰ মাজেদি শিশু প্ৰাণত বিমল আনন্দৰ খোৰাক দিবলৈ বিচৰা হৈছে।

৪.৩.১ পুথিখনত সন্নিবিষ্ট বিষয়ৰ চমু আলোচনা

নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু কবিতা পুথি দুখনৰ ভিতৰত এখন উল্লেখযোগ্য কবিতা পুথি হ'ল *ওমলা ঘৰৰ পুথি*। পুথিখনত ২২ টা কবিতা সন্নিবিষ্ট হৈছে। পুথিখনত সন্নিবিষ্ট কবিতাসমূহৰ মাজেদি নীতি বচন বা জ্ঞানৰ গভীৰতা দাঙি ধৰিব বিচৰা নাই। বৰং এই কবিতাসমূহৰ মাজেদি কবিয়ে শিশুক বিভিন্ন ৰং-ধেমালি বা হাঁহি-আনন্দৰ মাজত বুৰাই ৰাখিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। পুথিখনত সন্নিবিষ্ট কবিতাসমূহৰ শিৰোনাম হৈছে— *ওমলা ঘৰৰ হাঁহি, ঘটনা, ফলাফল, খঁৰা শিয়ালৰ বিয়া, নগাঁৱৰ নতুন আইন, হিংসা নকৰোঁ কাকো, বৰ-বৰুৱাৰ ডায়েৰী, বৰ-বৰুৱাৰ ঠিকনা, পেহী আৰু পেহা, মাহী আৰু মহা, মিনি যেতিয়া মেকুৰী হ'ল, ৰংমনৰ সপোন, সিহঁত কিয় নাহে? ৰং, ৰস, ৰামধেনু, কোনে কি ক'লে, কোনে, চাল ঘঁৰিয়াল, উৰণীয়া তৰা, লঘোণ আৰু সবাতোকৈ আপোন*। ইয়াৰে প্রায়বোৰ কবিতাই শিশুক বিমল আনন্দৰ খোৰাক যোগান ধৰিব পাৰিছে।

ওমলা ঘৰৰ পুথিৰ অন্তর্গত প্রথম কবিতাটো হ'ল *ওমলা ঘৰৰ হাঁহি*। কবিতাটোৰ যোগেদি কোনো নীতি বচন বা জ্ঞানৰ গভীৰতাত পৰস্পৰক সুমুৱাবলৈ নিবিচাৰি ৰং-ধেমালি, হাঁহি-আনন্দৰ মাজতে নিতৌ বুৰ গৈ থাকিবলৈ বিচৰা শিশুৰ মানসিক জগতৰ চিত্র প্রকাশ পাইছে। পুথিখনত সন্নিবিষ্ট *ঘটনা, ফলাফল, খঁৰা শিয়ালৰ বিয়া* আদি কবিতাত শিশুৰ অস্বাভাৱিক, অলৌকিক জগতৰ চিত্র প্রতিফলিত হৈছে। *ঘটনা* কবিতাত দুটা জন্তু লগ-লগাই এটা নতুন নাম দি এটা বিশেষ জন্তু সৃষ্টি কৰা ঘটনাই শিশুসকলক আনন্দৰ যোগান ধৰে। নিদর্শন স্বৰূপে—

'কেটেলা পহুৰে আহি লগ ল'লে সিংহৰ
'টেলাচিং' নাম হ'ল, সিও ৰাজ-বংশৰ।'

'ফলাফল' কবিতাটোত দুডাল সাপে পৰস্পৰে নেজৰ ফালৰ পৰা খাই যোৱাৰ অদ্ভুত বর্ণনা প্রকাশ পাইছে। কবিতাটো পঢ়িলে কোনডাল সাপে কাক আগতে খালে এই লৈ শিশু মন বিস্ময়ত হতবাক হ'বলগীয়া হয়। নিদর্শন স্বৰূপে—

'দুয়োডাল নেজ দুয়োটাই খালে,
লাহে লাহে পেট পালে,
কাৰ পেটটোনো কোনে আগে খালে
সেইটো নাজানো হ'লে।'

সেইদৰে *খঁৰা শিয়ালৰ বিয়া* কবিতাটোত ৰ'দ-বৰষুণৰ বতৰত প্রকৃতি জগতৰ বিভিন্ন বস্তুৰ সমাবেশত খঁৰা শিয়ালৰ বিয়া পতা আৰু সেই বিয়াত ঘনচিৰিকাই তামোল কটাৰ অদ্ভুত আৰু বিস্ময়কৰ বর্ণনা আছে। অৱশ্যে, ডাঙৰৰ বাবে বিসদৃশ

যেন লাগিলেও তেনে বর্ণনা শিশুৰ বাবে অতি আপোন। পুথিখনত সন্নিবিষ্ট *'নগাঁৰৰ নতুন আইন'ত* 'ন' সংখ্যাৰ জ্ঞান আৰু 'হিংসা নকৰোঁ কাকো' কবিতাত বিভিন্ন মাছৰ জ্ঞান দিবলৈ বিচৰা হৈছে। কবিতা দুটাত বর্ণিত বিষয়বস্তুৱে শিশুমনক সহজে আকৃষ্ট কৰিব পাৰে। সেইদৰে *বৰ বৰুৱাৰ ডায়েৰী* নামৰ কবিতাটোত ধেমালিৰ ছলেৰে শিশুক বিভিন্ন ঠাইৰ নামৰ লগত পৰিচয় কৰি দিয়া হৈছে। *বৰবৰুৱাৰ ঠিকনা* কবিতাটোত বৰ আমোদজনক।

ওমলা ঘৰৰ পুথিত সন্নিবিষ্ট দুটা অতি মনোৰম কবিতা হ'ল *পেহী আৰু পেহা* আৰু *মাহী আৰু মোহা*। বিদ্রুপাত্মকভাৱে ৰচনা কৰা পেহী আৰু পেহাৰ বিপৰীতধর্মী চাৰিত্রিক বর্ণনাৰে ৰঞ্জিত এই কবিতাটো অকল শিশুৰ বাবেই নহয়, ডাঙৰৰ বাবেও সমানেই আমোদজনক। নিদর্শন স্বৰূপে—

'পেহীৰ আমাৰ বৰ চখ,
পেহা হ'ল কির্পিন, যখ,
পেহাই খায় শুদা ভাত, পেহীক লাগে খাহী
পেহীয়ে কৰা খৰচখিনি পেহাই কৰে ৰাহি।'

সেইদৰে *মাহী আৰু মহা* কবিতাত মহাৰ অজ্ঞানতাই শিশুৰ মনত অনাবিল আনন্দৰ সঞ্চাৰ কৰে। অন্ত্যমিলযুক্ত, ছন্দোবদ্ধ এই দুয়োটা কবিতাই বৰ মনোমোহা। কবিতা পুথিখনত সন্নিবিষ্ট *মিনি যেতিয়া মেকুৰী হ'ল, ৰংমনৰ সপোন, সিহঁত কিয় নাহে?* আদি কবিতাবোৰ পঢ়ি সপোন ৰাজ্যত বুৰ গৈ থকা শিশুৰে আনন্দৰ খোৰাক বিচাৰি পায়। পুথিখনত সন্নিবিষ্ট *উৰণীয়া তৰা* কবিতাটোৰ যোগেদি জোনাকী পৰুৱাৰ এটি সুন্দৰ, মনোমোহা বর্ণনা দাঙি ধৰা হৈছে। আন্ধাৰ ৰাতি জোনাকী পৰুৱাই সৃষ্টি কৰা সৌন্দর্যৰ বর্ণনাই কবিতাটো সুখপাঠ্য কৰি তুলিলে।

ওমলা ঘৰৰ পুথিত এনেকুৱা কিছুমান কবিতা সন্নিবিষ্ট হৈছে যিবোৰ কবিতাই শিশুক কেৱল আনন্দই নিদিয়ে, শিশুৰ জ্ঞানৰ পৰিধি বৃদ্ধিতো এইবোৰ কবিতাই সহায় কৰে। তেনে কবিতাৰ ভিতৰত *ৰং, ৰস, কোনে কি ক'লে* আদি অন্যতম। *ৰং* কবিতাত বিভিন্ন ৰঙৰ পৰিচয় উদাহৰণসহ দাঙি ধৰা হৈছে। সেইদৰে *ৰস* কবিতাত উদাহৰণসহ বিভিন্ন ৰসৰ চিনাকি দিয়া হৈছে। আকৌ *কোনে কি ক'লে* কবিতাত বিভিন্ন জীৱ-জন্তুৰ মাতৰ লগত শিশুক চিনাকি কৰি দিয়াৰ লগতে প্রকৃতি জগতৰ আন কিছুমান শব্দৰ লগতো শিশুক পৰিচয় কৰি দিবলৈ বিচৰা হৈছে।

নৰকান্ত বৰুৱাৰ *ওমলা ঘৰৰ পুথিৰ* অন্তর্গত এটা অতি মনোৰম শিশু কবিতা হ'ল *লঘোণ*। এই কবিতাটোত বিভিন্ন বস্তুৰে দবনি পিটি খাই লঘোণ দিয়া এটা অঘাইটং টেঙৰ ল'ৰাৰ চিত্র ফুটি উঠিছে। নিদর্শন স্বৰূপে—

'একোকে নাখাও আজি/একেবাৰে ভোক নাই,
আছে যদি আধা সেৰ/চিৰা দিবা ভাল চাই।
দৈ মোক নেলাগেই/গাখীৰৰ সৰ পালে,
খেজুৰিৰ গুৰ নেকি/লৈ আহা এইফালে।
নাই যদি মালভোগ/জাহাজী কলকে আন,—
আৰু একো নালাগেই/এয়ে হ'ব জলপান।'

এইদৰে উদৰ পূৰাই খাই লঘোণ দিয়া অঘাইটং ল'ৰাৰ কাৰ্যই শিশুৰ মনত আনন্দৰ খোৰাক যোগায়। কবিতা পুথিখনৰ শেষৰ কবিতাটোৰ নাম হ'ল *সবাতোকৈ আপোন*। এই কবিতাটোৰ মাজেদি কবিৰ নিজ মাতৃ, দেশ আৰু ভাষাৰ প্রতি থকা অকুণ্ঠ ভালপোৱা প্রকাশ পাইছে।

এইদৰে নৱকান্ত বৰুৱাৰ *ওমলা ঘৰৰ পুথিৰ* অন্তর্গত কবিতাসমূহে শিশুক মনোৰঞ্জন দিয়াৰ লগতে সমান্তৰালভাৱে জ্ঞান প্রদান কৰিবলৈও সক্ষম হৈছে।

জানি খোৱা ভাল

নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু কবিতাসমূহত দেশী-বিদেশী বিভিন্ন কবিৰ কবিতাৰ প্রভাৱ পৰিছে। শিশু কবিতাসমূহ ৰচনা কৰিবলৈ নৱকান্ত বৰুৱাই বিভিন্নজন কবিৰ অনুপ্রেৰণা লাভ কৰিছিল। তেওঁ অনুপ্রেৰণা লাভ

কৰা দেশী-বিদেশী কবি কেইজনমান হ'ল— লুইছ কেৰল, এডৱার্ড লীয়ৰ, কর্ণেই চুকভস্কি আৰু সুকুমাৰ ৰায়। *ওমলা ঘৰৰ পুথিৰ* অন্তর্গত কবিতাকেইটাত বাংলা শিশু সাহিত্যিক সুকুমাৰ ৰায়ৰ প্রত্যক্ষ প্রভাৱ পৰিছে বুলি শিশু সাহিত্যিক গগণ চন্দ্র অধিকাৰীয়ে মন্তব্য কৰিছে।

৪.৩.২ বিষয়বস্তুৰ বৈশিষ্ট্য

নৱকান্ত বৰুৱাৰ *ওলমা ঘৰৰ পুথিৰ* অন্তর্গত কবিতাসমূহৰ বিষয়বস্তুলৈ মন কৰিলে দেখা যায় যে তেওঁ কবিতাসমূহৰ বাবে শিশু উপযোগী বিষয়বস্তু নির্বাচন কৰিছে। প্রকৃতি জগতৰ বিভিন্ন বস্তুৰ লগত শিশুৰ এক নিবিড় সম্পর্ক আছে। প্রকৃতি জগতৰ বিভিন্ন জীৱ-জন্তুৰ লগত খেল-ধেমালি কৰি, জীৱ-জন্তু আৰু চৰাই-চিৰিকটিৰ মাত অনুকৰণ কৰি শিশুৱে বিমল আনন্দ অনুভৱ কৰে। নৱকান্ত বৰুৱাই *ওমলা ঘৰৰ পুথিত* সন্নিবিষ্ট কবিতাসমূহত শিশু উপযোগী তেনে বিষয়বস্তুৰেই উপস্থাপন কৰিছে। তেওঁৰ কবিতাসমূহত সন্নিবিষ্ট হোৱা বিষয়সমূহে পাঠকক বিশেষকৈ

শিশুসকলক বিভিন্ন জ্ঞান প্রদান কৰাৰ লগতে শিশুৰ অলৌকিক আৰু অবাস্তৱ কল্পনাৰে ভৰা মনত বিমল আনন্দৰ সঞ্চাৰ কৰে।

নৱকান্ত বৰুৱাৰ কবিতাৰ আন এক মন কৰিবলগীয়া দিশ হ'ল বিষয়বস্তুৰ শব্দচয়ন। তেওঁ কবিতাসমূহত বিষয়বস্তু অনুযায়ী শিশুৰ উপযোগী ভাষাৰ প্রয়োগ কৰিছে। শিশুৱে যেনেদৰে সহজকৈ শব্দ উচ্চাৰণ কৰে কিছুমান কবিতাত তেওঁ তেনে ধৰণে শব্দৰ প্রয়োগ কৰিছে। নৱকান্ত বৰুৱাৰ *ওমলা ঘৰৰ পুথিৰ* অন্তর্গত কবিতাবোৰত কিছুমান অতি সুন্দৰ সুন্দৰ ঘৰুৱা অসমীয়া শব্দৰ প্রয়োগ ঘটা দেখা যায়। নিতউ, গিয়ান, চাইটা আলি, গোমোঠা, খৰিয়াল, তামুলী পীৰা, আখল, ধোৱাচাং, ডঙুৱা, থৰকাছুটি, শেতেলি, গুণা-গথাঁ, মলয়, ববছা বন, বাইটি, চাহ পিয়লা, চকুৰ পলক, দাঁতোন, ডবিয়া, ভাঙৰ ৰাগি, সান্দহগুড়ি, বাঁহৰ লেকেচি, থুৰিয়া তামোল, ইত্যাদি শব্দই তেওঁৰ কবিতাসমূহক আকর্ষণীয় কৰি তোলাৰ লগতে নিভাঁজ অসমীয়া শব্দ শিকাত শিশুক বিশেষভাৱে সহায় কৰিছে। সেইদৰে কুদুলী, টেলাচিং, চগুৰাই, গোমোস্তা, কেঞাগোলা আদি শব্দৰ প্রয়োগেও শিশুৰ মনত বিমল আনন্দৰ যোগান ধৰিব পাৰে।

নৱকান্ত বৰুৱাৰ *ওমলা ঘৰৰ পুথিৰ* অন্তর্গত কবিতাসমূহৰ বিষয়বস্তু ৰসাল, বিচিত্র আৰু বর্ণাঢ্য। তেওঁ বিভিন্ন বিষয়বস্তু কবিতাসমূহত উপস্থাপন কৰিছে আৰু সেই বিষয়বস্তুসমূহে শিশুক আনন্দ প্রদান কৰাৰ লগতে শিশুক বিভিন্ন জ্ঞান প্রদান কৰিবলৈও সক্ষম হৈছে। শিশুৰ মানসিক জগতখনক তুলি ধৰিব পৰা বিভিন্ন বিষয় তেওঁ কবিতাসমূহত শিশু উপযোগীভাৱে উপস্থাপন কৰিছিল। নৱকান্ত বৰুৱাই শিশুৰ মানসিক জগতখনৰ লগত ভালদৰে পৰিচিত আছিল বাবেই শিশুক সপোন ৰাজ্যত বুৰাই ৰাখিব পৰাকৈ, শিশুৰ মনৰ কৌতুহল প্রকাশ কৰিব পৰাকৈ আৰু শিশু মনৰ অবাস্তৱ আৰু অলৌকিক জগতখনৰ চিত্র ফুটাই তুলিব পৰাকৈ কবিতাসমূহৰ বিষয়বস্তু নির্বাচন কৰিছিল। দেশ-বিদেশৰ বিভিন্ন সাহিত্যিকৰ প্রভাৱেৰে প্রভাৱিত হৈ ন ন উপাদানেৰে সমৃদ্ধ কৰা বাবে তেওঁৰ সাহিত্যই অধিক জনপ্রিয়তা লাভ কৰে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ১ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু সাহিত্যসমূহৰ এক থূলমূল পৰিচয় দাঙি ধৰক। (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

প্রশ্ন নং ২ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ *ওমলা ঘৰৰ পুথি* শীর্ষক গ্রন্থখনত সন্নিবিষ্ট কবিতাসমূহৰ বিষয়বস্তুৰ আভাস দিয়ক। (১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

৪.৪ *কেৱেলুৱাৰ ৰেল* ঃ চমু পৰিচয়

নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু সাহিত্যসমূহৰ ভিতৰত তেওঁৰ শিশু নাটকেইখন অন্যতম। তেওঁৰ পাঁচখন আটকধুনীয়া শিশু নাট পোৱা যায়। সেই কেইখন হ'ল— *কেৱেলুৱাৰ ৰেল, মনত পৰাৰ শব্দ, কাগজ-কলমৰ ৰণ, গোলাপ আৰু বেলিফুল,* আৰু *মই টুনীয়ে টুনটুনালো*। এই পাঁচোখন গীতি নাটৰ সৰহভাগেই ছন্দত ৰচিত। এই নাটকেইখনত শ্ৰব্যৰ দিশটো বেছি আছিল বাবে নাটকেইখন আকাশবাণীৰ যোগেদি প্ৰচাৰিত হৈছিল। কোনো ধৰণৰ নাট্য-নিৰ্দেশনা নথকা এই নাটকেইখন পাতলীয়া ধৰণৰ। অৱশ্যে নাটকেইখনৰ বিষয়বস্তু গধু�ৰ। কিন্তু সেই গধু�ৰ বিষয়বস্তুক নাটকেইখনত পাতলীয়া ভঙ্গীৰে উপস্থাপন কৰা হৈছে।

নৱকান্ত বৰুৱাৰ এখন উল্লেখযোগ্য শিশু নাট হ'ল— *কেৱেলুৱাৰ ৰেল*। তেওঁৰ দুখন শিশু নাট অধিক মঞ্চসফল হৈছিল আৰু সেই দুখন নাট যোৰহাট আৰু গুৱাহাটীত কেইবাবাৰো অভিনীত হৈছিল। সেই দুখন নাট হ'ল— *কেৱেলুৱাৰ ৰেল* আৰু *গোলাপ আৰু বেলিফুল*। তেওঁৰ এই নাটকেইখনৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য হ'ল শিশুক বিমল আনন্দ দিয়া। সেয়ে নাটকেইখনৰ মাজেদি কোনো জ্ঞানগৰ্ভ কথাৰ সন্ধেদ দিব খোজা নাই। *কেৱেলুৱাৰ ৰেল* তেনে এখন শিশু মনোৰঞ্জনধৰ্মী নাট যিখন নাটত প্ৰকৃতি জগতৰ কেইটামান কীট-পতঙ্গক চৰিত্ৰ হিচাপে উপস্থাপন কৰা হৈছে আৰু সেই চৰিত্ৰকেইটাৰ যোগেদিয়েই শিশু মনক আনন্দৰ খোৰাক যোগোৱা হৈছে। *কেৱেলুৱাৰ ৰেল* নাটকখনত ৰূপায়িত হোৱা চৰিত্ৰকেইটা হ'ল— বিছা, মকৰা, কেৱেলুৱা, পৰুৱা, গুবৰুৱা আদি। প্ৰকৃতি জগতৰ এই পাঁচোটা কীট-পতঙ্গক লৈ *কেৱেলুৱাৰ ৰেলৰ* কাহিনী ভাগ আগবাঢ়িছে।

৪.৪.১ পুথিখনত সন্নিবিষ্ট বিষয়ৰ চমু আলোচনা

নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু নাটকেইখনৰ ভিতৰত এখন অতি জনপ্ৰিয় আৰু আকৰ্ষণীয় নাট হ'ল *কেৱেলুৱাৰ ৰেল*। নাটখনত প্ৰকৃতি জগতৰ কেইটামান কীট-পতঙ্গক চৰিত্ৰ হিচাপে উপস্থাপন কৰি কাহিনীৰ বিকাশ ঘটাই শিশুক আমোদ দিবলৈ চেষ্টা কৰিছে। কেৱেলুৱাক ৰেল হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰি বিছা আৰু মকৰাৰ লগতে পৰুৱা, গুবৰুৱাৰ কি অৱস্থা হয় সেই দৃশ্যই সঁচাকৈ শিশুৰ মনত বিমল আনন্দৰ সঞ্চাৰ কৰিব পাৰে। কাহিনীৰ পৰিসৰ ঠেক হ'লেও নাটখনে শিশুৰ লগতে ডাঙৰকো আমোদ দিবলৈ সক্ষম হৈছে।

কেৱেলুৱাৰ ৰেলত বৰ্ণিত কাহিনী অনুসৰি বিছাই এবোজা উল লৈ মোমায়েকৰ পুতেকলৈ চুৰেটাৰ গুঠিব লাগে বাবে মাকৰী বাই (মকৰা)ৰ ওচৰলৈ গৈছে। মাকৰী বাইক লগ পাই বিছাই গম পালে যে মকৰাই দুদিন আগতে লগোৱা তাঁতখনৰ বতাহত সূতা ছিগি আঁত হেৰাই গৈছে। মকৰাৰ কথা শুনি বিছাই নকল কৰাত

সিদ্ধহস্ত মাখিৰাম কেৰাণীৰ দ্বাৰা তাঁতখন ভাল কৰিব পৰা যাব বুলি কোৱাত কেৰেলুৱা ৰেলত উঠি বিছা আৰু মকৰাই মাখিৰাম কেৰাণীক বিচাৰি গৈছে। কেৰেলুৱাই ৰেলত উঠাৰ আগতে বিছা আৰু মকৰাক নিজৰ চিনাকি ভালদৰে দিবলৈ কৈছে আৰু দুয়োৱে চিনাকি দিয়াৰ পাছত কেৰেলুৱাই ৰেলত বিছা আৰু মকৰাক উঠাই লৈ গন্তব্যস্থানলৈ গতি কৰিছে। কেৰেলুৱাই মাখিৰামৰ পদূলি নিচিনো বুলি কোৱাত মকৰাই মাখিৰ চিনাকি দিছে এনেদৰে—

‘কোন মাখিৰাম, ভেনা নে বৰ?
নে কুনকুনি মৰমৰ?

সিহঁতৰতো নিচিনোঁ ঘৰ।’ কিন্তু বিছাই মাখি আৰু মাখিমৰা একে নহয় বুলি কৈ মাখিমৰাৰ পৰা মাখিৰাম কেৰাণীলৈ কেনেকৈ প্ৰমোচন হ’ল সেই কথা হাস্যকৰভাৱে দাঙি ধৰিছে। তাৰ পাছত কেৰেলুৱাই বিছা আৰু মকৰাক উঠাই লৈ ৰেল চলাই যাওঁতে বাটত আৰু পেচেঞ্জাৰ পোৱাত পৰুৱা আৰু গুবৰুৱাকো উঠাই লৈছে আৰু সকলোৱে গোটেই বাটটো সাধু কৈ গৈছে। প্ৰত্যেকেই কোৱা সেই সাধুবিলাকে কোমল অন্তৰৰ শিশুৰ মনত এক অবাস্তৱ চিত্ৰ জগাই তোলাৰ লগতে বিমল আনন্দৰ সঞ্চাৰ কৰিব পাৰে। সকলোৰে শেষত পৰুৱাই ইকুট, বিকুট, চিকুটৰ সাধু কয় আৰু পৰুৱাৰ নিৰ্দেশত সকলোৱে মিলি কেৰেলুৱাক চিকুট মাৰে। ফলত কেৰেলুৱা মেৰ খাই যোৱাত আটাইবোৰৰে নগুৰ-নাগটি নোহোৱা হয় আৰু সকলোৱে মিলি অষ্টবক্ৰৰ পুত্ৰ কেৰেলুৱাক মেৰ খুলি চেপাৰ পৰা ৰক্ষা কৰিবলৈ কাকুতি-মিনতি কৰে। শেষত কেৰেলুৱাই সিহঁতৰ কথা ৰক্ষা কৰি আকৌ ৰেল চলাবলৈ উদ্যত হয়। নাটখনত বৰুৱাই বিছা, মকৰা, কেৰেলুৱা, পৰুৱা আৰু গুবৰুৱা- এই কীট-পতঙ্গকেইটাৰ যোগেদি লঘু ৰূপত যি কাহিনী উপস্থাপন কৰিছে সেই কাহিনীয়ে শিশুৰ লগতে ডাঙৰকো বিমল আনন্দৰ যোগান ধৰিছে। তদুপৰি নাটখনৰ মাজেদি নৱকান্ত বৰুৱাই মকৰা, বিছা, মাখি আৰু পৰুৱাৰ যি চিনাকি দাঙি ধৰিছে সিও সকলোৰে মনত আনন্দ দিবলৈ সক্ষম হৈছে।

গতিকে নৱকান্ত বৰুৱাৰ *কেৰেলুৱাৰ ৰেল* নামৰ শিশু নাটখনৰ কাহিনীভাগ তেনেই চুটি। কিন্তু নাটকখনৰ উপস্থাপন আৰু তাৰ বিষয়বস্তুৱে এখন অবাস্তৱ, অলৌকিক কল্পনাৰ জগতত বিচৰণ কৰি থকা শিশুক আনন্দ দিবলৈ সক্ষম হৈছে। শিশুৰ মানসিক জগতখন অবাস্তৱ কল্পনাৰে ভৰা, তাত যুক্তিৰ কোনো স্থান নাই। নাটখনৰ বিষয়বস্তুৱে শিশুৰ সেই মানসিক জগতৰ চিত্ৰ উদ্ভাসিত কৰিছে।

৪.৪.২ বিষয়বস্তুৰ বৈশিষ্ট্য

নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু নাট *কেৰেলুৱাৰ ৰেলৰ* বিষয়বস্তুলৈ মন কৰিলে দেখা যায় যে বৰুৱাই নাটখনৰ মাজেৰে শিশুক আমোদ দিয়াৰ লগতে মাজে মাজে

শিশুৱে জানিব লগা কিছুমান নতুন কথা উপস্থাপন কৰি শিশুৰ জ্ঞানৰ পৰিধি বৃদ্ধি কৰিবলৈও চেষ্টা কৰিছে। অর্থাৎ নাটখনৰ বিষয়বস্তুৰ মাজে মাজে শিশুৰ বাবে কিছুমান তথ্যৰ যোগান ধৰা হৈছে। উদাহৰণ স্বৰূপে— মকৰাই মাখিৰামৰ ওচৰলৈ যাম বুলি কোৱাত কেৰেলুৱাই সুধিছে— 'কোন মাখিৰাম, ভেনা নে বৰ? নে কুনকুনি মৰমৰ?' কেৰেলুৱাৰ এই উক্তিৰ দ্বাৰা মাখি যে কেইবাবিধো আছে সেই কথা শিশুসকলক অৱগত কৰিবলৈ বিচাৰ হৈছে। সেইদৰে বিছাই পৰুৱাৰ নাম শুনা নাই বুলি কৈ পৰুৱাৰ ঠিকনা সোধাত কেৰেলুৱাই বিভিন্ন পৰুৱাৰ নাম কৈ পৰুৱাৰ চিনাকি দিছে এনেদৰে— 'উঁই পৰুৱা, সোণ পৰুৱা, দীঘল পৰুৱা আৰু/ইতি আদি পৰুৱা, যে আছে ডাঙৰ-সৰু/সকলোকে ধর্মপুথিত বোলে পিম্পৰা'। গতিকে *কেৰেলুৱাৰ ৰেল* নাটখনৰ জৰিয়তে শিশুক অকল পৰুৱাৰ নামৰ লগত চিনাকি কৰি দিয়াই নহয়; পুৰণি অসমীয়াত পৰুৱাক যে 'পিম্পৰা' বুলি কয় সেই তথ্যৰো যোগান ধৰিছে। সেইদৰে বিছা আৰু মকৰাৰ বর্ণনাও বৰ সুন্দৰভাৱে উপস্থাপন কৰা হৈছে। গোটেই গাতে নোমাল, শুং থকা বিছাৰ বর্ণনা আৰু মুখৰ পৰা ওলোৱা ৰসেৰে সুন্দৰভাৱে জাল গুঠা শিপিনী স্বৰূপ মকৰাৰ বর্ণনাও বৰ আমোদজনকভাৱে দাঙি ধৰিছে। বৰুৱাই মকৰাৰ বর্ণনা দিছে এনেদৰে—

'এয়া মিছেছ মাকৰী বাই/শিপিনী হিচাপে তুলনা নাই
টোলোঠা যঁতৰ নেওঠনি/নাই কাৰবাৰ ধুনাধুনি
সৰু সূতা কাটে বোৱে তাঁত/চা-চুবুৰীয়াই নুশুনে মাত
নাৰান্ধে বাবে গাত নাই মলি/লিকুইড ডায়েট্ ৰোজ দুবেলি।'

এনে ধৰণৰ বর্ণনাই শিশুৰ কল্পনাপ্রৱণ মনত মকৰাৰ বিষয়ে কৌতূহলৰ সৃষ্টি কৰে।

বিষয়বস্তু অনুসৰি যথোপযুক্ত ভাষাৰ প্রয়োগ নৰকান্ত বৰুৱাৰ *কেৰেলুৱাৰ ৰেলৰ* আন এক অন্যতম বৈশিষ্ট্য। নাটখনত তেওঁ শিশু উপযোগী ভাষা ব্যৱহাৰ কৰিছে। অর্থাৎ *কেৰেলুৱাৰ ৰেলত* অকল অসমীয়া শব্দৰ প্রয়োগ হোৱা নাই, তাৰ লগতে বিষয়বস্তুৰ লগত সঙ্গতি ৰাখি ইংৰাজী আৰু হিন্দী শব্দৰো যথেষ্ট প্রয়োগ ঘটিছে। মাজে মাজে সুন্দৰ সুন্দৰ ঘৰুৱা অসমীয়া শব্দৰ প্রয়োগ কৰি নাটৰ আবেদন বৃদ্ধি কৰা হৈছে। নাটখনত প্রয়োগ হোৱা ইংৰাজী শব্দ কিছুমান হ'ল— পাঞ্জাৰ মেইল, অভাৰ কোট, টিকট, ছিট, পেছেঞ্জাৰ, লিকুইড ডায়েট, প্রমোচন, ড্রাইভাৰ, ফেছন, পাফ্, ফুট নোট, পাংচাৰ, গার্ড বাবু, হুইচেল ইত্যাদি। সেইদৰে কিছুমান হিন্দী শব্দৰ নিদর্শন হ'ল— ঠিক হ্যায়, হাম যায়েগা, মাঙ্‌তা, টাট্‌কা, ছোটো ভাই, খবৰদাৰ আদি। এনে ধৰণৰ ইংৰাজী আৰু হিন্দী শব্দৰ প্রয়োগে নাটকীয় বিষয়বস্তুক সৌন্দর্যশালী কৰি তুলিছে। *কেৰেলুৱাৰ ৰেল*

নাটখনত কিছুমান সুন্দৰ সুন্দৰ নিভাঁজ অসমীয়া শব্দৰ প্ৰয়োগ পোৱা যায়। তেনে শব্দৰ নিদৰ্শন হ'ল— সূতাৰ আঁত, বৰেৰ পুৱা, টোলোঠা, যঁতৰ, নেওঠনি, সৰু সূতা, বন তিয়ঁহ, আলাইবাদু, কেঁচুমটা, কুছি ফুলৰ জাৰু, বাই আদি। এইদৰে বিভিন্ন শব্দৰ সংমিশ্ৰণেৰে ৰচনা কৰা বৰুৱাৰ *কেৰেলুৱাৰ ৰেল* এখন অতি আকৰ্ষণীয় আৰু জনপ্ৰিয় শিশু নাট।

অগ্ৰগতি নিৰীক্ষণ

প্ৰশ্ন নং ৩ ঃ নৰকান্ত বৰুৱাৰ *কেৰেলুৱাৰ ৰেল* নাটকখনৰ বিষয়বস্তুৰ এক চমু আলোচনা যুগুত কৰক।

(১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

৪.৫ শিশু-সাহিত্যিক হিচাপে নৰকান্ত বৰুৱাৰ শিশু মনস্তত্ত্বৰ জ্ঞান

অসমীয়া শিশু সাহিত্যিকসকলৰ ভিতৰত এজন অন্যতম প্ৰতিভাশালী শিশু সাহিত্যিক নৰকান্ত বৰুৱাৰ শিশু সাহিত্যৰ ক্ষেত্ৰখন আছিল যথেষ্ট ব্যাপক। তেওঁ শিশুৰ বাবে গীত, কবিতা, নাটক, গল্প, উপন্যাস, সাধুকথা, বিভিন্ন জ্ঞানমূলক ৰচনা, ৰামায়ণ আৰু উপনিষদৰ কাহিনীকে ধৰি, শিশুক বৰ্ণমালা পৰিচয়, উচ্চাৰণ আৰু শব্দৰ জ্ঞান দিব পৰা এক বিশাল আৰু বৰ্ণাঢ্য শিশু সাহিত্য ৰচনা কৰি থৈ গৈছে। নৰকান্ত বৰুৱাৰ এই সকলোবোৰ শিশু সাহিত্য নিশ্চয় আপুনি পঢ়িছে আৰু তাৰ ভিন্ন স্বাদ অনুধাৱন কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। তেওঁৰ শিশু সাহিত্যসমূহলৈ মন কৰিলে এটা কথা প্ৰতীয়মান হয় যে তেওঁৰ এই ৰচনাসমূহত শিশু মনস্তত্ত্ব সুন্দৰভাৱে প্ৰকাশিত হৈছে। নৰকান্ত বৰুৱাই শিশুৰ মনস্তত্ত্ব ভালদৰে জানিছিল আৰু শিশুৰ সেই মানসিক জগতখনৰ লগত সঙ্গতি ৰাখি শিশু সাহিত্যসমূহৰ মাজত শিশু মনস্তত্ত্বৰ জ্ঞান সন্নিবিষ্ট কৰিছিল। তেওঁৰ শিশু সাহিত্যত প্ৰতিফলিত শিশু মনস্তত্ত্বৰ সমলসমূহে শিশু মনস্তত্ত্বৰ জ্ঞানৰ গভীৰতা দাঙি ধৰে। এগৰাকী শিশু সাহিত্যিক হিচাপে নৰকান্ত বৰুৱাৰ শিশু মনস্তত্ত্বৰ জ্ঞানৰ পৰিসৰ কিমান সেই কথা তেওঁৰ শিশু সাহিত্যসমূহ বিশ্লেষণ কৰিলে বুজা যায়।

শিশুৱে সদায় অদ্ভুত, অলৌকিক কল্পনা ৰাজ্যত বিচৰণ কৰে য'ত যুক্তি বা বাস্তৱৰ কথাই ঠাই নাপায়। নৰকান্ত বৰুৱাই তেওঁৰ সাহিত্যৰ মাজত শিশুৰ এই মানসিকতাৰ ছবি বৰ সুন্দৰভাৱে দাঙি ধৰিছে। নিদৰ্শন স্বৰূপে— *ঘটনা, ফলাফল, খঁৰা শিয়ালৰ বিয়া* আদি কবিতাত শিশুৰ অস্বাভাৱিক, অলৌকিক, কাল্পনিক জগতখনৰ চিত্ৰ ফুটি উঠিছে। সেইদৰে শিশুৰ টেঙৰালি, বুদ্ধিমত্তাৰ চিত্ৰ পোৱা যায় *লঘোণ* নামৰ এই মনোৰম কবিতাটিত। শিশুসকলে সাধাৰণতে খেল-ধেমালি কৰি, হাঁহি-আনন্দৰ মাজত বুৰ গৈ থাকিবলৈ ভাল পায়। সংসাৰৰ জটিল তথা

গভীৰ কথাবোৰত মনোনিবেশ কৰিব নোৱাৰে। সেয়ে শিশুৰ সেই মানসিকতাৰ ছবি *ওমলা ঘৰৰ হাঁহি* নামৰ কবিতাটোত প্রকাশিত হৈছে।

প্রকৃতি জগতৰ বিভিন্ন বস্তুবোৰৰ লগত শিশুৰ এক নিবিড় সম্পর্ক পৰিলক্ষিত হয়। প্রকৃতি জগতৰ বিভিন্ন জীৱ-জন্তু, চৰাই-চিৰিকটিৰ লগত খেল-ধেমালি কৰি, সিহঁতৰ বিভিন্ন মাত মাতি শিশুৱে বিমল আনন্দ লাভ কৰে। নৱকান্ত বৰুৱাই *কাৰ কি মাত* কবিতাৰ মাজেৰে শিশুৰ সেই মানসিকতাৰ ছবি দাঙি ধৰিছে। সেইদৰে প্রকৃতি জগতৰ কেইটামান কীট-পতঙ্গক চৰিত্র হিচাপে অংকন কৰি গধুৰ বিষয়বস্তু পাতলীয়া ভঙ্গীৰে উপস্থাপন কৰি নৱকান্ত বৰুৱাই *কেৰেলুৱাৰ ৰেল* নাটকখন ৰচনা কৰিছে। শিশুৰ যুক্তি আৰু বিচাৰেৰে ঢুকি নোপোৱা কল্পনাৰ জগতখনৰ চিত্র ই দাঙি ধৰে। শিশুৰ পৃথিৱীত সকলো জীৱ-জন্তু, চৰাই-চিৰিকটি, মাছ-কাছ ইত্যাদিয়ে কথা ক'ব পাৰে। সেয়ে *মনত পৰা শব্দ* নাটকৰ মাজেৰে বিভিন্ন মাছ-কাছৰ মাজেৰে শিশুক শব্দ সম্পর্কীয় জ্ঞান দিবলৈ বিচৰা হৈছে। সেইদৰে এটা সাধাৰণ টুনি চৰাইৰ প্রখৰ বুদ্ধিমত্তা আৰু উপস্থিত বুদ্ধিৰ পৰিচয় ফুটি উঠিছে *মই টুনিয়ে টুনটুনালোঁ* নামৰ নাটকখনত। টুনিৰ উপস্থিত বুদ্ধি, অস্বাভাৱিক তথা অতিৰঞ্জিত বর্ণনা আৰু ছন্দৰ ঝঙ্কাৰে নাটকখনক সুখপাঠ্য কৰি তুলিছে। *শিলৰ চোলা* নাটিকাখনেও শিশুৰ অবাস্তৱ আৰু অলৌকিক মানসিকতাৰ ছবিয়েই দাঙি ধৰিবলৈ যত্ন কৰিছে।

শিশু মন অনুসন্ধিৎসু আৰু কৌতূহলপ্রিয়। উদ্ভট কল্পনা আৰু অলৌকিক জগতত বিচৰণ কৰি শিশুৱে এক অনাবিল আনন্দ লাভ কৰে। শিশু মনস্তত্ত্বৰ সুন্দৰ প্রতিফলন ঘটা নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু সাহিত্যৰ অন্যতম শ্রেষ্ঠ কীর্তি হ'ল— *শিয়ালী পালেগৈ ৰতনপুৰ* নামৰ গ্রন্থখন। এইখন গ্রন্থৰ বাবে ১৯৫৮ চনত নৱকান্ত বৰুৱাই ৰাষ্ট্রীয় বঁটা লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হয়। জোন নামৰ এটি ল'ৰাৰ জৰিয়তে নৱকান্ত বৰুৱাই গ্রন্থখনত বাস্তৱ জগতৰ লগত নিমিলা কিছুমান উদ্ভট আৰু অলৌকিক কথাৰ অৱতাৰণা কৰা দেখা গৈছে। শিশুৰ মনত জীৱ আৰু জড়জগতৰ মাজত কোনো পার্থক্য নাই। শিশুৱে সকলো বস্তুকে একে জ্ঞান কৰি সকলোৰে লগত খেল-ধেমালি কৰি একে ব্যৱহাৰ কৰে। *শিয়ালী পালেগৈ ৰতনপুৰ* নামৰ গ্রন্থখনত কিছুমান উদ্ভট আৰু অবাস্তৱ কথাই ঠাই পাইছে যিবোৰ শিশুৰ সৰল আৰু অযুক্তিকৰ মনোজগতৰ বাবে অতি আপোন। জোনে ৰতনপুৰলৈ যাবলৈ দহটা আলি লগলগা আলি কেঁকুৰিটোৰ মাজত থিয় হোৱা, আলিবাটকেইটাই কথা কোৱা, ক'ৰবাৰ টেলিফোন এটা আহি জোনৰ লগত কথা কোৱা, জোনে বিভিন্ন বস্তু দেখিবলৈ পোৱা আদি বর্ণনা অবাস্তৱ আৰু অলৌকিক বর্ণনা। সেইদৰে চিলনীয়ে ঠেঙত এখন চালনী লৈ উৰি যোৱা, চালনীত দুটা মাল শুই থকা, জোনৰ পকেটৰ বিস্কুট কাঁচলৈ পৰিৱর্তন হোৱা, কাঁচখনেৰে চাওঁতে জোন চালনীৰ ফুটাৰে তললৈ সৰি পৰা, তৰাবিলাকে জোনক ধৰি থিয় কৰাই দিয়া বর্ণনাও অদ্ভুত আৰু বিস্ময়কৰ। অৱশ্যে শিশুৰ মানসিকতাৰ লগত সঙ্গতি ৰাখি বর্ণনা কৰা এনে বিষয়সমূহৰ মাজেৰে শিশুৱে জানিবলগা বিভিন্ন কথাৰ সম্ভেদ দিছে।

সৰু ল'ৰা-ছোৱালীৰ ভূতৰ প্ৰতি এক অহেতুক ভয় থাকে। নৱকান্ত বৰুৱাই *ভূতকাৰে ভূ* নামৰ গ্ৰন্থখনৰ মাজেৰে এটা সত্য ব্যক্ত কৰিছে। অৰ্থাৎ আচলতে ভূত বুলি কোনো বস্তু নাই, মানুহৰ মনৰ দুৰ্বলতাহে যে ভয়ৰ প্ৰধান কাৰণ সেই কথা গ্ৰন্থখনত এটা কাহিনীৰ মাজেৰে ব্যক্ত কৰিছে। সেইদৰে বিভিন্ন গল্প আৰু সাধু কথাৰ মাজেৰেও শিশুৰ মনস্তত্ত্বৰ সুন্দৰ প্ৰতিফলন ঘটিছে। এইদৰে নৱকান্ত বৰুৱাই শিশু সাহিত্যসমূহৰ জৰিয়তে শিশুৰ মানসিক জগতৰ বিভিন্ন ছবি দাঙি ধৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।

সেইদৰে *মাখনৰ কুকুৰা পোৱালি* চাৰিটা মনোমোহা গল্পৰ সমষ্টি। গল্পকেইটা সৰল যদিও লিখকৰ বুদ্ধিদীপ্ত পৰ্যবেক্ষণৰ পৰিচয় বহন কৰিছে। তদুপৰি গল্পকেইটাৰ মাজেৰে শিশু মনৰ চাতুৰ্যও প্ৰকাশিত হৈছে। মুঠতে নৱকান্ত বৰুৱাই শিশুৰ মনোজগতখন ভালদৰে অধ্যয়ন কৰিব পাৰিছিল আৰু সেয়ে শিশুৰ মনৰ দিগন্ত প্ৰসাৰিত কৰিব পৰা বিভিন্ন বিষয় তেওঁৰ শিশু সাহিত্যত অন্তৰ্ভুক্ত কৰিছিল। শিশুৱে যাতে নিতৌ দেখি থকা ঘটনা, জীৱ-জন্তু, পশু-পক্ষী, গছ-বন আদিৰ সম্পৰ্কে খুটি-নাতি মাৰি জানি সিহঁতৰ মানসিক উত্তৰণ তথা বুদ্ধিৰ বিকাশ ঘটাব পাৰে তাৰ প্ৰতি নৱকান্ত বৰুৱা অতিশয় সচেতন আছিল। অৱশ্যে নৱকান্ত বৰুৱাই তেওঁৰ শিশু সাহিত্যসমূহৰ মাজেৰে শিশুক যি জ্ঞানৰ সম্ভেদ দিবলৈ চেষ্টা কৰিছে সি কেৱল শিশুৰ বাবেই যে উপযোগী এনে নহয়, শিশুৰ লগতে ডাঙৰকো এইবোৰে বহুত নজনা কথা জনাবলৈ সুবিধা দিছে।

শিশুসকলৰ ওপৰতে দেশৰ ভৱিষ্যত নিৰ্ভৰ কৰে। শিশু অৱস্থাতে সুস্থ মন আৰু সৎ কৰি তুলিব পাৰিলেহে শিশু মনক সুন্দৰভাৱে গঢ় দিব পাৰি। সেয়ে নৱকান্ত বৰুৱাই শিশুক উপযুক্ত ৰূপত গঢ়ি তুলিবলৈ শিশুৰ মানসিক জগতৰ লগত মিলাকৈ বিষয়বস্তু উপস্থাপন কৰি শিশু সাহিত্যসমূহ সৃষ্টি কৰিছিল। তদুপৰি শিশুৰ মানসিক উত্তৰণৰ লগে লগে শিশুৱে যাতে মাতৃ ভাষাৰ জ্ঞান লাভ কৰি ভাষাটো বিশুদ্ধ ৰূপত শিকিব পাৰে তাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি বিভিন্ন ঠাইত আখৰৰ জ্ঞান, শব্দৰ জ্ঞান, উচ্চাৰণ, বানান আদিৰ ওপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰিছিল। মুঠতে নৱকান্ত বৰুৱাৰ এগৰাকী শিশু সাহিত্যিক হিচাপে শিশু মনস্তত্ত্বৰ জ্ঞান যে প্ৰবল আছিল সেই কথা তেওঁৰ বিচিত্ৰ আৰু বৰ্ণাঢ্য শিশু সাহিত্যসমূহে দাঙি ধৰিবলৈ সক্ষম হৈছে।

৪.৬ অসমীয়া শিশু-সাহিত্যত নৱকান্ত বৰুৱাৰ স্থান

অসমীয়া শিশু সাহিত্যত 'এখুদ ককাইদেউ' নামেৰে জনাজাত স্বনামধন্য শিশু সাহিত্যিক গৰাকীয়েই হৈছে নৱকান্ত বৰুৱা। এইটো ছদ্মনামেৰে নৱকান্ত বৰুৱাই *ৰংঘৰ*নামৰ শিশু আলোচনীত শিশুৰ বাবে 'ধেমেলীয়া কবিতা' সৃষ্টি কৰিছিল। শিশুক আনন্দ দিয়াৰ উদ্দেশ্যেৰেই এই কবিতাসমূহ ৰচনা কৰিছিল আৰু তাৰ বাবে বৰুৱাই অন্তৰৰ পৰা এক তাগিদা অনুভৱ কৰিছিল। নৱকান্ত বৰুৱাই শিশুসকলৰ বাবে ভালেমান মূল্যৱান সাহিত্য ৰচনা কৰি থৈ গৈছে। উল্লেখযোগ্য যে তেওঁ শিশুসকলৰ বাবে ৰচনা কৰা সাহিত্যসমূহৰ প্ৰতিটো দিশতে এনে বলিষ্ঠ পদক্ষেপ গ্ৰহণ

কৰিছিল যাৰ বাবে 'এখুদ ককাইদেউ' নামেৰে নৱকান্ত বৰুৱাই শিশুসকলৰ মাজত জনপ্রিয়তা লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। শিশুসকলৰ মাজত তেওঁৰ জনপ্রিয়তালৈ লক্ষ্য ৰাখিয়েই মহেন্দ্র বৰাই *জাতিস্মৰ* কবিতাটোত এইদৰে কৈছে—

"মাজে মাজে খদ্দৰৰ চুট পিন্ধে
টাই মাৰে গেৰুৱা ৰঙৰ
কণ কণ ল'ৰা-ছোৱালীয়ে সপোন দেখে
সেইজন চুটি মানুহৰ।"

শিশুক বিভিন্ন জ্ঞানৰ সম্ভেদ দিবলৈ আৰু শিশুৰ মনত অনাবিল আনন্দৰ সঞ্চাৰ কৰিবলৈ ৰচনা কৰা নৱকান্ত বৰুৱাৰ ৰচনাৰাজি অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ অনুপম সম্পদ। তেওঁৰ এই শিশু সাহিত্যৰ ক্ষেত্রখন বৰ বিশাল আৰু বিচিত্র। তেওঁ শিশুসকলৰ বাবে বিভিন্ন পদ্য বা কবিতা, শিশু নাটিকা, গীত, সাধুকথা, গল্প, উপন্যাস আৰু শিশুক জ্ঞানৰ সম্ভেদ দিবলৈ নানা ধৰণৰ গদ্য ৰচনাৰ সৃষ্টি কৰিছিল। তদুপৰি ৰামায়ণৰ দৰে মহাকাব্য আৰু উপনিষদৰ দৰে তাত্ত্বিক গ্রন্থও শিশু উপযোগীকৈ ৰচনা কৰি তাৰ নাম দিছিল *কিশোৰ ৰামায়ণ* আৰু *কিশোৰ উপনিষদ*। নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু সাহিত্য সৃষ্টিসমূহলৈ মন কৰিলে দেখা যায় যে তেওঁ বিভিন্ন ছদ্মনামত এইসমূহ ৰচনা কৰিছিল। অর্থাৎ এখুদ ককাইদেউ, এখুদ ভাইটি, এখুদ ককা, সপোন ককা, ন-আইতা, সীমা দত্ত, নতুন ককাইদেউ, ধেনুবৰ বিপ্র ইত্যাদি বিভিন্ন ছদ্মনামেৰে নৱকান্ত বৰুৱাই শিশুৰ বাবে বিভিন্ন সাহিত্য ৰচনা কৰিছিল। তেওঁৰ এই শিশু সাহিত্যৰাজিক 'প্রাণৰ সাহিত্য' আৰু 'জ্ঞানৰ সাহিত্য' এই দুটা ভাগত ভাগ কৰিব পাৰি।

অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ জগতত নৱকান্ত বৰুৱাই এখন বিশিষ্ট আসন দখল কৰিবলৈ সক্ষম হৈছে। কাৰণ অসমীয়া সাহিত্যিক নৱকান্ত বৰুৱা হ'ল এনে এজন শিশু সাহিত্যিক যিজনে শিশুৰ বাবে নিচুকণি গীত, বর্ণমালা পৰিচয়, শব্দৰ উচ্চাৰণ আৰু বানান, ভাষাজ্ঞান, কবিতা, পদ্য, নাটক, গল্প, উপন্যাস, সাধুকথা, গীত, শিশুক বিভিন্ন জ্ঞানৰ সম্ভেদ দিবলৈ বিভিন্ন জ্ঞানমূলক ৰচনাৰ সৃষ্টি কৰিছে। ভাব আৰু ভাষাৰ অপূর্ব সমাহাৰেৰে, বিভিন্ন স্তৰৰ শিশুৰ উপযোগীকৈ শিশু সাহিত্যৰ আটাইকেইটা বিভাগতে সাহিত্য ৰচনা কৰি অসমীয়া শিশু সাহিত্যলৈ যি বিশাল, বর্ণাঢ্য বৈচিত্র্যপূর্ণ মাত্রা প্রদান কৰি থৈ গ'ল সিয়েই তেওঁক অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত এক বিশেষ স্থান প্রদান কৰিছে।

নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু সাহিত্যৰ পৰিধি বৰ ব্যাপক। তেওঁ বিশাল শিশু সাহিত্যৰাজিৰ এক চমু পৰিচয় তলত দিয়া হ'ল—

কবিতা পুথি ঃ *মোৰ কিতাপ, ওমলা ঘৰৰ পুথি* আৰু *আকৌ পদ্য ওমলা* শিৰোনামত সন্নিবিষ্ট কবিতাসমূহ।

শিশু নাটক ঃ *কেৰেলুৱাৰ ৰেল, মনত পৰাৰ শব্দ, কাগজ-কলমৰ ৰণ, গোলাপ আৰু বেলিফুল, মই টুনিয়ে টুনটুনালোঁ*।

শিশু নাটিকা ঃ *শিলৰ চোলা, চোলা আৰু টুপী, ঢেকুঁৰা আৰু হাঁকুৰা।*

গল্প-উপন্যাস ঃ *শিয়ালী পালেগৈ ৰতনপুৰ, আখৰৰ জখলা, মাখনৰ কুকুৰা পোৱালী, ভতূকাৰে ভূ।*

সাধুকথা ঃ *নানা সাধু ক'বলৈ* শিতানত সন্নিবিষ্ট সাধুসমূহ।

জ্ঞানমূলক ৰচনা ঃ *বিবিধ জ্ঞানৰ সঁফুৰা* আৰু *ন আইতাৰ কথাত* সন্নিবিষ্ট শিশু উপযোগী বিভিন্ন গদ্য ৰচনাসমূহ।

গীত ঃ *দিন ৰাতি ঋতু আৰু মনৰ খবৰত* সন্নিবিষ্ট হৈ থকা শিশু উপযোগী গীতসমূহ আৰু *লেছেৰি বোটলা* শিতানত অন্তর্ভুক্ত স্বনির্বাচিত চাৰিটা গীত।

নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু সাহিত্যসমূহৰ ভিতৰত প্রায়বোৰ শিশু কবিতাই পাঠ্যপুথিত সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছিল।

অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু সাহিত্যৰাজিৰ ভাষাৰ এক সুকীয়া সৌন্দর্য আছে। নিভাঁজ ঘৰুৱা অসমীয়া শব্দৰ অপূর্ব সমাহাৰ, ধ্বন্যাত্মক শব্দৰ যথাযথ আৰু সুন্দৰ প্রয়োগ, সহজ-সৰল শিশু উপযোগী শব্দ তথা ভাষাৰ প্রয়োগ, শিশু মনস্তত্ত্বৰ মনোৰম প্রকাশ, সুন্দৰ তথা আকর্ষণীয় কথনভংগী ইত্যাদিৰ প্রয়োগে নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু সাহিত্যক আকর্ষণীয় কৰি তুলিছে। দুই এটা কথা ক'ব পৰা শিশুৰ পৰা আৰম্ভ কৰি কিশোৰ বা চেমনীয়া সকলোলৈকে তেওঁ বিবিধ সাহিত্য সৃষ্টি কৰিছিল। *কিশোৰ ৰামায়ণ* আৰু *কিশোৰ উপনিষদ* হ'ল নৱকান্ত বৰুৱাৰ চেমনীয়াসকলৰ বাবে ৰচিত দুখন অন্যতম শিশু সাহিত্য। তেওঁৰ এই বিবিধ আৰু বর্ণাঢ্য শিশু সাহিত্যসমূহৰ জৰিয়তে শিশু মনৰ খোৰাক যোগোৱাৰ লগতে শিশু মনৰ কৌতূহল আৰু অনুসন্ধিৎসা দূৰ কৰিবলৈও সক্ষম হৈছে। দেশ-বিদেশৰ বিভিন্ন সাহিত্যিকৰ প্রভাৱেৰে প্রভাৱান্বিত হৈ অসমীয়া শিশু সাহিত্যিক নতুন নতুন উপাদানেৰে সমৃদ্ধ কৰা বাবে নৱকান্ত বৰুৱাই শিশুসকলৰ মাজত অধিক জনপ্রিয়তা লাভ কৰিবলৈ সক্ষম হৈছিল। অর্থাৎ ৰবীন্দ্রনাথ, সুকুমাৰ ৰায়, লুইছ কেৰল, এডৱার্ড লীয়ৰ, কর্ণেই চুকভস্কি আদি দেশী-বিদেশী বিভিন্ন সাহিত্যিকৰ প্রেৰণা লাভ কৰি তেওঁলোকৰ সাহিত্যৰে প্রভাৱান্বিত হৈ নৱকান্ত বৰুৱাই অসমীয়া ভাষাত যিমানবোৰ শিশু সাহিত্য ৰচনা কৰি থৈ গ'ল সেইবোৰৰ বাবেই তেওঁ অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত এখন আছুতীয়া স্থান দখল কৰিব বুলি বিনাদিধাৰে ক'ব পাৰি। নৱকান্ত বৰুৱাই শিশুসকলৰ মনোৰঞ্জন আৰু বিভিন্ন জ্ঞান প্রদান এই দুয়োটা উদ্দেশ্য সমান্তৰালভাৱে আগত ৰাখি শিশুৰ বাবে সাহিত্য সৃষ্টি কৰা বাবেই ছাগৈ তেওঁ শিশু সাহিত্যিক হিচাপে কেৱল শিশুৰ মাজতে নহয়, সেই সাহিত্যৰে ডাঙৰকো আকর্ষণ কৰি ডাঙৰসকলৰ মাজতো যথেষ্ট জনপ্রিয়তা লাভ কৰে। শিশুসকলৰ চৰিত্র গঠন তথা দেহ মনক এক সুস্থ আৰু নিটোল ৰূপ দিয়াৰ ক্ষেত্রত নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু সাহিত্যসমূহে যথেষ্ট অৱদান আগবঢ়াব পাৰিব। সেইবাবেই নৱকান্ত বৰুৱাই অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ বুৰঞ্জীত এখন বিশেষ আসন অধিকাৰ কৰি আছে।

অগ্রগতি নিৰীক্ষণ

প্রশ্ন নং ৪ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু সাহিত্যসমূহৰ মাজেৰে শিশু মনস্তত্ত্বৰ কিদৰে প্রতিফলন ঘটিছে চমুকৈ আলোচনা কৰক।

(১৫০টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

প্রশ্ন নং ৫ ঃ অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ জগতত নৱকান্ত বৰুৱাৰ স্থান নিৰূপণ কৰি এক আলোচনা যুগুত কৰক।

(২০০টা শব্দৰ ভিতৰত)

.....

৪.৭ অধ্যায়টিৰ পৰা আমি কি শিকিলোঁ

- এই অধ্যায়টো অধ্যয়ন কৰি আপুনি শিশু সাহিত্যিক হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱাৰ এক সম্যক পৰিচয় লাভ কৰিলে।
- নৱকান্ত বৰুৱাই শিশুসকলৰ বাবে বিভিন্ন কবিতা ৰচনা কৰিছিল। তাৰে কিছুমান কবিতা পাঠ্যপুথিতো সন্নিবিষ্ট হৈছিল। নৱকান্ত বৰুৱাৰ সেই শিশু কবিতা পুথিত সন্নিবিষ্ট অর্থাৎ *ওমলা ঘৰৰ পুথিত* সন্নিবিষ্ট কবিতাসমূহৰ বিষয়বস্তু, সেইবোৰৰ বৈশিষ্ট্য, কবিতাসমূহৰ ভাষা ইত্যাদি সম্পর্কে অৱগত হ'বলৈ সুবিধা লাভ কৰিলে।
- কবিতাৰ দৰে নৱকান্ত বৰুৱাই শিশু উপযোগী কেইবাখনো নাটক ৰচনা কৰিছিল। সেই নাটকসমূহৰ ভিতৰত এখন উল্লেখযোগ্য নাটক হ'ল *কেৰেলুৱাৰ ৰেল*। এই নাটকখনত সন্নিবিষ্ট বিষয়বস্তু, বৈশিষ্ট্য আৰু নাটকখনৰ ভাষা সম্পর্কে এক সম্যক ধাৰণা লাভ কৰিব পাৰিলে।
- নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু সাহিত্যৰ পৰিসৰ বৰ বিশাল। তেওঁৰ শিশু সাহিত্যসমূহত শিশুৰ মানসিক জগতৰ ছবিও অতি সুন্দৰভাৱে প্রকাশিত হৈছে। এগৰাকী শিশু সাহিত্যিক হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱাই শিশুৰ মানসিকতা খুউব ভালদৰে জানিছিল আৰু সেই মনস্তত্ত্ব তেওঁৰ শিশু সাহিত্যৰ মাজত প্রতিফলিত কৰিছিল। গতিকে শিশু সাহিত্যিক হিচাপে তেওঁৰ শিশু মনস্তত্ত্বৰ জ্ঞান সম্পর্কেও অৱগত হ'ল।
- তদুপৰি শিশু সাহিত্যিক হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱা কিমান দক্ষ, অসমীয়া শিশু সাহিত্যত তেওঁৰ স্থান ইত্যাদি সম্পর্কেও এক সাধাৰণ ধাৰণা লাভ কৰিবলৈ সমর্থ হ'ল।

৪.৮ অধিক জানিবলৈ

অসমীয়া গ্ৰন্থ ঃ

১) অধিকাৰ, গগণচন্দ্ৰ (সম্পাঃ) (২০১০); *নৱকান্ত বৰুৱা শিশু সাহিত্য সমগ্ৰ*, গুৱাহাটী ঃ অন্বেষা।

২) বৰকটকী, উপেন্দ্ৰ (২০০২); *অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ সংক্ষিপ্ত ইতিহাস*, গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্টচ ষ্টৰচ।

৩) বৰগোহাঞি, হোমেন (সম্পাঃ) (১৯৮৭); *বিংশ শতিকাৰ অসমীয়া সাহিত্য*, অসম সাহিত্য সভা, যোৰহাট ঃ চন্দ্ৰকান্ত সন্দিকৈ ভৱন।

৪) বৰা, মনালিছা আৰু কলিতা, ৰেখা (২০১৫); *অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক অধ্যয়ন*, গুৱাহাটী ঃ এন এল পাব্লিকেশ্বন্ছ।

৫) শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ (২০১৫); *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত*, সৌমাৰ প্ৰকাশ, গুৱাহাটী।

৬) বৰগোহাঞি, হোমেন (১৯৮৬) (সম্পাঃ); *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*, ষষ্ঠ খণ্ড, এবিলাত (ABILAC)।

৪.৯ অগ্ৰগতিৰ খতিয়ান (কৱল ৰূপৰেখা)

১নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ এক পৰিচয় — শিশু সাহিত্যিক হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱা — তেওঁৰ বিভিন্ন শিশু সাহিত্য যেনে— কবিতা, নাটক-নাটিকা, গল্প-উপন্যাস, সাধুকথা, গীত-জ্ঞানমূলক সাহিত্য ইত্যাদিৰ এক চমু পৰিচয় দিব লাগিব।

২নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু কবিতাপুথি ওমলা ঘৰৰ অন্তৰ্গত কবিতা — সেইবোৰৰ বিষয়বস্তু — বিষয়বস্তুৰ বৈশিষ্ট্য সম্পৰ্কে লিখিব লাগিব।

৩নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু নাটক *কেৰেলুৱাৰ ৰেলৰ* বিষয়বস্তু — বিষয়বস্তুৰ বৈশিষ্ট্য — ভাষা ইত্যাদিৰ বিষয়ে এক সম্যক পৰিচয় দিব লাগিব।

৪নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু সাহিত্যৰ সংক্ষিপ্ত পৰিচয় — সেইবোৰৰ মাজেৰে প্ৰতিফলিত শিশু মনস্তত্বৰ ছবি আদিৰ বিষয়ে লিখিব লাগিব।

৫নং প্ৰশ্নৰ উত্তৰ ঃ শিশু সাহিত্যিক হিচাপে নৱকান্ত বৰুৱা — অসমীয়া শিশু সাহিত্যত নৱকান্ত বৰুৱাৰ স্থান কেনে সেই সম্পৰ্কে এক চমু আলোচনা কৰিব লাগিব।

৪.১০ আৰ্হি প্ৰশ্ন

প্ৰশ্ন ১ ঃ অসমীয়া শিশু সাহিত্যলৈ নৱকান্ত বৰুৱাৰ অৱদান সম্পৰ্কে এটা টোকা যুগুত কৰক।

প্ৰশ্ন ২ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু কবিতা সম্পৰ্কে এটি আলোচনা আগবঢ়াওক।

প্ৰশ্ন ৩ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ *ওমলা ঘৰৰ পুথিৰ* অন্তৰ্গত কবিতাসমূহৰ বিষয়ে এটা চমু আলোচনা যুগুত কৰক।

প্ৰশ্ন ৪ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু নাটক *কেৰেলুৱাৰ ৰেলৰ* বিষয়বস্তুৰ এক আভাস দাঙি ধৰক।

প্ৰশ্ন ৫ ঃ অসমীয়া শিশু সাহিত্যত নৱকান্ত বৰুৱাৰ স্থান নিৰ্ণয় কৰক।

প্ৰশ্ন ৬ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু সাহিত্যত শিশু মনস্তত্বৰ কিদৰে প্ৰতিফলন ঘটিছে চমুকৈ আলোচনা কৰক।

প্ৰশ্ন ৭ ঃ নৱকান্ত বৰুৱাৰ শিশু সাহিত্যৰ ভাষাৰ বিষয়ে এটা প্ৰৱন্ধ যুগুত কৰক।

*** ***** ***

প্রসঙ্গ পুথি

অসমীয়া গ্রন্থ ঃ

১) অধিকাৰ, গগণচন্দ্ৰ (সম্পাঃ) (২০১০); *নৱকান্ত বৰুৱা শিশু সাহিত্য সমগ্ৰ*, গুৱাহাটী ঃ অন্বেষা।

২) আহমেদ, এম কামালুদ্দিন (২০১৫); *আধুনিক অসমীয়া কবিতা;* গুৱাহাটী ঃ বনলতা।

৩) কটকী, চন্দ্ৰ (২০১৬); *আধুনিক অসমীয়া কবিতা*, অসম সাহিত্য সভাৰ হৈ চন্দ্ৰ প্ৰকাশ, গুৱাহাটী।

৪) কোঁৱৰ, অৰ্পণা (২০০২); *ভাষাবিজ্ঞান উপক্ৰমনিকা*, ডিব্ৰুগড় ঃ বনলতা।

৫) গোস্বামী, প্ৰবোধ চন্দ্ৰ (১৯৯৬); *অসমীয়া কবিতাৰ আলোচনা শংকৰী আৰু উত্তৰ আধুনিক*, গুৱাহাটী ঃ বাণী প্ৰকাশ প্ৰাইভেট লিমিটেড।

৬) ঠাকুৰ, নগেন (সম্পাঃ) (২০১২); *এশবছৰৰ অসমীয়া উপন্যাস;* গুৱাহাটী ঃ জ্যোতিপ্ৰকাশ।

৭) ডেকা, নমিতা (সম্পাঃ); *কেৱল এমুঠি প্ৰেম;* গুৱাহাটী ঃ বাণীমন্দিৰ।

৮) ডেকা হাজৰিকা, কৰবী (১৯৯৬); *কবিতাৰ ৰূপ-ছায়া*, ডিব্ৰুগড় ঃ বনলতা।

৯) দাস, শোণিত বিজয় আৰু মুনীন বায়ন (২০০৬); *কথা বৰেণ্য* ১০০, গুৱাহাটী ঃ কথা পাব্লিকেশ্যন, প্ৰথম প্ৰকাশ।

১০) পূজাৰী, অৰ্চনা (সম্পাঃ) (২০০৬); *অসমীয়া কবিতাৰ বিচাৰ-বিশ্লেষণ*, গুৱাহাটী ঃ জ্যোতি প্ৰকাশন।

১১) বৰা, প্ৰফুল্ল চন্দ্ৰ (১৯৯০); *জীৱন কবিতা আৰু নৱকান্ত;* গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্টচ্ ষ্ট'ৰচ।

১২) বৰুৱা, নৱকান্ত (২০১৪); *কবিতাৰ দেহ বিচাৰ;* গুৱাহাটী ঃ ষ্টুডেণ্টচ্ ষ্ট'ৰচ।

১৩) বৰুৱা নৱকান্ত (২০১১); *নৱকান্ত বৰুৱাৰ গান আৰু কবিতা সমগ্ৰ,* গুৱাহাটী ঃ ভবানী প্ৰিণ্ট এণ্ড পাব্লিকেশ্যনচ্।

১৪) বৰুৱা, ভবেন (২০০২); *অসমীয়া কবিতা ৰূপান্তৰৰ পৰ্ব*, গুৱাহাটী ঃ গ্ৰন্থ।

১৫) বৰা, যতীন (১৯৯৭); *অসমীয়া কবিতাৰ ছন্দ বিচাৰ*, গুৱাহাটী ঃ বাণী প্ৰকাশ, প্ৰাইভেট লিমিটেড।

১৬) বৰকটকী, উপেন্দ্ৰ (২০০২); *অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ সংক্ষিপ্ত ইতিহাস*, গুৱাহাটী ঃ ষ্টুভেণ্টচ ষ্টৰচ।

১৭) বৰগোহাঞি, হোমেন (সম্পাঃ) (১৯৮৭); *বিংশ শতিকাৰ অসমীয়া সাহিত্য*, অসম সাহিত্য সভা, যোৱহাট ঃ চন্দ্ৰকান্ত সন্দিকৈ ভৱন।

১৮) বৰা, মনালিছা আৰু কলিতা, ৰেখা (২০১৫); *অসমীয়া শিশু সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক অধ্যয়ন*, গুৱাহাটী ঃ এন এল পাব্লিকেশ্বন্ছ।

১৯) বৰগোহাঞি, হোমেন (১৯৮৬) (সম্পাঃ); *অসমীয়া সাহিত্যৰ বুৰঞ্জী*, ষষ্ঠ খণ্ড, এবিলাত (ABILAC)।

২০) শৰ্মা, তীৰ্থনাথ (২০০৪); *সাহিত্য বিদ্যা পৰিক্ৰমা*, গুৱাহাটী ঃ বাণী প্ৰকাশ প্ৰাইভেট লিমিটেড।

২১) শৰ্মা, সত্যেন্দ্ৰনাথ (২০১৫); *অসমীয়া সাহিত্যৰ সমীক্ষাত্মক ইতিবৃত্ত*, সৌমাৰ প্ৰকাশ, গুৱাহাটী।

২২) হাজৰিকা, কৰবী ডেকা (২০০৬); *অসমীয়া কবিতা;* ডিব্ৰুগড় ঃ বনলতা।

২৩) হাজৰিকা, জ্যোতিৰেখা (২০০৮); *আধুনিক অসমীয়া কবিতাত নাৰীবাদী চেতনা আৰু অন্যান্য নিবন্ধ*, ডিব্ৰুগড় ঃ বনলতা।

ইংৰাজী গ্ৰন্থ ঃ

1. Eliot, T. S. (1956); *On Poetry and Poets*. London, Faber and Faber Limited.
2. Jain, Manju (1998); *A Critical Reading of the Selected Poems of T.S. Eliot*, Delhi, Oxford University Press.
3. Richards, I.A. (1998); *Principles of Literary Criticism*, New Delhi, Allied Publishers Pvt. Ltd.